

apocrisiarius. Scripsit vitam et acta S. Maximi magistri sui ^a, quæ maxime continentur in epistola ad Theodosium Gangrensem, quam nobis in suis Collectaneis servavit Anastasius Bibliothecarius. Scripsit porro indictione nona, ideoque anno Christi 666, non 665, ut notat Cavæus. Etsi vero Græcæ epistolæ non supersint, testimonia tamen S. Hippolyti ex cod. Francisci Turriani adjuncta sunt ex Combesisio. Obiit S. martyr Anastasius die Dominico, hora tertia, v Idus Octobrias, cum in sancta Collecta diceretur, *Sancta sanctis*, indictione decima. Qui characteres cadunt in annum Christi 668, quo Kal. Septembris fuebatur indictio 10, et quinto Idus, sive dies 11 Octobris erat Dominica, sive feria prima, ut aiunt auctores Hypomnestici.

§ VIII. — *De auctoribus Hypomnestici.*

Hujus opusculi auctores sese palam ostendunt

A Theodosius et Theodorus fratres monachi, ut notat Combesisius in monito, et Cavæus ^b. Aiunt etiam Anastasii apocrisiarii epistolam sese accepisse a Lazico per Gregorium abbatem Bavararunsem, mense Augusto, indictione xi, quæ præterit. Ex quo consequitur eos scripsisse anno 668, vel 669, putato scilicet initio indictionis, more Græcorum, a Septembri. Pro anno priori stat Cavæus, pro posteriori Combesisius. Habemus in eo Hypomnestico succinctam historiam passionis et mortis Martini papæ, Maximi, Anastasii abbatis, Anastasii apocrisiarii, Theodori et Euprepîi, ejusdem Anastasii apocrisiarii fratrum germanorum. Porro Jacobus Sirmondus, qui primus fasciculum hunc Anastasianum edidit, eique *Collectaneorum* titulum fecit, acceperat ex bibliotheca Ecclesiæ Lugdunensis.

^a Fabr. Bibl. Gr. tom. IX, pag. 122 et 350.

^b Ad ann. 668.

ANASTASII

BIBLIOTHECARIÏ SEDIS APOSTOLICÆ

COLLECTANEA

AD JOANNEM DIACONUM.

(Apud Gallend. Biblioth. veterum Patrum, tom. XIII.)

Edidit primum JACOBUS SIRMONDUS ANNO 1629.

Charissimo fratri Joanni digno Christi levitæ Anastasius exiguus in Domino salutem.

Ecclesiasticam Scripturæ ad multorum instructionem historiam industriæ tuæ promiseram ex Græco me tibi sermone quædam in Latinum vecturum eloquium. Dixeras enim et, summa Veritate docente, perhibueras ecclesiasticam te ordiri non posse fidenter historiam, nisi utriusque linguæ quædam rerum gestarum conscripta series ad tuam notitiam devenisset. Quapropter, qui tantæ me imperitiæ recognosco ut nec ipsius linguæ meæ in qua natus sum, ne dixerim alienæ, vim penetrare sufficiam, ac per hoc nunquam interpretandi quacunque ratione conamen arripere præsumpsissem, consentiens a magistris reprehendi quam te a prædicta torpore meo texenda historia removere, satisfacere tibi ecce pro viribus maturavi. Credens plane a te corrigendum quidquid meum distortum, poliendum quidquid repertum fuerit impositum. Sane fateor, testimonium mihi perhibente conscientia, mallem hæc et hujusmodi ab aliis fieri, non tam laborem fugiens, quam imperitam undecunque scientiam meam, si tamen scientia et non magis inscitia sit dicenda, non nesciens, si, salva pace fraternitatis tuæ, seu scribendæ a te historię proposito, hæc omittere potuissem:

qui profecto tanta luce sapientiæ rutilas, ut a me, non quod necessarium, sed temerarium, experiri saporem proposuisse videaris. Itaque mihi, interveniente obedientia, sata ab aliis rustica falce collegisse et ad aream latinitatis fidei humero transvexisse sufficiat, nil videlicet addenti vel minuenti. Tuum autem erit, adjectis sententiis, veluti quodam ventilabro judicii opus historiæ dilatare, et verba nostra, quæ in ea inserenda decreveris, quasi quædam frumenta purgare. Verum nos sic et hæc et alia interpretandi propositum sumpsimus, ut nec ab ipsa verborum usquequaque circumstantia discessisse noscamur, nec pro posse a sensus veritate decidisse videamur. Porro novissimorum temporum breviam quædam opuscula transtuli, quoniam priorum temporum gesta priores, imo majores nostri transferentes, nos in hujusmodi opere prævenerunt, quemadmodum et longe præstantius transcenderunt. Igitur, a post Chronographiam tripertitam quam te hortante transtulimus, et alia quædam brevissima opuscula quæ ad petitum diversorum Patrum et fratrum nostrorum interpretati sumus, ad manus nostras venire contigit apologiam quartæ Joannis Romani pontificis pro Honorio papa a calumniatoribus impedito, quod unam Domini nostri Jesu Christi tantum scri-

^a Post Chronogr. trip. Ex Nicephoro, Georgio et Theophane excerptam. Dedimus hanc supra.

perit voluntatem. Quæ videlicet apologia satis hunc, ut reor, excusabilem reddit, licet huic sexta sancta synodus quasi hæretico anathema dixerit, et in Dei solius jam iudicio positum reprobationis telo confoderit: cum hæreticus non ex erroris tantum deceptione quantum ex electione non recta et contentiosa pertinacia generetur. Quis autem erit qui nobis interim dicat, utrum ipse pro certo dictaverit epistolam de qua illum anathematizandi fomitem calumniatores susceperunt, cum et ex scriptoris vel indisciplinatione, vel in pontificem odio quid contingere tale potuerit? Quamvis non ignoremus, docente sancto Maximo in epistola sua quam Marino scripsit presbytero, sanctissimum hanc scripsisse Joannem abbatem. Esto, et ipse dictator exstitit. Quis hinc illum interrogavit? quis intentionem investigavit? quis hunc corrigere voluit, et ille percontanti, aut emendare conanti restitit, vel contentionibus serviens resultavit? Præsertim cum in Evangelio illo, quo dicitur: *Nolite iudicare, et non iudicabimini (Luc. vi, 37)*, et cætera, nihil aliud præcipi magnis etiam magistris Ecclesiæ videtur, nisi ut ea facta quæ dubium est quo animo fiant in meliorem partem interpretemur. Sunt quippe quædam facta media quæ ignoramus quo animo fiant, cum bono et malo fieri possint, de quibus temerarium est iudicare, maxime ut condemnemus. Denique duo sunt, in quibus temerarium iudicium cavere debemus; cum incertum est quo animo quidquam factum sit, vel cum incertum est qualis futurus sit qui nunc vel malus vel bonus apparet. Quantum autem temerarium sit iudicium præcavendum, aperte Dominus indicat, qui de Sodomitis more nostro loquitur, dicens: *Descendam, et videbo utrum clamorem qui venit ad me opere compleverint, an non est ita, ut sciam (Gen. xviii, 21)*. Et rursus per Moysen: *Ne maledicas surdo, ait, nec coram cæco ponas offendiculum (Levit. xix, 14)*. Quod eisdem pene verbis Apostolus monet: *Unusquisque, inquiens, nostrum pro se rationem reddet Deo. Non ergo amplius invicem iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum (Rom. xiv, 12, 13)*. Quis autem magis surdus vel mutus dicendus est quam is cui, cum exanimis et dissolutus jacet in sepulcro, nec auris patet ad objecta solemniter audiendum, nec os aperitur ad objecta rationabiliter refellendum? Verum de huiusmodi iudiciis sufficiunt quæ venerabilis Anastasius apostolicæ Sedis præsul ad Anastasium imperatorem scribens, sacræ Scripturæ auctoritatis pondere graviora docet. Sed ne videamur tam sanctam tamque reverendam synodum accusare, vel temere reprehendere, licere nobis opinamur de illa sentire, quæ sanctos patres nostros de Chalcedonensi magna synodo sensisse non ignoramus. Quorum unus, sanctus videlicet papa Gregorius, usque ad prolationem tantummodo canonum hanc suscipiendam fore signavit. Beatus quoque æque papa Gelasius in tomo de anathematis vinculo, qualiter eadem synodus recipienda sit, luculentis exemplis et nonnullis divinis testimoniis innuit, ubi

horum circumstantiam tali deliberatione concludit. *Hæc, inquiens, et huiusmodi exempla nos edocent, et testimonia divina confirmant, non omnia passim a quocunque dicta, vel ubicunque scripta indifferenter accipere, sed, retentis bonis, quæ noceant refutare.* Nam, et hanc quoque sanctam synodum canonica quædam capitula promulgasse, Græcorum scripta testantur, quæ tamen pene omnia, quia sedes apostolica non approbavit, tota Latinitas reprobavit. Sed quid de hac sola dicimus? cum, et secundam universalem synodum quæ primo Constantinopoli celebrata est in causa primatus Ecclesiarum, sedes apostolica non admittat: quin, et omnes synodos sic recipiendas decernat ut Chalcedonensem synodum admittendam fore prædictus sanctus Gelasius papa describit, pro fidei scilicet communionem et veritate Catholica et apostolica, pro qua hanc fieri sedes apostolica delegavit factamque firmavit. Verum, si omnia exaggerare volumus quæ in Honorii papæ excusationem colligere possumus, facilius charta vobis quam sermo deficiet, et interpretandi propositum ad dictationis profecto vertemus eloquium. Unum tamen dicemus, quod reticere proculdubio non debemus, quia talis est dictus Honorius qualis est et pronuntiat: quod si talis non fuit, cui sit præfixa sententia, profecto non erit: quoniam sicut scriptum est: *Homo videt in facie, Deus autem in corde.*

Sed ecce, dum prolixius præfatio ad te nostra dirigitur, ab interpretandi studio procul abcessimus: ostendere gestientes quod in apostolicæ sedis petra, quantum ad fidem pertinet, nec etiam per Honorium inventum sit unquam serpentis, id est virulentæ sectæ vestigium. Sume igitur jam memoratam Joannis papæ pro Honorio Apologiam: sume etiam et pro eodem ipso Apologiam ex epistola Maximi Monachi, et re veraphilosophi Christiani Dei nostri martyris, missa Marino presbytero, difflorata. Ipse quippe beatissimus Maximus, non solum in jam dicta, sed et in ea quam scripsit ad abbatem Thalassium epistola, jam nominatum defendit Honorium, verum etiam, in epistola sua dogmatica quam ad Petrum scripsit illustrem, magnum hunc et divinum appellat. Ex qua scilicet epistola de eodem papa Honorio, et Hierosolymitano Sophronio de quo in translatis a nobis scriptis sæpe memoriam fecimus, atque de Pyrrho Constantinopolitano hæretico Patriarcha, defloraata quædam atque translata en tibi afferimus. Præterea interpretati sumus ex epistola ejusdem sancti Maximi ad Marinum scripta presbyterum circumstantiam de Spiritus sancti processione, ubi frustra causari contra nos innuit Græcos, cum nos non causam vel principium Filium dicamus Spiritus sancti, ut autumant; sed, unitatem substantiæ Patris ac Filii non nescientes, sicut procedit ex Patre, ita eum procedere fateamur ex Filio, missionem nimirum processionem intelligentes: pie interpretans, utriusque linguæ gnarus ad pacem erudiens, dum scilicet et nos et Græcos edoce

secundum quiddam procedere et secundum quidam non procedere Spiritum sanctum ex Filio : difficultatem exprimendi de alterius in alterius linguæ proprietatem significans. Siquidem et hujusmodi pia interpretatione sanctus olim Athanasius orientales et occidentales super subsistentiæ vel personæ nomine dissidentes univit, dum unum idemque utrosque corde credere, sensuque retinere perdocuit : licet ob linguæ varietatem aliter atque aliter ore confiterentur, et importunis contentionibus deservirent. Transtulimus etiam quasdam epistolas Theodori papæ successoris prædicti papæ Joannis, juxta quod ordo poscebat, scriptas ad Paulum successorem Pyrrhi, et consecratores ejus, quorum scilicet Joannis ac Theodori, eximiorum sedis apostolicæ præsulum, stylus epistolarum Latina redolet eloquentia : ex quoliquido constat, non Græcæ illas, sed Latine fuisse dictatas. Unde notandum quod, nonnulla quæ Latine fuerunt edita, Latinitas funditus mole oblivionis obruta deplorasset, nisi ex Græcorum post fonte librorum hæc hausta sitibundo

A pectore resumpsisset, sicut epistolam beati papæ Felicis in Petrum sententiam proferentem Antiochenum. Quinimo sicut et ipsum quoque Clementem, quem Rufinus nostræ linguæ redditum, restitutum et redeuntem ad Gaudentium scribens innuit : et quod Latine scriptus fuerit et amissus, rursusque receptus, signanter ostendit. Excerpsi nihilominus, et tibi ecce translata præsentem, quamdam narrationis circumstantiam ex epistola sancti Maximi ad Thalassium scripta abbatem, quid Constantinopoli legati Romani gesserint, gratia incitandæ constantiæ in causa maximæ pietatis ad redargutionem pusillanimatorum, et agnoscendæ potestatis apostolicæ sedis, contra eos qui ab ipsa quid violenter extorquere nituntur. Porro ecce nihilominus exhibeo ex illi gesta sancti papæ Martini, quæ ad petitum venerabilis Martini episcopi Narniensis edideram : una cum Hypomnestico declarante breviter gesta sanctorum Maximi Philosophi, et utriusque Anastasii, necnon et Theodori, ac Euprepii, et aliorum.

^a JOANNIS PAPÆ ROMANI

AD CONSTANTINUM IMPERATOREM

FILIUM HERACLII

APOLOGIA PRO HONORIO PAPA

Propter unam in Christo voluntatem, cujus aiunt eum calumniatores mentionem fecisse.

Dominus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, qui eripuit nos de potestate tenebrarum in admirabile lumen suum, lumen veritatis, et veritas luminis, in quo complacuit omnem plenitudinem divinitatis habitare, et per eum reconciliare omnia, in ipso pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in caelis sunt, sive quæ in terris (*Coless. 1, 20*), propter eminentem magnitudinem divitiarum bonitatis suæ in faciem Ecclesiæ suæ respiciens, vestram præcognitam sibi et prædestinatam benignitatem ad fidei nunc integritatem vocare dignatus est : ita ut, omni fallaci caliginè procul amota, per vos victricem faciat veritatem. Quantum enim ex diversis suggestionibus quæ ad nos catervatim venerunt, quinimo et ex ipso quoque auditu didicimus, omnes occidentales partes scandalizata turbantur, fratre nostro Pyrrho patriarcha, per litteras suas huc atque illuc transmissas, nova quædam et præter regulam fidei prædicante, et ad proprium sensum quasi sanctæ memoriæ Honorium papam decessorem nostrum attrahere festinante, quod a mente catholici Patris erat penitus alienum. Igitur, ut vestra be-

C gnitas causam totam rei discere possit, subtilissima veritate, quæ ante brevis intercapedinem temporis gesta sunt, enarrabo.

Sergius reverendæ memoriæ patriarcha prædicto sanctæ recordationis Romanæ urbis pontifici significavit, quod quidam in Redemptore nostro Domino Jesu Christo duas contrarias dicerent voluntates : quo præfatus papa comperto rescripsit ei, quia Salvator noster, sicut esset monadicus unus, ita et valde mirabiliter super omne genus hominum conceptus et natus esset. Ex sancta quoque ipsius incarnata dispensatione docebat, quia Redemptor noster, sicut esset Deus perfectus, ita esset et homo perfectus : ut, quam primus homo per prævaricationem amisit, sine aliquo peccato natus primæ imaginis nobilem originem renovaret. Natus ergo est secundus Adam nullum habens nascendo vel cum hominibus conversando peccatum, etenim Verbum caro factum in similitudine carnis peccati omnia nostra suscepit, nullum reatus vitium ferens ex traduce prævaricationis exortum. Similitudinem ergo intelligimus, non carnis ejus, sed peccati.

^a De hac epistola videsis testimonium apud S. Maximum M. in disputatione cum Pyrrho patriarcha.

Etenim carnem Dominus veram suscepit ex intermerata et beata virgine Dei genitrice, consubstantialis nobis effectus. Ergo similitudinem carnis peccati sanctus dicit Apostolus, quam similem nobis peccatoribus sine peccato cum anima rationali suscepit; et idcirco unam voluntatem secundum primam formationem Adæ naturalem humanitatis suæ Dominus noster Jesus Christus habere dignatus est: non duas contrarias, quemadmodum nunc nos habere dignoscimur, qui de peccato sumus Adæ geniti: quoniam, corruptibilis per transgressionem primus homo effectus, et Creatori suo subdi contemnens, sensit carnem, quæ prius erat sibi subjecta, nihilominus repugnantem, et peccato suo totum genus humanum fecit obnoxium, sicut dicit Apostolus: *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ (Rom. v, 14)*. Quapropter, et nos qui per prævaricationem et peccatum illius nascimur, duas contrarias habere voluntates dignoscimur: duas autem dico, mentis et carnis invicem reluctantes, sicut idem beatus docet Apostolus: *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Hæc autem invicem adversantur, ut non quæcunque vultis, illa faciatis (Gal. v, 17)*. Et hoc omne humanum patitur genus sub peccato constitutum, quoniam nemo est mundus ab hoc peccato prævaricationis, nec infans, sicut scriptum est, *cujus est unius diei vita super terram (Job xiv, 4, sec. LXX)*. Et quemadmodum Spiritus sanctus per David ait: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea (Psal. l, 7)*. Sicut enim in Adam omnes peccaverunt, secundum Apostolum, *ita in Christo omnes justificabuntur (I Cor. xv, 22)*. Et sicut per unum hominem peccatores constituti sunt multi; ita et per unum hominem justi constituentur multi (Rom. v, 19). Ergo unus et solus est sine peccato mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, qui in mortuis liber conceptus et natus est. In dispensatione itaque sanctæ carnis suæ duas nunquam habuit contrarias voluntates, nec repugnavit voluntati mentis ejus voluntas carnis ipsius. Neque enim habuit quodcumque peccatum, qui venit dimittere peccatum mundi, quemadmodum et ipse dixit: *Quis ex vobis arguet me de peccato (Joan. viii, 46)*? Et alias taliter ait: *Venit princeps mundi ejus, et in me invenit nihil (Joan. xiv, 30)*. Unde scientes, quod nullum in eo, cum nasceretur et conversaretur, esset omnino peccatum, decenter dicimus et veraciter confitemur, unam voluntatem in sanctæ ipsius dispensationis humanitate, et non duas contrarias mentis et carnis prædicamus, secundum quod quidam hæretici velut in puro homine delirare noscuntur.

Secundum hunc igitur modum jam dictus decessor noster prænominato Sergio patriarchæ percontanti scripsisse dignoscitur: quia in Salvatore nostro duæ voluntates contrariæ, id est, in membris ipsius penitus non consistunt, quoniam nihil

A vitii traxit ex prævaricatione primi hominis. In nobis enim, non in eo, coaptatur quod scriptum est: *Scio enim quia non habitat in me, id est in carne mea, bonum (Rom. vii, 18)*. Et iterum: *Non quod volo bonum hoc ago; sed quod nolo malum, hoc facio. Si autem quod nolo malum illud facio, non jam ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum (ibid., 19, 20)*. Et post hæc: *Video enim aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis (ibid., 23)*. Hinc ergo hæc duæ contrariæ voluntates mentis et carnis, quas Apostolus docet, in nostro nequaquam Salvatore fuerunt, eo quod hic luctaminis stimulus ex prævaricatione protoplasti sumpsit initium: quoniam a Redemptore nostro natura suscepta est, non criminis culpa. Sed ne quis nunquam minus intelligens reprehendat, quamobrem de humana tantum natura, et non etiam de divina natura docere sciatur: etenim Christus in duabus naturis in una persona unitis cognoscitur, adoratur, et colitur Deus et homo perfectus. Debet qui super hoc ambigit scire, quoniam ad hoc facta est responsio ad jam dicti patriarchæ interrogationem. Præterea et hoc fieri solet, ut scilicet ubi est vulnus, ibi medicinale occurrat auxilium. Nam et beatus Apostolus hoc sæpe fecisse dignoscitur, se secundum auditorum consuetudinem præparans; et aliquando quidem de suprema natura docens, de humana penitus tacet: aliquando vero de humana dispensatione disputans, mysterium divinitatis ejus non tangit. Etenim ipse hic quidem de divina natura ait: *Christus Dei virtus, et Dei sapientia (I Cor. i, 24)*; alibi autem de incarnatione ejus ita dixit: *Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; et quod infirmum est Dei, fortius est hominibus (ibid., 25)*. Sapientia autem et stultitia, virtus et infirmitas, contrariæ adinvicem absque dubietate ponuntur. Ergone contraria sibi met docet beatus Apostolus? absit: sed audientibus semet configurat sapienter, secundum tempus docens, ut provida nutrix parvulis quidem lac præbens, perfectis autem solidam tribuens cibum. Quid ergo est quod ait: *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus; et quod stultum est Dei, sapientius est hominibus*? Hoc totum capitulum de dispensatione Christi, non de superna natura illius docere videtur: volens ostendere quia Deus homo factus animam habuit et corpus humanum, quod stultum asserit et infirmum. Sapientia enim humana divina collata, stultitia est: fortitudo vero carnis cum Dei virtute comparata, infirmitas est. Quia profecto condita humana sapientia cum conditrici sapientia comparata, stultitia est.

Igitur connectentes utraque, et Christum Dei virtutem et Dei sapientiam secundum divinitatem, naturam divinitatis ejus confitemur: et secundum ejus sanctæ carnis dispensationem, quod stultum et quod infirmum est Dei, naturam humanitatis veraciter prædicamus, quoniam hoc infirmum et stultum, fortius et sapientius est omnibus hominibus. Omnes

eniam homines, sicut etiam superius dictum est, sub peccato pravaricationis nascuntur. Dominus autem noster Jesus Christus absque peccato existens, et nullum secum vitium ferens vetustatis, non solum fortior, sed et sapientior est omnibus hominibus, quamvis infirmum nostrum et stultum sola misericordia suscipere sit dignatus. Qui vero ex peccato primi hominis nati sunt, filii iræ ac tenebrarum a sanctæ Scripturæ magisterio nominantur. At vero Christus, cum lux vera sit, sedentes in tenebris et umbra mortis illuminare dignatus est. Quid enim doceat Apostolus scribens ad Ephesios, audiamus: *Et vos, inquit, cum mortui essetis delictis et peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis aëris spiritus, qui nunc operatur in filiis diffidentia, in quibus et nos aliquando conversati sumus in desideriis carnis, facientes vultus carnis et cogitationum, et eramus natura filii iræ, sicut et ceteri* (Ephes 2, 1, 2, 3). Ecce istæ sunt duæ voluntates contrariæ, mentis scilicet et carnis, quæ in Salvatore nostro modis omnibus non fuere. Nos has ex peccato progenitoris Adæ, qui et se, et omne humanum genus obnoxium fecit, habere dignoscimur, ut aliquando quidem carnis aculeus menti resistere appareat, aliquando vero voluntas mentis voluntati carnis contradicere satagat; ut taliter cum Apostolo gementes constitemur: *Mente quidem servo legi Dei, carne vero legi peccati*. Dominus autem noster unam voluntatem humanitatis naturalem suscipere dignatus est, quam in propria carne potestative ut omnium Dominus circumferebat, eo quod omnia servant Deo: nullum profecto habens vel afferens ex pravaricatione peccatum, quoniam solus sine peccato et crimine pravaricationis est natus.

Prædictus ergo decessor meus docens de mysterio incarnationis Christi dicebat, non fuisse in eo, sicut in nobis peccatoribus, mentis et carnis contrarias voluntates. Quod quidam ad proprium sensum convertentes, divinitatis ejus et humanitatis unam eum voluntatem docuisse suspicati sunt, quod veritati omnimodis est contrarium. Veruntamen vellem, ut interroganti responderent, secundum quam naturam dicunt Christi Dei unam voluntatem? Si secundum divinam tantum, de humanitate ipsius quid respondeant? quoniam et homo perfectus est, ut non cum Manichæo condemnentur. Porro si secundum humanitatem Christi dixerint, quod hæc voluntas Deus esset perfectus, observent ne forte cum Photino et Ebione judicentur. Jam vero si ex utraque natura unam voluntatem esse dixerint, non solum naturales voluntates, sed et ipsas naturas confundent; ut nec hoc, nec illud, id est divina et humana, intelligi possit. Sicut enim utrasque naturas in adunatione unius Christi, ut impius Nestorius, non patimur; ita differentiam naturarum penitus non negamus, sed neque

confundimus, quoniam utrasque naturas cum adunatione unius personæ Christi Dei inenarrabili consonantia constitemur. Quia enim unam voluntatem dicunt divinitatis Christi et humanitatis, et unam simul operationem: quid aliud, nisi quia et unam naturam Christi Dei secundum Eutychianam et Severianam divisionem operari noscuntur? Denique orthodoxi Patres, qui in toto mundo claruerunt, sicut utrasque naturas, ita et voluntates ac operationes Christi docere concorditer prædicatione monstrantur.

Comperimus autem quod charta quædam mandata sit, in qua sacerdotes subscribere coacti sunt contra tomum beatæ memoriæ papæ Leonis et Chalcedonensium synodum: in qua charta quædam sunt per novitatem composita, quæ dogma ecclesiasticum refutare omnino dignoscitur. Inspiret ergo divina clementia Christianissimæ pietati vestræ, et cum sitis custodes immaculatæ fidei nostræ, vos ad suspensionem incitet, quo eos, qui novis sunt adinventio-nibus corrumpendi, imperatoris sanctionibus arceatis, et prædictam chartam, quæ in scandalum properat fidei, et locis publicis est suspensa, præcipitis depositam scindi. Omnes enim qui in Occidentalibus partibus hoc audierunt, sed et populi qui sunt regis vestræ urbis, cognita prædictæ chartæ concinnatione, corde percussi sunt. Erit enim per auctoritatem vestram et apostolicam perfectionem prædicta charta, quæ contra Chalcedonensem synodum est composita, nunc et in omni tempore otiosa, et cunctis virtutibus irrita. Perfectio vero fidei quemadmodum usque in præsens refulsit, oramus ut et per vos, sicut etiam per piæ memoriæ Constantinum, divino auxilio in robore suo permaneat. Propter quod, Christianissimi et Christi fidei custodes, donate hoc munus in primordiis vestris Ecclesiæ matri vestræ, cujus estis post Deum opitulatores, ut fidem Sponsi ejus serpentina calliditas non audeat violare. Hoc in primordiis salutare sacrificium afferte Domino Deo nostro, et ab ejus Ecclesia omnis novitatis nebulam radio pietatis vestræ dispergite: quatenus Dominus Deus noster, vicaria ope, omnes quæ contra vos sunt conerat nationes, quæque pacem et inexpugnabilem Deum repellunt. Quatenus vobis ea quæ sunt Dei curantibus, Deus quæ vestra sunt benignus dignetur perficere. Propter quod etiam mentis inclinato genu tota mecum Ecclesia supplicat, ut ab integritate immaculatæ fidei nostræ, quam sancti apostoli nobis tradiderunt, et sanctissimi Patres doctrinis luculentissimis consignavere, novæ confusionis turbinem amovere dignetur. Quatenus Deus et Dominus noster, cujus fides immaculata custoditur, misericordias suas merito vobis et copiosissime largiatur, qui est omnipotens et Dominus sempiternus. Creator omnium ad vestrum benigne respiciat imperium, et gentes, quæ in sua feritate confidunt, inexpugnabili suo potentatu prosternat.

DIFFLORATIO

EX EPISTOLA^a S. MAXIMI AD MARINUM PRESBYTERUM

APOLOGIAM INTER CÆTERA PRO HONORIO FACIENTIS.

(Græca sunt ex Editione Combefisii.)

Τὸν δὲ γε τῆς Ρωμίων πάπα Ὁνώριον, οὐ καταγο-
 μύειν ὅμα τῆς τῶν ἐμύτων θελημάτων ἐπὶ Χριστοῦ
 δυνάδος, ἐν τῇ γραφίᾳ πρὸς Σέργιον ἐπιστολῇ διὰ τὸ
 ἐν θέλημα γάναι, συναγορεύειν δὲ μέλλον, καὶ ταῦτον
 ὡς εἰκὸς συνεστᾶν, οὐκ ἐπ' ἀβιτήσει τοῦτό γε λέγοντα
 τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ φυσικοῦ τοῦ Σωτῆρος θελήματος,
 ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μηδαμῶς τῆς ἀσπόρου συλλήψεως αὐτοῦ
 καὶ τῆς ἀσπόρου γεννήσεως προκαθηγείσθαι θέλημα σαρκός,
 ἢ λογισμῶν ἐμπαθῆ. Μόνη γὰρ θήλησις θεία καὶ
 πατρική, δι' Ἰοῦ μωνογενοῦς αὐτουργοῦντος τὴν οἰκίαν
 σάρκωσιν, καὶ Πνεύματος ἁγίου συνδρομῇ, ταύτην εἰργάσατο.
 καὶ ὅτι γε ταύτης ἔχεται τῆς ἐννοίας, ἄλλον ἐντεῦθεν
 εἰπὼν γὰρ, ὅτι διὰ τὴν ἄγαστον ἔνωσιν τῆς
 ἀνθρωπίνης καὶ θείας φύσεως, καὶ Θεὸς λέγεται παθεῖν,
 καὶ ἀνθρωπότες ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατελθεῖν μετὰ τῆς
 θεότητος, καὶ ταῦτα δεῖξαι τὴν τῶν φυσικῶς προσόντων
 ἐκατέρᾳ φύσει τῶν τῷ ἑνὸς Χριστοῦ καὶ Ἰοῦ κατ'
 ἐκκαλλαγὴν ἄκραν ἀντίδοσιν, ἐπίγειον λέγων· ὄθεν καὶ ἐν
 θέλημα ὁμολογοῦμεν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 Πῶς, φησὶν· Ἐπειδὴ προδηλῶς ἐκ τῆς θεότητος προσελήφθη
 ἡ ἡμετέρα φύσις, οὐχ ἁμαρτία· τοῦτίστιν, οὐκ
 ἐκ τῆς ἁμαρτίας· μωνοουχὲ συμπεργήμενος τῷ μεγάλῳ
 Ἀθανασίῳ γράροντι ταῦτα κατ' Ἀπολιναρίου τοῦ
 δυσσεβοῦς· Ἐγενήθη ἐκ γυναικός, ἐκ τῆς πρώτης
 κλάσεως τῆν ἀνθρώπου μορφῆν ἑαυτῷ ἀναστιστάμενος,
 ἐν ἐπιδηξείᾳ σαρκός, δίχα σαρκικῶν θελημάτων καὶ λογισμῶν
 ἀνθρωπίνων, ἐν εἰκόνι κανόντος. Ἡ γὰρ θήλησις
 θεότητος μόνη, ἐπειδὴ καὶ φύσις ὅλη θεότοτος. Ἐπειδὴ
 γὰρ τῆς δι' ἡμᾶς κατὰ σάρκα τοῦ λόγου γενήσεως
 ὑπὲρ ἡμᾶς πρόοδος γίγνεται. Οὐ γὰρ σαρκὸς ἐμπαθῆς
 προηγέσατο θέλησις ἢ λογισμὸς, ὡς ἐφ' ἡμῶν ὁράται,
 διὰ τὴν ἐξ ἀπάτης τοῦ γένους κατακρατούσαν ἡδονήν·
 ἀλλὰ θέλησις θεότητος μόνη δι' Ἰοῦ αὐτουργοῦντος, ὡς
 ἔφην, τὴν οἰκίαν σωμάτων κατ' εὐδοκίαν Πατρός,
 καὶ συνέργειαν τοῦ παναγίου Πνεύματος, κανετομοῦντος
 ἐν ἑαυτῷ τε καὶ δι' ἑαυτοῦ τὸν ἐπισαχθέντα τῇ ἴσει
 τῆς γεννήσεως τρέπον, καὶ ἀσπορῶς τὴν ἑαυτοῦ ποιου-
 μένου σύλληψιν ἐκ τῆς ἁγίας κοιτοῦ, καὶ ἀειπαρένου
 Μαρίας. Τοῦτον δὲ τὸν ἄρρητον αὐτοῦ τῆς γεννήσεως
 σκοτήσαντες λόγον, ἐκεῖνος μὲν, θέλησιν μόνην ἐπ' αὐτοῦ
 θεότητος εἶπεν, ὡς τὸ θέλημα ἐν τοῦ κυρίου Ἰησοῦ
 Χριστοῦ· ἐπειδὴ προδηλῶς, φησὶν, ἐκ τῆς θεότητος
 προσελήφθη ἡ ἡμετέρα φύσις, καὶ οὐχ ἁμαρτία, δίχα
 σαρκικῶν θελημάτων καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων, ὡς ὁ
 θεὸς φησὶν Ἀθανάσιος· οὐ μὲν γε τὸ μὴ καὶ ὡς ἄν-

A Honorium etiam Romanum papam non differē-
 reor naturaliter in Christo voluntatum dualitatem,
 in epistola quam scripsit ad Sergium, eo quod unam
 dixerit voluntatem; sed potius confiteri, et hanc for-
 tassis etiam constabilire. Nam hoc non in reproba-
 tionem dixit humanæ Salvatoris et naturalis volun-
 tatis: sed quod nullatenus conceptionem ejus, quæ
 fuit sine semine, vel incorruptam nativitatem præ-
 cesserit voluntas carnis, vel cogitatio vitiosa. Solæ
 namque voluntas divina atque paterna, per Filium
 unigenitum per semet operantem propriam incarna-
 tionem, sanctique Spiritus conventionem, hanc ope-
 rata est. Et quod hunc sensum sectetur, hinc est
 manifestum. Cum enim dixisset, quia propter ineffa-
 bikem unitatem humanæ ac divinæ naturæ, et Deus
 dicitur pati, et humanitas ac de cælo cum divinitate
 descendisse; et hoc modo ostendisset eorum, quæ
 naturaliter insunt utrique naturæ unius Christi et
 Dei Filii per commutationem summam redditionem,
 subinfert: Unde, inquit, et unam voluntatem fate-
 mur Domini Jesu Christi. Quomodo ait? Quia pro-
 fecto a divinitate assumpta est natura nostra, non
 culpa: id est, non a peccato; propemodum cum
 magno effatus Athanasio, qui hæc contra Apollinarianum
 impium scribit: Natus est ex muliere, de prima plas-
 tatione hominis formam sibi erigens in ostensione
 carnis absque carnalibus voluntatibus et humanis
 cogitationibus in imagine novitatis. Voluntas enim
 sola divinitatis est, quoniam natura tota divinitatis
 est. Denique Verbi propter nos secundum carnem
 nativitatis super nos progressio facta est. Non enim
 carnis vitiosa præcessit voluntas vel cogitatio, sicut
 in nobis aspicitur, propter generis desiderium, quod
 a deceptione primi parentis obtinuit: sed voluntas
 divinitatis sola per filium, qui secundum beneplaci-
 tum Patris, et cooperationem Spiritus sancti, pro-
 priam, ut dixi, per se operatus est incorporationem,
 gerens in se, et per se noviter invecum naturæ mo-
 dum nativitatis, et sine semine suam ipsius patris
 conceptionem ex sancta Dei Genitrice semperque
 Virgine Maria. Hac ergo ineffabili nativitatis ejus
 inspecta ratione, ille quidem voluntatem solam in
 eo divinitatis dixit, hic vero voluntatem unam Do-
 mini Jesu Christi. Quia profecto, inquit, a divinitate
 assumpta est natura nostra, non culpa, absque car-
 D chi et confessoris tomus dogmaticus ad Marinum
 presbyterum.

^a Epistola. In Græco titulus est: Μαξίμου τοῦ
 ἁγιωτάτου μοναχοῦ καὶ ὁμολογητοῦ τόμος δογματικὸς
 πρὸς Μαρτίνον πρεσβύτερον. Maximi sanctissimi moni-

θρώπων αὐτὸν μετὰ τοῦ εἶναι φύσει Θεὸν οὐκ ἔχον ἀνθρώπινον θέλημα καὶ φυσικόν, ὡσπερ οὖν καὶ θεῖον καὶ πατρικόν.

Τὸ δ' αὐτὸ καὶ τοῖς ἑξῆς ὑπανίσταται, φάσκων· Χωρὶς ἁμαρτίας συνελήθη ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁγίας ἀχράντου καὶ ἀσπαρθίνου θιοτόκου Μαρίας, καὶ χωρὶς μολυσμοῦ ἐξ αὐτῆς κατὰ σάρκα γεγέννηται. Τὴν δὲ γὰρ θεῖαν γραφὴν ἱκανετώσ τε καὶ ψεκτώσ προέειπε τῆς σαρκὸς μνημονεύουσαν, οὐχ ἑτέραν, μὴ γένοιτο, τῇ τε φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ τῆν τοῦ κυρίου σάρκα πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑποβάλλων νοεῖν, δε γὰρ τὴν ἡμέτερον προσληφθεῖσαν ἐκ τῆς ἡμετέρας οὐσίας. ἦγουν τῶν τῆς οὐρανοῦ ἡμῖν ἀσπαρθίνου καὶ θιομήτορος πάναγιον σπλάγγων, ἀλλ' ἑτέραν τῇ ἁμαρτησίᾳ. καὶ τοῦ μηδαμῶς ἀντιπατάμενον ἔχειν, καθάπερ ἡμεῖς· ἐν τοῖς μέλεσι τὸν ἐκ παραβάσεως νόμον τῶ νόμου τοῦ Πνεύματος. Οὐ γὰρ προσλήθη, φησὶν, ὑπὸ τοῦ σωτῆρος ἡ κατεφθαρμένη ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας σὰρξ, ἡ ἀντιστρατευομένη τῶ νόμῳ τοῦ νοῦ αὐτοῦ· Οὐ τις γὰρ εὐ προκατήγγιστο ὁ καθ' ἁμαρτίαν διὰ σπορᾶς τῆς γενήσεως νόμος, τοῦτου παντελῶς οὐδὲ τοῖς μέλεσι ἐνυπάρχει· ἀλλὰ νόμος θεῖος δικαιοσύνης πρὸς ὑποτύπωσιν ἡμῶν ἐκαστοῦ, καὶ τὸν ἐκ παραβάσεως ἐπι-σαχθίντα τῇ φύσει τελειῶς ἐξαφανίζων. Ἐθε γὰρ, φησιν, ὁ ἀναμάρτητος ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολλῶδες, τουτέστι τὴν ἁμαρτησασαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους φύσιν. Ἐτερος γὰρ νόμος ἐν τοῖς μέλεσι αὐτοῦ, ἡ θέλημα διάφορον ἢ ἐναντίον οὐ γίγνεται τῷ Πατρὶ [f. Σωτῆρι], ἐντεῖθεν δεικνύς, οὐχ ὡς οὐκ εἶχεν ἀνθρώπινον θέλημα καὶ φυσικόν· οὐ γὰρ λέξας φαίνεται τοῦτο, ἀλλ' ὅτιπερ ὡς ἀνθρώπος οὔτε κατὰ σῶμα διὰ τῶν μελῶν τὴν οἰανοῦν ἐκέκτητο παρὰ φύσιν ἐνέργειαν, οὔτε μὴν κατὰ ψυχὴν θελήματος ἐναντίαν ἢ παρῳλογον κίνησιν, ὡσπερ ἡμεῖς, ἐπειδὴ καὶ ὑπὲρ νόμον ἀνθρωπίνης φύσεως ἐτίχθη.

Τρανώτερον δὲ καὶ τοῖς ἑξῆς παρίστησιν, ὡς ὁ λόγος ἦν αὐτῷ μόνον τὸ ἐμπαθῆς, ἀλλ' οὐ τὸ φυσικόν ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἀποδιορισσασθαι θέλημα· καὶ ὅτιπερ, καὶ τῷ φυσικῷ καὶ ἀνθρωπίνῳ, πρὸς τὸ πατρικόν καὶ θεῖον συνέβαινε μὲν, οὐδεμίαν τὴν ἐξ ἀντιπράξεως ἔχων πρὸς ἐκεῖνο διαφορὰν, ὑποτύπωσιν δὲ διδοῦς ἡμῖν ἑαυτῶν, τὸ οἰκίον ἐκουσίως ὑπέταττον· συνίστα δὲ τὸ πατρικόν, ὃ ἂν καὶ ἡμεῖς ἐκμιμούμενοι, τὸ ἑαυτῶν ἀθετήσαντες, τὸ θεῖον διὰ πάσης σπουδῆς ἐκπληρώσωμεν, λέγων οὕτως· « καὶ γέγραπται, ὅτι οὐκ ἦλθον παιῆσαι τὸ θέλημα τὸ ἑμὸν, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός· » καὶ, « οὐχ ὁ ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὁ τις σὺ, Πάτερ· οὐκ εἰσι ταῦτα διαφῆρου θελήματος, τουτέστιν ἐναντίου καὶ ἀντιπατάμενου· ἀλλὰ τῆς προσληφθεῖσης ἀνθρωπίνης οἰκονομίας οἰκειουμένης συμπαθῶς τὰ ἡμέτερα. Ταῦτα γὰρ δι' ἡμᾶς ἔλεγεν, ὡς δέδωκεν παραδείγμα ὁ τῆς εὐσεβείας διδάσκαλος, ἵνα τοῖς ἔχουσιν αὐτῷ ἐπὶ ὡμῆα· καὶ μὴ τὸ

A naturalibus voluntatibus, et humanis cogitationibus, ut sacratissimus Athanasius ait. Non tamen perhibuit eum tanquam hominem, quia est quoque natura Deus, non habere humanam voluntatem et naturalem, quemadmodum et divinam atque paternam.

Idipsum autem etiam in subsequentibus innuit, asserens : *Sine peccato conceptus est de Spiritu sancto, et sancta, immaculata semperque Virgine Dei genitrice Maria, et sine contagione ex ea secundum carnem natus est.* Divinam quoque Scripturam in laudem et vituperationem profert carnis memoriam facere. Non aliam, absit, natura et substantia Domini carnem, quam nostram commonens intelligendam : qui etiam hanc seiebat assumptam ex nostra substantia, id est ex congenitæ nobis semper Virginis et Dei Matris sanctis visceribus; sed alienam a vitio, et nullatenus legem prævaricationis habentem, sicut nos, in membris repugnantem spiritus legi. *Non enim assumpta est, ait, a Salvatore caro a peccato corrupta, quæ repugnaret legi mentis ejus.* Cujus enim sementationem, quæ per peccatum efficitur, non præcessit generationis lex, hujus omnino nec in membris est : sed lex divinæ justitiæ ad imaginationem nobis ostensa, et eam quoque, quæ ex prævaricatione naturæ illata est, perfecte demolitur. Venit enim sine peccato quærere et salvare quod perierat, id est naturam humani generis quæ peccaverat. Alia enim lex in membris ejus, aut voluntas diversa vel adversa, non fuit in Salvatore. Hinc ostendit, non quod non habuerit humanam voluntatem et naturalem (non enim hoc dixisse videtur), sed quod sicut homo neque secundum corpus per membra quamlibet habeat præter naturæ leges operationem, neque rursus secundum animam voluntatis contrarium, vel sine ratione motum, veluti nos : quia et super legem natus est humanæ naturæ.

Expressius autem et in subsequentibus comprobatur, quod sermo sibi esset tantum, vitiatam et non naturalem a Salvatore disterminandi voluntatem, et quod in naturali ac humana ad paternam ac divinam coaptaretur quidem, sed nullam haberet ad illam ex repugnatione diversitatem : normam autem dans nobis seipsum, quod proprie suum erat, voluntarie subiciebat, commendabat vero paternum. Quatenus et nos imitati, quod nostrum est reprobato, quod divinum est omni studio expleamus, dicens ita : *Licet enim scriptum sit : Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me Patris (Joan. vi, 38).* Et : *Non quod ego volo, sed quod tu, Pater (Marc. xiv, 36); non sunt hæc diversæ voluntatis, id est contrariæ ac repugnantis, sed dispensationis humanitatis assumptæ, quæ sua compassibiliter fecit quæ nostra sunt. Ista enim propter nos dicebat, quibus dedit exemplum pietatis magister, ut sequamur vestigia ejus, et non suam*

πάσης ἁμαρτίας ἐλεύθερον, τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐπιμαρτύρεται τὸν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα Θεόν.

Καὶ ἐν ἐπιτόμως εἶπω· διὰ τοῦ ἐνὸς θελήματος, τὸ μόνον τῆς αὐτοῦ κατὰ σάρκα γενήσεως τὴν θείαν προκατηγήσασθαι θελήσειν δηλοῦν αὐτὸν οἶμαι· διὰ δὲ τοῦ μὴ ὑπάρχειν θελήματος διαφορᾶν, τὸ ἐναντίον οὐκ ἔχων ἢ ἀντιπράττον, ἀλλὰ τὸ συμβαῖν δι' ὄλου καὶ ἠνωμένον· ὅθεν ἠνίκα μὲν τὴν ἡμετέραν φύσιν ἐκ τῆς θεότητος προσειληφθαί λέγη, θελήματος ἐνὸς μνημονεύει· ἠνίκα δὲ τὸ, οὐκ ἤλθον ποιῆσαι τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, εἰς μίσην τῷ λόγῳ προτίθησι, τὸν ἀριθμὸν ἀφείη, οὐκ εἰσι ταῦτά, φησι, διαφόρου θελήματος, τουτίστιν ἐναντίον καὶ ἀντικειμένον. Ἐξ οὗ τὸ δύο κατὰ φύσιν ὑπάρχειν ἐν τῷ σωτῆρι θελήματα προδήλως συνάγεται. Εἰ γὰρ ἐναντίον οὐκ εἶχεν, φυσικὸν εἶχεν ὡς ἄνθρωπος. Τὸ γὰρ οὐκ ἐναντίον, φυσικὸν πάντως, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ· οὐδὲν γὰρ ἐν τῇ φύσει ἢ τοῖς κατὰ φύσιν παντελῶς ἐναντίον. Δίος οὖν πολλὰ βραίνεν [*f. ἐπιβαλεῖν*], ὁ μὴ κυρίως ἐν τοῖς ἑαυτοῦ γέγραφε λόγοις, καὶ μηχανᾶσθαι τοὺς δι' ἐναντίας οικείας δ' ἔης ὡς οὐκ ἀρίστως ἐπικάλυμμα ποιεῖν τ' ἀνδρὸς τὰ γράμματα, καθ' ἕτερον ταῦτα παρὰ τὸν ἐκείνου σκοπὸν παρεξηγουμένους. Συνηγοροῦν· αὐτὸ γὰρ ἔχει τὸν λόγον, πᾶσαν τοῦ ἐπιμαρτυροῦ καταδρομὴν ἀπικλύνοντα.

Καὶ οὕτω μὲν ἔγωγε τὸν νοῦν ἔχειν ὑπολαμβάνω, πάσης ὄντα καθαρὸν ὑποψίας. Βεβαιότερον δὲ μοι τοῦτον πεποιήκειν ἐκ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐκκελευθῶν ὁ ὁσιώτατος πρεσβύτερος κύριος ἀββᾶς Ἀναστάσιος, ἀνὴρ, εἰ καὶ τις ἄλλος, ἀρετῇ τε θείᾳ καὶ φρονήσει κεκοσμημένος· καὶ φήσας ὡς πολὺς αὐτῷ λόγος κενήσεται πρὸς τοὺς ἐκείσε τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἱερωτάτους ἀνδρας, διὰ τὴν πρὸς Σέργιον ἐξ αὐτῶν γραφείσαν ἐπιστολήν, οὗτο χάριν καὶ πῶς αὐτῇ διερωτῶν ἐνετάγη τὸ ἐν θέλημα; καὶ εὔραν ἀσχολῶντας ἐν τούτῳ, καὶ ἀπολογουμένους, καὶ πρὸς αὐτοῖς τὸν ταύτην ἐν λατίνῳ ὑπαγορεύσαντα, κατὰ κλίευσιν αὐτοῦ κύριον ἀββᾶν Ἰωάννην τὸν ἀγιώτατον σύμπονον, ἰσχυριζόμενον, ὡς οὐδ' ὡς ἐπίμνησιν ἐν αὐτῇ δι' ἀριθμοῦ πεποιήναι ἐνὸς τὸ παράπαν θελήματος, εἰ καὶ τούτο νῦν ἀνεπλάσθη παρὰ τῶν ταύτην ἐρμηνευσάντων εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνῆν. Οὔτε μὲν τὴν οὐρανοῦ κυρίωσιν ἢ ἐκβολὴν τοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον φυσικοῦ τοῦ σωτῆρος θελήματος, ἀλλὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς καὶ διαβεβλημένου τελείαν ἀποσκευὴν καὶ ἀναίρεσιν, καθ' ὃ καὶ ὁ πρὸς ἄλλα τῶν ὁμογενῶν συνίσταται πόλεμος. Δειξάι βουλόμενος πάσης οὕσαν καθαρὰν ἁμαρτίας τὴν προσληφθεῖσαν σάρκα, κατὰ τὴν τῶν ἱερωτάτων λογίων, καὶ τῶν πατρικῶν διδαγμάτων παράδοσιν. Καὶ φαίνονται πως διὰ τῶν τοιούτων λόγων,

A fateamur, ab omni peccato Deum liberum esse testatur, qui secundum nos propter nos incarnatus est.

Et ut compendio dicam, per unam voluntatem solam ejus secundum carnem nativitatem eum divinam præcessisse voluntatem indicare conjicio. Per id vero quod ait, non esse voluntatis ejus diversitatem, contrarium vel repugnans quid non eum habere perhibet, sed conveniens et prorsus unitum ex toto. Unde cum nostram quidem naturam de divinitatis voluntate dicit assumptam, unius mentionem facit. Illud autem quod introducit : *Non veni facere voluntatem meam*, in medium verbo præponit, omisso numero : *Non sunt*, inquit, hæc diversæ voluntatis, id est contrariæ atque adversatrici. Ex quo duas secundum naturam existere in Salvatore voluntates manifeste colligitur. Si enim contrariam non habuit, naturalem habuit tanquam homo. Quod enim non est contrarium, naturale profecto est. Et nemo contradicet. Nihil quippe in natura vel in his quæ sunt secundum naturam, est omnino contrarium. Timor ergo est opinari, quod in ejus proprie non est sermonibus scriptum, et moliri adversarios propriæ opinionis tanquam non bonæ ad velamentum illius viri litteras faciendum, secundum utrumque hæc præter illius intentionem falso referentes. Advocatum quippe habet rationis sermonem omnem calumniantioris abigentem incursum.

Et ego quidem sic se illius habere sensum existimo, ab omni suspitione purgatum. Certiorem autem mihi hunc sanctissimus fecit presbyter, dominus videlicet Anastasius abbas a seniori Roma reversus, vir scilicet incomparabilis, virtuteque divina et prudentia venustus : qui asserens, quod multum sermonem moverit ad sacratissimos magnæ illius Ecclesiæ viros, propter epistolam quæ ab eo fuerat ad Sergium scripta, percontans cujus rei gratia, vel qualiter in ea inserta fuerit una voluntas, et invenit hæsitantes in hoc, et rationem reddentes ; insuper et eum, qui hanc per jussionem ejus Latinis tractaverit dictionibus, dominum videlicet abbatem Joannem sanctissimum symponum affirmantem, quod nullomodo mentionem in ea per numerum fecit unius omnimodis voluntatis : licet hoc nunc sit fictum ab his qui hanc in Græcam vocem interpretati sunt. Verum nec quamlibet exinanitionem vel abolitionem naturalis secundum humanitatem Salvatoris voluntatis, sed ejus quæ nostra est, et reproba facta, perfectam dejectionem et interemptionem. Juxta quod et in invicem eorum quæ unius generis sunt efficitur bellum. Ostendere volens, ab omni esse peccato mundam assumptam carnem, secundum sacratissimum elegit eum et naturam deitatis, ut dicitur.

τὴν πανουργίαν τῶν πάντα τολμώντων ὑπὲρ ἑνὸς τοῦ Ἀ
δικανῆς ἀσεβεῖν, καὶ θιλόντων, ὡς ἔθος αὐτοῖς πάλαι
καὶ νῦν, παρακλοπαῖς τισι καὶ παραξηγήσει τοὺς ἐκ-
θύμως καθ' αὐτῶν ἀγωνιζομένους, τὸ γε παρὰ τὸ
εἰκός, εἰς ἑαυτοὺς ἐπισπᾶσθαι, καὶ τὸν νοῦν σφε-
τερῖσθαι μηδαμῶς συνιπόμενον. Ἀναγκαιῶς οὖν καὶ
τοῦτο μαθὼν διδύλωκά σοι, θεοτιμῆτε Πάτερ, ὡς ἂν
διὰ πάντων φραζόμενος ἔχοις ὅπως διακρούση τῶν
ἑστικῶν τὰς φάλαγγας, λόγῳ τε βᾶλλον εὐτόνος καὶ
πίστει κατὰ κράτος ἐπειρικῶν, δόξαν τε τὴν τοῦ Μονο-
γενοῦς ἐντεῦθεν εἰς ἀνάβρυσιν ἔχων, καὶ διάδημα τὴν
αὐτοῦ κατὰ χάριν κοινωνίαν καὶ ἑνωσιν.

rum, et obstupui quodammodo super astutia eorum
qui pro uno frustra omnia gerere impie audent et
volunt, sicut eis ab olim moris et nunc est, furtivis et
falsis narrationibus, eos qui contra se magnanimiter
agonizant, taliter, quin et absque omni ratione ad
se ipsos attrahere, et sensum fraudare, qui se nul-
latenus sequitur. Necessario ergo et hoc cum didi-
cissem, significavi tibi domino, honorabilis Pater,
quatenus per omnia munitus, habes qualiter insec-
quaris adversariorum phalanges : verboque indefesse
jaciens, et fide potenter superans : verbi etiam hinc
Unigeniti in præconium habens, et diadema hujus
communione per gratiam et unitatem.

DIFFLORATIO

EX

EPISTOLA EJUSDEM S. MAXIMI AD PETRUM ILLUSTRUM.

Ubi Pyrrhi et sancti Sophronii Hierosolymitani episcopi, atque papæ Honorii mentionem
facit, ita post aliqua prosecutus.

Vestris laudabilibus syllabis a dignatus es signifi-
care indigno servo tuo propter abbatem Pyrrhum.
Et post pauca : Et futurum profecto esset, ut hac
forte pro causa ad redargutionem illius et omnium,
qui secundum illum impiam novitatem sectantur in-
differenter, ad divinitus conservanda tua et famosis-
sima vestigia properarem. Quatenus scirent omnes,
qui secundum vos pietatis sunt amatores, illorum una
cum omni prorsus inscitia, impietatis quoque super-
fluum abundantiam. Sed timui ne putarer extra sa-
cra quidquam agere jura, præter voluntatem hoc
faciens sanctissimæ sedis apostolicorum virorum,
qui universam plenitudinem catholicæ Ecclesiæ bene
ducunt, et ordinate secundum divinam legem dedu-
cunt. Quoniam hac divina videlicet lege consistunt
cælestia et terrestria, et oportet ab ea nequaquam
exorbitare, sed quæ sunt divina secundum Deum
agere illos, qui sancte secundum vos vivere propo-
suerint : quatenus et Deum gestorum habeant cura-
torem, et sine successu receptionem. Quoniam, fa-
mosissime domine, pejor his est, quod et antea inti-
mavi, etiam ab antiquis hæreticis nova fides et
expositio. Hanc enim multis quibus perduravit an-
nis in episcopatu ad manifestationem reprobræ men-
tis suæ (nam Deus et ad nequitiam provalationem
sæpe novit longanimitè sustinere : non ut hanc
ampliosem per inducias reddat, sed ut hanc amplio-
rem factam justius puniat) decessor quidem ejus
impie in utero aluit, iste vero magis impie genuit. Et
rursus posteriores horum in contemptum excolunt
divinitatis. *Et pau'o post* : Et quod adhuc deterior
illis est mos, et veluti speciale omnium perversorum
hæreticorum indicium, quia et suæ ipsius impietatis
obnoxios, describunt innoxios. Sophronium quippe,

B qui prudenter divina perdocuit et prædicavit Eccle-
siæ catholicæ dogmata, se in errorem movisse hac
illacque susurrant. *Et post paucillum* : Divinus enim
Sophronius, ut ipsi testamini, laudabilissimi, in
Afrorum regione mecum et cum omnibus peregrinis
monachis moras agebat, cum ipsi perversitates illas
fabricarent adversus omnes. *Et post pusilla* : Et erat
quidem domus omnium per divinam concordiam et
unanimitatem in unum Dei favente gratia in univer-
sitate, quæ sub sole consistit, pacifica et tranquilla
fide munitis Ecclesiis. Hi vero, qui horum invide-
bant consonantiæ, ac in Christum Deum confessioni,
veluti quamdam caliginosam nubem, et stridentem
vel gravem fluctum maris ac barbarorum, nemine
hos movente, quam solo dæmone turbationis amico,
C qui genus humanum ad similitudinem concitavit, re-
pente contra veram Christianorum fidem novam
excogitaverant ecchesim. Deinde sententias pro ea,
et compositiones injustas. Dein actiones monumen-
torum. Deinde synodos latrociniales, et concursus
episcoporum non voto convenientium, sed violentia
contractorum, non exhortatione properantium, sed
ex fuga barbarorum peregre proficiscentium. Dein
jussiones et minas huc atque illuc adversus pios
transmissas. Nam eum qui tunc imperabat, sophis-
tice muneribus in servitutem redigentes. *Et post
pauca* : Ex proprio nomine viro ecchesim producere
persuaserunt. *Paulo post* : Fit autem horum inimi-
cus pariter et defensor, sive potius asserendum fau-
tor et accusator horum publicans argumentum : et
D innotescens quod ipse nequaquam ex se fuerit ino-
tus, sed ab illis coactus, impiissimam fecerit ecche-
sim in scriptis pro se ipso hæc dicens, et rationem
reddens Joanni sanctæ memoriæ quondam papæ se-

* Συλλαβαῖς pro litteris

noris Romæ. *Et post pauillum* : Convincunt autem seipsos, quod isti valde manifeste fortissimi hanc fecerint, et nullatenus ille. Neque enim quodlibet super hoc habuit studium, utpote ad alia circumlatus. *Post brevia* : De quibus omnibus miseri nec sensus apostolicæ facti sunt sedis, et quod est risu, imo ut magis proprie dicamus, lamento dignissimum, utpote illorum demonstrativum audaciæ, nec adversus ipsam apostolicam sedem mentiri temere pigritati sunt : sed quasi illius effecti consilii, et veluti quodam ab ea recepto decreto, in suis contextis pro impia ecthesi actionibus secum magnum Honorium acceperunt, suæ præsumptionis attestationem ad alios facientes viri in causa pietatis maximam eminentiam. Quis itaque, o famosissime et qualis Sophronius hæc et tam atrociter et per tantum temporis facere his falsiloquis persuasit? quæ hos non rogavit Ecclesia? quis pius et orthodoxus non supplicavit antistes, cessare illos a propria hæresi clamando et obtestando? Siquidem ultima sua exspirabat sacer Arcadius, et spiritum Deo tradebat, sed nec usque ad horam illam eos rogare cessavit. *Et post pauca* : Quid autem et divinus Honorius, quid vero et post illum Severinus senex? quid denique et is, qui post hunc exstitit, sacer Joannes? Porro is qui nunc præsidet beatissimus papa omisit quidquam supplicationi conveniens? Nonne Oriens totus et Occidens lacrymas, lamenta, obsecrationes, deprecationes ex æquo, tam Deo per orationes quam his per epistolas, afferebant? Sed Deus quidem horum profecto beatorum virorum sinem admisit, et pro ea vicissitudine in sæcula conservavit. Illi autem Domini contemnentes inducias, ad conversionem hos benigne cohortantes, et horum egregiorum facta per tot tempora supplicatione torpentes, suæ nequaquam passi sunt cœlestem fidem præferre. *Post aliqua* : Divinus ergo magnusque Sophronius tunc Alexandriam veniens, mox ex prima lectione (dederat enim etiam ipsi Cyrus ad retractandum illa novem impietatis capitula) lugubre quiddam et ingens vociferatus, fontes emittebat lacrymarum, illum fervide obsecrans, supplicans, expostulans, in pavimento ipsius vestigiis provolutus, quo nihil horum super ambonem contra catholicam Dei Ecclesiam prædicaret, quippe cum hæc liquido impii essent Apollinarii dogmata. *Et paulo post* : Taliter viri, et mihi præ omnibus reverendum caput, divina Deo perosis insultationibus, et invicem scenicis quodammodo illusionibus lacerabant, et sacratissimum Sophronium tam miserabiliter lamentatum. utpote

A eos, qui Pyrrhum reprobaverunt, anathematizat, sedem Romanam, id est catholicam Ecclesiam anathematizat : omitto enim dicere, quia utique et seipsum, qui talis est, si duntaxat sedi Romanæ communicat, catholicæque Dei Ecclesiæ. Obsecro igitur, benedictæ domine mi, præcipere omnibus, ne Pyrrhum sanctissimum vel almsicum nomen. Neque enim tale quid sacra regula eum vocari permittit. A cuncta enim cecidit sanctitate, qui nimirum ab Ecclesia catholica sponte prosiliit. Non enim fas est illum ex quacunque laude cognominari, qui jam olim damnatus est, et abjectus ab apostolica sede Romanæ urbis, ob externæ sensum opinionis, donec ab ea recipiatur conversus ad ipsam, imo ad Dominum Deum nostrum per piam confessionem et orthodoxam fidem, B qua sanctificationem recipiat, sanctumque vocabulum. Itaque si vult hæreticus neque esse, neque audiri, non isti aut illi satisfaciat, superfluum quippe hoc et irrationabile est ; quia sicut uno contra eum scandalizato omnes scandalizati sunt, ita quoque uno satisfacto, omnes proculdubio satisfiunt. Festinet pro omnibus sedi Romanæ satisfacere. Hac enim satisfacta, communiter ubique omnes piæ hunc et orthodoxum prædicabunt. Nam frustra solummodo loquitur, qui mihi similes suadendos ac subripiendos putat, et non satisfacit et implorat sanctissimæ Romanorum Ecclesiæ beatissimum papam, id est apostolicam sedem, quæ ab ipso incarnato Dei Verbo, sed et omnibus sanctis synodis, secundum sacros canones et terminos, universarum, quæ in toto terrarum orbe sunt, sanctarum Dei Ecclesiarum in omnibus et per omnia percepit et habet imperium, auctoritatem et potestatem ligandi atque solvendi. Cum hoc enim ligat et solvit etiam in cœlo Verbum, quod cœlestibus virtutibus principatur. Si enim alios quidem satisfaciendos ducit, et beatissimum Romanum papam nequaquam implorat, simile quiddam agit ei, qui forte homicidii vel alterius ejusdem criminis redarguitur, et insontem se non ei, qui secundum leges judicandi jura sortitus est, exhibere festinat : sed tantum inutiliter et sine lucro aliis, et privatis hominibus munditiam monstrare sui satagit actus, qui nullam habeant se solvendi a crimine potestatem. Quapropter, benedictæ mi domine, adhuc magis extende præceptionem, quæ bene vobis, et secundum placitum Dei visa fuisse dignoscitur, quo nemini licentiam habeat iste quidquam loqui et obloqui dogmatis causa. Sed liquido discite voluntatem hujus abundantius investigantes, si velit annuere nemini veritati : et si hoc agere studuerit, et ad id

EXCERPTUM

EX EPISTOLA S. MAXIMI DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI

Scripta ad Marinum presbyterum Cyprium.

Non in tot hujus sanctissimi papæ synodica, quot A altercatio, quamvis ita calumniatoribus ob suam scripsistis, capitulis Constantinopolitani reprehende-
runt, sed in duobus tantum. Quorum alterum est de
divinitatis ratione, quia dixit, aiunt, procedere etiam
ex Filio Spiritum sanctum. Alterum vero de divina
incarnatione, quoniam scripsit, inquit, absque
originali et actuali peccato Dominum esse. Et in
priori quidem consonantia protulerunt testimonia La-
tinorum Patrum, necnon et Cyrilli Alexandrini de sa-
cro ipsius opere quod in sanctum evangelistam fecit
Joannem, ex quibus non causam Spiritus sancti Fi-
lium se facere monstraverunt. Unam enim norunt cau-
sam Filii ac Spiritus esse Patrèm: alterius quidem se-
cundum generationem, alterius vero secundum
emissionem: sed ut hunc per eum prodire insinua-
rent, et hanc substantiæ communionem et indissi- B
militudinem demonstrarent. In posteriori autem non
est opus omnino defensione. Quæ enim in hoc sit

perversitatem videatur? Verum prosecuti sunt, di-
centes, quod nec in mente habuerit peccatum, se-
cundum quod primus vitiatu fuisse apparet Adam,
nec actionem mali et operationem. Ergo isti quidem
hæc, de quibus non rationabiliter impetiti sunt: illi
autem, de quibus et valde juste, nullam nunc usque
fecerunt apologiam, quia nec abjectionem eorum,
quæ ab eis introducta sunt. Porro, secundum jussio-
nem vestram, rogavi Romanos interpretari propria
dicta, causa furtivas adversantium subreptiones ef-
fugienti. Verumtamen more obtinente ita facienti
atque mittendi, nescio utrum consentiant. Alias au-
tem nec valent in aliena dictione ac voce sensum
suum, sicut in propria vel alumna, subtili expri-
mere diligentia, vel etiam quemadmodum nos in
nostra nostrum.

SANCTISSIMI THEODORI PAPÆ

SYNODICA

AD PAULUM PATRIARCHAM CONSTANTINOPOLITANUM.

Synodicas fraternitatis vestræ litteras, datas per C
Georgium presbyterum et Petrum diaconum nos sus-
cepisse significamus, quarum percurrentes textum,
invenimus eam inter spem et metum, quemadmo-
dum inter fidum gemini littoris portum, confiden-
tem pariter et fluctuantem, et non frustra. Nam sa-
cerdotium grave onus est, quod scilicet aliorum vitæ
cura fatigat, juxta quod scriptum est: *Quis infirma-
tur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego
non uror (II Cor. xi, 29)?* Et quanto metu sacer-
dotalis mens concutitur, ne forte per silentium vel
immoderatum eloquium maculetur, tanto spe et
maxima propriæ fortitudinis penna ad altitudinem
sublevatur, quando de subjectorum profectu gratula-
tur. Scriptum est enim: *Ubi plurimæ segetes, ibi
manifesta fortitudo boum (Prov. xiv, 4).* Hinc e D
*miuent palpebræ tuæ. Eruere quasi damula de manu,
et quasi avis de insidiis aucupis (Prov. vi, 1-5).* Au-
divimus, dilectissime frater, per timorem periculum
nostrum, audiamus per spem repromissum consolati-
onum solationem. *Ego sum, inquit Deus, pars hære-
ditatis tuæ (Num. xviii, 20).* Et iterum: *Sacerdotes
tui induant justitiam (Psal. cxxxii, 9).* Timor autem
concutit, cum alias dicitur: *Cui multum creditur,
multum ab eo exigitur (Luc. xii, 48).* Et iterum:
Potentes potenter tormenta patientur. (Sap. vi, 7).
Et rursus spes nos refovet, ubi ait: *Labia sacer-
dotis custodient scientiam, et legem exquirent ex ore
ejus, quoniam angelus Domini exercituum est (Mal.
ii, 7).* Inter tot ergo procellas atque tranquillos flux-
tus æstuare profundum, quid aliud est nisi in
portu asperrimi littoris navim mentis nostræ tem-

nostris viribus, sed Dei gratiæ deputamus quod sumus. Tantum restat, ut cum divino auxilio petendo, quærendo, pulsando, fide et opere donum gratiæ irreprehensibiliter exhibere possimus, quo, conculcatis vitiis, virtutum repromissa præmia percipere mereamur. Superbia, quæ est initium omnis peccati, longe a sacerdotum mentibus fiat. Avaritia rursus, quæ est idolorum servitus, atque omnium malorum radix, abscissa, et a turbine pulveris sui procul amota destruat, quæ excæcat etiam oculos sapientum. Dilectionem igitur omnium virtutum matrem, sine qua nihil perficitur, et in qua omnes virtutes pacis completæ vinculo indissolubiliter continentur, fide recta et spe certa studio indesinenti teneamus. Et quoniam fide hominum corda purgantur, lecti apices dilectionis vestræ limpida fidei fluentia vos de fontibus Salvatoris hausisse, et sicut prædicamus prædicare, et quemadmodum credimus credere, et sicuti docemus indimute docere manifestarunt. His ergo ita se habentibus, cum ea quæ a Pyrrho adversus apostolicam fidem nostram ad subversionem synodaliū decretorum prolata sunt, tam per dogma sedis apostolicæ, quod expositum est a prædecessore nostro, quam per jussionem filii nostri mansuetissimi principis destructa sint: quamobrem fraternitas tua a publicis locis chartam, quæ suspensa pridemque cassata fuerat, non abstulit? quæ scilicet scandalum sanctis Dei Ecclesiis non modicum intulit: *Corde enim creditur ad justitiam; ore autem confessio fit in salutem (Rom. x, 10)*. Si deijciendum ergo ejusdem Pyrrhi conamen fraternitas vestra ducit, quæ pro causa prædictam chartam de pariete non deposuit? Nemo quippe quod abominatur colit. Si autem, quod absit, hujusmodi scriptum amplectitur, cujus rei gratia nobis hoc per propria synodica sua minime patefecit? Neutrum enim sine horum alterius dejectione indemniter stare potest. Nam si recta lides, quæ tot conciliis roborata est, ab Heraclio et Pyrrho cum quadam additione et emendatione corrigitur: ergo fides a Patribus subtiliter examinata commoveri cognoscitur, et mortui vacua spe beatitudinis deciderunt: quod avertat Deus a fidelium cordibus. Hi enim qui defuncti sunt minime perierunt: *Pretiosa namque in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. cxv, 15)*. Et qui vivunt in hac fide, mundi effecti sunt: Patrumque dogma signata fide verum et pium firmiter est posteris traditum. Restat igitur, quod contra fidem promulgatum est irritum fiat, et cum auctore proprio destruat. Porro mirati sumus quia episcopi, qui fraternitatem tuam consecraverunt, sanctissimum illum in litteris suis dixerunt. Sed et quia propter vulgarem turbationem et odium, Ecclesiæ hunc Constantinopolitanæ abrenuntiasse significaverunt: propter quod etiam in ambiguitate positi, quæ a fraternitate vestra scripta sunt judicaveramus ad modicum quid differre, donec jam dictus Pyrrhus ab episcopatu Ecclesiæ Constantinopolitanæ pelleretur. Nam turbatio et odium populi episcopatum gradum nescit auferre.

A Canonica enim vindicta super eo debuere provenire, quo fraternitatis tuæ consecratio irreprehensibilis et firma consistat. Scriptum est enim: *Si vir ejus mortuus fuerit, soluta est a lege viri. Si autem vir ejus vivit, adultera vocabitur si fuerit cum alio viro (Rom. vii, 2, 3)*. Erunt enim duo in carne una. *Mysterium autem hoc magnum est, ait Apostolus, ego autem dico in Christo et Ecclesia (Ephes. v, 31, 32)*. Etenim licet indigni simus, locum tamen ejus in Ecclesiis adimplemus. Vivente itaque prædicto Pyrrho, et nondum natura vel culpa extincto, ne forte fieret schisma oportuerat præcaveri. Ut ergo fraternitatis vestræ sacerdotalis robustior ordo permaneat, oportet debitum adversus eum colligi episcoporum ex propinquieribus locis conventum. Præcipuus enim super hoc etiam charissimis filiis nostris Serico archidiacono, et Martino diacono et apocrisiario, quibus et locum nostrum ad hujus rei deliberationem credimus, quatenus cum fraternitate vestra prædicti Pyrrhi culpa regulariter exquiratur. Non enim præsentia ejus necessaria est, ubi excessus ejus, et scripta veritati repugnantia præsto sunt, ut cum de his dijudicatur, modis omnibus condemnentur. Primo quidem, quoniam Heraclium, qui anathematizavit inviolabilem orthodoxorum Patrum fidem, diversis laudibus extulit, et sophisticam justitiam ipsius, in qua quasi symbolum fidei composuit, subscribendo firmavit, furtivisque subreptionibus quosdam sacerdotes apud se singularim prædictam chartam roborare coegit, et in publicis locis suspendere ad destructionem Chalcedonensis concili auctori transgressione præsumpsit. Unde non modicum dissensionis scandalum Ecclesiis Dei disseminavit, et obstestatione conventus a decessore nostro corrigi parvipendit. His igitur et aliis in synodo fraternitatis vestræ requisitis, canonicæ hunc executioni submitte, ut sacerdotali ordine et episcopali legislatione, ac regulariter eo sacerdotio denudato, non solum fides illibata permaneat, sed et fraternitatis vestræ gradus episcopalis firmior conservetur. At vero, si diligenter fraternitas vestra, dum consiliatur, perspexerit fautores jam dicti Pyrrhi circumstrepere, et senseritis crebro, insolenter præsentis negotio quod diffiniendum est impedimentum per dilationem afferre, ut proprium compleant quandoque consilium, vobis contradicentes, nisi juxta votum suum quidquam proveniat; et si ob hoc fraternitatem vestram obnoxiam facere, vel etiam schisma de eadem persona tentaverint: possibile est ut abscidatur etiam in hujusmodi capitulo talis versutiarum ipsorum intentio, et obtineatur jussio a domino nostro et filio Christianissimi principis, quoniam de hoc enixius eum per litteras nostras poposcimus, ut scilicet sæpe dictum Pyrrhum ad hanc Romanam urbem jubeat mitti, quatenus conventa synodico a nobis effecto, pro sua temeritate judicetur. Sic enim et fraternitatis vestræ episcopalis dignitas omni futuro contrariorum schismate firmior apparere valebit, et scandalum novitatis ab ortho-

doxa fide pulsam necabitur, atque Dei Ecclesia A
continuae paci donabitur. Deleri namque ab Ec-
clesia scandala debent, et exstirpari. Multa enim
possunt oriri dissensionis zizania contra promotio-
nem fraternitatis tuae, nisi canonica falce, ne pro-
ficient, radicitus rescindantur. Siquidem cum pati-
tur unum membrum, compatiuntur reliqua corporis
membra (I Cor. xii). Absit ergo ut schismata et
dissensiones proveniant, secundum quod et mansue-
tissimum dominum et filium nostrum principem per
litteras nostras petivimus, quod ab episcopatu fra-
ternitatis vestrae omnia quae nuper exorta sunt
scandala recidantur, et nos quidem veluti fraterna
viscera condolentibus providentiae nostrae medelam
afferentes appareamus. Verumtamen praedictam
chartam, quae contra orthodoxam fidem et Chalce-
donense concilium sophisticè probatur exposita,
cunctis viribus irritam esse deliberavimus, et vinculo
anathematis refutatam, atque ut a nobis et ab om-
nibus orthodoxis episcopis abominatam respicimus.
Sufficit namque nobis fides quam sancti apostoli
praedicaverunt, concilia firmaverunt, et sancti Pa-

tres consignaverunt, per quam renati et docti facti
sumus, quamque docemus, nullum augmentum in
synbolo fidei, quod a synodis est firmatum, reci-
pientes. Anathema his qui addunt; anathema qui
demunt sancto mathemati, id est synbolo, quod in
concilio Nicæno definitum, Constantinopolique fir-
matum, et in Ephesino primo atque Chalcedone, a
sanctis et orthodoxis Patribus, qui in catholica fide
floruerunt, gratia sancti est Spiritus stabilitum.
Haec et his similia concordii sensu fraternitas vestra
praedicando nobiscum, ore et opere consteatur. Si-
militer autem anathematizantes omnes haereses et
ructores earum, ut id ipsum dicamus omnes, sicut
scriptum est, et schismata nullo modo germinent in
Ecclesiis Dei, quae spirituali jam et bis acuto senten-
tiae gladio sunt rescisa. Porro praesentem litterarum
latorem fraternitati vestrae in omnibus commenda-
mus, quoniam et mores ejus exigunt ut eum vobis
nos commendare debeamus: quia manifeste vestram
nobis praesentiam exhibere venerabilitas ejus atque
perfectio morum dignoscitur.

EXEMPLAR

PROPOSITIONIS transmissae Constantinopolim a Theodoro sanctissimo papa Romano.

Dominus ac Salvator noster in Evangeliiis aposto- C
lis suis ita dixit: *Quicumque solverit unum de man-
datis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus
vocabitur in regno caelorum (Matth. v, 19).* Sed et
alia Scriptura dicit: *Ne transferas terminos aeternos,
quos posuerunt patres tui (Prov. xxii, 28).* His ergo
sic se habentibus, ad notitiam fraternitatis vestrae
deducimus quia Pyrrhus, qui quondam Ecclesiae
Constantinopoleos episcopatum subripuit, et instar
lupi sub praetextu pastoris latitabat, contra ortho-
doxam fidem cornu bellico erecto, quaedam novita-
tis signa composuit, et chartis a se dictatis, quos-
dam furtivis ac subreptiis modis subscribere com-
pulsit sacerdotes: versute gerens, ut haereticum praes-
umptionis suae dogma subreptis aliorum subscriptioni-
bus stabiliret, et veluti novum mathema contra
colendum, nobisque traditum a sanctis Patribus
symbolum componere conaretur. Et quoniam in
Chalcedonensi concilio anathema positum est his

qui addiderint vel dempserint quid in fide, quae a tot
Patribus est roborata: hujus rei gratia dilectionem
vestram praemunire consideravimus, ut his quae a
praedicto Pyrrho adversus apostolicam fidem praes-
umpta sunt reprobatis, eandem fidem sicut et fusi-
sumus retineatis, quam ex ipso lacte uberum sanctae
Ecclesiae simul suxistis, universa temerariae
novitatis deliramenta destruentes. Nos enim tam
per alias litteras, quam per decretum praesentis pro-
positionis, omnia quae contra orthodoxam et aposto-
licam fidem nostram ab ejusdem Pyrrhi nova et
temeraria vanitate introducta sunt abominantes, si-
mulque cum charta, quae proposita, et in publicis
locis ab eo suspensa est, anathematizantes, volumus
omnes illa sapere, id est tenere, quae sancti apostoli
tradiderunt, et Patres qui in orthodoxa fide flo-
ruerunt, posteris tradita per sancta quinque concilia
firmaverunt.

THEODORI SANCTISSIMI PAPAE

*Ad episcopos qui consecraverunt Paulum patriarcham Constantinopolitanum propter
Pyrrhum ex patriarcha.*

Litteras fraternitatis vestrae, per quas nobis de
promotione Pauli fratris et coepiscopi nostri signi-

ficastis, suscepimus: et gavisus quidem super hujus
sumus ordinatione. Sed futura maestitia huic vide-

licet successura, propter zizania, quæ nascitura fore sperantur, animum nostrum valde concussit, nisi diligentissima manu et cautissima cura priusquam crescant et Dominicam messem suffocent extirpentur. Debuerat igitur Pyrrhus, qui sanctis Dei Ecclesiis scandalum seminavit, canonicæ prius animadversioni submitti, et tum prælatus frater noster Paulus sacrari : ne forte tempore aliquo de ejectione sua quampiam se putet querimoniam objecturum, quod odium sustinuerit populare, et vi pulsus libellum dederit, et suam Ecclesiam refutaverit, sicut nobis fraternitas vestra per litteras suas significavit. Facile quippe mutantur homines, et quidem aliquando ex odio ad dilectionem assurgunt, aliquando vero a dilectione in odium dilabuntur. Qua ergo pro causa, quæ dissimulari futura sunt provido non contemplantur obtutu; ne forte proveniens scandalum variis simultatibus Ecclesiam Dei discindat. Sunt capitula, quibus prædictus Pyrrhus canonicè potest ab omni sacerdotali ordine pelli. Primum quidem quia Heraclium, qui anathematizavit catholicam fidem et Patres orthodoxe sentientes, in litteris suis laudibus extulit, et per subreptionem, per quosdam sacerdotes qui subscripserant, sophisticam quoque chartam adversus apostolicam fidem confirmare præsumpsit, et in publicis locis suspendere festinavit, quasi novam fidem et symbolum suscitans contra sanctam Chalcedonensem synodum; poenam minimè veritus æterni iudicii; et anathema quod positum est in eadem Chalcedonensium synodo; quo nemo unquam sancto mathemati, id est colendo symbolo, quidquam addere vel minuere audent pertentet. Prædictus autem Pyrrhus nec protestatione conventus a pravitate sua recedere passus est. Ideo ergo jam memoratam chartam abominantes, et omnia quæ crebro dictus Pyrrhus contra fidem molitus est anathematizantes, quin etiam nunc iterum atque iterum anathematizamus : illa tantum

amplectentes quæ sancti nobis Patres in synodis tradiderunt; nihil fidei addentes, nec auferentes. Et idcirco quæ in personam prædicti Pyrrhi diffinierimus, in litteris quas ad jam memoratum fratrem et coepiscopum nostrum misimus, agnoscetis. Ut igitur scandalum minime futuro tempore generetur, secundum præfixum modum diligenter sacra providentia extinguere curet. Et res quidem ipsa nos magis ad tribulationem provocavit, et nascitura zizania conjecturis probabilius informavit, quoniam per litteras vestras prædictum Pyrrhum sanctissimum nominastis. Si enim alia taceamus, et nihil omnino peccavit aut in religionem, aut in doctrinam fidei, et nec una culpa eum damnavit; quamobrem de propria est dejectus Ecclesia? Sed fortasse quis dixerit, generale hoc odium fecit. Sed vulgaris tumultus jus sacerdotii auferre non potest, nec odium sacro quemquam ordine denudare. Manifestæ quippe sunt canonicæ causæ, quæ jura sacerdotii recidere possunt. Nisi enim naturæ causæ præsul extinguatur, Ecclesiam ejus alius non potest irreprehensibiliter apprehendere. Et hæc quidem non contradicentes ordinationi prædicti fratris nostri Pauli scribimus, sed vulnus latens et absconsum medente manu adaperimus, ne in vitalia viscera serpere possit, omnem immunditiam fetidæ putredinis medicinaliter exhaurientes, et quæ possunt fieri diligentia providæ incisionis penetrantes, non ut hæc fiant optantes. Nam sæpeditum fratrem nostrum in visceribus mentis nostræ complectimur et fovemus : sed ne schismata fiant, fraterna providentia et affectione dilectionis terremur; quatenus episcopatus ejus manus impositio nullomodo maculetur. Denique interemptis et suffocatis schismatibus, et fides quoque orthodoxa, quæ tot spiritualibus paradisi florum odoribus, per agricolas Christi Dei nostri, sanctos videlicet apostolos, eluxit, nullatenus aliquibus zizaniorum spinis poterit sauciari.

COMMEMORATIO

QUID LEGATI ROMANI CONSTANTINOPOLI GESSERINT.

Ex epistola sancti Maximi scripta ad abbatem Thalassium

In his et hujusmodi esse te, Pater, sciens, et sola quæ illius sunt præ omnibus in generatione nostra omni studio procurare cognoscens : oportere ratus eum virtutem innotescere tibi eorum, quæ modo ab Urbe mihi felicissima scripta sunt a quibusdam reverendis viris, et tecum ex toto corde diligentibus Deum, causa dogmatum catholicæ sanctæ et apostolicæ ipsius Ecclesiæ. Significaverunt, enim quod multa hujus rei gratia et prolixa quædam in ea facta sit motio, id est in regia urbe, a sacratis illius ecclesiasticis viris : et prius quidem, sed præcipue per

idem tempus, quando illic missos in causa promotionis papæ cum delatis decretis apocrisarios susceperunt. Tunc enim, tunc post plurimos sermones, quos ad eos causa consecrationis moverunt, novissime ad effectum ejus, atque ad ipsius desiderii completionem, protulerunt eis dogmaticam chartam nunc ab eis expositam, asserentes : Non aliter vobis in capitulo, pro quo tantum transigentes navigium huc venistis, favorem præstabimus, nisi prius vos suaseros ei qui sacrandus est profiteamini, huic chartæ subscribere et dogmatibus quæ in ea conti-

mentur exceptis dilationibus consentire. At illi eorum quæ prætendebantur sibi virtute comperta, et quod hæc pro causa tanto tempore manere viduam Ecclesiarum principem matrem et urbem coegissent, hæc profecto per huiusmodi suum volentes obtinere commentum. Dum scilicet usque ad eam quoque irrationabiliter extendendam fore novitatem propriam putaverint, ut id pro quo studebant assequerentur, tranquille rationem persecuti sunt, et quasi condescendentes dixerunt: *Nos quidem super hæc auctoritatem præbere non possumus; ministerium quippe nobis est creditum, non professionem faciendi præceptum. Illud autem vobis certum reddimus, quod veseramus omnia quæ a vobis prætentata sunt, et chartam ipsam ostendamus ei qui consecrandus est, et si iudicaverit hanc bene habere, rogabimus annotare huic propriam subscriptionem. Nunc autem ne velitis insperate propterea nobis impedimento fieri, et rim inferre protelando, et nos hic retinendo. Neque enim est qui cuilibet, maximeque in causa fidei, vim possit inferre. In hac enim et nimis infirmus fortis valde consistit, et valde mitis bellator summus invenitur: verboque divino confortans animam, maximis etiam invactionibus magis durus quam dissolutus quodammodo reperitur: quanto magis Romanorum Ecclesie et clero, quæ ab olim huc usque, utpote sen'or cunctarum quæ sub sole sunt Ecclesiarum, omnibus præest? Hoc certe canonicè tam a conciliis et apostolis, quam*

Ab horum summo principatu consecuta, et in sortem adepta, nullis omnino propter pontificatus protectionem scriptis, aut synodicarum editionibus chartarum subjecta, sicut etiam in his omnes ex æquo ei secundum jus sacerdotale subjecti consistunt. Hæc itaque eum taliter nihil reveriti, sed cum omni sacra decentique fiducia stabiles illi et firmæ revera et immobilis petræ ministri, maximæ videlicet et apostolicæ quæ illic est Ecclesie, ad regie urbis clericis disputassent, hos sedasse apparuerunt, et ut humiliter ac modeste sentirent prudenter egerunt, sinceritatem et orthodoxiam propriæ fidei ab ipso eis initio cognitam facientes. Illi autem ipsorum admirantes pietatem, huiusmodi factum duxerunt merito recompensandum, et a prætentanda charta cessantes, jussionem in effectum ob episcopatum se suo perducere studio promiserunt. Quam factam accipientes Deo amabiles apocrisarii, gratulantes remearunt ad propria. Huius autem chartæ, divinitus honorate Pater, exemplar et mihi quoque transmissum est. Exposita vero ab eis fuerat causa tacendarum in Christo Deo, id est in substantiis ejus, ex quibus videlicet et in quibus est et creditor, naturalium operationum; et ne de cætero in eo sive una sive duæ penitus prædicarentur. Fatebatur autem solummodo confitendum esse, ex uno eodemque Dei Verbo incarnato Deo decibilia et humana processisse, et in unum eundemque referenda.

Beatissimo ac celeberrimo Martino

S. NARNIENSIS ECCLESIE PRÆSULI

Anastasius exiguus apostolicæ sedis bibliothecarius in Domino salutem.

Quia, cum episcopatus apice præpositura sanctitati tuæ, ob meritum summæ religionis, beati Martini monasterii penes urbem positi, est a summis pontificibus delegata, hortari me visa est, quatenus, quæ apud Græcos reperissem, ex his quæ beato papæ Martino pro fide ac rectis dogmatibus acciderunt, in latinum converterem stylum: quamvis alius sit Martinus, cujus cerneris cænobio pie præesse, et alius, cujus affectas ad liquidum accidentia nosse. Ille quippe Turonicus, iste vero Romanus fuit antistes. Parui ergo exhortationibus tuis, pater venerabilis, non tam scientia, quam obedientia. Scio namque, dicente Samuele: *Meliorem esse obedientiam quam sacrificium, et auscultare, magis quam offerre holocausta: quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere* (1 Reg. xv, 22, 23). Igitur naluvi imperitia quam peccare idololatria. Veram huius operis media in aliis implicitus ipse non transtuli, sed, ab alio pctitu meo interpretata, postmodum in quibusdam correxi. Quia vero, quædam ex Actis beati Maximi monachi ac discipulorum ejus huic operi connexa et continuata

reperi, et ipsa quoque, si vita comes fuerit, transferre, Deo præduce, minime recusabo, sanctissime ac reverentissime pater. Data indictione 8. tempore domni Joannis VIII papæ.

Hujus sane initium operis juxta sensus duntaxat virtutem ita se habet.

Unice Nate, Deus, Verbum Patris omnipotentis,
Qui sola pietate volens homo factus haberis,
Et genus humanum patiens in carue piasti,
Auxiliare tegeus, salvos fac, eruc semper
Tu famulos ubicunque tuos a crimine peste,
Virginis egregiæ precibus genitricis amandæ,
Et duodenorum procerum simul atque piorum,
Canctorum sine fine decus, via, vita tuorum.

Ex his quæ a Theodoro Spudeo sanctæ Sophiæ scripta sunt sanctis Theodoro et Euprepio germanis fratribus, et regis pistorum principibus constitutis in exilio Chersonis, super his quæ inique gesta sunt ab adversariis in sanctum et apostolicum, novum re vera confessorem et martyrem Christi Dei nostri, Martinum papam Romanum, priusquam illuc in exi-

lium mitteretur, cum vi raperetur propter verbum A
veritatis de apostolica sede.

THEOD. Postquam reversus est in excubitu eum
indoribus quos novit Deus, potui ei scribere ac in-
notescere omnia quæ de ipso diffamabantur. Cum
quibus intuli et alia quædam, quæ implorarent eum,
ut nullatenus saperetur a nequam secta impiorum
virorum reverens, et tremens ac præ oculis habens
nafragium Sergii Cypriorum insule archiepiscopi.

Rescribit ergo illa.

Martinus Theodoro sincera affectione dilecto
fratri.

Quoniam agnovi, ut potui, ea quæ in scriptis a
vobis significata sunt, in paucis verbis exsequar. B
Cum exirem ab Ecclesia, quæ vocatur Constantiniana,
in qua excrevit me cum armis constrinxerat,
in præsentia exarchi, ac Theodori cubicularii, seu
cleri, clara voce dixerunt: Anathema habeat quis-
quis dixerit vel crediderit, quia Martinus usque ad
unum apicem fidem mutavit, aut mutaturus est: et
anathema habeant qui in orthodoxa fide sua usque ad
mortem non permanserint. His auditis, Calliopas
cepit rationem reddere, aliam fidem præterquam
nos tenemus non esse, neque aliter se credere. Sed
hoc, propter eos qui audiebant, non propter fidem,
dicebat. Et scire te volo, dilectissime frater, de fide
quam significasti, necnon et falsis calumniis quas
adversus veritatem proponunt: quia, opitulantibus
nobis orationibus vestris ac omnium fidelium Chri- C
stianorum qui vobiscum sunt, et vivens et moriens
salutis nostræ fidem defendam, et quemadmodum
beatus Paulus apostolus docet, mihi vivere Christus
est, et mori lucrum. De falsis autem accusationibus,
quas noviter hæretici faciunt abicientes veritatem
Christi Dei, qualem omnino potuerunt hominibus
veritatem loqui, qui Dei veritati resistunt? Tibi
igitur reddo rationem, dilectissime frater, per eum
qui iudicaturus est mundum istum per ignem, qui
et reddet unicuique secundum opus suum. Ego ali-
quando ad Saracenos nec litteras misi, nec quem
dicunt tomum qualiter credere debeant, aut pecunias
unquam transmisi, exceptis duntaxat quibusdam illuc
venientibus servis Dei causa eleemosynæ, quibus
et modicum quid præbuimus minime ad Sara- D
cenos transmissum. Porro, de domina nostra glo-
riosa semper virgine Maria quæ Deum et Dominum
nostrum Jesum Christum peperit, quam omnes
sancti et catholici Patres Dei genitricem appellant,
utpote quæ Deum hominem genuit, falsum contra
me, imo contra suas ipsorum animas, iniqui viri
testificati sunt. Nam quisquis beatam super omnem
creaturam et naturam humanam, absque eo qui
genitus est ex ea, venerabilem semperque vir-
ginem, matrem videlicet Domini nostri non honorat
atque adorat, anathema sit, et in præsentis sæculo,
et in futuro! Sed homines occasiones quærentes
scandala obijciunt ad scandalizandos multos.

Subscriptio. Deus te incolumem custodiat, amanis-
sime filii.

THEOD. Susceptis his, gratias egi Deo, comperiens
fortitudinem propositi sanctissimi viri. Anxiabar au-
tem volens discere qualiter sublatus fuerit a sede sua,
et non poteram. Quotquot enim super hoc veram
responsonem interrogabam, nemo mihi dabat, sed
aliter atque aliter. Unde me necessitas compulsi
innoscere super hoc, et obsecrare illum, quo ab
ipso discerem veritatem.

Scribit ergo ad hæc iterum sanctus.

Martinus Theodoro.

Noscere voluit cara vestra dilectio, qualiter de
sede sancti Petri apostoli, sicut unus passer solita-
rius ab ædificio, raptus fuerim. Et miror quia super
hoc me inquirere voluisti, cum prædixerit Dominus
noster de nequam temporibus istis discipulis suis:
*Quia in diebus illis erit tribulatio, qualis non fuit ab
origine mundi usque nunc. Et nisi quia abbreviati sunt
dies illi, non posset sustinere omnis caro. Sed qui
perseveraverit usque in finem, hic salvus erit: (Math.
xxiv, 21, 22).* Hoc in paucis de Antichristo dicitur.
Nam et sanctus Paulus secundum datam sibi gra-
tiam Spiritus prænuñtiavit dies istos Timotheo disci-
pulo suo, dicens: *In novissimis diebus discedent ho-
mines a fide, et a veritate auditum avertent, seipos
amantes, vani (II Timoth. iii, 1, 2, etc.).* Et, crede
mihi, desideratissime filii mi, non videndum tempus
aliud, nisi manifeste hoc in quo sint initia dolorum,
quemadmodum Dominus prædixit adventum An- C
christi. Et mihi breviter dicere necessarium vidi
est, antequam in toto mundo prævalcat iudicium, et
finem cursus tradam, hoc mihi expedire arbitratus,
quo aliis mala mihi præparantibus exsultem peius
quam fleam. Igitur, ut scias qualiter sublatus et ductus
sum a Romana urbe, nil falsum audies acciden-
tium. Omnia præscivi, per totum tempus, quæ me-
ditabantur, et, sumpto meipso cum omni clero meo,
privatim mansi in ecclesia Salvatoris nostri Jesu
Christi, quæ cognominatur Constantiniana, quæ prima
in toto mundo constructa et stabilita est a beate
memoriæ Constantino imperatore, et est juxta epi-
scopium. Illic enim omnes nos secusum morabamur
a die sabbati, quando Calliopas cum Ravennati exer-
citu et Theodoro cubiculario introivit civitate n. Misi
ergo in obviam ejus quosdam ex clero: quibus sus-
ceptis in palatio, æstimavit et me cum eis esse. Cum
autem quæsisset, et non invenisset, dixit primis
cleri: *Quia nos eum volumus adorare; sed cras,
quod est Dominica dies, obvii ei erimus et salutabimus
eum, quia hodie non suffecimus.* Porro, Dominico die
datis missis in prædicta sancta Dei ecclesia, suspira-
tus ille turbam multam colligi propter diem nuntiavit
hoc: *Quia multum fatigati sumus ex itinere, et non pos-
sumus occurrere hodie, sed cras omnimodis occurremus,
et adorabimus sanctitatem vestram.* Ego vero ipse
graviter infirmus eram ab Octobrio mense usque ad
prædictum tempus, id est usque ad sexto decimo

Kalendas Julias. Ergo feria secunda diluculo mittit A chartularium suum, et quosdam ex obsequio suo, dicens : Quia arma præparasti, et armatos habes intus, et multitudinem lapidum collegisti ad repugnandum : et hoc necessarium non est, nec aliquid tale fieri permittas. Cumque præsens au lisse hæc, necessarium magis non habui, qualiter hos certos redderem, quam mittere illos gyraturos per totum tpi copium, et, si arma vel lapidem vidissent, ipsi testimonium perhiberent. Cum autem iessent et nihil invenissent, subintuli eis per verba, quod nunquam aliquando aliter, sed semper per complexionem • et fallacem accusationem incederent adversus nos, cum et in adventu infamis Olympii vani cupidam hominis cum armis me hunc potuisse repellere faterentur. Ego itaque ante altare ecclesiæ lectulum B meam habebam in quo jacebam; et nondum transacta media hora, ecce exercitus cum eis veniens in ecclesiam, obumbrati omnes tenentes lanceas et spatias suas, quin et arcus suos paratos una cum scutis suis, et facta sunt illic quæ nec dicenda sunt.

Quemadmodum namque, in hiemali tempore ven- to valde flante folia ex arboribus concussa cadunt, ita percutiebantur armis candele sanctæ ecclesiæ, et retinse excutiebantur in pavementum, et audiebatur sonitus qui in eadem fiebat ecclesiæ veluti tonitrus quidam horribilis tam ex pressura armorum quam ex multitudine candelarum ab eis fractarum. Quibus confestim introcuntibus, jussio a Calliopa porrecta est presbyteris et diaconis, in qua humilitatis meæ abjectio b continebatur, quod C irregulariter et sine lege episcopatum subripuissem, et non essem in apostolica sede dignus institui, sed omnimodis in hanc regiam urbem transmitti, subrogato in loco meo episcopo. Quod necdum aliquando factum est, et spero quod nec aliquando fieri habet : quia in absentia pontificis, archidiaconus, et archipresbyter, et primicerius locum præsentant pontificis. Dum ergo hæc moventur, quæ de fide gesta fuerant jam manifestavi vobis. Quod autem præparati non fuerimus ad repugnandum, melius judicavi decetis mori quam unius cujuscunque sanguinem in terram fondi. Quod quidem et sine periculo hoc gestum est, non paucis, quæ non placuerunt Deo, malis effectis. Eadem itaque hora dedi me ipsum ad exhibendum imperatori, et non resistendum. Porro acclamantibus mihi, ut veritatem dicam, quibusdam ex clero ne facerem hoc, nulli eorum accommodavi aurem, ne subito fierent homicidia. Sed dixi illis : Sinite mecum venire ex clero, qui necessarii mihi sunt, episcopos videlicet, presbyteros, et diaconos, et absolute qui mihi videntur. Respondit Calliopa : Quotquot vo- luerint venire, cum bono veniant. Nos cuiquam

necessitatem non facimus. Respondi ego : Clerus in potestate mea est. Exclamantes autem quidam ex sacerdotibus, dicebant : Cum ipso vivimus, et cum ipso morimur. Post hæc cœpit dicere per se Calliopa, et qui cum ipso erant : Veni nobiscum ad palatium. Nec hoc facere recusavi, sed exivi cum eis in palatium eadem secunda feria. Et tertia feria venit ad me omnis clerus, et multi erant qui se paraverant ad navigandum mecum : qui etiam res suas jam immiserant in ea quæ vocabantur levamenta : et alii quoque nonnulli præparabantur clerici et laici qui festinabant pervenire ad nos. Eadem ergo nocte, quæ illucescit in feria quarta, quæ erat tertio decimo Kalendas Julias, circa horam quasi sextam noctis, tulerunt me de palatio, retrusis omnibus qui mecum in palatio erant, usque ad res diversas, quæ mihi in via et hic erant necessariæ ; et non nisi cum sex puerulis et uno cauculo eduxerunt nos ex urbe ; et, cum immisissent nos in unum eorum quæ dicebantur levamenta c, circa horam plus minus quartam diei ad portum pervenimus. In ea sane hora, qua egressi sumus ab urbe Roma, statim ut erant obseratæ portæ, iterum eas obseraverunt et sic remanserunt, ne exirent a civitate aliqua et venirent ad nos in portu, donec illinc navigassemus. Unde necessitas nobis effecta est, ut omnium eorum res, qui in levamenta missi fuerant, in prædicto portu dimitteremus, et mox eadem die moveremur. Et pervenimus Kalendas Julias Mesenam in qua erat navis, id est carcer meus. Non autem Mesenæ tantum, sed et in Calabria, et non tantum in Calabria quæ subdita est magnæ urbi Romanorum, sed et in plurimis insularum in quibus nos vel tribus mensibus peccata impedierunt, nullam compassionem adeptus sum : excepto duntaxat in insula Naxia, quoniam ibi anuum fecimus, merni lavari duobus vel tribus balneis, et apud urbem mansi in hospitio quodam. Et ecce quadraginta et septem dies sunt hodie, ex quo non merui calida nec frigida aqua rigare me, et effluxi et refrigui totus, quoniam ventris fluor et in navi et in terra usque ad præsentem horam requiem mihi omnino non dedit : et in ipsa quoque necessitatis meæ hora cum gustaturus sum, totus conquassatus corpore, ea quæ necessaria sunt percipere ad confortandam naturam non habeo, quia quod habeo tædet me sumere, cum id habeam penitus in fastidium. Sed credo in virtutem Dei qui omnia conspicit, quia cum de præsentem vita subductus fuero, exquirentur de his omnibus hi qui me persequantur, ut saltem sic ad poenitentiam ducti ab iniquitate sua convertantur.

Subscriptio. Incolumem te custodiat Deus, fili dulcissime !

c Navigia quædam minora sunt ad navium onerata levanda.

a συμπολιάν.

b ἀποβολή, ejectio.

COMMEMORATIO eorum quæ sæviter et sine Dei respectu acta sunt a veritatis adversariis in sanctum et apostolicum, novum revera confessorem et martyrem, Martinum papam Romæ, per epistolam cujusdam Christianissimi, directam his qui sunt in Occidente, seu Romæ, et in Africa, orthodoxis Patribus.

Afflictionum mœrores et lacrymas, communemque sine cessatione ac mœlissimam vocem quæ in dolores ex imo cordis prolata est, puto autem quæ et profertur Deo ab his qui sunt Romæ, adhuc autem et in omni loco dominationis ejus degentibus sanctis famulis Dei et fidelibus populis, ex quo facta est persecutio adversus sanctissimum Patrem nostrum, Deo beatissimum, et fidelem sacerdotum principem et apostolicum universalem papam, ac per hoc adversus catholicam Ecclesiam; puto autem hactenus hunc eundem mœrorem retineri in vobis, et nullam sollicitudinem habere vos, scire quomodo peractum est contra eum, quando exsulatus est et persecutione pulsus a Roma navigio usque Byzantium. Hæc in mente habens ego humilis et peccator famulus vester, quædam quidem exterius sollicitudine multa addiscens, plurimorum autem proprie contemplator factus indignus ministerii beatissimi et pretiosi sacerdotis nostri, judicavi litteris reminisci, et nota facere claraque constituere vobis benedictis, atque per vos omnibus fidelibus et zelum habentibus culturæ divinæ: quatenus cognoscentes cum cordis mœlitudine mecum illum propheticum sermonem proferatis: *Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum, et plorabo die ac nocte* contritiones catholicæ Ecclesiæ et omnium Christianorum, imo perditionem, propter ea quæ acta sunt in beatum et Deo plenum ducem veritatis et prædicatorem. Verumtamen Deo gloria, qui dedit ei virtutem et sufferentiam stabilem in tentationibus quæ supervenerunt ei a contrariis virtutibus et viris, in expugnando et viriliter dimicando pro cultu Dei, irrefragabiliter et spe firma usque ad mortem ponens animam suam, utpote imitator ejus qui eum constituit athletam, Dominus ejus, ad informationem pro veritate dimicare. Ea equidem, quæ inibi Romæ gesta sunt in beatum et adamantinum spiritualem Patrem sacerdotumque principem domnum Martinum, et vos scitis: qualibus periculis luctatus est, videns gladios vibratos et acutos confertos ad invicem, tentos a pluribus militibus paratos habentibus inficere enses et commutare a vita beatum, in circuitu altaris astantibus, et in toto templo catholicæ Ecclesiæ Romæ quæ cognominatur Constantiniana, in qua sacerdotio fungens recubabat in foribus et grabato ipse beatus æger: et quomodo contritus animis, et artibus constrictus, impulsus et expulsus, raptus et extractus ex apostolico throno, in quo Deus eum constituit loco, inspectorem sui apostolum, et præ-

dicatorem orthodoxum veritatis. Sed vere iste non fecit pretiosorem animam suam se, sed posuit eam usque ad mortem, imitans, sicut dictum est, Dominum suum dicentem: *Bonus pastor animam suam ponit pro oribus suis*; quo salvaret ubique errantem et perditam plebem ab insurgentibus nostris temporibus hæreticis.

Traditus igitur Romæ de catholica Ecclesia sancti Joannis a potentibus hujus sæculi his qui hoc erant ministerio digni ministri, atque custodibus, depositus est ad portum, et coniectus est in lembo, et navigantibus, sicut scitis, euntibusque juxta Avium^a, in insulam quæ vocatur Naxos, non concesserunt beato illi apostolico viro custodes penitus contingere terram, dolentibus prorsus pedibus ejus, cum ipsi per loca conferrent et omnino quiescerent. Hi autem qui per loca erant sacerdotes, et ceteri fideles regionis ipsius, dirigebant munera beato illi causa utilitatis ejus, non parvæ multoties quantitatis. Quas quidem directas species et quantitates custodes bestiales continuo coram eo diripiebant, impropertiosa et amara plurima congerentes in eum. Eos autem qui manuscula detulissent injuriis et verberibus afficientes dimittebant, dicentes ad eos: Quoniam quicumque diligitis istum, inimici estis reipublicæ. Num quidam hoc solum ei non valebat inferre dolorem incomparabilem super infirmitatem quæ eum ægre deprimebat? Exinde igitur præmittentes ab Avido quemdam custodes qui retinebant eum, nuntiaverunt in Byzantio adventum et captiorem ejus, proferentes adversus eum plurima mala: hæreticum, et rebellem, Deique adversarium proclamantes, et subvertentem universam terram Romanorum. Cumque tandem pervenisset Byzantium beatus ille septimo decimo die Septembrii mensis in portum juxta Euphemiam prope^b Arcadianon, reliquerunt eum a mane ministri usque in horam decimam recubantem in grabato navis, eratque, sicut scriptum est, spectaculum omnibus angelis et hominibus. Accedebant enim varii homines, quos propter ferales mores lupaces^c dixerim, et subrogati^d, ut conjicio, talia contra sanctum papam agebant, qualia Christianis dici non oportet. Morantibus nobis in littore, tota die eram incedens dolore plenus et amaritudine eo quod viderem talem sanctum virum ita dejectum; non solum autem, sed et talia eloquia a quibusdam ethnicis prolata contra eum, nihil aliud quærebam, nisi ut auferretur anima mea a me.

Dehinc circa solis occasum venit quidam scriba,

^a Ἀβιδόν.

^b Arcadianon. Ἀρκαδικὴν domus Arcadii in nova urbis regione. STRAB.

nomine Sogolēva, cum nullis excubitoribus : et auferentes de lembo posuerunt in gestatorio, duxeruntque in custodiam excubitorii, quæ cognominatur a Prandearia; et fecit eum in clausum sub multa custodia, præcipiens excubiti custodibus ut nullus penitus sciret civitatis, quia est in eodem excubitu. Fecit ergo sanctus idem apostolicus clausus, et sine participatione penitus sermonis alicujus, nonaginta tres dies. In ipsa vero nonagesima tertia die, quæ est dies parasceve, mane tulerunt eum de custodia, constituendum in cella sacellarii jubentes pridie convenire omnem senatum, quod et factum est. Jusserunt autem eum introducendum, et introduxerunt in portatoria sella : erat enim penitus æger, præcipue autem illis diebus præ navigatione et afflictione custodiæ per tot dies effectæ. Intendens autem in eum primus, qui præsidebat sacellarius cum reliquis principibus a longe, jussit eum surgere a ferulo, et stare. Aientibus quibusdam ministrorum non valere eum stare, turbatus præ multa ira sacellarius exclamavit, cum eo autem et quidam de custodia, surgere eum et astare censuræ subnixum hinc inde : quod et factum est. Sacellarius autem inquit ad eum : *Dic miser, quid tibi mali intulit imperator? tulit a te aliquid? oppressit te ei?* Ille autem tacebat. Tunc ait ad eum sacellarius imperativa voce : *Non respondes? Ecce nunc ingredientur accusatores tui.* Et continuo eum sermone introducti sunt plurimi accusatorum contra eum. Omnes autem erant mendacii filii et discipuli eorum qui Dominum nostrum Jesum Christum necaverunt. Contradicebant vero sancto viro, quemadmodum præmoniti fuerant. Erant enim voces eorum præmeditate et preparatæ. In quibus quidam eorum, paulo ante interrogati ut testimonium perhiberent, tentabant dicere veritatem, sicut mos est : et continuo turbati qui prætendebant certamen hoc, incipiebant validis minis increpare eos, donec suaderent eis proferre quæ erant convenientia in mortem beati et justi viri. Contemplatus sanctus papa introeuntes testificari, subridens dixit : *Isti sunt testes? sic habet ordo?* Erant enim primi ingredienti, nomine quidem milites, lupaces autem et bestiales sententia; et quidam eorum qui erant Olympii, cum quibus erat et Andreas qui fuerat ejus notarius.

Erant autem inter accusatores infelices Imeritus, et Therinus et reliqui numero quasi viginti, primores milites et reliqui accusantes. Jurabant autem ad sancta Evangelia, et sic testificabantur. Primicerius sane omnium accusantium erat Dorotheus patricius Ciliciæ, qui jurans dixit, quoniam quinquaginta capita si haberet, non oporteret eum vivere eo quod solus subvertit et perdidit universum Occidentem, et delevit, et revera unius consilii fuit cum Olympio, et inimicus homicida imperatoris et Romanæ urbanitatis. Videns ergo justus vir introeuntes eos et jurantes sine parcitate testificatores, compassus

A perditioni animarum eorum, ait ad eos qui præsidebant principes : *Obsecro vos per Deum, nolite præparare eos et jurare, sed absque sacramento dicant, quæcunque volunt, vosque facite quæcunque vultis. Et quid opus est etiam jurando perdere illos animas suas?* Ingresso equidem uno testium, et dicente quoniam conjurationes fecit cum Olympio, et milites præparavit ut jurarent; interrogatus Deo pretiosus vir, si hæc ita se haberent, respondit : *Si vultis audire veritatem, dico vobis sequentia.* Et cœpit dicere : *Quando factus est Typus, et directus Romam ab imperatore.* Et, hoc tantum dicente beato illo, aliud quid non concessum est loqui. Sed continuo ante omnes incipiens eum clamore Troilus inquit : *Non inferas nobis hic de fide; de duellio nunc scrutaris, quoniam et Romani, et nos Christiani sumus et orthodoxi.* Et respondit idem vir justus : *Utinam! Verumtamen invenietis me in illa die tremendi examinis testem etiam in hoc.*

Denuo inter accusantes testes, ait ad eum præfectus Troilus : *Qualis homo es tu, quoniam cernens et audiens talia contra imperatorem venientem effodiendum Olympium non prohibuisti eum, sed e contra consensisti ei?* Ad quem continuo dixit ipse beatus apostolicus papa : *Dic, domine Troile: quando, sicut scitis etiam vos, et nos audivimus, Georgius a magistratibus, qui erat ex monachis, ingressus est huc in urbem a castris, et talia verba locutus est fecitque res tales; ubi eras tu et qui sunt tecum, quoniam non restitistis ei, sed e contra concionatus est vobis, et quos voluit Palatii exsulavit et prohibuit? Iterumque sub Valentino, cum præcepto imperatoris indutus est purpura et consedit ei; quo ieratis vos? Non eratis hic? Cur ergo non prohibuistis eum dicentes: Non attingas res non opportunas tibi? Nonne omnes e contra convenistis ei? Quomodo habebam ego tali viro adversus stare, habenti præcipue brachium universæ militiæ Italiæ? An potius ego illum feci exarchum? Verumtamen, denuo obsecro vos per Dominum, quodcunque vultis et definitis fieri in me, citius explete. Novit enim Deus, maxima mihi dona tribuistis, quacunque me clade jugulaveritis. Percontatus autem quemdam de ministrantibus, Sogolebam videlicet, sacellarius, si sunt foris alii aliqui, qui debeant testificari? respondit scriba : Sunt, domine, plurimi alii.*

Deficientes autem hi qui præsidebant, sancto et venerabili astante viro in conspectu eorum, et potissimum Spiritu eum sancto firmante, dixerunt sufficere testes. Erat quippe interpretis eorum, quæ a Sancto dicebantur, verborum, Innocentius consul filius Thomæ, qui erat ab Africa : et, cum interpretaretur ea quæ a beato viro dicebantur, non ferebat, videns ignita jacula sancti Spiritus a Deo honorabili viro contra eos prolata. Ait ad Innocentium cum furore : *Cur nobis interpretaris quæ dicit? Noli dicere quæ dicit.*

Surgens ergo continuo sacellarius cum plurimis lib II, sect 6, num. 1, pag. 138. Id.

^b πολιτικός, reipublicæ.

^a Prandearia. Πρανδοίαρα. Vide Chronicon. Paschale pag. 308, et Constantinop. Christ. Ducangii,

Qui consederant ei ingressus est nuntiare imperatori quæque ipse voluit. Eduxerunt autem sanctum apostolicum virum de cella iudicii, magis autem ex aula Caiphæ, in gestatorio sedili sedentem, et statuerunt eum in medio atrii quod erat ante cellam saccellarii, et imperialis stabuli, quo consueverat omnibus populis convenire et exspectare saccellarii ingressum. Circumdederunt eum excubitores, eratque omnibus spectaculum formidabile turbis. Post paululum ergo, jusserunt inferri eum in solarium expositionis, ut esset ibi quatenus prospiceret imperator per cancellos triclinii sui, ea quæ futura erant fieri. Erat itaque multitudo populorum usque ad hippodromum conferta convenientium illuc. Statuerunt ergo reverentissimum virum in medio solarii dispositionis, præsentia totius senatus subnixum hinc et inde. Facta est ergo constipatio subito non minima, et exiens ab imperatore saccellarius apertis januis triclinii in solarium dividere universum populum jussit. Veniensque ad sanctum ac venerabilem virum Martinum apostolicum, dixit ad eum: *Vide quomodo Deus te duxit, et tradidit in manus nostras. Tu nitentis contra imperatorem: quid tibi spei erat? Ecce dereliquisti Deum, et dereliquit te Deus. Et continuo exclamans saccellarius quemdam astantium excubitorum tonsorem, præcepit sine mora auferre psachnion^a summi et apostolici atque præcipui pastoris omnium Christianorum, qui orthodoxam sanctorum Patrum et synodorum confessionem, hoc est fidem confirmavit, et novi erroris exortos auctores, novos videlicet hæreticos, cum impiis dogmatibus eorum canonicè et synodice anathematizavit.] Cum ergo incidisset psachnion beati viri excubitor, et corrigiam campagiorum ejus, statim tradidit eum saccellarius præfecto urbis, dicens: *Tolle eum, domine præfecte, et continuo membratim incide illum.* Cum his autem omnibus jussit astantibus anathematizare eum, quod et fecerunt. Non responderunt autem hujuscemodi voci viginti virorum animæ. Sed omnes quique hoc ipsum videbant, et sciebant quia est Deus in cælo conspensor eorum quæ fiebant, dimisso vultu cum multa mœstitudine recedebant tribulati. Suscipiente ergo eum carnifices exuerunt exterius ejus pallium sacerdotalis stolæ, et scindentes alas tunicæ quæ erat interius a summo usque deorsum circumposuerunt ferrea vincula in sanctam ejus corvicem, et per omne corpus ejus trahentes eum vi, non concessorunt penitus ei alicubi residere et animam refocillare, sed a palatio duxerunt eum publicantes et dehonestantes per medium civitatis ad prætorium, et gladius coram eo.*

Erat autem dolor magnus beato illi, et inenarrabilis: oppido enim erat fessus et infirmus, præ tantis incommodis futurus relinquere animam a pressura passionum et tennitate corporis. Attamen gaudens spe confortabatur in Domino: et. aud

A cum uno solummodo indumento a summo discisso in duas partes, et sine cinctorio sequebatur, adeo ut interiora ejus quodammodo nuda panderentur, et multifaria quidem continuo populorum, conspectis quæ fiebant, gemebant, ut veritatem dicam, et lacrymabantur. Pauci autem ministrorum satanæ gaudebant et subsannabant, et capita transeuntes, sicut scriptum est movebant, dicentes: *Ubi est Deus ejus, et ubi fides ejus, et ubi doctrina ipsius?* Qui cum venisset in prætorium dehonestatus et a carnificibus vinculatus cum gladiis, coniecerunt eum in unum carcerum cum homicidis, et post unam quasi horam tulerunt eum inde, et transposuerunt in eam, quæ dicitur Diomedis custodia, in prætorio Præfecti. Tanta autem instantia et vi trahebant eum vinculis nexum ut dilaniarentur crura et poplites ejus, et sanguis efflueret per ascensum scalæ ejusdem custodiæ. Sunt enim scopulosi, et asperi valde ac penitus in altum porrecti gradus. Erat autem ipse beatus presentis vite proximus jam carere suppliciis, anima deficiente etiam ante gladium, cum jam non valeret conscendere cum se trahentibus. Introducentes ergo eum, quomodocumque in custodiam decidentem sæpius et surgentem, posuerunt in scamno indutum calibus et catenis. Tunc enim, quando traditus est a Caipha Pilato ut crucifigeretur, hoc est a præfecto, continuo cum exuerent eum carnifices, graviter algoribus vexabatur: erat enim intolerabilis hiems. Imposuerunt ei gravissima ferri pondera, et nullus aderat ei hominum ejus proprius, excepto uno solummodo clerico adolescente: quique commanens ei in custodia, et superstans lamentabatur magistrum, sicuti Petrus.

Erat etiam convinctus magister custodiæ eilem beato, quoniam sic erat mos, ut futurus pati per gladium convinceretur magistro custodiæ. Erant ergo duæ mulieres, genitrix et nata, prænominatæ custodiæ claves tenentes, quæque aspicientes importabilem dolorem sancti illius qui inter tot pœnarum genera quæ aderat, algore quatiebatur durissimo: motæ compassionibus quærebant aliquam exhibere misericordiam cum eo, et contegere eum, sed non audebant propter convinctum et custodientem carnificem. Putabant enim actutum venturam censuram ut trucidaretur. Post quasdam vero horas, cum vocassent quidam ab imo ex ordine militari magistrum vigiliæ carnificem, descendente eo, una mulierum ergastulorum illorum pietatis viscere ducta, accedens amplectensque bellatorem Christi, et apostolicum patrem, portansque reclinavit eum in proprio toro suo, contegens utiliter et involvens. Mansit autem usque ad vesperum sine voce. Vespere autem facto, misit ad eum Gregorius Præfectus Eunuchus ex cubiculariis majorem domus suæ cum parvis cibariis. omni refecit eum, dicens: Ne deficias

gemuit. Abstulerunt autem ferrea vincula continuo ab eo.

Sequenti vero die abiens imperator in Patriarchium visendi gratia Paullum patriarcham (proximus enim erat morti) narravit ei quæ consummata sunt in sanctissimum virum. Ingemiscens vero Paullus, et conversus, ad parietem dixit: Hei mihi! et hoc ad abundantiam iudiciorum meorum actum est. Percontatus autem ab imperatore quamobrem hoc dixerit, respondit: Numquidnam, domine, non est miserabile talia pati pontifices? Tunc attentius adjuravit Imperatorem, sufficere ei in his quæ passus est, nihilque amplius sustinere. Unde audiens beatus ille ac apostolicus vir, quod non suscepit quod exspectabat, non gratum habuit tale promissum, sed penitus inæstus effectus est. Festinabat enim explere bonum certamen, et abire ad eum quem desiderabat. Interea defuncto Paulo, et Pyrrho residere nitente, atque quibusdam Ecclesiæ contradicentibus et prohibentibus, libellumque ejus publicantibus in palatio, asserentibusque quoniam et a beatissimo Paulo anathematizatus est: Pyrrhus reprobus est sacerdotio propter libellum quem fecerat Romæ.

Et multa commotione facta, post dies octo defuncto Paulo, dirigitur ab imperatore ad Diomedis custodiam ad magnanimum papam Demosthenes rescriptor et collaborator sacellarii, et Libellifilius cum eo. Intrantes vero, dixerunt ad eum: Dominator noster eximius imperator misit nos ad te, dicens: Ecce in quanta gloria prius consistens, in qualem ordinem te ipsum duxisti! nemo tibi fecit hoc, sed tu ipse tibi metipsum. Ipse autem nihil aliud respondit, nisi solum hoc: Gloria et gratiarum actio per omnia soli immortalij Regi. Dicit ad eum Demosthenes rescriptor: Significavit tibi dominator, dic nobis ea quæ de Pyrrho expatriarcha hic et Romæ subsequenter gesta sunt. Pro qua causa abiit Romam: jussus, an proprio proposito? Respondens sanctus papa dixit: Proprio proposito. Ait Demosthenes: Libellum illum quomodo fecit? compellente aliquo? Respondit sanctus vir: Nemine, sed propria propositione. Demosthenes inquit: Veniente Pyrrho Romam, quomodo suscepit eum sanctus vir Theodorus decessor tuus papa? uti episcopum? Respondit æquanimis papa, et quomodo non? qui prius quam veniret Pyrrhus Romam, manifeste scripsit huc, hoc est beatus Theodorus, ad Paullum, utpote ad eum qui indecens fecerit, et alterius thronum invaserit. Deinde autem sponte sua eodem Pyrrho veniente Romam ad vestigia beati Petri, quomodo non haberet eum suscipere præcessor meus, et honorare, utpote episcopum? Respondens Demosthenes dixit: Vere veritas sic se habet. Unde autem sumebat ea quæ ad usum sui corporis erant necessaria? Dicit beatus: Manifeste de Patriarchio Romano. Ait concertator: Qualis panis dabatur ei? Respondit honorabilis vir: Vos domini mei, nescitis Ecclesiam Romanam? Dico enim vobis, quia quisquis venit

illuc miserabilis homo hospitari, omnia ad usum præbentur ei, et nullum immunem suis donis sanctus Petrus repellit venientium illuc: sed panis mundissimus et vina diversa dantur non solum ei, sed hominibus ei pertinentibus. Si ergo in miserabilibus hominibus hæc fiunt, qui venit etiam honorabilis sicut episcopus, qualem sumptum habet suscipere? Dicit ad eum Demosthenes: Nos didicimus, quia vi fecit libellum Pyrrhus Romæ, et quia lignea vincula sustinuit, et multa dolentia passus est. Respondit vir ille beatus, et dixit: Nihil tale factum est. Nam nisi quia formidine aliqui tenentur, non possunt forte loqui veritatem. Hic sunt Constantinopoli plurimi, qui tunc erant Romæ, et sciunt quæ ibi gesta sunt. Ex quibus interim superest Plato Patricius, qui tunc Exarchus erat, quippe direxit homines suos tunc ad Pyrrhum Romam: percontamini eum de his si mentior. Verumtamen, quid volumus plurima querere? Ecce in manibus vestris retinetis me, et quodcumque vultis consummate in me: Deo indulgente in vestra est potestate. Utique si membratim inciditis carnes meas, sicuti præfecto jussistis cum me traderetis, non communico Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Ecce hic sum, examine me, et tentate, et invenietis experimento gratiam Dei, et fidelium servorum ejus. Iterum Pyrrhus in medium venit, qui toties anathematizatus et nudatus est divino honore. Stupefactus autem Demosthenes rescriptor, et admirans super hac voce æquanimis papæ audaciam atque constantiam pro Christo in morte sua, equidem ad hoc positus erat calix passionis. Similiter et hi qui consequentes erant ei stupentes, accepto libellario seriatim cuncta dicta a beato viro, conscribentes recesserunt.

Fecit ergo reverentissimus papa in eodem Diomedis ergastulo octoginta quinque dies post primas nonaginta tres; hoc est omnes simul clxxviii. Venit igitur Sagoleba scriba, dicens, quia jussus sum auferre te hinc, et transferre in domum meam, et post dies duos dirigere te quo jusserit mihi sacellarius. Interrogante autem papa quo ducendus esset, vel in quem locum, noluit ei dicere. Rogabat ergo sanctus Kie, ut sineretur in eadem custodia, quousque exsularetur, et ad horam auferretur de custodia: et nec hoc concessum est ei. Sed circa occasum solis dicit venerabilis papa his qui erant in ergastulo: Accedite, fratres, vale faciamus; quia ecce nunc aderit qui auferat me hinc. Et hæc, dicente eo, hauserunt singuli calicem. Et surgens sereno vultu cum multa constantia atque gratiarum actione dicit ad unum concurrentium sibi dilectum, qui erat ibi: Veni, domine frater, et da mihi pacem. Erant porro præcordia fratris illius, sicut mihi ipse referebat in illa hora, qualia ut conjicio discipuli illius contemplantis Dominum in cruce. Non valens ergo, ut aiebat, cohibere seipsum, vocante eum beato ad osculum, irruigit frater ut leo. Cum eo autem iuibi presentem onnes lamentabantur terribili lamento. Anxiusus ju

hoc vir beatus flagitabat omnes ne ita facerent, sereno obtutu dicens. Et, impostis venerabilibus manibus super verticem ejus, subridens ait: Bona sunt hæc, domine frater, hæc sunt opportuna, et te oportet ita facere? hæc sunt pacis? cum e contra nunc debeas gaudere super me. Ad quem illico cum contritione cordis respondit frater: Deus novit, famule Christi. Lætor in gloria qua dignatus est Christus Deus noster propter nomen suum hæc te omnia pati: sed lamentor omnium perditionem. Salutantes ergo omnes eum recesserunt. Veniens igitur continuo scriba et auferens eum intulit in domum suam. Dictum est ergo, quia in Chersonam exsulatur: et post dies aliquot cognovimus, quia illic clanculo navigio transvectus est ipse sanctissimus apostolicus vir. Veniens ergo illic post dies aliquot scripsit epistolam in Byzantium ad quemdam sibi charissimum, ex illis videlicet qui hunc propter Dominum et ob rectam fidem ejus amabant.

Cum esset in magna tribulatione et exilio idem sæpe dictus Pater noster sanctissimus constitutus, postulans aliquarum specierum subsidia propter multas et frequentes, gravesque ægrimonias corporales, angustiasque omnimodas regionis illius, eo quod nihil ibi inveniretur, præcipue triticum, quod quidem illic nominabatur, non autem inveniebatur. Unde cum jurejurando scripsit, quia navicula illo veniente, et parum tritici habente ad commutationem salis, vix potuerit emere ex eo unum tritici modium quatuor solidis, cum multis et hoc precibus. Diversas autem angustias scripsit sancta ejus anima pati se ibi, non solum corporalibus angustiis, sed etiam habitantium et dominantium ibi malis oppressus, ita ut penitus contritus male pejus moreretur, suasionem videlicet dominantium in Byzantio. Quamobrem, queso vos, ego humilis et peccator famulus vester, a Deo honorabiles Patres, ut quemadmodum ego visa mihi et audita diligentissime declaravi vobis, hoc est imminentes tentationes beatissimo papæ, propter rectam confessionem in Christo Domino, et propter anathematismum in novos factum hæreticos, quanquam ex multis parva, tamen quæ potui dirigere scripsi: ita et vos zelum habentibus culturæ Dei, explicate eadem, et hortamini imitari eum, et traditiones sanctorum Patrum retinere secundum imitationem ejus, et non communicare omnino contraria sentientibus. Obsecrantes etiam pro me indigno famulo qui scripsi, quo cum eo et vobiscum inveniam misericordiam a Christo Deo nostro in sæcula. Amen.

Obiit autem idem sanctissimus ter beatus apostolicus Martinus papa, recens revera confessor et martyr Christi Dei nostri in eadem exsultatione Chersonæ, juxta ejusdem ad Dominum Deum petitionem, quam obtulit ei cum lacrymis, exiens de navi, et calcans terram illam, id est ut in ea finiret vitam, bonum certamen certans, cursum martyrii consumi-

mans et bonam fidem servans, mense Septembrio, die sexta decima, in qua felicissimæ martyris et eadem custodientis orthodoxam Euphemie, pretiosissima et beatissima, secundum anni circulum, celebratur memoria, indictione quarta decima. Positus est autem in tumulis sanctorum extra muros Chersonitarum civitatis quasi stadio uno, in pretiosissimo et reverendissimo templo sanctissimæ et præ omnibus sanctis colendæ, castissimæ et immaculatæ, perbenedictæque gloriosissimæ et excellentissimæ omnium creaturarum, gratia plenissimæ, gaudium facientis et tribuentis dominæ nostræ, proprie natura et veritate solius Dei genitricis, semper virginis Mariæ, quæ cognominatur Blachernes: factus typus imitabilis omnibus, qui bene vivere et decertare elegerint et voluerint, pro ea, quæ verissima est, veritate. Cujus virginis ejusque confessoris intercessionibus, Christus verus Deus et Salvator noster, qui ineffabiliter et sine semine ex ea processit propter genus humanum, custodiat et conservet nos et omnes fideliter audientes, omnemque populum quem acquisivit in sinceritatem fidei et conversationem, in pace, et dilectione perfecta, et omni justitia usque in finem. Cui est cum Deo Patre et Spiritu sancto in deitate una substantia, æquus honor, virtus eadem, sine tempore regnum, semper principium, sceptrum juge, gloria perpes, majestas similis, per infinita sæcula. Amen.

Habet autem se prædicta epistola ejusdem sanctissimi et apostolici papæ sic.

Indicamus germanæ charitati vestræ, domine frater, quia postquam egressi sumus ex eo quod Ivoa dicitur a Constantinopoli, navigantes sancta quinta feria cœnæ Domini pertransivimus Pharam, per diversa loca transmeantes Idibus Maiis, et Chersonem pervenimus. Ergo gerulus harum, qui præsentem vobis tradit epistolam, post triginta dies post nos a partibus Byzantii venit Chersonem. Et gavisi sumus super adventum ipsius, æstimantes quod expensæ missæ nobis ab Italia essent in terram hanc, quæ deberent nos eo veniente consolari. Et cum interrogassemus, cognovimus ab eo quod nihil huc detulerit ab Italia: et miratus sum, et glorificavi Deum meum etiam in hoc, quoniam, sicut scit, tribulationes nostras dispensat, maxime cum fames in hac terra et necessitas talis esset, ut panis in ea tantum nominetur, non tamen penitus videatur. Quoniam nisi mittantur nobis ex partibus illis sumptus, vel a partibus Ponti, hic vivere omnino nequimus. Spiritus enim promptus est, caro vero infirma, et etiam ipse nosti. Neque enim dispensatio quævis potest in hæc terra ullatenus inveniri in solatium saltem modici sumptus. Si ergo, ut dictum est, transmissum fuerit illinc frumentum et viaum, aut oleum et alia quædam quoquo modo, festina, prout poteris, mittere nobis. Neque enim luxuriamodi mala, ut reor, ostendi sanctis, qui ibidem sunt, vel his qui sunt Ecclesiæ illius, ut usque adeo mandatum Do-

mini participarent : præsertim cum Apostolus Philippensibus scripsit, gratias agens eis quod et Thessalonicam et semel et bis in usum sibi miserint, ubi et subdit : *Habeo autem omnia, et abundo*. Si enim peregrinos illic, id est Romæ, ita reficit sanctus Petrus, quid dicemus de nobis, qui proprii servi ejus sumus, et saltem ad momentum ministravimus ei, et in tali exsilio et afflictione consistimus? Cognitionem autem feci ad dilectionem vestram quarundam specierum, quæ comparari debent illic : et horum, quæso te, more solito curam habeto, ut nosti, ad emendum et mittendum nobis propter multas necessitates nostras et frequentes infirmitates.

Exemplar alterius epistolæ.

Omne desiderium habemus semper litteris nostris charitatem vestram consolandi, et relevandi vos a sollicitudine quæ vobis de nobis est; vobiscum vero et omnes sanctos et fratres nostros, qui curam nostri propter Dominum gerunt. Ecce et impræsentiarum scribo vobis, quæ coarctant nos. Veritatem dico in nomine Christi Dei nostri. Remoti enim ex omni mundana turbatione, et depositi a peccatis nostris, ecce et ipsa vita caruimus. Siquidem hi, qui in hac regione habitant, omnes gentiles existunt, et gentiles mores acceperunt hi, qui hic habitare noscuntur, nullam charitatem prorsus habentes, quam jugiter hominum natura et inter ipsos quoque barbaros crebra compassione demonstrat. Novit itaque Deus, nisi ex naviculis, quæ veniunt ex partibus Romanis, ut hi qui hic sunt nuncupant, partes videlicet Græcorum Ponticas partes vocantes. Nam nec semel de regione ista usque ad unum trimisium a frumentum potui comparare : sed nec alterius cujuscunque generis speciem, nisi, ut prædictum est, ex naviculis quæ huc raro veniunt, ut sale onustæ recedant. Sic potuimus emere tres vel quatuor modios numismate, usque ad præsentem Septembrium mensem. Usque nunc vero non potuimus de novis geniminibus emere, nisi uno numismate modios quatuor. Miratus sum autem, et adhuc miror indiscretionem et compassionem omnium qui quondam mihi pertinebant, et amicorum meorum ac propinquorum, quia sic funditus infelicitatis meæ oblitii sunt, et nec scire volunt ut invenio, sive sim super terram, sive non sim. Miratus quoque multo magis sum in eos, qui sunt sanctissimæ apostoli Petri Ecclesiæ, quoniam tantam dederunt operam de corpore ac membro suo, id est, super dilectione nostra, ad reddendos nos sine sollicitudine, saltem super corporali usu, quotidianoque sumptu. Nam etsi aurum Ecclesia sancti Petri non habet, frumento tamen et vino, et aliis necessariis expensa non caret per gratiam Dei, ut modicæ saltem exhibitionis curam gessissent. Qualem putas

ad mandata Dei minime facienda, aut timor ubi non est timor? An subtractione usque adeo nos spiritus maligni operiunt? An ita inimicus omni plenitudini Ecclesiæ apparui, et adversarius illis? Verumtamen Deus, qui omnes vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, per intercessionem sancti Petri stabiliat corda eorum in orthodoxa fide, et confirmet contra omnem hæreticum et adversariam Ecclesiæ nostræ personam, et immobiles custodiat, præcipue pastorem qui eis nunc præesse monstratur : quo in nullo prorsus decedentes, vel declinantes, aut dimittententes eorum quæ in conspectu Domini et sanctorum angelorum ejus in scriptis professi sunt, usque ad pusillum quidpiam, una cum humilitate mea coronam percipiant justitiæ orthodoxæ fidei de manu Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi. De humili namque hoc corpore meo et ipsi Domino cura erit, ut sibi gubernare placet, sive in tribulationibus indolentibus, sive in modico refrigerio; Dominus enim prope est, et quid sollicitus sum? Spero quippe in miserationes ejus, quod non tardet modo finire meum, quo jusserit, cursum. Omnes vestrate propter Dominum salutate, et omnes qui pro Dei amore meis compassi sunt vinculis. Deus excelsus potentæ manu sua protegat vos ab omni tentatione, et salvet in regnum suum.

En ergo quæ scripta sunt a beatissimo apostolico ad charissimum suum.

Igitur saltem nunc, quando a sanctitate ipsius commoniti sumus, festinemus singuli qui diligimus Dominum, et habemus æmulationem erga sanctos ejus, qui usque ad mortem in fide catholica manserunt : et saltem ex parte reficiamus eum, et compatiatur ei, ministrantes illi ex his quæ Dominus unicuique nostrum donavit, ut et communicatores in Domino claritatis ejus efficiamur. Non autem hæc aio, quoniam summus sacerdos noster fuit, sed quia incruentum Christo Deo pro salute animarum nostrarum in ecclesia vestra sacrificium obtulit, et tantum illuminavit populum, confessor et prædicator veritatis effectus. Æstimo sane quod certificari etiam irrationalia debuerint animalia (quanto magis vos rationabiles et sensati?), quod omnia, quæ in eum facta sunt, ob rectam fidem ejus effecta sint, et hæreticorum abicationem. Et hoc non aliunde, nisi quia pertinaciter adversarii perdurantes nullo modo flecti, vel ad lucem veritatis converti, sed et validioribus afflictionibus et tribulationibus afficiebant, a custodia in custodiam, ab exsilio in exilium, eos qui circa monachum Anastasium erant, qui a tempore multo hic propter Christum de loco in locum tractus afflictus est. Simili modo et domnum Maximum, et discipulum ejus. Nunquid et isti rebelles

justo judicio suo deleverit eum de libro viventium. Similiter autem et novus presul, ut comperimus, Pyrrhum et predecessores ejus, beatos Patres et sanctos vocavit. Ut ergo scientes, dilecti, quia terribilem judicem habemus, qui venturus est judicare cogitationes et actus nostros, et exquirere rectam fidem suam, sapientiam fortem et stabilem, scienti suscepimus in Domino tenemus cum patientia

A multa. Sanctos quoque Patres nostros, saltem ut unum ex egenis, singuli secundum vires reficiamus, et consolemur tribulationes eorum. Et quidem de sanctissimo et famulo Christi Dei nostri apostolico dicta sint. De cætero vero necessarium duxi, etiam de divinitus honoratis et illustratis Patribus nostris et concertatoribus ejus dilectioni vestræ significare.

ΕΣΗΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Γινομένης μεταξύ του κυρού ἀββᾶ Μαξίμου, και των συν αυτώ, και των ἀρχόντων, και Σακρίτου.

Τῇ ἡμέρᾳ ἣ προσωρμίσθησαν ταύτη τῇ βασιλευσῆν πόλει, ὃ, τε κύριος Μαξίμος. και οἱ συν αυτώ περι θυσμᾶς ἡλίου, ἐλθόντες δύο μανδάτωρες μετὰ δίκαια ἐκπορευομένων, ἐπῆραν αὐτούς ἐκ τοῦ πλοίου γυμνοῦς και ἀνυποδέτους. και μερίσαντες αὐτούς ἀπ' ἀλλήλων, ἐφύλαξαν εἰς διάφορα ἐκπορεύετα, και μεθ' ἡμέρας τινὰς ἀναγέρουσι αὐτούς ἐν τῷ πωλατίῳ, και εἰσάγουσι τὸν γέροντα, ἐν ᾧ τόπω συνήχθη ἡ σύγκλητος, και πολὺς ἄλλος ὄχλος· και παριστάσιν αὐτὸν μέσον τῶν ἀρχόντων καθήμενων. και λέγει αὐτῷ ὁ σακελλάριος μετ' ὀργῆς πολλῆς και μακρίας· Χριστιανὸς εἶ; και εἶπε, χάρει Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων, χριστιανὸς εἰμι. και λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἶστιν ἀληθής. Ἀπεκρίθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ· Σὺ λέγεις, οὐκ εἰμι, ἀλλ' ὁ Θεὸς λέγει εἶναι με, και διαμένειν χριστιανόν. και πῶς, φησίν, εἶπερ χριστιανὸς εἶ, μισεῖς τὸν βασιλεῖα; Ἀποκριθεὶς ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, εἶπε· και πόθεν δῆλον; τὸ γὰρ μίσος, ψυχῆς ἐστὶ κερυμμένη διαθέσις, ὡσπερ οὖν και ἡ ἀγάπη. και λέγει αὐτῷ· Ἐξ ὧν ἐπίσησας, πᾶσιν ἐγένουσαν ἐν ἐμοί, ὅτι μισεῖς τὸν βασιλεῖα, και τὴν πολιτείαν αὐτοῦ, σὺ γὰρ μόνος Αἴγυπτον, και Ἀλεξάνδριαν, και Πεντάπολιν, και Τρίπολιν, και Ἀφρικὴν Σαρακηνούς περιέδικας. και τίς τούτων ἀπόδειξις, εἶπε; και παραφίρουσιν Ἰωάννην τὸν γενόμενον σακελλάριον Πέτρου τοῦ γενομένου στρατηγοῦ Νουμηδίας τῆς Ἀφρικῆς λέγοντα, ὅτι πρὸ εικοσιδύο ἐτῶν ὁ πάππος τοῦ δεσπότου ἐκλευσεν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ λυθεῖν στρατὸν, και ἀπελθεῖν εἰς Αἴγυπτον κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, και ἐγραψέ σοι ὡς πρὸς δοῦλον τοῦ Θεοῦ λαλῶν, πληροφορίαν ἔχων εἰς σέ ὡς ἄξιον ἄνθρωπον, εἰ συμβουλευέαις αυτῷ ἀπελθεῖν. και ἀτέγραψας αυτῷ, λέγων, μηδὲν τοιοῦτο ποιῆσαι, ἐπειδὴ οὐκ εὐδοκεῖ ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἡρακλείου, και τοῦ γίνουσι αὐτοῦ, συμπραχθῆναι τὴν πολιτείαν τῶν Ῥωμαίων. λέγει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ· Ἐὰν ἀληθεύῃ, πάντως ἔχεις και τὴν πρὸς ἐμὲ Πέτρου, και τὴν ἐμὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν; παρενεχθῶσι, και ὑπόκειμαι ταῖς δικούσαις τῷ νόμῳ ποινῆς. και λέγει· Ἐγὼ οὐκ ἔχω ἐπιστολήν, ἀλλ' οὔτε οἶδα, εἰ ὄλω ἐγραψέ σοι. Ἀλλ' ἐν τῷ φασάτῳ ταῦτα κατ' ἐκείνον ἐλάλουν πάντες τὸν καιρὸν. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος· Εἰ τὸ φασάτον ὄλων τοῦτο διελάλει, πῶς σὺ μόνος τοῦτο συνοργανεῖς με; θεώρησάς με ποτε, ἢ ἐγὼ σε. και λέγει, οὐδέποτε. Τότε στραφείς πρὸς τὴν σύγκλητον ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, εἶπεν· Εἰ δικαίον ἐστι τοιοῦτους παρακομιζέσθαι κατηγόρους, ἢ μάρτυρας, κρίνατε· ἢ γὰρ κρίματι κρίνατε, κριθήσεσθε, και ὄλω μέτρῳ μετρεῖτε, μετρήσεσθε, φησὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός. 1

RELATIO MOTIONIS

factæ inter dominum Maximum monachum, et socium ejus, coram principibus in secretario.

Die qua domus Maximus et is qui cum eo erat penes hanc regiam urbem applicuerunt, circa occasum solis, venientes duo mandatores una cum decem exhibitibus tulerunt eos e navi nudos et discalceatos, et separatos eos ab invicem custodierunt in diversis exhibitibus. Et post dies aliquot adducunt eos in palatium, et introducunt senem in locum, in quem senatus collectus est, et alia multa turba; et exhibent eum in medium sedentium principum. Et dicit ei saccellarius cum ira multa et furore : Christianus es? Et dicit : Gratia Christi Dei universorum Christianus sum. Et dicit ille : Non est verum. Respondit Dei servus : Tu dicis, sed Deus scit esse me Christianum. Et quomodo, inquit, si Christianus es, odio habes imperatorem? Respondens Dei servus ait : Et unde hoc claret? odium quippe mentis est occultus affectus, quemadmodum et dilectio. Et dicit ei : Ex his quæ fecisti cunctis factum est manifestum quod odio habeas imperatorem et rempublicam ejus. Tu enim solus Ægyptum, et Alexandriam, et Pentapolim, et Africam Saracenis tradidisti. Et quæ est, inquit, horum approbatio? Et falso inducunt Joannem, qui fuerat saccellarius Petri quondam prætoris Numidiæ provinciæ Africæ, dicentem : Quia ante viginti duos annos avus dominatoris jessit beatæ memoriæ Petro exercitum sumere, et pergero in Ægyptum contra Saracenos : et scripsit tibi tanquam ad servum Dei loquens, certitudinem habens in te, utpote in homine sancto, si des ei consilium abire. Et rescripsisti ei, dicens : Nil tale facere, quoniam non bene placitum est coram Deo, ut imperio Heraclii et generis ejus cooperetur respública Romanorum. Dicit servus Dei : Si veritatem loquitur, utique habet et Petri ad me, et meam ad ipsum epistolam, quæ deferantur, et subiaceo pœnis a legibus constitutis? Et dicit : Ego non habeo epistolam, sed nec novi si omnino scripserit tibi. Verum hæc in castris per illud tempus omnes loquebantur. Et dicit ad eum Dei servus : Si exercitus totus hoc fateretur, quomodo tu solus super hoc me accusas? Vidisti me aliquando, vel ego te? At ille : Nunquam. Tunc Dei servus ad senatum conversus dixit : Si justum est tales adducere calumniatores, vel testos, judicate : In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini ; et in qua mensura metiemini, metietur de vobis (Matth. vii), ait omnium Dominus.

καὶ μετὰ τοῦτον φέρουσι Σέργιον τὴν Μαγυδᾶν, λέγοντα· Ἡρὸ ἐνεία ἔτων ὁ μακάριος ἀββᾶς Θωμᾶς ἔβη ἀπὸ Ῥώμης εἰπὲ μοι. Ὅτι ὁ πάππας Θεόδωρος ἐπεμψέ με πρὸς τὸν πατρικίον Γρηγόριον, ἵνα εἶπω αὐτῷ, μὴ φοβηθῆναι τινα. Ὁ γὰρ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ ἀββᾶς Μάξιμος, ἐθεώρησεν ὄναρ, ὅτι κατ' οὐρανοὺς εἰς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς ἦσαν δῆμοι ἀγγέλων. Καὶ οἱ μὲν εἰς ἀνατολὰς ἔκραζον· Ἐκωνσταντίνε Αὐγουστε, τὸν βίγκας· Οἱ δὲ εἰς δυσμὰς ἔβόουν· Γρηγόριε Αὐγουστε, τοῦ βίγκας· Καὶ ὑπερῆσχυσεν ἡ φωνὴ τῶν εἰς δυσμὰς, τὴν τῶν εἰς ἀνατολὴν φωνήν· καὶ τότε κραυγάζει ὁ σακελλάριος· Ἐπεμψέ σε ὁ Θεὸς καυσθῆναι εἰς τὴν πόλιν τούτην. Λέγει ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, Ἐυχαριστῶ τῷ Θεῷ, καθ' ἰροῦτί με τῶν ἰουσιῶν κελῶν, δι' ἀκουσίου κολάσεως· Ἢλῆν, οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδαλίων, ἀνάγκη γὰρ ἔλθειν τὰ σκάνδαλα· οὐαὶ δὲ δι' οὐ σκάνδαλον ἔρχεται. Ὅπως οὐκ ἔδει τοιαῦτα λαλεῖσθαι παρρουσίᾳ χριστιανῶν, οὐδὲ ἀτιμωρήτους μῖνειν τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας πρὸς τὸ ἀρεῖσαι ἀνθρώπους, σήμερον ὅστι, καὶ αὔριον οὐκ ὄσσει. Τὰ τε ζῶντος Γρηγορίου ἔδει τοῦτον εἰπεῖν, καὶ γνηρίαι τῷ βασιλεῖ τὴν εἰς αὐτὸν εὐνοίαν, εἰκασι δὲ ἴσται, εἰ καὶ ὑμῖν παρίσταται, τὸν πρὸ τούτου συκοφάντην ἐκείασθῆναι ἀπὸ τοῦ ἐνεία ἔτη· καὶ τὸν πατρικίον Πέτρον, καὶ τοῦτον τὸν ἀββᾶν Θωμᾶν, γὰρ κείνον τὴν μακάριον πάππα Θεόδωρον. καὶ τότε παρρουσίᾳ πάντων, εἶπεν τῷ πατρικίῳ Πέτρῳ· Εἰπέ, κύριε ὁ πατρικίος, ἔγραψάς μοι ποτε περὶ ὧν εἶπεν ὁ σακελλάριός σου, ἡ ἐγὼ σοι; καὶ ὅταν κατατίθετο, ὑπὲρ κολάσιν ἐγενομένη· Ὁμοίως δὲ καὶ τῷ μακαρίῳ πάππᾳ εἶπέ, δέσποτα, ἐγὼ σοὶ ποτε ὄναρ ἀφηγησάμην; καὶ ὅταν ἠλεγξέ με, ἐκείνου ἦν τὸ ἔγκλημα, οὐκ ἐμοῦ τοῦ ἰωρακότος. Ἀπραιρετοὺς γὰρ πρᾶγμα τὸ ἴδιον Νύνα δὲ τὰ προαιρετικά κολάζει ὁ νόμος, εἴπερ αὐτῷ ἕκωνσίζονται. Τότε λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Τρώϊλος· Παιζεῖς, ἀββᾶ, οὐκ οἶδός ποῦ εἶ; Ὁ δὲ, οὐ παιζῶ, ἀλλὰ πενθῶ τὴν ζωὴν μου συντηρηθεῖσαν μέχρι τοῦ νῦν, ἵνα τοιοῦτων λάβω πείραν φαντασμάτων. Λέγει Ἐπ' ἐγὼ οὐκ ἔσταις πατρικίος· Ὁ Θεὸς γινώσκει, καλῶς ποιεῖ παιζῶν αὐτὰ, ἵνα οὐκ ἔσται ἀληθῆ· Μεθ' ἐν ὁ σακελλάριος πάλιν πρὸς αὐτὸν μετ' ὀργῆς εἶπεν· Ἀπλῶς πάντες ψεύδονται καὶ σὺ μόνος ἀληθεύεις; καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, συνδακρύνσας τῷ λόγῳ Ἐξουσίαν ἔχετε, συχωροῦντος τοῦ Θεοῦ, καὶ ζῶσασαι καὶ θανατώσασαι. Ἢλῆν ἴαν οὗτοι ἀληθεύωσι, καὶ ὁ Σατανᾶς φύσει Θεός ἴσται. Εἰ δὲ οὐκ ἴσται, ὡς περ οὐκ οὐδὲ ἴσται, οὐδὲ οὗτοι ἀληθεύσαν. Μῆτε γὰρ ἀξιώθω μετὰ χριστιανῶν θεωρῆσαι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὑπερουσίου Θεοῦ, ποιητοῦ τε καὶ δημιουργοῦ, καὶ προνοητοῦ, καὶ κριτοῦ, καὶ σωτῆρος τῶν ὧν. εἰ ποτε ὄναρ τοιοῦτον ἀφηγησάμην, ἢ ἄλλου ἀφηγουμένου ἤκουσα, εἰ μὴ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ παρὰ τοῦ κυροῦ Σεργίου τοῦ εὐνοϊκοῦ τῆς βασιλείας.

Ἐἶτα τρίτον συκοφάντην προβάλλονται. Θεόδωρον τὸν νῦν Ἰωάννου τοῦ κωνδιάτου λεγομένου, τὸν ἐπίκλην Χιλά, τὸν νῦν γαμβρὸν τοῦ κυροῦ Ἠλάτανος τοῦ πατρικίου, λέγοντα· Ὅτι συντυχίας μεταξὺ ἡμῶν ἐν Ῥώμῃ γνησίως περὶ τῶν βασιλείων, δέισαρε τὸ λαλοῦμενον, βῆτικα ποίωσιν καὶ λαίβια. Πρὸς ὃν εἶπεν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦ-

A Et post hunc adducunt Sergium Magulam dicentem : Ante annos novem, beatus abba Thomas veniens Roma dicit mihi : Papa Theodorus misit me ad Gregorium patricium, ut dicerem ei, ne quisquam timeret. Servus enim Dei abba Maximus vidit visionem, quod in caelis ad orientem et occidentem chori essent angelorum. * Hi vero qui erant in occidente vocem emittebant, dicentes : Gregori Auguste, tu vincas, et magis sonuit vox occidentalium quam orientalium voces. Et tunc clamabat saccellarius : Misit te Deus ut incendaris in hac urbe. Dicit Dei servus : Gratias ago Deo, qui emundat me a spontaneis malis per supplicium non spontaneum. *Verumtamen vae mundo ab scandalis. Necessitas enim est ut veniant scandala : vae autem per quem scandalum venit (Matth. xviii, 7).* Vere non oportebat ut talia dicerentur in praesentia Christianorum; nec impunitos manere illos qui talia fingunt ad placendum hominibus qui hodie sunt, et cras non sunt. Haec ut iste diceret, dum Gregorius adiveret, oportebat, qui et notam illi facere debuit suam circa cum devotionem. Justum autem esset, si et vobis quoque videtur, ut accusator, qui hunc praecessit, cogere abire, ducturus Petrum patricium, et iste abbatem Thomam, et ille beatum papam Theodorum. Et tunc in praesentia cunctorum dicere patricio Petro : Dic, domine patrici, scripsisti mihi aliquando super his quae dixit saccellarius tuus, aut ego tibi? Et cum acquievisset, sub supplicio fierem. Similiter et beato papae : Dic, domine, ego tibi aliquando somnium enarravi? Et cum convicisset me, illius esset crimen, non meum, qui videram. Res enim non voluntaria est somnium. Porro sola quae sunt voluntaria punit lex, si duntaxat sibi fuerint adversata. Tunc dicit ei Troilus : Jocar, abba : nescis ubi sis? Qui respondens ait : Non jocos, sed lugeo vitam meam hactenus conservatam, ut hujuscemodi experimentum praestigiorum percipiam. Et dicit dominus Epiphanius : Deus novit, bene facit deludens eos, sicut vera non sunt. Post quem, saccellarius iterum cum ira dixit ad eum : Absolte omnes mentiuntur, et tu solus verum dicis? Et respondens servus Dei, aut dito verbo, cum lacrymis ait : Potestatem habetis, permittente Deo, et vivificandi et mortificandi. Verumtamen, isti veritatem dicunt, et Satanas natura Deus est. Si autem non est, sicut nec est, nec isti veritatem dixerunt. Denique nec merear cum Christianis videre adventum supersubstantialis Dei, factoris videlicet, conditoris et creatoris, et provisoris, ac judicis et salvatoris universorum, si somnium tale aut vidi, aut alio referente audivi, excepta hora hac a domno Sergio dilecto imperii.

Dein tertium calumniatorem proponunt Theodorum filium Joannis dudum candidati, cognomento Chila, qui gener est nunc domni Platonis patricii, dicentem : Quia colloquutione inter nos Romae facta de imperio, detraxit quod dicebatur, mutiens et subannationes faciens. Ad quem servus Dei dixit :

* In Graeco : Et illi quidem ad orientem, clamarent : Constantine Auguste, tu vincas. Hi vero; etc. SIMA.

λος· Ὀδδέποτε διελίθη σοι, εἰ μὴ ἄπαξ μετὰ τοῦ
 ὁσιωτάτου πρεσβυτέρου κυροῦ Θεοχαρίστου, τοῦ
 ἀδελφοῦ τοῦ ἐξάρχου, διὰ τὸν· πριμικήριον, προτραπείς
 διὰ γραμμάτων περὶ τούτου. καὶ ἐὰν εὐρεθῶ ψευδόμενος,
 ἀποκύνω.

καὶ μετὰ τούτου, τέταρτον ἄγουσι Γρηγόριον τὸν
 υἱὸν φωτεινοῦ, λέγοντα· Ὅτι ἀπῆλθον εἰς τὸ κελίον τοῦ
 ἀββᾶ Μαξίμου ἐν Ῥώμῃ, κἀμου εἰπόντος, ὅτι καὶ ἱερεὺς
 ἴσται ὁ φρασιλεύς, εἶπεν ὁ ἀββᾶς Ἀναστάσιος ὁ μαθητὴς
 αὐτοῦ· Μὴ ἐξωθῆθ' εἶναι ἱερεὺς. Εὐθὺς λέγει πρὸς αὐτὸν
 ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος· φοβήσθε τὸν Θεόν, κύριε Γρηγόριε.
 Οὐδὲν παντὶως ἐν τῇ περὶ τούτων διακλίξει λελάληται
 ὁ σύνδουλός μου καὶ ῥίπτει ἑαυτὸν εἰς τὴν γῆν, λέγων
 τῇ συγκλήτῳ· Ἀνάσχεσθε τοῦ δούλου ὑμῶν. καὶ πάντα
 λέγω ὡς ἐλαλήθη, καὶ ἐλεγεί με ἐὰν ψεύσομαι. Ὁ κύριός
 μου οὗτος Γρηγόριος ἔλθων εἰς Ῥώμην, ἤξιωσεν ἔλθειν
 εἰς τὸ κελίον τοῦ δούλου ὑμῶν. Ὅν θεωρήσας, ὡς ἔθος
 μοι ἴσται, ἔρριψα ἑμαυτὸν εἰς τὴν γῆν, καὶ προσκύνησα
 αὐτῷ, καὶ ἠσπασάμην αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ μετὰ τὸ
 καθίσαι· Τίς ἡ αἰτία τῆς ποθητῆς παρουσίας τοῦ δεσπό-
 του μου; καὶ εἶπεν· Ὁ ἀγαθὸς καὶ θεοστύριχος ἡμῶν
 δεσπότης, φροντίζων τῆς εἰρήνης τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ
 ἐκκλησιῶν, ἐποίησε κίλισεν πρὸς τὸν θεοτιμῶτον πάππαν,
 πέμψας καὶ προσφορὰν εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον, προτριπό-
 μνος αὐτὸν ἐνάδῃναι τῷ προιδρω Κωνσταντινουπόλεως·
 ἄπειρ πειρηθῆναι διὰ τῆς ἐμῆς μετριότητος κατεξίωσει
 τὸ εὐσεβὲς αὐτοῦ κράτος. καὶ εἶπον· Δόξα Θεῷ τῷ ποιή-
 σαντι σε ἄξιον τῆς τοιαύτης διακονίας Πιῶν, ἐπὶ ποίῳ
 ἐρόπῳ γενέσθαι τὴν ἰουσιον ἢ αὐτοῦ θεοσιφῆς ἐκίλισεν
 γαληνότης, πάλιν εἶπέ, εἶπερ οἶδας; καὶ εἶπας, ἐπὶ τῷ
 τύπῳ. καὶ ἔφη· Ἀδύνατον, ὡς οἶμαι, τοῦτο καθίστα-
 κεν· οὐ γὰρ ἀνέχονται οἱ Ῥωμαῖοι συναναρεθῆναι ταῖς
 τῶν ἀκαθάρτων ἀρετικῶν φωναῖς, τὰς τῶν ἁγίων Πατέ-
 ρων φωτερόρους φωνάς, ἢ τῷ ψεύδει συνάποσθεσθῆναι
 τὴν ἀλήθειαν, ἢ τῷ σκότει· συναφοισθῆναι τὸ φῶς.
 Οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ἴσται τὸ προσκυνούμενον, εἰ γίνεται
 τῶν θεοδιδάκτων λόγων ἀναίρησις. καὶ εἶπας, οὐκ ἀναί-
 ρησι τῶν ἱερῶν τύπος ποιεῖται φωνῶν, ἀλλὰ σιωπῆν,
 ἵνα τῆν εἰρήνην οἰκονομήσωμεν. καὶ εἶπον· Ἔσται παρὰ τῇ
 θεῖᾳ γραφῇ σιωπῆ, καὶ ἀναίρησις· ὁ Θεὸς γὰρ εἶπε δεῖ
 τοῦ Δαβὶδ· « Οὐκ εἰσι λαλῆαι, οὐδέ λόγος, ὧν οὐκ ἀκούον-
 ται αἱ φωναὶ αὐτῶν. » Οὐκοῦν εἰ μὴ λαλοῦνται ἀκούον-
 ται οἱ περὶ Θεοῦ λόγοι, οὐδέ ὄλως εἰσι, κατὰ τὴν Γρα-
 φήν. καὶ εἶπας· Μὴ βάλῃς με εἰς ὕλας, ἐγὼ ἀρκοῦμαι
 τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ. καὶ πῶς δύνασαι τῷ ἁγίῳ ἀρκεῖσθαι
 συμβόλῳ, ἔφη, δεχόμενος τὸν τύπον; καὶ τί βλέπεις τὸ
 δεχθῆναι τὸν τύπον, καὶ λέγειν τὸ σύμβολον; ἔφη·
 Λέγω, ὅτι προφανῶς ἀναρεῖ τὸ σύμβολον ὁ τύπος. καὶ
 εἶπας· Διὰ τὸν κύριον, πῶς; εἶπέ μοι, ἔφη, τὸ σύμ-
 βολον, καὶ γῶθε πῶς ἀναρεῖται ὑπὸ τοῦ τύπου. καὶ
 ἤρξω τοῦ λέγειν· Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντο-
 κράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὄρατῶν τε πάντων
 καὶ ἀοράτων. Ἐπίσχε, εἶπον, μικρὸν, καὶ μάθε πῶς ἡ
 τῶν ἐν Νικαίᾳ πίστις ἤρνηται. Ποιητὴς γὰρ οὐκ ἂν εἴη
 Θεός, θελήσεως καὶ ἐνεργείας φυσικῆς ἐστερημένος, εἶπερ
 θελήσας, ἀλλ' οὐκ ἀναγκασθεὶς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ
 τὴν γῆν, εἶπερ ἀληθεύει ἐν πνεύματι Δαβὶδ· « Πάντα ὅσα
 ἠθέλησεν ὁ κύριος, ἐποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ·
 ἐν ταῖς θαλάσσαις, καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀβύσσοις. » Ἐί

Et post hunc, quartum adducunt Gregorium filium
 Photini dicentem : Quia perrexi Romam ad cellulam
 abbatis Maximi; et me dicente quia et sacerdos est
 imperator, dixit abbas Anastasius discipulus ejus :
 non sit dignus fore sacerdos. Et statim dixit ad eum
 servus Dei : Time Deum, domne Gregori, nil tale
 hujuscemodi disputatione conservus meus locutus
 est. Et cum semet projecisset in terram, senatus
 dixit : Sustinete servum vestrum, et omnia dico vobis
 sicuti dicta sunt : et arguat me, si mentitus fuero.
 Hic dominus meus Gregorius veniens Romam dignatus
 est venire ad cellulam servi vestri. Quo viso,
 sicuti moris est mihi, projecit meipsum in terram, et
 adoravi eum, et osculatus sum, et dixi ei post sessio-
 nem : Quæ causa est desiderabilis adventus domini
 mei? At ille : Bonus, inquit, et a Deo confortatus
 dominator noster, sollicitudinem habens pacis san-
 ctarum Dei Ecclesiarum, jussionem fecit ad divinitas
 honoratum papam, missa etiam oblatione ad sanctum
 Petrum, hortatus est eum, quo se præsul Constantinopolitano
 uniret, quæ mitti per mediocritatem
 meam dignatum est pium ejus imperium. Et dixi :
 Gloria Deo, qui fecit te dignum hujusmodi mi-
 nisterio. Verumtamen sub quo fieri modo unitatem
 a Deo coronata ejus jussit tranquillitas, si nosti? Et
 dixisti : Sub Typo. Et dixi : Impossibile, ut opinor,
 est hoc : non enim patiuntur Romani auferri una
 cum impuris hæreticorum vocibus sanctorum Patrum
 luciferas voces, vel simul cum mendacio veritatem
 extinguere, aut cum tenebris lumen pariter dissipari.
 Nil nobis quod adoretur erit, si divinitus ostenso-
 rum fuit verborum ablatio. Et dixisti : Non ablationem
 sacrarum Typus efficit vocum sed taciturnitatem, ut
 dispensemus pacem. Et dixi : Est apud divinam
 Scripturam taciturnitas etiam demptio. Deus enim
 per David dixit : *Non sunt loquelæ neque sermones,*
quorum non audiantur voces eorum (Psalin. xviii, 3).
 Ergo nisi dicantur et audiantur sermones qui de Deo
 sunt, nec omnino sunt secundum Scripturam. Et dixi-
 sti : Ne mittas me in silvas : ego sancto contentus sum
 symbolo. Et quomodo, dixi, potes sancto esse contentus
 symbolo, suscipiens Typum? Et quid hædet suscipere
 Typum, et dicere symbolum? asseruisti. Aio : Quo-
 niam evidenter obtruncat symbolum Typus. Et dixi-
 sti : Quomodo propter Dominum? Recitemus, dixi,
 symbolum, et scito qualiter obtruncetur a Typo. Eg-
 cœpisti dicere : Credo in unum Deum Patrem omni-
 potentem, factorem cœli et terræ, visibilium omnium
 et invisibilium. Attende, dixi, paululum, et discce
 qualiter apud Nicæam convenientium fides negetur.
 Factor enim non esset Deus, voluntate ac operatione
 naturali privatus, si volens et non coactus fecit cœ-
 lum et terram, si veritatem profert David in spiritu,
 dicens : *Omnia quæcumque voluit Dominus fecit, in*
cælo et in terra, in mari et in omnibus abyssiis (Psalin.

δι οικονομίας χάριν συναναίρεται τῇ κακοπιστίᾳ ἢ ἁ
σωτήριος πίστις, χωρισμὸς Θεοῦ παντελής, ἀλλ' οὐχ
ἑνωσις Θεοῦ ἐστὶ τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς λεγομένης οἰκο-
νομίας. Καὶ γὰρ αὐριοὶ οἱ δυσώνυμοι Ἰουδαῖοι λέγουσιν·
Οἰκονομήσωμεν τὴν πρὸς ἀλλήλους εἰρήνην, καὶ ἐνωθώ-
μεν, καὶ περιέλωμεν ἡμεῖς μὴν τὴν περιτομὴν, καὶ ὑμεῖς
τὸ βάπτισμα, καὶ μακίτε ἀλλήλους πολεμήσωμεν.
Τοῦτο Ἀρειανοὶ ποτε προτίθεισαν ἐγγράφως ἐπὶ τοῦ με-
γάλου Κωνσταντίνου, λέγοντες· Περιέλωμεν τὸ ἰμοσύσιον
καὶ τὸ ἑτεροσύσιον, καὶ ἐνωθώσιν αἱ Ἐκκλησίαι. Καὶ οὐ
κτεδέξαντο οἱ θεοφόροι πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' εἴλοντο
μᾶλλον διώκεσθαι καὶ ἀποθάνειν, ἢ σιωπῆσαι φωνὴν
παραστατικὴν τῆς μιᾶς τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑπερουσίου θεότητος· καὶ ταῦτα
συνεπιτιθεμένου τοῖς τὰ τοιαῦτα προτίθεισιν τοῦ μεγᾶ-
λου Κωνσταντίνου, καθὼς πολλοῖς ἰστοῦνται τοῖς φιλο-
πόνως τὰ τότε γενομένα γράψασιν. Καὶ οὐδεὶς τῶν βασι-
λέων ἠδυνήθη μίσαις φωναῖς πείσαι τοὺς θεοφόρους
πατέρας συμβιβασθῆναι τοῖς ἐπὶ αὐτῶν αἰρετικῶσι,
ἀλλὰ ταῖς τραναῖς καὶ κυρίας, καὶ καταλλήλους τῷ
ζητούμενῳ δόγματι ἐκίχουτο, λέγοντες προφανῶς·
Ὅτι ἱερίων ἐστὶν τὸ ζητεῖν, καὶ ἠριεσθαι περὶ τῶν
σωτηρίων δογμάτων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ εἶπας·
Τί οὖν; Οὐκ ἐστὶ πᾶς βασιλεὺς χριστιανὸς καὶ ἱερεὺς;
καὶ εἶπον· Οὐκ ἴσταν. Οὐδὲ γὰρ παρίσταται θυσιαστα-
ρίῳ, καὶ μετὰ τὴν ἁγιασμόν τοῦ ὕρτου ὑφοῖ αὐτὸν,
λέγων, τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. Οὔτε βαπτίζει, οὔτε μύρου
ταῖσιν ἐπιτίθει, οὔτε χειροθετεῖ, καὶ ποιεῖ ἐπισκόπους,
καὶ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, οὔτε χριεὶ νεοῦς·
Οὔτε τὰ σύμβολα τῆς ἱερωσύνης ἐπιφέρειται, ὡμοφῶριον
καὶ τὸ εὐαγγέλιον. Ὡσπερ τῆς βασιλείας τὸν τε στίφη-
νον καὶ τὴν ἀλουργίδα. Καὶ πῶς ἡ γραφὴ βασιλεία καὶ
ἱερία λέγει εἶναι τὸν Μελχισεδέκ; ἔφη. καὶ εἶπον,
ἐνὸς τοῦ φύσει βασιλέως Θεοῦ τῶν ὄλων γενομένου φύσει
διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἀρχιερέως, εἰς ὑπ᾿ ἧρξεν τύπος
ὁ Μελχισεδέκ. Ὡς δὲ γε κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ
ἕτερον εἶναι λέγεις βασιλεία καὶ ἱερία, καὶ τὰ λοιπὰ
τῶν ὄλων εἶπεῖν, τὸ· Ἐπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀνευλόγητον,
μῆτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μῆτε τέλος ζωῆς ἔχοντα. καὶ σκό-
πει τὴν ἐκ τούτου ἀνασφύμενον κακόν. Ἄλλος γὰρ εὐρε-
θήσεται Θεὸς ὁ τοιοῦτος ἀνασφωπώσας, κατὰ τὴν τάξιν
Μελχισεδέκ, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν τὴν ἡμῶν
ἱερωσύνην σωτηρίαν.

Πλὴν, τί θέλομεν διὰ πολλῶν εἰθεῖν; Εἰς τὴν ἁγίαν
ἀναφορὰν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπίδος, μετὰ τοὺς ἀρχιερέας
καὶ ἱερέας καὶ διακόνους, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγμα-
τος, μετὰ τῶν λαϊκῶν οἱ βασιλεῖς μνημονεύονται, λέγον-
τος τοῦ διακόνου· Καὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων
λαϊκῶν, Κωνσταντίνου, Κωνσταντος, καὶ τοὺς λοιπούς.
Οὕτω δὲ καὶ τῶν ζώντων μνημονεύει βασιλέων, μετὰ
τοὺς ἱερωμένους πάντας. Ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος, κρά-
ζει ὁ Μηνᾶς· Ταῦτα λέγων ἔσχισας τὴν Ἐκκλησίαν.
Καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Εἰ ὁ λέγων τὰ τῶν ἁγίων γραφῶν,
καὶ τὰ τῶν ἁγίων Πατέρων σχίζει τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ ἀναι-
ρῶν τὰ τῶν ἁγίων δόγματα, τί δειχθήσεται τῇ Ἐκκλησίᾳ
ποιῶν, ὧν χωρὶς, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο, Ἐκκλησίαν εἶναι δυ-
νατὴν; Καὶ στραφεὶς ὁ σακελλάριος, εἶπε τοῖς ἀνθρώ-
ποις τοῦ ἐξάρχου μετὰ κραυγῆς· Εἴπετε τῷ ἐξάρχῳ,

cxxxiv). Si autem, dispensationis gratia, una cum
credulitate nequam salutaris demitur, fides, separatio
Dei sit omnimoda : sed non unitas est huiusmodi
species ejus quæ dicitur dispensatio. Si quidem cras
nefandi Judæi dicent : Dispensem in alterutros pa-
cem, et uniamur et amputemus nos quidem circum-
cisionem, vos vero baptismum, et non jam invicem
impugnemus. Hoc et Ariani aliquando prætenderunt
in scriptis sub Magno Constantino dicentes : Auferam-
us dictum unius substantiæ, et alterius substantiæ,
et uniantur Ecclesiæ. Et non id admiserunt deiferi
patres nostri, sed elegerunt potius persecutionem
pati et mori, quam tacere vocem comprobantem
unam Patris, et Filii, et Spiritus sancti supersub-
stantiale: n deitatem ; et hæc cohibente his qui hæc
prætebant Magno Constantino, sicut a multis re-
fertur, qui ea quæ tunc gesta sunt studiose scripse-
runt. Et nullus imperatorum potuit mediis vocibus
suadere deiloquis Patribus, ut convenirent in ea
quæ ipsi sectabantur ; sed expressis vocibus ac prop-
riis, et dogmati quod quærebatur congruis, usi sunt,
dicentes liquido, quoniam sacerdotum est quæerere
ac diffinire de salutaribus Ecclesiæ catholice dogma-
tibus. Et dixisti : Ergo non est omnis Christianus
imperator etiam sacerdos? Et dixi : Non est. Neque
enim astat altari, neque post sanctificationem panis
exallat eum, dicens : Sancta sanctis. Neque bapti-
zat, neque chrismatis confectionem patrat, neque
facit episcopos, vel presbyteros, aut diaconos, neque
linit ecclesias, neque indicia sacerdotii fert, super-
lumeralia scilicet et Evangelium, quemadmodum imper-
ii coronam et purpuram. Et dixisti : Et quomodo
Scriptura regem et sacerdotem dicit esse Melchise-
dech? Et dixi : Unius natura regis cunctorum Dei,
natura etiam ob salutem nostram pontificis facti,
unus erat typus Melchisedech. Quod si secundum
ordinem Melchisedech, alium dicis esse regem et
sacerdotem ; et reliqua præsume dicere, id est : Sine
patre, sine matre, sine genealogia, neque initium die-
rum, neque finem vitæ habentens (Hebr. vii). Et ad-
verte quod ex hoc oriri valeat malum. Alius quippe
talisis reperietur Deus incarnatus secundum ordinem
Melchisedech, et non secundum ordinem Aaron salu-
tatem nostram perficiens.

Verumtamen, quid volumus per multa discernere?
D Inter sacras oblationes supra sanctam mensam post
pontifices, et sacerdotes, et diaconos omnemque sa-
cratum ordinem, cum laicis imperatores memoran-
tur, dicente diacono : Et eorum, qui in fide dormie-
runt, laicorum, Constantini, Constantis et cæterorum.
Sic autem et vivorum memoriam facit imperatorum
post sacros omnes. Hæc, eo dicente, clamat Menas :
Hæc dicens scidisti Ecclesiam. Et dicit ad eum : Si
is qui dicit ea quæ sanctarum sunt Scripturarum
atque sanctorum Patrum, scindit Ecclesiam, qui
adimit sanctorum dogmata, quid monstrabitur Ec-
clesiæ faciens, sine quibus nec dici ipsam Ecclesiam
est possibile? Et conversus sacellarius dixit homini-
bus exarchi cum clamore : Dicite exarcho : Hujus-
modi hominem debebas dimittere vivere ubi præsen-

τουούτων ἀνθρώπων ὄφιες ἴσασι ζῆν ὅπου ἄρχεις; καὶ Ἀ
λαβόντες σὺν τῷ ἔξω, εἰσάγουσι τὸν μαθητὴν καὶ ἀπαι-
τοῦντες αὐτὸν, κατεπεῖν τοῦ ἐπιστάτου, ὡς θλιψάντος
Πύρρον, ἀπεκρίνατο ἡμεμαῖα τῇ φωνῇ τὰ τῆς ἀληθείας,
ὅτι οὐδεὶς ἐτίμησε Πύρρον ὡς ἐτίμησε ^a, καὶ πελεύεται
κράζαι; καὶ ἐπιείπερ οὐ κατεδέξατο τῆς περποσῆς μον-
αχοῖς εὐλαβοῦς φωνῆς ξενωθῆναι, κελύει τυπῆναι
αὐτὸν ὑπὸ τῶν παριστάτων· καὶ πυγμαῖς αὐτὸν βλόν-
τες, ἡμιλνῆ αὐτὸν πεποκῆκασι. καὶ ἀπολύσαντες, αὐ-
τοῦς εἰς τὰ δεσποτήρια, καταλαμβάνει τὸν γέροντα ὁ
Μηνᾶς, λίγων παρὸς αὐτὸν ἀρχόντων· Ἐβαλέ σε ὁ
θεός, καὶ ἤγαγέ σε ὧδε, ἵνα ἀπολάβῃς, ὅσα εἰς ἄλλους
ἐποίησας, πλανῶν πάντας εἰς τὰ ἠρηγίνοους δόγματα.
Πρὸς ὃν εἶπεν ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος παρουσία πάντων·
Ἀνάθημα Ὄριγενεῖ καὶ τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ, καὶ παντὶ
σύμπροσι αὐτοῦ. καὶ λέγει ὁ πατρῷκος Ἐπιφάνιος·
Ἐλύθη, κύρι ἀββᾶ Μηνᾶ, ὁ κατ' αὐτοῦ παρὰ σοῦ ἐπα-
γόμενος ψόφος, ἵνα καὶ εἰ ἦν Ὄριγενιστᾶς, ἐπὶ ἀνθε-
μάτισε, τῆς τοιαύτης ἐκαστὸν κλυθέρωσε μίμψεως.
Ἐγὼ δὲ ὡς οὐκίτι τοιοῦτο περὶ αὐτοῦ λεγόμενον παρα-
δόχομαι. καὶ ἀμνήχθη ἕκαστος αὐτῶν, ἐν ᾧ παρφυ-
λάττετο τόπω.

καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ περὶ τὴν αὐτὴν ἀφῆν τοῦ λύχνου,
Τρώλιος ὁ πατριώκος, καὶ Σέργιος ὁ εὐκρατᾶς, ὁ ἐπὶ τῆς
τραπίκης τῆς βασιλικῆς, παρεγίνοντο πρὸς τὸν δούλον
Θεοῦ τὸν γέροντα, καὶ καθίσαντες, ἐκλίυσαν καὶ αὐτὸν
καθίσαι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν· εἰπέ ἡμῖν, κύρι ἀββᾶ,
τὴν μεταξὺ σοῦ καὶ Πύρρου γενομένην, ἐν Ἀφρικῇ καὶ
Ἰώμῃ περὶ τῶν δογματῶν κίνησιν, καὶ ποίους αὐτὸν
ἐπίστας ἀναθιματίσαι τὸ δόγμα τὸ ἴδιον, καὶ τῷ σῶ
συνδίσθαι. καὶ ἀρηγίσθη αὐτοῖς πάντα καθιξῆς, ὅσα
ἢ μνημῆ ἀνίσωσε, καὶ τοῦτο εἶπεν· Ὅτι ἐγὼ δόγμα
ἴδιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς καθο-
λικῆς. οὐ γὰρ ἐκίνησα φωνὴν τὴν ἰακωβῶν, ἵνα ἴδιόν μου
λέγηται δόγμα. καὶ μετὰ τὴν ἀφήγησιν λέγουσιν αὐτῷ·
οὐ κοινῶς εἰς τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως; καὶ εἶπεν·
οὐ κοινῶς. ἀλλὰ ποίαν οὐ κοινῶν εἰς τὴν; εἶπεν· Ἀπε-
κρίθη, Ὅτι τὰς ἑξήκοντα τέσσαρας συνόδους ἐξέβαλον διὰ
τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένων ἐννέα κεφαλαίων, καὶ διὰ
τῆς ἐν ταύτῃ τῇ πόλει γενομένης παρὰ Σεργίου Ἐκθί-
σεως, καὶ διὰ τοῦτο προσεχώσ ἐπὶ τῆς ἑκτης ἰνδικτιῶ-
νος ἐπιθέτης Τύπου· καὶ ὅτι ἄπερ ἰδογμάτισαν διὰ τῶν
κεφαλαίων, διὰ τῆς Ἐκθίσεως κατέκριναν· καὶ ἄπερ
ἰδογμάτισαν διὰ τῆς Ἐκθίσεως, διὰ τοῦ Τύπου ἠκύρωσαν,
καὶ καθέλιον ἑαυτοῦς τοσαυτάκις. οἱ τοίνυν ὅψ' ἑαυτῶν
κατακρήβῃτες, καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, καὶ τῆς μετὰ
ταῦτα ἐπὶ τῆς ἰνδικτιῶνος ἰνδικτιῶνος γενομένης συνόδου
καθιρεθέντες, ποίαν ἐπιτέλλουσιν μυσταγωγίαν; ἢ
τοῖον πνεῦμα τοῖς παρὰ τῶν τοιούτων ἐπιτελευμήνοις;
ἐπικροτᾷ; καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Σὺ μόνος σώζῃ, καὶ πάν-
τες ἀπώλλονται; καὶ εἶπεν· οὐδένα κατέκριναν οἱ τρεῖς
παῖδες μὴ προσκυνῆσαντες τῇ εἰκόνι, πάντων ἰσθρίπων
προσκυνούντων. οὐ γὰρ ἐσκόπουν τὰ τῶν ἄλλων, ἀλλ'
ἐσκόπουν ὅπως ἂν αὐτοὶ μὴ ἐκπίσωσι τῆς ἀληθοῦς εὐ-
σεβείας. Ὅτ' ἐν καὶ Δανιὴλ βλαθῆς εἰς τὸν λάκκον τῶν
λεόντων, οὐ κατέκρινε τίνα τῶν μὴ προσευξαμένων τῷ
Θεῷ κατὰ τὸ θέτισμα Δαρείου, ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἐσκόπησε.

^a Interpres legit insuper ὁ ἐπιστάτης μου. Et innox,
κλιεύει.

Et cum eduxissent eum foras, intromittunt discipu-
lum. A quo cum exegissent ut diceret contra ma-
gistrum quod tribulaverit Pyrrhum, respondit quæta
voce quæ veritatis erant, quia nemo honoravit Pyr-
rhum ut honoravit magister meus, et jubetis cla-
mare? Quia vero passus non est a decenti monachos
reverenda voce divertere, jubetur percussus ab his qui
astabant; et pugnis submissum semimortuum reddi-
derunt. Quibus dimissis ad carceres, venit ad senem
Mennas, dicens in presentia principum: Misit te
Deus, et duxit te huc, ut recipias quæcumque in alio
fecisti, seducens omnes in Origenis dogmata. Ad
quem servus Dei coram omnibus dixit: Anathema
Origeni, et dogmatibus ejus et omni consentaneo
ejus! Et dicit Epiphanius patricius: Destructa est,
domne abba Menna, querimonia quæ a te adversum
eum illata est, quoniam et si esset Origenianista, eo
quod anathematizavit eum, ab hujusmodi sese li-
beravit querela. Interim ergo tale dictum super eo
ulterius non admittam. Et inductus est unusquisque
ipsorum in locum in quo custodiebatur.

Et eadem die circa tactum ^b lucernæ, Troilus pa-
tricius, et Sergius eucratas, qui erat super impera-
toriam mensam, venerunt ad servum Dei senem, et
sedentes jusserunt etiam illi sedere, et dixerunt ad
eum: Dic nobis, domne abba, motionem dogmatum,
quæ inter te et Pyrrhum Romæ et in Africa facta
est: et quibus ei verbis persuaseris anathematizare
propriam dogma, et tuo pacisci. Et enarravit eis
omnia per ordinem quæcumque retinere memoria
valuit. Addidit autem et hoc, dicens: Ego dogma
proprium non habeo, sed commune catholicæ Eccle-
siæ. Neque enim movi vocem quamlibet, ut pro-
prium meum dicatur dogma. Et post totam narratio-
nem dicunt ei: Non communicas throno Constanti-
nopolitano? Et dixit: Non communico. Quamobrem
non communicas? dixerunt. Respondit: Quia sancta
quatuor concilia ejecerunt per illa novem Capitala,
quæ facta sunt Alexandriæ, et per Ecthesin quæ in
hac urbe a Sergio patrata est, et per Typum qui
nuper, id est per sextam est indictionem expositus:
et quia, quæ per illa dogmatizaverunt per Ecthesin
damnaverunt, et, quæ dogmatizaverunt per Ecthe-
sin, per Typum irrita statuerunt, et deposuerunt
semetipsos toties. Illi igitur, qui a seipsis damnati
sunt, et a Romanis atque a synodo, quæ post hæc
per octavam indictionem facta est, sunt depositi et
sacerdotio denudati, qualia celebrant, rogo, myste-
ria? Aut qualis spiritus, ad ea quæ a talibus cele-
brantur, advenit? Et dicunt ei: Ergone tu solus sal-
varis, et omnes peribunt? Et dixit: Neminem da-
mnaverunt tres pueri non adorantes iconam, cum
hanc omnes homines adorarent. Non enim intende-
bant ea quæ aliorum erant, sed intendeabant quæ
ipsi non deciderent a vera pietate. Sic et Daniel
missus in lacum leonum non damnavit quemquam

^b Hoc est accensionem.

καὶ εἴλετο ἀποθανεῖν, καὶ μὴ παραπεσεῖν τῷ Θεῷ. καὶ ὑπὸ τῆς ἰβίας μαστιγωθῆναι συνειδήσεως. ἐπὶ τῇ παραβύσει τῶν φύσει νομίμων· κήμοι οὖν μὴ δῶ ὁ Θεὸς κατακρίνει τὰς, ἢ εἶπεν ὅτι ἐγὼ μόνος σώζομαι· αἰρούμαι δὲ ἀποθανεῖν, ἢ θρόνον ἔχων κατὰ τὸ συνειδός, ὅτι περὶ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν παρεσφάλην καθ' οἰονδήποτε τρόπον.

Λέγουσιν αὐτῷ· Καὶ τί ἔχεις ποιῆσαι, τῶν Ῥωμαίων ἰνομίμων τοῖς Βυζαντιοῖς; Ἰδοὺ γὰρ χθὲς ἦλθον οἱ ἀποκριτάριοι Ῥώμης, καὶ αὔριον τῇ κυριακῇ κοινωνοῦσι τῷ πατριάρχῃ, καὶ πᾶσι δὴλον γίνεται, ὅτι σὺ διέστρεψες τοὺς Ῥωμαίους. Ἀμίλοι σου ἀπαρβήτους ἐκείθεν, συνήθετο τοῖς ἐνταῦθα. ἐκὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Οἱ ἐλθόντες, οἰονδήποτε πρόκριμα τῷ θρόνῳ Ῥώμης, κῆν κοινωνήσωσιν, ἐπὶν οὐκ ἤγαγον πρὸς τὸν πατριάρχην ἐπιστολὴν, οὐ κοιούσι· καὶ οὐ πείθομαι πάντως, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐνοῦνται τοῖς ἐνταῦθα, εἰ μὴ ὁμολογήσωσι τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεόν, καθ' ἑκάτερον τῶν εἰς ὧν, ἐν οἷς τε καὶ ἄπειρ ἐστιν, εἶναι φύσει θελητικῶν τε καὶ ἐνεργητικῶν τῆς ἡμῶν σωτηρίας. καὶ λέγουσιν· Εἰ δὲ συμβεβασθῶσι ταῖς ἐνταῦθα οἱ Ῥωμαῖοι, τί ποιεῖς; καὶ εἶπε· Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀγγέλου ἀναθεματίζει παρά τὸ κέρυγμα τὴν νομοθετοῦντας.

καὶ λέγουσι· Πάντως ἀνάγκη ἐστὶ, θελήσεις λέγεσθαι ἐπὶ Χριστοῦ καὶ ἐνεργείας; Ἀπεκρίθη· Πᾶσα ἀνάγκη, ὑπερ εὐσεθεῖν κατὰ ὑλιθεῖαν θέλωμεν. οὐδὲν γὰρ τῶν ὄτων, χωρὶς ἐνεργείας φυσικῆς ὑφέστηκεν. οἱ γὰρ ἅγιοι Πατέρες φανερώς λέγουσι, μήτε εἶναι, ἢ γινώσκασθαι φύσιν τῆς οὐσιωδῆς αὐτῆς ἐνεργείας τὴν οἰονδήποτε φύσιν· εἰ δὲ οὐτέ ἐστιν, οὕτε γινώσκεται ἄνευ τῆς κινήτων οὐσιωδῶς χαρακτηριζούσης ἐνεργείας, πῶς εἶναι τὸν Χριστὸν, ἢ γνωρίζεσθαι Θεὸν ἀληθῶς φύσει καὶ ἄνθρωπον, ὅνευ τῆ· θεϊκῆς καὶ ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, ἐστὶ δυνατόν; Ἀπολύσας γὰρ, κατὰ τοὺς Πατέρας, τὸ βρυχικὸν ὁ λέων οὐκ ἐστὶ λέων, καὶ κύων τὸ ὑλακτικόν, οὐκ ἐστὶ κύων· καὶ ἄλλο τὸ οἰοῦν τὸ φυσικῶς αὐτοῦ συστατικὸν ἀπολύσας, οὐκ ἐστὶν εἰ ὅπερ ἦν. καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ὀίδαμεν ὅτως ὅτι οὕτως ἦν· πλὴν μὴ λυπησῆς τὸν βασιλέα, διὰ τὴν εἰρήνην καὶ μόνον ποιήσαντα τὸν τύπον, οὐκ ἐκ' ἀναίρεσις τινὸς τῶν ἐπὶ Χριστοῦ νοουμένων, ἀλλ' ἐπὶ εἰρήνῃ, τὴν σιωπῆν τῶν ποιουσῶν τὴν διάστασιν φωνῶν οἰκονομοῦντα.

καὶ ῥίψας ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος ἑαυτὸν εἰς τὴν γῆν μετὰ δακρύων· οὐκ ὤφειλε λυπηθῆναι ὁ ἀγαθὸς καὶ ἐνθεῖς δεσπότης κατὰ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως. οὐ γὰρ δύναμις λυπηθῆναι τὸν Θεὸν ἐν σιωπῶν, ἅπερ αὐτὸς λαλεῖσθαι καὶ ὁμολογεῖσθαι προστάζειν. εἰ γὰρ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, αὐτὸς ἐστὶν ὁ θέμιτος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀπόστολος, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, δὴλόν ἐστιν, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ διὰ τούτων λαλήσας. διὰ πάσης οὖν τῆς ἁγίας γραφῆς, τῆς τε παλαιᾶς καὶ νῆας διαθήκης, καὶ τῶν ἁγίων διδασκάλων καὶ συνόδων διδασκόμεθα, θελητικῶν τε καὶ ἐνεργητικῶν θεότητι τε καὶ ἀνθρωπότητι, τὸν σαρκωθέντα Θεόν. οὐδεὶς γὰρ τῶν, οἷς ὡς Θεὸς γινώσκεται, καὶ τῶν, οἷς ὡς ἄνθρω-

eorum qui non adoraverunt Deum secundum Davit sanctionem, sed quod suum erat intendit, et elegit mori et non cadere a Deo, et a sua conscientia flagellari in prævaricatione eorum quæ legalia sunt natura. Milique Deus non det damnare quemquam, vel dicere quod solus ego salver! Quantum autem valeo, eligo mori quam terrorem habere in conscientia quod in fide, quæ in Deum est, per quemlibet erraverim modum.

Dicunt ei : Et quid facies, cum Romani uniti Byzantiis fuerint? Ecce enim heri venerunt apocri-siarii Romani, et cras Dominico die communicabunt patriarchæ, ac per hoc omnibus manifestum sit quod tu subverteris Romanos. Denique te illinc ablato, mox consenserunt his qui hic sunt. Et dixit ad eos : Hi qui venere, præiudicium quoquomodo sedi Romanæ, quamvis communicent, eo quod non detulerint ad patriarcham epistolam, non faciunt : et non credo aliquando quod Romani uniantur istis, nisi confessi fuerint Dominum nostrum et Deum, secundum utrumque eorum ex quibus est et quæ est, esse, et natura voluntarium et operatorium habere salutis nostræ. Et dicunt : Quod si connexi fuerint his Romani, quid facies? Et dixit : Spiritus sanctus etiam angelos anathematizat, præter id quod prædicatum est, innovantes.

Et aiunt : Utique necessitas est voluntates dici in Christo, et operationes? Respondit : Omnis necessitas est, si duntaxat pie revera sapere volumus. Nihil enim eorum quæ sunt sine operatione naturali subsistit. Sancti namque Patres manifeste dicunt non esse, nec sciri, sine substantiali operatione, quæ hanc substantialiter caracterizet : quomodo esse Christum, aut agnosci Deum natura veraciter et hominem est possibile? Amisso quippe, secundum sanctos Patres, fremibili, leo non jam leo, et latrabili, canis non jam canis; et aliud quodcumque perditum quod se naturaliter commendabat, non ulterius est quod erat. Et dicunt ei : Novimus vere quod ita sit; verumtamen ne contristes imperatorem, qui propter pacem tantummodo fecit Tyrum : non in ademptionem cuiusquam eorum quæ in Christo intelliguntur, sed ad pacem silentium vocum quæ faciebant dissensionem, dispensans.

Et projiciens se Dei servus in terram cum lacrymis dixit : Non debuerat contristari benignus et pius dominus adversus humilitatem meam; non enim possum contristare Deum, tacens quæ ipse nos loqui et confiteri præcepit. Si enim secundum sacratissimum Apostolum, ipse est qui posuit in Ecclesia primo apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, perspicuum est quod ipse sit qui per istos locutus est. Per totam ergo sanctam Scripturam, tam scilicet Vetus quam Novum Testamentum, sanctosque doctores, ac synodos, edocemur voluntatis et operationis tam in divinitate quam in humanitate incarnatum Deum esse capa-

^a Quæ interpret omisit sic supplé : *ullam quamcumque naturam. Si autem neque est, neque cognov-*

scitur natura absque operatione quæ ipsam substantialiter caracterizet quomodo, etc. SIM.

πος φύσιν ἠνωρίζεται, χωρὶς ἀμαρτίας, ἰστὶν ἂν ἄλλο-
πός. Εἰ δὲ τέλειός ἐστι καθ' ἑκάτερον, ὡς οὐδενός κατ'
ἑκάτερον ἑλληνίης, προφανῶς τὸ κατ' αὐτὸν ὄλον νοθεύει
μυστήριον, ὃ μὴ ὁμολογῶν αὐτὸν εἶναι ὅπῃ ἰστί, μετὰ
τῶν προσόντων αὐτῷ καθ' ἑκάτερον, ἐν αἷς τε, καὶ ἄπῃ
ἔστι, πάντων φυσικῶν ιδιωμάτων.

Καὶ μικρὸν σιωπῆσαντες, ἀλλήλους προσενύσαιτες
λέγουσι· Πόθεν δύνασαι δεῖξαι, ὅτι τὰς συνόδους ἐκ-
βάλλουσιν οἱ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως; καὶ λέγει
αὐτοῖς· Ἦδὴ δ. δεικνύεται μρακῶς διὰ τῶν ἐν Ῥώμῃ λε-
ληθῆτων παρ' ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον Γρηγόριον, τὸν
ἀσκητήν· Καὶ νῦν, εἰ παρίσταται τῷ δεσπότη τούτου
δειχθῆσαι, κειλεύσει δοθῆναι ἀδελφαι τῷ ἀναξίῳ ὑμῶν
θύλῳ, καὶ ποιῶ γνώσιν βιβλίων, ὅτι τὰ ἐμὰ ἀνηϊθί-
σαν, καὶ πᾶσι φανερόν ποιῶ τούτο, χωρὶς ὀσάδηποτι
σκολιότητος λόγων. Καὶ λοιπὸν ἄλλων πολλῶν λαληθέν-
των, εἰς γραφικὰς καὶ φυσικὰς καὶ τεχνικὰς ἐπάτησαν
γυμνασίας τε καὶ θεωρίας, ἐφ' αἷς ἠδυνθῆντες, διαρω-
τέρως διετίθησαν, καὶ ἤρξαντο λέγειν· Οἶδεν ὁ κύριος,
ὠφελῆσθαι, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνοχλεῖν ὑμῖν οὐκ ἔχομεν.

Ὁ δὲ κύριος Σέργιος εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι πολὺ αἰεὶ ἄλλο
εἰς τὸ κέλιόν σου εἰς Βέβθας, καὶ ἠκροασάμην τῆς δι-
δασκαλίας σου, καὶ ὁ Χριστὸς ἔχει βοηθῆσαι σοι, καὶ
μὴ ἀγωνιάσης. Εἰς ἐν δὲ μόνον λυπαίς πάντας, ὅτι πολ-
λοὺς ποιεῖς χωρισθῆναι τῆς κοινωνίας τῆς ἐνταῖθα Ἐκ-
κλησίας. Ἐστὶς τις; ὁ λέγων, εἶπεν ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ,
ὅτι εἶπον· Μὴ κοινωνήσης τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Βυζαντιῶν;
Ἀπεκρίθη ὁ κύριος Σέργιος· Αὐτὸ τούτο, τὸ σὲ μὴ κοι-
νωνεῖν, μεγάλη πρὸς πάντας ἰστί φωνή, μὴ κοινωνῆσαι.
Καὶ εἶπεν ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος· Οὐδὲν βιαιότερον συνει-
δότης κατηγοροῦντος, καὶ οὐδὲν τούτου συμφοροῦντος
παρρησιαστικώτερον. Ἀκούσας δὲ ὁ κύριος Τρόϊλος, ὅτι
ὁ Τύπος ἀναθεματίζεται εἰς πᾶσαν τὴν δύσιν, λέγει πρὸς
τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ· Καλὸν ἔστιν, ὅτι τοῦ εὐσεβοῦς
ἡμῶν δεσπότη ἢ ὑπέληψις ὑβρίζεται; Ἀπεκρίθη ὁ τοῦ
Θεοῦ δούλος· Ὁ Θεὸς συγχωρήσεις τοῖς ἐκδιθάσαι
τὸν δεσπότην ποιῆσαι τὸν τύπον, καὶ τοῖς συγχωρή-
σαι. Καὶ λέγει, τίνας εἶσιν οἱ ἐκδιθάσαντες, καὶ τίνας
οἱ συγχωρήσαντες; Ἀπεκρίθη, οἱ τῆς Ἐκκλησίας ἔξ-
εθισαν, καὶ οἱ ἄρχοντες συγχώρησαν. Καὶ ἰδοὺ ὁ
τύπος ἐκ τῶν ὑπευθύνων εἰς τὸν ἀδῶν καὶ καθαρὸν πά-
σης αἰρίσεως ἔξετινάχθη. Ἀλλὰ συμβουλεύσατε ποιῆσαι,
ὃ ἐποίησεν ὁ εὐσεβὴς τῇ μνήμῃ γενομένου αὐτοῦ πάπ-
πος. Ἐκείνος γὰρ αἰσθόμενος, ὅτι ψέγον αὐτοῦ τίνας
κατὰ τὴν δύσιν καταχίουςι, διὰ κελύσεως ἐλεύθερον
ἑαυτὸν ἐποίησε τῆς ἐπὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ μίμψως, γράψας·
Ὅτι Ἐκθεσις οὐκ ἔστιν ἐμὴ οὔτε γὰρ ἐγὼ ὑπαγόρευσα,
ἢ ἐκίλευσα γενέσθαι· ἀλλὰ Σέργιος αὐτὴν ὁ πατριάρ-
χος συντάξας πρὸ πέντε ἐτῶν τοῦ ἀνελεῖν με ἀπὸ τῆς
ἀνατολῆς, ἰδεῖσθαι μου κατ' αὐτὴν γενομένου τὴν πα-
νευδαίμονα πάλιν, ὀνόματι μου προτιθῆναι αὐτὴν μεθ'
ὑπογραφῆς· καὶ κατεδέξαμην τὴν ἐκείνου παρίκλησιν.
Νῦν δὲ γινώ, ὅτι τίνας ἐπ' αὐτὴν διαμάχονται, πᾶσι
δῆλον ποιῶ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐμὴ. Ταύταν ἐποίησατο τὴν
κίλευσιν πρὸς τὸν μακάριον Ἰωάννην πάππαν, κατακρί-

cem. In nullo enim eorum quibus ut Deus actus,
vel eorum quibus ut homo natura cognoscitur, ex-
cepto duntaxat peccato, est imperfectus. Si autem
perfectus est utroque, sicut in nullo ex ambobus
est minoratus, manifeste totum ipsius adulterat sa-
cramentum, qui non constet eum esse quod est
cum existentibus sibi omnibus naturalibus idio-
matibus, ex quibus, et in quibus et quæ esse
probat.

Et cum paulum tacuissent, et ad jovicem inuis-
sent, aiunt : Unde potes ostendere quod sanctas
synodos abjiciant hi qui sunt throni Constantino-
poleos? Qui dicit eis : Jam partim ostensum est per
ea quæ Romæ locutus sum ad dominum Gregorium
a secretis. Et nunc, si placet dominatori ut hoc
ostendatur, jubeat dari licentiam indigno servo
vestro, et facio notitiam librorum, quoniam mei
ablatis sunt : et cunctis hoc manifestum facio sive
qualibet pravitare verborum. Et deinde cum alia
multa dicta fuissent, in scripturales, ac naturales
et artificiales conversi sunt exercitationes et theo-
rias, quibus delectati hilariores effecti sunt, et cœ-
perunt dicere : Novit Dominus, profecimus, et ex
hoc vobis molestiam non ingeremus.

Porro, dominus Sergius dixit ei : Sæpe veni ad
cellulam tuam in Bellas, et audiavi doctrinam tuam,
et Deus auxiliabitur tibi, ne sollicitus sis. In uno
vero solummodo contristas omnes, qui videlicet
multos facis separari a communionem hujus Eccle-
siae. Est aliquis qui asserat, ait. Dei servus, quod
dixerim : Ne communices Ecclesie Byzantinorum?
Respondit dominus Sergius : Hoc ipsum, inquit,
quo ipse non communicas, magna est apud omnes
procul dubio vox non communicandi. Et Dei ser-
vus : Nil, ait, certius est quam conscientia quæ ac-
cusat : et nil eo, cui hæc testimonium perhibet,
majorem habet fiduciam. Cæterum, cum audisset
domnus Troilus, quod Typus anathematizaretur in
toto Occidente, dicit ad servum Dei : Bonum est,
quia pii dominatoris nostri opinio injuriis lacera-
tur? Respondit servus Dei : Deus ignoscat his qui
dominatori facere Typum persuaserunt, et his qui
permiserunt. At ille : Qui, ait, sunt qui persua-
serunt, et qui sunt qui permiserunt? Respondit :
Hi qui erant Ecclesie suaserunt, et principes per-
miserunt. Et ecce sordes a sontibus in insontem et
omni hæresi purum excussa est. Sed consilium date
ut faciat quod fecit pie memorie quondam avus
ejus. Ille quippe sentiens quod in viuperium ejus
in Occidente quidam prorumperent, per epistolam
liberum se fecit ab Ecclesie querimonia, scribens :
« Ecthesis, inquit, non est mea, neque enim ego
vel dictavi, vel jussi ut fieret. Sed cum hæc Ser-
gius patriarcha composuisset ante quinque annos,
prius quam ab Oriente repedasset, deprecatus est
me, cum ad hanc felicem pervenissem urbem, ut
nomine meo proponeretur cum subscriptione : et
suscepi deprecationem illius. Nunc vero cognoscens
quod quidam super ea altercarentur, cunctis facio

κοντα των εκδισειν, εν τοις προς Πύρρον τότε γραφείσι, και έκτοτε Σεργίου χρηματίζει πανταχού είναι έκδισεις. Τούτο ποιήσει και ο νυν ευσεβώς βασιλευων ημων, και μινι παντελώς άχραντος πάσης μίμψεως ή πρόληψις αιτού. Τότε εισαιντες τας κεφαλας, ιστώπησαν, τούτο μόνον ειρηκότις, όλα δυσχερη και άνεπιβατα.

Τούτων και έτέρων διαφόρων λαληθέντων, προσκυνήθεις και προσκυνήσαντες, μετά πάσης Διαρότητας άνεχώρησαν. και πάλιν τῷ άλλῳ σαββάτῳ, άνήγαγον αυτούς εν τῷ παλατίῳ· και εισφέρουσι πρώτον τον μαθητήν του γέροντος, συνελθόντων και των δύο πατριαρχών. και άρουσι Κωνσταντινῶν και Μενάν κατηγόρους του γέροντος, και απαιτούντες τον μαθητήν συγκατάδίσθαι τοις κατ' αυτών λαλουμένοις. Μετά δε πάσης παρήρησίας εἶπεν ο μαθητής άφρόως προς τήν σύγκλητον· Κωνσταντινῶν εισάγετε εν σεκρέτῳ παλατίῳ; Ούτος οὐκ εστιν οὔτε πρισθύτερος, οὔτε μοναχός, αλλά τριβούνος θυμλικης έγνωρίσθη Ἄρροϊς και Ῥωμαίοις, ποια γύναικα βόσκων ήλθεν εκἰσσε. Πάντες έμαθον τας πακουργίας αυτού, ά έποίησε προς τὸ λαθεῖν· ποτέ μὲν λέγουσιν, οτι άλλοιραι αυτού εισε, ποτέ δε, οτι δια τὸ μη κοινωνῆσαι τῇ Εκκλησίᾳ Κωνσταντινουπολεως επήρε αυτάς, ίνα μη χρανθῶσι τῇ αίρειτικῇ κοινωνίᾳ. Ἄλλά και πάλιν εἰαν λειψη αυτῷ σπατάλα, και εὔρη χῶραν μη γνωρίζουσαν αυτῶν, τὰ αυτὰ ποιῶ, αισχροῦ κέρδους χάριν, και ῥυπαρῶς ήδονῆς. και μεγάλη αισχύνη εστι τὸ κἄν συντηγχανειν αυτῷ, τοις σεμνῶς βιώναι θίλουσιν. Εἶτα μετά ταῦτα, έρωτηθεις ει τον τύπον άνεθεματίσιν; Ἄφρόως εἶπεν· Οὐ μόνον άνεθεματίσασα, αλλά και λιβελλον έποίησα. Τί οὖν, οὐχ όμολογεῖς πεποινηκίαι κακῶς; Λέγουσιν αυτῷ οἱ άρχοντες. και λέγει, μη δῶ ὁ Θεός, ίνα όπισρ έποίησα καλῶς κατὰ θεσμόν εκκλησιαστικῶν, εἴπω γενίσθαι κακῶς. και πολλά άλλα έρωτηθεις, και άποκριθεις κακῶς ὁ Θεός έχωρήγησεν αυτῷ, εξάγεται του σεκρέτου.

και εισάγουσι τον γεροντα, και λέγει προς αυτον κυρις Τρώιδος· εἰπέ, άββα. βίβει, εἰπέ τήν ἀλήθειαν, και εἰσεἰ σε ὁ | δεσπότης· επί εἰαν δια τῆς νομίμου διαγνώσεως ελθωμεν, και εὔρη κἄν εν τῶν κατηγορηθέντων σου ἀληθής, ὁ νόμος φονεύσει σε. και εἶπε· και ήδη εἶπον, και πάλιν λέγω, οτι εἰαν μόνον εν λέγεται εἶναι ἀληθής, και ὁ Σατανῆς Θεός εστιν· ει δε οὐκ εστι Θεός, άλλ' άποστάτης, και τὰ κατηγορηθέντα μου ψευδῆ, και άνοπόστατα. Πλήν ει τι κελύεσ-τε ποιῆσαι, ποιήσατε· θεῶν σέβων, οὐκ ἀδικούμαι. και λέγει αυτῷ· Οὐκ άνεθεματίσας τον τύπον; Ἄπεκριθη· Πολλάκις εἶπον, οτι άνεθεματίσασα. Λέγει αυτῷ· Τὸν τύπον άνεθεματίσας; τον βασιλεῖα άνεθεματίσας. Ἄπεκριθη ὁ του Θεου δούλος· Εγὼ βασιλία οὐκ άνεθεματίσασα, αλλά χάρτην άλλότριον τῆς ὀρθοδόξου και εκκλησιαστικῆς πίστεως. και λέγει αυτῷ· Ποῦ άνεθεματίσθη υπό τῆς συνόδου Ῥώμης; Ἄπεκριθη· Εἰς τήν Εκκλησίαν του Σοτήρος, και εἰς τήν θεοτόκου. Τότε λέγει προς αυτὸν ὁ έπαρχος· Κοινωνεἰς τῇ Εκκλησίᾳ των ὡδε, ή οὐ κοινωνεἰς; Ἄπεκριθη, και εἶπεν· Οὐ κοινωνῶ. Λέγει αυτῷ, δια τί; Ἄπεκριθη· Οτι εἴω εἴωλε τας συνόδους. και εἶπεν, εἰαν εἴω εἴωλε τας συνόδους, πῶς εἰς τὰ διπτυχα ἀναφέρονται; και

PATROL. CXXIX.

A manifestum, quia non est mea. » Hanc fecit jussione ad beatum Joannem papam, condemnantem Ecthesin in his quæ scripserat tunc ad Pyrrhum. Et ex eo tempore ubique Sergii esse dicitur Ecthesis. Hoc faciat et is qui pie in nobis imperat, et permanebit omnino intemerata ab omni reprehensione opinio ejus. Tunc moventes capita siluerunt, hoc tantum dicentes : Omnia difficilea et perplexa.

His itaque et aliis diversis edictis, adorati et adorantes, cum omni hilaritate discesserunt. Et rursus alio sabbato adduxerunt eos in palatium, et introducunt primo discipulum senis, convenientibus etiam tunc duobus pariter patriarchis. Et ducunt Constantinum et Mennam senis accusatores, exi-gentes a discipulo, quo acquiesceret his quæ a se dicerentur. Ast discipulus cum fiducia omni ad senatum intrepide dixit : Constantinum introducitis in secretarium palatii? Hic neque presbyter est, neque monachus, sed tribunus thymelicus : innotuit Afris atque Romanis, quales mulierculas pascens illinc venerit. Nam et omnes didicerunt versutias ejus, quas exercuit ut lateret : modo quod sorores suæ fuerint dicens, modo quod, ne communicarent Ecclesiæ Constantinopolitanæ, tulerit eas affirmans, ne videlicet polluerentur hæretica communione. Verum etsi rursus sibi defecerint epulæ, et invenerit locum se non agnoscentem, eadem facit turpis lucri gratia et sordidæ voluptatis. Ingensque confusio est saltem loqui cum eo his qui religiose vivere volunt. Deinde interrogatus si Typum anathematizasset, intrepide dixit : Non solum anathematizavi, sed et libellum feci. Ergone, aiunt ei principes, consisteris te male fecisse? At ille : Non tribuat Deus, ut quod bene et secundum ritum Ecclesiæ feci, dicam factum fuisse non bene. Et super multis interrogatus, cum respondisset secundum quod sibi largitus est Deus, educitur de secretario.

Et introducunt senem, et dicit ad eum dominus Troilus : Dic, abba, vide, dic, veritatem, et miserabitur tui dominator. Nam si ad legalem inquisitionem venerimus, et invenerit saltem unum verum ex his de quibus accusaris, lex occidet te. Et dixit : Jam dixi, et iterum dico : si unum tantummodo ex his quæ dicitis est verum, et Satanas Deus est : si vero non est Deus, sed apostata, et ea super quibus accusor falsa sunt et minime subsistentia. Verumtamen quidquid jubetis facere, facite : Deum colens non injuriam patior. Et dicit ei : Non anathematizasti Typum? Respondit : Multoties dixi, quia anathematizavi. Et dicit ei : Typum anathematizasti, imperatorem anathematizasti. Respondit Dei servus : Ego, inquit, imperatorem non anathematizavi, sed chartam alienam ab ecclesiastica fide. Et dicit ei : Ubi anathematizatus est a Romana synodo? Respondit : In ecclesia Salvatoris, et in Dei Genitricis. Tunc dicit ad eum præfectus : Communicas Ecclesiæ huic, an non comunicas? Respondit, et dixit : Non comunico. Dicit ei : Quare? Respondit : Quoniam foras ejecit synodos. At ille :

20

λέγει· καὶ τίς ὄνησις ὀνομάτων, τῶν δογμάτων ἐκτελε-
μένων; καὶ δύνασαι, ἔφη, τοῦτο διᾶσαι; καὶ εἶπεν·
Ἐάν λάβῃ ἄδειαν, καὶ κελύπτε, δειχθῆναι ἔχω τοῦτο
πάνυ εὐχερώς. καὶ σιωπασάντων αὐτῶν, λέγει αὐτῷ ὁ
σακελλάριος· Διὰ τί ἀγαπᾷς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τοὺς
Γραικοὺς μισεῖς; Ἀποκριθεὶς ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος εἶπε·
Παραγγιλίαν ἔχομεν, τοῦ μὴ μισοῦσαι τινα ἀγαπᾶ τοὺς
Ῥωμαίους, ὡς ἠμποῦστοις, τοὺς δὲ Γραικοὺς, ὡς
ἠμογλώσσους· καὶ πάλιν λέγει αὐτῷ ὁ σακελλάριος·
Πόσον ἐτῶν λέγεις ἑαυτόν; Ἀπεκρίθη, οἶ. καὶ λέγει
αὐτῷ· Πόσους χρόνους ἔχει μετὰ σοῦ ὁ μαθητής σου;
Ἀπεκρίθη, λξ'. τότε ἀνέκραξε εἰς κληρικὸς· Ἀπᾶδωκέ σοι
ὁ κύριος, ὅσα ἐποίησας τῷ μακαρίῳ Πύρρῳ. Πρὸς ἃν
οὐδὲν ἀπεκρίθη ὅλως.

Τοσούτων δὲ λαληθέντων ἐν τῷ σικρέτῳ, οὐδεὶς οὐδὲν
τῶν πατριάρχων ἐφθέγγετο. Ἐν δὲ τῷ κινεῖσθαι περὶ
τῆς συνόδου Ῥώμης λόγον, κράζει ὁ Δημοσθένης· Οὐ
κεκύρωται ἡ σύνοδος, τοῦ συγκροτήσαντος αὐτὴν καθα-
ρευθέντος. καὶ λέγει ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος· Οὐ καθρήθη,
ἀλλ' ἐδιώχθη. Ποία γέγονεν ἐπὶ ταῖς πεπραγμένους συν-
οδικῇ καὶ κανονικῇ πράξει ἀσφαλῶς ἔχουσα αὐτῷ τὴν
καθαίρεσιν; Πλὴν ἵνα καὶ κανονικῶς καθρήθη, οὐ ποιεῖ
τοῦτο πρόκριμα τοῖς ὀρθοδόξως κατὰ τοὺς θείους κανό-
νας κυρωθεῖσιν, οἷς καὶ τὰ γραφέντα παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις
πάπα Θεοδώρου συμβαίνουσι. καὶ λέγει τούτων ἀκούσας
Τρώλος ὁ πατρικίος· Οὐκ οἶδας τί λέγεις, ἀββᾶ. Τὸ
γινόμενον, γίγνεται.

Ταῦτα, ὅσα ὁ μνήμη κατέχει, τὰ κεινημένα τε καὶ
εἰρημίνα· καὶ εἰς τοιοῦτον τὰ κατ' αὐτοὺς κατέληξε
τέλος ἀπολύσαντες καὶ τὸν ἅγιον γέροντα τοῦ σικρέτου,
ἐν τῇ φρουρᾷ. καὶ τῇ ἑπαύριον, ἢ τις τῆν κυριακῇ, συμ-
βολίον ποιήσαντες οἱ τῆς Ἐκκλησίας, ἔπεισαν τὸν βασι-
λέα, ταύτην αὐτοὺς κατακρίναι τὴν πικρὰν καὶ ἀπάνθρω-
πον ἐξορίαν· διηρημένους ἀλλήλων, τὸν μὲν ἅγιον γέροντα
εἰς Βιζύην κίστρον τῆς Θράκης, τὸν δὲ μαθητὴν αὐτοῦ
εἰς Πέρβερην, ὃ οὐκ ἔχει ἐξώτερον βῆμα ποδῶς ἢ Ῥω-
μαίων βασιλεία, ἀπρονοήτους, γυμνοὺς, ἀτρόφους, πάσης
τῆς πρὸς τὸ ζῆν ἀρρομῆς ἐστερημένους, μὴ ἐγγίζοντας
θαλάσσης, ἵνα μὴ ἔχωσιν ἐκ τῶν εὐεμεμένων ἐπίσκεψιν.
καὶ οὕτως εἰσὶ γυμνοὶ καὶ ἄτροφοι, μόνην ἔχοντες τὴν
ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ· παρακαλοῦντες πάντας τοὺς Χριστιαν-
οὺς, τοῦτο βρῶντες· Εὐξέσθαι διὰ τὸν κύριον, ἵνα τε-
λειώσῃ ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετὰ τῆς ταπεινώσεως
ἡμῶν, καὶ διδάξῃ ἡμᾶς. Ὅτι οἱ συμπλιόντες αὐτῶν,
ἠγριωμένους πείρων λαμβάνουσι θαλάσσης, ἀνέμους καὶ
κύμασι δονουμένου μὲν τοῦ σκάφους, ἀκατασείστου δὲ
διαμιένοντος. Συγχωρεῖ γὰρ κλύδωνος μεγάλου αὐτοὺς
πειραδῆναι, δοκιμάζων αὐτῶν τὴν περὶ αὐτὸν διάθεσιν,
ἵνα μετὰ τῇ τῇ φωνῇ κρᾶξωσι· « κύριε, σῶσον ἡμᾶς,
ἀπολύμεθα, » καὶ μάθωσι πάντα μόνῳ αὐτῷ ἐπιγράσειν,
τὰ τῆς αὐτῶν σωτηρίας. καὶ μὴ πεποιθότες ὡσιν ἐφ'
ἑαυτοῖς, καὶ τυχῶσι χυλίνης μεγάλης, τοῦ ἀνέμου καὶ
πάνυ κυμάτων κατευνασθέντων· καὶ εἰς μέσον λύκων
αὐτοὺς ἐκδίδωσι, καὶ διὰ τῆς στενῆς πύλης εἰσελθεῖν,

A Si foras, inquit, eiecit synodos, quomodo in dypty-
chis recitantur? Et dicit: Et qui profectus est no-
minum, cum dogmata sint ejecta? Et potes, ait, hoc
ostendere? Et dixit: Si acceperō licentiam, et jus-
seritis, ostendetur hoc oppido facile. Et tacentibus
omnibus, dicit ei sacellarius: Quare diligis Romanos,
et Græcos odio habes? Respondens autem Dei servus
ait: Præceptum habemus ne quemquam odio ha-
beamus. Diligo Romanos ut unam mecum habentes
fidem: Græcos autem, ut eadem qua ego lingua
loquentes. Et iterum dicit ei sacellarius: Quot an-
nerum dicis esse teipsum? Respondit, septuaginta
quinque. Et dicit ei: Quot annos habet tecum disci-
pulus tuus? Respondit, triginta septem. Tunc unus
clericorum exclamavit: Retribuit tibi Deus quæ-
B cunque fecisti beato Pyrrho. Ad quem nihil omnino
respondit.

Cum autem tanta in secretario dicta fuissent,
nullus penitus patriarcharum quidquam effatus est.
Cumque sermo de synodo Romana motus exstitisset,
clamat Demosthenes: Non est firma synodus, eo, qui
hanc celebravit, deposito. Ad quod servus Dei: Non,
inquit, depositus est, sed expulsus. Nam quæ sub
gestorum serie synodica et canonica facta est actio
continens ejus diligenti relatione depositionem?
Verumtamen, etiamsi canonice depositus exstitisset,
non faceret hoc præjudicium his quæ orthodoxe
secundum sacras regulas sunt firmata: quibus etiam,
quæ scripta sunt a sanctæ memoriæ papa Theodoro,
congruunt. Et dicit, his auditis, dominus Trbilus:
C Nescis quid dicas abba. Quod factum est, fa-
ctum est.

Hæc sunt, quantum memoria retinet, quæ mota
et dicta sunt, et tali ea quæ in illos gesta fuere ter-
minata sunt sine, dimisso quoque sancto sena a se-
creto in carcerem. Postera vero die quæ fuit Domi-
nica, concilio facto, hi qui erant Ecclesiæ persuade-
runt piissimo imperatori, hoc eos amaro et inhumano
exsilio condemandos et ab invicem dividendos;
sanctum quidem senem penes Bysohen castrum
Thraciæ provinciæ; porro discipulum ejus apud Per-
berim, quæ exterius nec passus pedis Romanorum
habet imperium, nudos, sine provisione, sine causa,
atque omni ad vivendum occasione carentes, non
appropinquantibus mari, ne habent ex misericordibus
visitationem. Et ita sunt nudi, et sine alimentis,
solam habentes spem Dei: et hoc omnes Christianos
rogantes atque clamantes: Orate propter Dominum,
ut consummet Deus misericordiam suam cum humil-
tate nostra, et doceat nos. Nam et ipsi qui cum eo
navigant esseri experimentum accipiunt maris, ventis
quidem et fluctibus scapha concussa, se. I stabili pen-
itus permanente. Permittit quippe magnis eos ten-
tari procellis, eorum erga se probans affectum,
quatenus voce grandi exclament: Domine, salva nos,
perimus, discantque omnia illi soli ascribere, quæ
sua noscuntur esse salutis: et ne confidentes sint in
se, tranquillitatemque consequantur magnam, ventis
sedatis et fluctibus: et in medium eos luporum dadi

καὶ διὰ τοῖς ἐπιβεβημένοις ἔδωκεν τρίβου παρακαλύεσθαι, καὶ λαβὴν καὶ δίφρον, καὶ γύμνασον, καὶ δεσμά, καὶ φυλακὰς, καὶ ἀπείργους, καὶ μάστιγας, καὶ σταυροὺς, καὶ ἕλους, καὶ ὄξος, καὶ χάλκον, καὶ ἐκπύσματα, καὶ βραχίονα, καὶ κολοφώνια, καὶ ἄμαρτυρας· προτίθηται, καὶ πάθος, καὶ θανάτους πολυτρόπους· ὧν τέλος, ἡ παμφανέρουσα ἀνάστασις, φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς εἰρήνην τοῖς δι' αὐτὸν διωχθεῖσι, καὶ χαρὰν τοῖς δι' αὐτὸν βλαβείσι, καὶ ἀνάληψιν εἰς οὐρανοὺς, καὶ προσαγωγήν τῷ πατρὶκῷ καὶ ὑπερουσίῳ θρόνῳ, καὶ λῆξιν ὑπὲρ ἅπασης ἀρχῆς οὐσιαν, καὶ ἐξουσίας, καὶ δυνάμεος, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, εἴτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἴτε ἐν τῷ μέλλοντι ᾧς τυχοῦμεν ἅπαντες, εὐχαῖς καὶ προσεύχαις τῆς πανυμνήτου, καὶ κωνσταντίνου, καὶ ὑπερευδόξου κυρίας φύσεως θεοτόκου καὶ λιπαρθίνου, Πάρις, καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, προφητῶν καὶ μαρτύρων. Ἀμήν.

A et per angustam portam intrare et per arctam incedere semitam jubet, et famem ac sitim, et nuditatem, et vincula, et carceres, et abductiones, et verbera, et crucem, et clavos, et acetum, et fel, et sputa, et alapas, et colaphos et ludibria proponit, et passionem, et mortes multimodas : quorum finis splendidissima est resurrectio, ferens secum pacem his qui propter illum persecutionem sunt passi, et ascensum in caelos, et ascensum ad paternum et consubstantialem thronum, et sortem quæ est super omnem principatum, potestatem, et virtutem, et dominationem et omne nomen quod nominatur, sive in hoc sæculo, sive in futuro. Cujus participes efficiamur omnes, orationibus et intercessionibus superlaudabilis et præ omnibus venerabilis et gloriosæ, propriæ ac naturæ Dei genitricis, semperque virginis Mariæ, sanctiorumque apostolorum, prophetarum ac martyrum. Amen.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΑΒΒΑ ΜΑΞΙΜΟΥ
πρὸς Ἀναστάσιον μονάζοντα.

Χθὴς ὀκτωκαιδεκάτῃ τοῦ μηνός, ἥτις ἦν ἡ ἁγία Πεντηκοστή, ὁ πατριάρχης ἐδήλωσέ μοι λέγων· Ποίας ἐκπαθείας εἶ; Βυζαντινοῦ, Ῥώμης, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, Ἱερουσαλῶμων; Ἰδοὺ πάσαι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὰς ἐπαρχιῶν ἠνώθησαν. Εἰ τοίνυν εἶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐνόησεν, μήπως ζήτην ἔθον τῷ βίῳ καινοτομῶν, πῶθες ὑπὲρ οὐ προσδεδίχης. Πρὸς οὓς εἶπον· καθολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὀρθὴν καὶ σωτήριον τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ὁμολογίας, Πέτρον μακαρίως ἐφ' οἷς αὐτὴν καλῶς ὁμολόγησεν, ὁ τῶν ὄλων εἷκος ἀπεφήνατο. Πλὴν μάθω τὴν ὁμολογίαν, ἐφ' ἣν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν γέγονεν ἡ ἑνωσις, καὶ τοῦ γενομένου καλῶς, οὐκ ἄλλοτριούμαι. Καὶ φασὶ· ἐὰν οὐκ ἔχομεν περὶ τούτου κέλευσιν, λέγομεν διὰ τὸ γενέσθαι σε πάντως ἀπροφάσιστον. Δύο λέγομεν ἐπιρροίας διὰ τὴν διαφορὰν, καὶ μίαν διὰ τὴν ἑνωσιν. Τὰς δύο διὰ τῆς ἑνωσιν μίαν φασὶ γεγενῆσθαι, ἡ παρὰ ταύτας, εἶπον, ἑτέραν; Οὐ, φασιν, ἀλλὰ τὰς δύο μίαν διὰ τὴν ἑνωσιν. Ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, ἔφαν, ἑαυτοῖς ἀνοπόστατον πίστιν, καὶ Θεὸν ἀνυπαρκτον πλάσαντες. Εἰ γὰρ εἰς μίαν συγχέομεν τὰς δύο διὰ τὴν ἑνωσιν, καὶ πάλιν εἰς δύο διαίρουμεν διὰ τὴν διαφορὰν, οὐκ ἔσται μόνος οὔτε δύας, ἐπιρροῶν ἀλλήλους ἀναιρουμένων ἀλλ', καὶ ποιουμένων ἀνεπύργητων ᾧ προσπίπτουσαν, καὶ παντελῶς ἀνυπαρκτον. Τὸ γὰρ μεθεμῖαν ἔχον ἐκ φύσεως ἀναφαίρετον, καὶ μηδενὶ λόγῳ τροπὴς ἀλλοιούμενη καὶ μετακίπτουσαν κίνησιν, πάσης οὐσίας ἐστέρηται κατὰ τοὺς Πέτερας, οὐκ ἔχον ἐνεργεῖαν οὐσιωδῶς αὐτὴ χαρακτηρίζουσαν. Τοῦτο οὖν λέγειν οὐ δύναμαι, οὔτε ἐπαύχθην παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ὁμολογῶν· τὸ θεοῦν ὑμῖν, οὖσαν ἐξουσιασταῖς, πειθήσατε· Οὐλοῦν ἔκωσαν, ἔφησαν, ἔδοξε τῷ δεσπότη καὶ τῷ πατριάρχῃ, διὰ πρακτικῶν τοῦ πάππα Ῥώμης, ἀνυπεματισθῆναι σε μὴ πειθόμενον, καὶ τὸν ὀριζόμενον αὐτοῖς ἀπενέγκασθαι θάνατον. Τὸ τῷ Θεῷ πρὸ παντὸς αἰῶνος ὀρισθῆναι ἐν ἐμοὶ δέξατο Πέρας, φέρων αὐτῷ δόξαν πρὸ παντὸς ἐγνωσμένου αἰῶνος, αὐτοῖς τοῦτο ἀκούσας ἀπεκρινάμην. Καὶ πρὸς τὸ γράψαι σε, καὶ προσθέσθαι εὐχῆς τῷ Θεῷ προσεῖναι καὶ δεήσεως, ἐμμανῆ σοὶ τὰ δηλωθέντα πεποι-

EJUSDEM S. ABBATIS MAXIMI
ad Anastasium monachum discipulum suum.

Heri, quod fuit octava decima mensis dies qua solemnitas agebatur sanctæ mediæ Pentecostes, patriarcha significavit mihi dicens : Cujus Ecclesiæ es? Constantinopolitanæ, Romanæ, Antiochenæ, Alexandrinæ, an Hierosolymitanæ? Ecce omnes una cum subditis sibi provinciis adunatæ sunt. Igitur si es catholicæ Ecclesiæ, unire, ne forte extraneam et novam viam conversatione tua reperiens, patrias quod non speras. Ad quos dixi : Catholicam Ecclesiam Deus omnium esse prænuntiavit rectam et salutarem fidei in se habite confessionem, Petrum beatum dicens in quibus se bene confessus est. Verumtamen discam confessionem, supra quam omnium Ecclesiarum facta est unitas, et ab eo quod bene gestum est nequaquam alienabor. Et aiunt : Licet non habeamus super hoc jussionem, dicimus ut efficiaris penitus inexcusabilis. Duas fatemur operationes ob diversitatem, et unam propter unitatem. Duas propter unitatem asseritis factas, an præter has, dixi, aliam? Non, inquit, sed duas unam propter unitatem. Caruimus, dixi, rebus, nobismetipsis sine subsistentia fidem, et sine existentia Deum fingentes. Si enim in unam confundimus duas propter unitatem, et rursus in duas separamus unam propter differentiam, non erit unanimitas, neque dualitas, operationibus invicem separatæ semper et patrantibus inoperativum et penitus insubstantivum eum cui inerant. Quod enim ex natura nullum habet qui auferri possit, vel aliqua ratione vicissitudinis commutari et intercidere, motum, omni caret substantia, secundum Patres, non habens operationem substantialiter se characterizantem. Hoc itaque dicere nequeo. Neque enim sic edoctus sum a sanctis Patribus confiteri. Quod liberit vobis, potestativi cum sitis, facite. Ergo audi, dixerunt : Visum est dominatori et patriarchæ per præceptum papæ Romani ut anathematizeris nisi obedias, et destinatum ab eis perferas mortem. Quod a Deo ante omne difinitum est sæculum finem accipiat, scire

κα, παρακλῶν τῷ κυρίῳ Θεῷ, καὶ τοῖς ἑκεί σὺν αὐτῷ Πατράσιν ἡμῶν ἁγίοις γνώριμα καταστῆσαι ταῦτα, τῆς αὐτῆς χάριν αἰτίας.

A sibi gloriam ante omne saeculum scitam, illis, cum hæc audirem, respondebam. Et ut cognoscas et additamentum orationis et deprecationis facias Deo, manifesta tibi quæ denunciata sunt mihi exhibui: rogas quatenus hæc domno Thio, et sanctis Patribus qui illic simul cum eo sunt, nota constituas ejusdem rei gratia.

Anastasius

Hæc jussit mihi transcribere et nota facere sanctissimis vobis: quo et ex his motione comperta, communem omnes pro communi matre nostra, catholica videlicet Ecclesia, et nobis indignis servis vestris afferatis Domino precem, ad roborandum omnes et nos quoque in illa vobiscum perseverantes, secundum pie in ipsa prædicatam a sanctis Patribus

orthodoxam fidem. Magnus enim in toto mundo timor habetur, cum hæc persecutionem consonanter ab omnibus patiatur, nisi sua gratia consuete præstet auxilium is qui semper auxiliatur, semen pietatis saltem seniori Romæ relinquens, nobis non mentientem ad apostolorum habitam principem re-promissionem suam confirmans.

EJUSDEM S. ANASTASII MONACHI

Discipuli S. abbatis Maximi

Ad commune monachorum apud Caralim constitutorum collegium.

Multa scribere nos etiam præter votum tempus prohibuit. Omnia vero in uno nota facimus verbo sanctissimis vobis. Hi qui alterius sunt partis, definitione immobili, ut est, et propriæ maxime professionis constitui paternam non malunt doctrinam, sed alterius impelluntur opinionibus quas et dinumerare operosum de cætero duco. Modo ergo ab inexistentiâ ad inconvenientiam translati sunt: id est, ex eo quod neque unam, neque duas dicunt, ad prædicandum duas et unam, id est tres in uno eodemque Christo voluntates et operationes traducti, quod neque patrius, neque synodicus, neque physicus sermo decrevit: sed neque priscorum et deinceps hæreticorum furor eatenus adinvenit, sciens inanem tanquam vitio proprio corruptam eandem opinionem. Si enim diversæ ex diversis compositum substantiis characterizant naturaliter proprietates, utpote nullatenus adempta naturarum diversitate propter unionem, sed salva potius proprietate utriusque naturæ et in unam personam et unam subsistentiam concurrente, quemadmodum sancta Chalcedonensis synodus ait: et is Deus ex Deo Patre, et homo ex homine semper virgine matre, idem ipse existens cognoscitur juxta naturam natus, quamquam incorporaliter et sine causa; corporaliter autem ex hac propter causam, salutem videlicet nostram: quomodo possibile est unam eandemque personam, id est unum eundemque Christum Dominum nostrum et Deum. super duas etiam alia secun-

cognoscatur existentie, et sit idem duabus una, id est alterutris tres, sive naturales, sive substantiales.

Verum, naturales quidem non, sed, secundum illos, subsistantiales, aggregentque ob hoc adversus eum jam aut tres substantias, aut totidem subsistentias, et secundum ipsum æqui numeri proprietates, increatam videlicet et creatam, et neutram, id est inexistentem. Inexistens enim est quod neutrius per naturam participatur, ita ut etiam identitate quæ ad eam, id est tertiam, est, secundum illos inexistentes sint et duæ naturæ, et naturales ipsius voluntates et operationes. At vero si non eadem, sed alia, exceptis his ex quibus est credendus, in eo per tertiam aiunt, eundem secundum, eandem, rursus proferrunt inexistentiam, velut is qui medius inter neutram harum existat, increatam scilicet natura sua, et creatam substantiam atque virtutem: aut enim subsistentialem volunt hanc esse, aut compositam, aut deivirilem, aut unitoriam propter adunationem. Nam non solum, ut dictum est, hanc non existentem introducunt, quod secundum nihil eorum ex quibus est naturam hunc characterizet: verum etiam a naturali cognatione, quam habet cum Deo et Patre, reddunt externum. Minus enim dicendum, quia perhibent eum, etiam a congenita proprietate quam habet ad intemeratam matrem et virginem, alienum: quasi secundum neutrum horum habeat compositam, aut subsistentialem aut deivirilem aut unitoriam

assistentiam sibi unitas innotescat, si propter unitatem unam operationem dogmatizent : quod hi qui in divisione corrupti sunt dicunt, affectuosam hanc esse operationem fabulose fingentes. Sic autem et confusione locum tribuentes et deivirilem secundum Severum male interpretantur, unam hanc, sed non duas secundum unitionem divinam natura et virilem significare contendentes, et hanc Deiviri quamdam naturam, sed non virum factum Deum sibi subindicant, præsertim cum hoc prævidens etiam vere deiphantor Dionysius ^a, non unam vocaverit hanc, sed nova quadam deivirili nobis eum dixerit operatione conversatum. Ostendens non alteram ab altera disjunctam, sed ambas per alterutras connaturaliter adunatas, in eorum ex quibus, et in quibus et quæ erat, certitudinem proferendas, et, ut ^b paterne dicamus ^c, cum alterius communione horum utrumque. Ita ut mirabiles quidem passiones, compassibilia vero, procul dubio miracula cognoscantur per omnimodam coaptationem eorum, quæ ab eo naturalitèr egssia sunt. Dupla enim omnia, et vera omnia, et unita omnia prædicant in eo qui duplici est natura, ea quæ secundum naturam sunt Dei præcones et Patres nostri. Quibus, ut dictum est, suum corrigere nolentes sermonem, adhuc et senioris Romæ propriæ consentire sectæ coegerunt apocrisiarios, unam super duas, id est tres secum prædicandi in eodem Domino nostro Jesu Christo voluntates et operationes, similem scientiæ ligno gustum commiscentes,

^a Epist. ad Caium.

^b Paterne. Patrum more sive verbis.

A quemadmodum et isti fidem ex bono et malo proferrunt affectantibus. Unde et talibus circumvenientes litteris ei qui miserat mittunt. Quia ergo in magno propter hæc periculo sunt res pene totius catholicæ et apostolicæ Dei Ecclesiæ constitutæ, pro ea deprecamur et obsecramus sanctissimos viros, ne hanc despiciatis periclitantem, sed adjuvetis tempestatibus laborantem, scientes in tempore tribulationis dilectionem, quæ in Spiritu sancto est, nasci : et si possibile est vos transire citius, quasi alia pro causa, ad senioris Romæ pios et firmos ut petram viros : qui videlicet vobiscum tutores nostri sunt semper, et propugnatores ferventissimi veritatis, obsecrare hos supplicatoriis vocibus et lacrymis pro omnibus Christianis, quatenus mercedem a Domino sortiantur : omnibus similiter et sibi absque novitate recens super ea minus plusve suscipientes vel approbantes, præter quæ difinita sunt a sanctis Patribus ac synodis, ut boni studii sui æmulationem hoc maximum cum Deo auxilio directe prosequentes opus, cum illis sive nunc, sive in die iudicii, Dominum habeant debitorem, quem nimirum habuerunt in talibus creditorem, non aliud quid præter se, sed ipsum totum, totis vobis atque illis in æternas delicias et refectionem donantem : quem et nos habere adversus Arianos qui continuantur hic, supplicate Deo, beati et nostræ ad Deum deductionis prævii, cum simus egeni, pauperes, et indigni servi vestri.

^c Leo papa epist. ad Flavianum.

TOMOS B. TOY EN AGIOIS PATPOΣ HMΩN C *TOMUS* ^a *continens relationem de dogmatibus, quæ mota sunt inter S. Maximum et Theodosium episcopum Cæsareæ Bithyniæ, seu consules qui cum eo erant.*

Τὰ κεκορημένα περὶ τῆς ἀμώμητον ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστεως, καὶ τῆς τῶν δὲ ἐναντίας παρεισαίου κακοτομίας, μεταξὺ τοῦ ἀββᾶ Μαξίμου, καὶ Θεοδοσίου ἐπισκόπου Καισαρείας ἀναγκαῖον ἀγασάμην κατάδηλον ποιῆσαι πᾶσιν ὑμῖν τοῖς ἐν ὀρθοδοξίᾳ διατιλούσιν, ἵνα ἀκριβέστερον τὰ περὶ τούτων εἰδῶσι ἔχοντες, δοξάζητε μᾶλλον τὸν φιλόδωρον Θεόν, τὸν διδόντα λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος τῶν φοβουμένων αὐτόν. Μήπως συνῶσι οἱ ἔχθροὶ τῆς ἀληθείας, τάναντία ταύτης διασημίζοντες, ἐκταράξωσιν ὑμῶν τὰς καρδίας.

Τοιαγαρὸν τῇ εἰκοστῇ τέταρτῇ τοῦ Ἀγούστου μηνὸς τῆς νυκτὸς παρελθούσης τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐπισημίας, ἐξῆλθε πρὸς αὐτὸν ἐν ἧ παρεφυλάττετο ἔξορις, τουτέστι ἐν κάστρῳ Βιζύνης, ὁ προρηθὶς ἐπίσκοπος Θεοδοσίος, ὡς εἶπεν, ἐν προσώπου Πίταου

Quæ mota sunt de immaculata nostra Christianorum fide, atque subintroducta contrariorum novitate inter abbatem Maximum et Theodosium episcopum Cæsareæ Bithyniæ, necessarium duxi manifesta facere omnibus vobis qui in orthodoxia consistitis : ut, cum certius de his scire visi fueritis, glorificetis magis ac magis amatorem hominum Deum qui dat verbum in apertione oris timentium se : ne forte, more solito veritatis inimici huic contraria diffamantes, corda vestra conturbent.

D Igitur nono Kal. Septembriis, quæ nunc transacta est quartæ decimæ indictionis, exivit ad eum in exilium, in quo positus servabatur, id est ad castrum Bizyæ, prædictus episcopus Theodosius, ex persona. ut dixit. Petri Constantinopolitani præsulis

ατα, εκαισαν, και επετραψεν και αυτον καθισαι, συνόντος αυτοις και του επισκοπου Βιζύης· και λέγει προς αυτον ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ο επισκοπος· Πώς εχεις, κύρη άββά; ΜΑΞΙΜΟΣ. Ὡς προώρισεν ὁ Θεός πρό πάντων τῶν αἰώνων τήν περί ἐμὲ προνοητικὴν διαξαγωγήν, οὕτως εἶχω. ΘΕΟΔ. Τί οὖν, πρό παντός αἰῶνος περί ἐκείνου ἡμῶν, ὤρισεν ἃ ὁ Θεός, ΜΑΞ. Εἰπερ προέγνω, πάντως και προώρισε. ΘΕΟΔ. Τί ἐστὶν αὐτὸ τὸ πρόγνω, και προώρισε, ΜΑΞ. Ἡ πρόγνωσις τῶν ἐφ' ἡμῶν ἐνοσιῶν και ἔργων ἐστίν, ὁ προορισμός· διὰ τῶν σκῆ ἐφ' ἡμῶν συνδαιώνων ἐστὶ. ΘΕΟΔ. Ποῦ ἐστὶ τὰ ἐφ' ἡμῶν, και ποῖα τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῶν; ΜΑΞ. Ὡς εἶπες, πάντα γινώσκων ὁ δεσπότης μου, δοκιμαστικῶς διαλέγεται πρός τὸν δούλον αὐτοῦ. ΘΕΟΔ. Μὰ τήν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἀγνωθῶν ἠρώτησα, και μαθεῖν θέλων τήν διαφορὰν τῶν ἐφ' ἡμῶν, και οὐκ ἐφ' ἡμῶν· και πῶς τὰ μὲν ὑπὸ τήν πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ ὑπάρχουσι, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν προορισμῶν ὄσιν. ΜΑΞ. Ἐφ' ἡμῶν ἐστὶ τὰ ἐκούσια πάντα, τουτέστιν ἀρέται και κακίαι· οὐκ ἐφ' ἡμῶν δὲ, αἱ ἐπιφοραὶ τῶν συμβαινόντων ἡμῶν πολαστικῶν τρόπων, ἢ τῶν ἐναντίων· οὕτε γὰρ ἐφ' ἡμῶν ἐστὶν ἡ κολάζουσα νόσος, οὕτε ἡ εὐφρύνουσα ὑγεία, και αἱ ποιότητες και αἱ τούτων αἰτίαι. Οἷον αἰτία νόσου ἀταξία, ὡσπερ και ὑγείας εὐταξία· και βασιλείας οὐρανῶν αἰτία, ἡ τῶν ἐτολῶν φυλακή, ὡσπερ και πυρὸς αἰωνίου, ἡ τούτων παράβασις. ΘΕΟΔ. Τί οὖν, διὰ τοῦτο θλίβῃ ἐν τῇ ἐξορίᾳ ταύτῃ, ἐπειδὴ ἀξία τινα ἐποίησας ταύτης τῆς θλίψεως; ΜΑΞ. Παρακαλῶ, ἵνα ὁ Θεός ταύτῃ τῇ θλίψει περιορίσῃ τὰς ἐκτίσεις, ὧν ἡμάρτον αὐτῶν ἐν τῇ παραβάσει τῶν αὐτοῦ δικαιοδικῶν ἐτολῶν. ΘΕΟΔ. Οὐκ ἐστὶ δοκιμῆς ἐνεκεν ἐπαγομένη θλίψις πολλοῖς; ΜΑΞ. Ἡ δοκιμὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, ἵνα φανερωθῶσι διὰ τῆς θλίψεως τὰ βίῃ τῶν ἀνθρώπων αἱ περί τὸ φύσει κελὼν διαθίσεις αὐτῶν, ἑαυταῖς συνεκφαινόμεναι τὰς ἠγνωσμέναις πᾶσιν ἀρεταῖς, ὡς ἐπὶ Ἰωβ και Ἰωσήφ. Ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ φανερώσει τῆς κρυφύμενης ἀνδρείας ἐπειράζετο· ὁ δὲ, ἐκ' ἐκρωσίου τῆς ἀγαστικῆς συμφορῶννης ἰδοκμάζετο. Και πᾶς τῶν ἁγίων ἀκουσίως ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ θλίβεται, ἐπειδὴ τισι τοιαύταις οἰκονομίαις ἐθλίβεται, ἵνα διὰ τῆς ἀδυναμίας τῆς συγχωρουμένης αὐτοῖς ἐπαχθῶναι, τὸν ὑπερήφανον και ἰσοστάτον περικεκώσῃ δράκοντα, τουτέστι τὸν διάβολον. Ἡ γὰρ ὑπερηφανία, δοκιμῆς ἔργον ἐστὶν ἐφ' ἐκείνου τῶν ἁγίων. ΘΕΟΔ. Μὰ τήν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, καλῶς εἶπας· και ὁμολογῶ τήν ἀφάθειαν, και ἐξήτουν ἅσι ἐν τοῖς τοσοῦτοις συνδιαλέγεσθαι ἡμῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐπ' ἄλλῃ κεφαλαίῳ κἀγὼ και οἱ δεσπότηαι μου οἱ μαλλοκατρίμοι πρός σέ γεγόναμεν, και τσαυτὰ διεστώματα ἦλθομεν, παρακαλοῦμέν σε τὰ κατ' ἡμῶν προτεινόμενα διέξασθαι, και χαροποιῆσαι πᾶσαν τήν αἰκουμένην. ΜΑΞ. Ποῖα ταῦτά ἐσσι, δεσπότηαι, και τίς ἐγὼ, και πῶθεν εἰμὶ, ἵνα ἡ ἐπὶ τοῖς πρατηνομένοις μοι συγκατάθεσις χαροποιήσῃ πᾶσαν τήν οἰκουμένην; ΘΕΟΔ. Μὰ τήν ἀλήθειαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡσπερ λέγω σοι, ἐγὼ τε και οἱ δεσπότηαι μου μαλλοκατρίμοι, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δεσπότηου ἡμῶν τοῦ πατράρχου, και τοῦ εὐσεβοῦ δεσπότηου τῆς οἰκουμένης ἠκούσαμεν. ΜΑΞ. Κελεύσατε οἱ δεσπότηαι μου εἰπεῖν ἅπερ θεέλασθε, και ἅπερ ἠκούσατε.

^a Forte προώρισεν

runt et præceperunt etiam et ipsum sedere. Acerat autem cum illis etiam episcopus Bizycæ. Et dicit ad eum THEODOSIUS episcopus: Quomodo habes, abba? Et MAXIMUS ad eum; Sicut prædestinavit Deus ante omnia sæcula provisoriã fore circa me dispensationem, sic habeo. THEOD. Ergone prædestinavit Deus ante omne sæculum quæ circa singulos sunt? MAX. Si præscivit, utique et prædestinavit. THEOD. Quid est hoc ipsum quod asseris, præscivit et prædestinavit? MAX. Præscientia est cogitationum, et æternum et operum quæ ex nobis sunt: prædestinatione vero eorum est quæ ex nobis non accident. THEOD. Quæ sunt illa, quæ ex nobis sunt, et quæ ex nobis non sunt? MAX. Ut liquido patet, omnia sciens dominus meus probando interrogat servum suum. THEOD. Per veritatem Dei ignorans, et discere volens, percontatus sum differentiam eorum quæ sunt ex nobis, et quæ non sunt ex nobis, et qualiter quædam sub præscientia Dei, quædam vero sub prædestinatione consistunt. MAX. Ex nobis sunt voluntaria omnia, id est virtutes et vitia. Non ex nobis autem sunt illationes accidentium nobis pœnalium modorum, vel his contrariorum. Neque enim ex nobis est vel nocens languor, vel lætificans sanitas, licet operatrices horum causæ ex nobis existant: utputa intemperantia causa est languoris, quemadmodum temperantia causa est sanitatis. Et regni cœlestis causa mandatorum custodia, quemadmodum et ignis æterni horum transgressio, THEOD. Ergone propter hoc tribularis in exsilio isto, quoniam digna quædam hac tribulatione gessisti? MAX. Rogo, ut Deus hac tribulatione remetatur excessus meos, quibus ei peccavi in prævaricatione justificationum mandatorum suorum. THEOD. Non est etiam probationis causa tribulatio multis illata? MAX. Probatio sanctorum est, ut scilicet per tribulationes vitæ hominum manifestentur affectus eorum, qui sunt circa id quod est naturaliter bonum, sibi met insinuantibus ignotas omnibus virtutes suas, ut in Job et Joseph. Siquidem alter ad manifestationem absconse fortitudinis tentabatur, alter vero ad declarationem sanctificationis pudicitie probabatur. Et omnis sanctus non sponte tribulatus ad quasdam hujuscemodî dispensationes tribulatur: ut per infirmitatem qua permittitur molestiam pati, superbum et apostatam draconem conculcet, id est diabolum. Patientia enim probationis opus est in unoquoque sanctorum. THEOD. Per veritatem Dei bene dixisti, et confiteor utilitatem, et quærebam in talibus semper disputare vobiscum. Sed quia pro alio capitulo ego et domini mei futuri patricii profecti sumus, et per tot intervalla locorum advenimus, rogamus te quæ a nobis proferuntur suscipere, et totum orbem lætificare. MAX. Quæ sunt hæc, domine? vel quis ego et unde sum, ut in his quæ protendantur mihi, consensus meus totum lætificet orbem? THEOD. Per veritatem Domini nostri Jesu Christi, quod dico tibi ego et domini mei futuri patricii, ex ore domini nostri

ΘΕΟΔ. Ηρακλείς ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης δι' ἡμῶν, μαθεῖν παρὰ σοῦ, διὰ ποίαν αἰτίαν οὐ κοινωνεῖς τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως; ΜΑΞ. Ἐχετε περὶ τοῦτου ἀπειρησιῶν: ἔγραψον παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως, ὁ παρὰ τοῦ πατριάρχου; ΘΕΟΔ. Οὐκ ὄφρα, δέσποτα, ἀπισθεῖσαι ἡμῖν· κἄν γὰρ ταπεινός εἰμι, ἐπίσκοπος ἀκούω, καὶ οἱ θεσπόμενοι μου συγκλήτου μέρος τυγχάνουσι, καὶ εὖν ἤλωμεν πειράσαι σὲ· μὴ δῶν Θεός. ΜΑΞ. Οὐδέποτε τῷ τρόπῳ ἤλλατε πρὸς τὸν δούλον ὑμῶν, ἐγὼ χωρὶς πάσης ὑποστολῆς λέγω τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὐ κοινωνῶ τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως. Πλὴν κἄν ἄλλον ἢ τὸ ἔρωτήσῃ με διὰ ποίαν αἰτίαν, ὑμῶν οὐκ ἔστι, τὰν γνωσθέντων ἐσφαλῶς πείθειν ἱμοῦ τὴν αἰτίαν.

Γινώσκете τὰς γινόμενάς καινοτομίας ἀπὸ τῆς ἐκτῆς ἐπιμερίσεως τοῦ δευτέρου κύκλου, ἀρξαμένης ἀπὸ Ἀλεξανδρίας διὰ τῶν ἐκτεθέντων ἐννέα κεφαλαίων παρὰ κύρου, τοῦ οὐκ οἶδα πῶς γεγονότος ἐκείσε προέδρου, τῶν βεβαιωθέντων ὑπὸ τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως· καὶ τὰς ἄλλας ἀλλοιώσεις, προσθήκας τε καὶ μειώσεις, τὰς γενομένας συνοδικῶς ὑπὸ τῶν προεδρευσάντων τῆς τῶν Βυζαντινῶν Ἐκκλησίας, Σεργίου λέγω, καὶ Πύρρου, καὶ Παύλου, ἃς τινες καινοτομίας πᾶσα γινώσκει ἡ οἰκουμένη. Διὰ ταύτων τῶν αἰτίων οὐ κοινωνῶ ὁ δούλος ὑμῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀρθῶσι τὰ προσκόμματα τὰ τεθέντα ὑπὸ τῶν εἰρημίων ἀνδρῶν, μετ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν θεμένων αὐτὰ, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός· «καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς ὄδοῦ διαβρῖψατε,» καὶ τὴν λέαν καὶ τερριμμένην, καὶ πάσης ἀκαθάρτου αἰρετικῆς κακίας ἐλευθέραν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου, καθάπερ καὶ ἦν εὐρίστων, ὁδεύω πάσης διχα προτραπῆς ἀνθρωπίνης. Ἔως δι' ἣν τῆς τεθείη προσκόμματα, καὶ τοῖς τεθεικόσιν αὐτὰ σιμῶνται οἱ πρόεδροι Κωνσταντινουπόλεως, οὐδεὶς ἔστιν ὁ πείθων με λόγος ἢ τρόπος κοινωνεῖν αὐτοῖς.

ΘΕΟΔ. Τί γὰρ κακῶν ὁμολογοῦμεν, ἵνα χωρισθῆς τῆς κοινωνίας ἡμῶν; ΜΑΞ. Ὅτι μίαν ἐνέργειαν λέγοντες θεότητος, καὶ ἀνθρωπότητος τοῦ Θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συγχίετε τὸν τε τῆς θεολογίας, καὶ τῆς οἰκονομίας λόγον. Εἰ γὰρ πεισθῆναι δεῖ τοῖς ἁγίοις Πατράσι, λέγουσιν, ὧν ἡ ἐνέργεια μία, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία· τετράδα ποιεῖτε τὴν ἁγίαν τριάδα, ὡς δημοφουῶς τῷ λόγῳ γενομένης τῆς αὐτοῦ σαρκὸς, καὶ ἐστάσης τῆς πρὸς ἡμᾶς, καὶ τῆς αὐτὸν τεκούσης συγγενούς κατὰ φύσιν ταυτότητος.

Καὶ πάλιν, ἀναιροῦντες τὰς ἐνεργείας, καὶ μίαν κυρῶντες θέλησιν θεότητος τοῦ αὐτοῦ καὶ ἀνθρωπότητος, ἀφαιρέσθε αὐτοῦ τὴν τῶν ἀγαθῶν διανομίαν. Ἐάν γὰρ ἐνεργείαν οὐκ ἔχη, κατὰ τοὺς τοῦτο θεσπισάντας, δὴλον ὅτι κἄν θέλη, ἴλισσαι οὐ δύναται, ἀφαιρηθείσε αὐτῷ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐνεργείας, εἴπερ ἐνεργείας ἀγαθῶς χωρὶς, οὐδὲν τῶν ὄντων ἐνεργεῖν ἢ πράττειν πέφυκεν.

Ἄλλως τε δὲ, καὶ τὴν σάρκα ποιεῖτε τῷ θελήματι συνδημιουργὸν πάντων τῶν αἰώνων, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς Πατρὶ τε καὶ Υἱῷ καὶ Πνεύματι· Τῇ δὲ φύσει κτιστὴν.

A patriarchæ ac pii domini orbis audivimus. MAX. Jubete, domini mei, dicere quæ vultis et quæ audistis.

THEOD. Rogat imperator et patriarcha per nos, cognoscere a te, quæ pro causa non communicæ throno Constantinopolitano? MAX. Habetis super hoc præceptionem in scriptis a pijsimo imperatore, vel patriarcha? THEOD. Non debueras, domine, nobis incredulus esse. Licet enim exiguus sim, sed episcopus audior, et isti domini mei pars senatus existunt. Nec venimus ad tentandum te, abest. MAX. Quoquomodo venissetis ad servum vestrum, ego absque omni reverentia dico causam ob quam non communico throno Constantinopolitano. Verumtamen etsi aliorum esset fas percontandi quæ pro causa, vestrum non esset qui me causam certius noatis.

Scitis novitates quæ factæ sunt a sexta indictione transacti circuli, incognitas ab Alexandria per novem Capitula a Cyro qui, nescio quo pacto, illic factus est præsul, quæ videlicet firmata sunt a throno Constantinopolitano; necnon et alias immutationes, additionesque ac diminutiones, quæ factæ sunt in concilio a Sergio, Pyrrho, ac Paulo, qui Ecclesiæ Byzantii præfuerunt: quas videlicet novas adinventiones esse omnis noster orbis agnoscit. Hac pro causa non communico ego servus vester Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Tollantur offendicula quæ posita sunt a prædictis viris, cum eisdem ipsis qui posuerunt hæc, quemadmodum dixit Deus: *Et lapides a via projicite* (Jer. L, 26), et planam et detritam, atque ab omni spinosæ hæresos pravitate liberam viam Evangelii gradiantur: et tum inveniens quemadmodum erat, incedo et ipse absque omni hortatu humano. Donec autem super offendiculis positis, et his qui posuerunt ea gloriantur præsulæ Constantinopolitani, nullus sermo vel modus est qui mihi persuadeat illis communicare.

THEOD. Nunquid malum quid confitemur, ut separare te hujus rei causa conveniat a communione nostra? MAX. Quia, unam operationem docentes deitatis et humanitatis Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, confunditis tam theologis quam dispensationis sermonem. Si enim credere oportet Patribus, qui asserunt, quorum est operatio una, horum et substantia una, quaternitatem facitis semetam Trinitatem quasi congenita Verbo facta carne ipsius: quæ etiam careat cognata identitate, quam nobiscum et cum ea quæ se peperit, naturaliter habet.

Et rursus perimentes operationes, et unam voluntatem asseverantes deitatis ipsius et humanitatis, adimitis ejus honorum distributionem. Si enim nullam habet, secundum illos qui hoc sanxerunt, operationem, perspicuum est quod, licet velit, miseri non possit; detruncata nimirum ejus operatione bonorum, sed dumtaxat operatione naturali excepta, nihil eorum quæ sunt operari vel agere constat.

Alias autem et carnem facitis voluntate quidem concreatricem omnium sæculorum, et eorum quæ sunt in eis, Patri, et Filio ac Spiritui sancto: natura

ἢ τὸ ἀλθιότερον εἰπεῖν, ἀναρχὸν τῆ θελήσει, ἐπειπερ ἢ θεία θέλησις ἀναρχὸς ἔστιν, ὡς ἀνάρχον θεότητος, τῆ δὲ φύσει πρόσφατον· ὅπερ πᾶσαν οὐκ ἀνεῖναι ὑπερβαίνει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀτίθειαν. Οὐ γὰρ λέγετε ἀπλῶς μόνον ἐν θέλημα, ἀλλὰ καὶ τοῦτο θεϊκόν, θείας δὲ θελήσεως οὐδεὶς δύναται ἀρχὴν ἐπινοῆσαι χρονικὴν, ἢ τέλος, ἐπειδὴ μηδὲ τῆς θείας φύσεως, ἧς ἔστιν οὐσιώδης ἡ θέλησις.

Πάλιν δὲ ἑτέραν εἰσαγοντες κωνοτομίαν, ἀφαιρέσθε παντάπασι πάντα τὰ γνωριστικὰ καὶ συστατικὰ τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, νόμοις καὶ τύποις θεοσπικόντες μίτε μίαν, μήτε δύο ἐπ' αὐτοῦ θελήσεις ἢ ἐνεργίας λέγεσθαι· ὅπερ ἔστι πρᾶγματος ἀνυπόστατον. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων, εἴτε νερόν ἔστιν, ἀφίρηται θελητικῆς δυνάμεως καὶ ἐνεργίας, εἴτε αἰσθητικῶν αἰσθητικῆς ἐνεργίας, εἴτε φυτικῶν, αἰζητικῆς καὶ θρεπτικῆς ἐνεργίας· εἴτε παντελῶς ἄψυχον, καὶ πάσης ἄμοιρον ζωῆς, τῆς καθ' ἑξῆς λεγομένης ἐνεργίας καὶ ἐπιτηδεύτητος. Καὶ θελοῦσι πάντα τὰ οὕτως ὄντα, ἀντιληπτὰ τυγχάνοντα ταῖς τῶν αἰσθητικῶν αἰσθήσεσιν. Ἐνεργία γὰρ τῶν τοιούτων, τὸ ὑποπίπτειν πάντως ὀράσει διὰ τῆς ἰδίας ἐπιφανείας· ἀκοῆ, διὰ κτύπου· ὀσφρήσει, δι' ἀτμοῦ τινος προσφυσῶς· γούσει, τισὶ χυμοῖς· καὶ ἀφῆ, διὰ τῆς ἀντιτυπίας. Ὡσπερ γὰρ ἐνεργίαν λέγομεν τῆς ὀράσεως τὸ ὄραῖν, οὕτως καὶ τῶν ὀσμώμενων τὸ ὀραῖσθαι· καὶ τὰ λοιπὰ πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν θεωροῦμεν γενόμενα τρόπον. Εἰ τοίνυν οὐδὲν τῶν ὄντων ἔστι πάσης ἐρημον παντελῶς φυσικῆς ἐνεργίας, ὃ δὲ κύριος ἡμῶν καὶ θεός, Πλάσθητι κύριε, οὐδεμίαν ἔχει φυσικὴν θέλησιν ἢ ἐνεργίαν καθ' ἑκάτερον τῶν ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε, καὶ ἑπὶ ἔστι, πῶς δύνασθε ἢ εἶναι ἢ καλεῖσθαι θεοσεδεῖς, καθ' οὐδένα τρόπον ὑπάρχοντα θελητικῶν ἢ ἐνεργητικῶν, καθ' ἡμῶν προσκυνούμενον λέγοντες; Τραυῶς γὰρ ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων διδασκόμεθα, λέγοντων· τὸ γὰρ μηδεμίαν δύναμιν ἔχον, οὐτὶ ἔστιν, οὐτὶ τί ἔστιν, οὐτὶ ἔστι τις αὐτοῦ παντελῶς θέσις.

ΘΕΟΔ. Τὸ δὲ ὀικονομίαν γενόμενον, μὴ λάβης ὡς κύριον δόγμα. ΜΑΞ. Εἰ μὴ ἔστι κύριον δόγμα τῶν δεχομένων, ὃ θεοσπικῶν τύπος καὶ νόμος μηδεμίαν λέγεσθαι τοῦ κυρίου θέλησιν ἢ ἐνεργίαν, ὧν ἡ ἀφαιρέσις τὴν ἀνυπαρξίαν δηλοῖ τοῦ ταύτας ἀφηρημένου, διὰ ποίαν αἰτίαν βερβάρους εἶθουσι καὶ ἀθείας ἀπίδοσθί με ἄνευ τιμῆς; διὰ ποίαν αἰτίαν κατεκρίθησαν οἰκῶσαι Βεζύην, καὶ ἐπὶ συνδούλοι μου, ὃ μὲν Πέρβερην, ὃ δὲ Μεσεμβρίαν; ΘΕΟΔ. Μὰ τὸν θεὸν μέλλοντά με ἰτάσαι· καὶ ὅτε γέγονεν, εἶπον, καὶ νῦν τὸ αὐτὸ λέγω, ὅτι κακῶς γέγονεν ὁ τύπος, καὶ ἐπὶ βλάβῃ πολλῶν. Πρόφασις δὲ γέγονε τὸ ἰκτεθῆναι αὐτὸν, ἢ πρὸς ἀλλήλους τῶν ὀρθοδόξων περὶ θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν συζυμαχία. Καὶ διὰ τὸ πρὸς ἀλλήλους εἰρηνεύσαι πάντας, σπουδῆδὸν τινεὶ τὰς τοιούτας καταπραγαθῆναι φωνάς. ΜΑΞ. Καὶ ποῖος πιστὸς δίδχεται ὀικονομίαν καταπραγάζουσαν φωνάς, ἄπερ λαλεῖσθαι δι' ἀποστόλων καὶ προφητῶν καὶ διδασκάλων ὃ τῶν ὄλων θεός ὀικονόμησε; καὶ σκοπήσομεν, κύριε ὃ μέγας, εἰς ποῖον κακὸν κατανατῆ ψηλαφούμενον τὸ κεφάλαιον

• Dionys. de div. Nom.

vero creatam, vel, ut verius dicamus, non habentem initium voluntate, si divina voluntas sine initio est, utpote quæ sit deitatis sine initio existentis, natura vero recens. Quod non solum omnem sensum excedit, sed et omnem impietatem. Non enim dicitis absolute tantum unam voluntatem, sed et istam divinam. Divinæ vero voluntatis nemo potest initium excogitare temporale, vel finem; nam nec divinæ naturæ, cujus est substantialis voluntas.

Rursus autem aliam introducentes novitatem admittit omnimodis omnia significantia et commendantia divinitatem et humanitatem Christi, legibus et typis sancientes neque unam neque duas in eo voluntates aut operationes dicendas: quod rei est essentiali non habentis. Nihil enim eorum quæ sunt, si intellectuale est, privatur voluntatem habente virtute ac operatione; si sensuale, sentiente operatione, si germinale, crescente ac alente operatione; si penitus inanimale est, et ea quæ ex more dicitur vita caret, operatione ac opportunitate. Et indicant omnia quæ sic sunt opitulativa sensibus sensualium: operatio enim talium est, subjici utique visui per apparitionem suam; auditui, per sonum; odoratiui, per odorationem quamdam amplexibilem; gustui, per quosdam humores; et tactui, per reciproquam impressionem. Sicut enim operationem visus dicimus videre, ita et visorum videri, et cætera omnia secundum eundem aspiciendum fieri modum. Si igitur nihil eorum quæ sunt, est omni penitus operatione destitutum, Dominusque noster et Deus (propitius esto, Domine!) nullam habet naturalem voluntatem vel operationem in utrisque, ex quibus, et in quibus et quæ est, quomodo poterimus aut esse aut vocari Dei cultores, secundum nullum modum existere cum voluntate vel operatione dicentes, qui adoratur a vobis, Deum? Expresse namque a sanctis Patribus edocemur, cum dicunt: « Quod enim nullam virtutem habet, neque est, neque aliquid est, neque est quævis ejus omnino positio.

THEOD. Quod factum est per dispensationem ne accipias ut ratum dogma. MAX. Si non est ratum eorum dogma qui hunc recipiunt, Typus qui sancit et lex nullam dicendam Domini voluntatem vel operationem, quarum detruncatio existentiam indicat ejus, qui fuerit his privatus; qua pro causa barbaricis et sine Deo gentibus me absque honore tradidistis? Qua pro causa damnatus sum ad habitandum Bizen, et conservorum meorum alter quidem Perberim, alter vero Mesembriam? THEOD. Per Deum qui me judicaturus est! et quando factus est, dixi et nunc idipsum dico, quia male et ad lesionem multorum factus est Typus. Verum occasio facta est ut exponeretur alterna lis orthodoxorum super operationibus et voluntatibus altercantium: et, ut omnes pace mutua fruerentur, consideraverunt quidam hujusmodi voces silentio comprimendas. MAX. Et quis fidelis suscipit dispensationem taceri facientem voces, quas dici per apostolos, et prophetas, atque

τούτο. Εἰ γὰρ θεὸς ἔθετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον μὲν ἄποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων· Εἰρηκῶς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῖς ἀποστόλοις, καὶ δι' αὐτῶν, καὶ τοῖς μετ' αὐτοῖς· «ὁ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω.» καὶ πάλιν· «ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ.» Δῖλον ὅτι καὶ προφανές, ὅς ὁ μὴ δεχόμενος τοὺς ἀποστόλους καὶ προφήτας καὶ διδασκάλους· ἀλλ' ἀθετῶν αὐτῶν τὰς φωνάς, αὐτὸν ἀθετεῖ τὸν Χριστόν.

καὶ ἄλλο δὲ σκοπησωμεν. Ὁ θεὸς ἐκλεξάμενος ἐξήγειρεν ἀποστόλους καὶ προφήτας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων. Ὁ δὲ διάβολος, ψευδαποστόλους καὶ ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοδιδασκάλους κατὰ τὰς εὐσεβείας ἐκλεξάμενος ἐξήγειρεν, ὥστε καὶ τὸν παλαιὸν πολεμηθῆναι νόμον, καὶ τὸν εὐαγγελικόν. Ψευδαποστόλους δὲ καὶ ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοδιδασκάλους μόνους νοῶ τοὺς αἰρετικούς, ὧν οἱ λόγοι καὶ οἱ λογισμοὶ διστραμμένοι εἰσίν. Ὡσπερ οὖν ὁ τοὺς ἀληθεῖς ἀποστόλους καὶ προφήτας καὶ διδασκάλους δεχόμενος, θεὸν δέχεται. Οὕτως καὶ ὁ τοὺς ψευδαποστόλους καὶ ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοδιδασκάλους δεχόμενος, τὸν διάβολον δέχεται. Ὁ τοίνυν συνεβαλὼν τοὺς ἁγίους τοῖς ἡαγῆσι καὶ ἀκαθάρτοις αἰρετικοῖς· διέλαθε λέγοντα τὴν ἀλήθειαν· τῷ διαβόλῳ προφανῶς τὸν θεὸν συγκατέειπεν.

Εἰ τοίνυν γυμνάζοντες τὰς γενομένας καινοτομίας ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις, εἰς τοῦτο κατανοήσας αὐτὰς εἰρήσκομεν τὸ ἀκρότατον κακίον, ἐράτε μάλιστα εἰρήνην προφασίζόμενοι, τὴν ἀποστολίαν εὐρεθῶμεν νοσήσαστες, καὶ καρύττοντες, ἣν πρόδρομον εἶπεν εἶσθαι τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίας ὁ θεὸς ἀπόστολος. Ταῦτα χωρὶς ὑποστολῆς εἶπον ὑμῖν, δεσπόται μου, ἵνα φείσηθε ἑαυτῶν τε καὶ ἡμῶν. Κελεύετε ἵνα ταῦτα γεγραμμένα ἔχων ἐν τῇ βίβλῳ τῆς καρδίας, ἔλθω κοινωνῆσων ἐν ᾗ ταῦτα κηρύττεται Ἐκκλησίᾳ, καὶ γίνωμαι κοινωνὸς τῶν ἀληθῶς μὲν τὸν θεόν, δῶθεν δὲ τὸν διάβολον τῷ θεῷ συνεκκλιόντων; Μὴ γενοῖτό μοι παρὰ τοῦ θεοῦ, τοῦ δι' ἐμὲ γενομένου χωρὶς ἁμαρτίας. καὶ βαλλὼν μετάνοιαν εἶπεν· Ἐγὼ, εἰ τί κελεύετε εἰς τὸν δούλον ὑμῶν ποιῆσαι, ποιήσατε· ὅτι ταῦτα δεχομένοις, οὐδέποτε γίνομαι συγκοινωνός.

καὶ ἀποπαγίντες, ἐπὶ τοῖς λαληθείσι, κάτω βαλόντες τὰς κεφαλὰς ἐσίγησαν ἐπὶ ὧρον ἰκανόν. καὶ ἀνακύψας, καὶ τῷ ἀδελφῷ Μαξιμῷ ἀτενίσας ΘΕΟΔ. ὁ ἐπίσκοπος, εἶπεν· Ἡμεῖς ἀντιφωνοῦμέν σοι, τὸν δεσπότην ἡμῶν τὸν βασιλέα, ὅτι, σοῦ κοινωνοῦντος, κουφίζει τὸν τύπον. ΜΑΞ. Πολὺ ἀπεχόμεθα ἀπ' ἀλλήλων ἀκμῆν· τί ποιοῦμεν περὶ τῆς συνοδικῆς βεβαιωθείσης φωνῆς, τοῦ ἐνδὸς θελήματος, ἐπ' ἐκβολῇ πάσης ἐνεργείας ὑπὸ Σεργίου καὶ Πύρρου; ΘΕΟΔ. Ἐκείνος ὁ χάριτος κατηνέχθη καὶ ἀπειθήθη. ΜΑΞ. κατηνέχθη ἐκ τῶν λιθίνων τοίχων, οὐ μὴν ἐκ τῶν νεφῶν ψυχῶν· Δέχονται τὴν κατάκρισιν τούτων, τὴν ἐν Ῥώμῃ συνοδικῶς ἐκτεθείσαν δι' εὐσεβῶν δογμάτων τε καὶ κανόνων, καὶ ἔλθουσι τὸ μεσοτέιχον, καὶ προτροπῆς οὐ δεόμεθα. ΘΕΟΔ. Οὐκ ἔρροται ἡ συνόδος ἢ ἐν Ῥώμῃ, ἐπειδὴ χωρὶς κληύσεως γέγονε βασιλείας.

doctores Deus omnium dispensavit? Et inspiciamus, doctrine magne, in quod malum deveniat tractatum capitulum istud. Si enim Deus posuit in Ecclesia primo apostolos, secundo prophetas, tertio doctores ad perfectionem sanctorum, dicens in Evangelio apostolis, et per eos his qui post ipsos sunt: Quod vobis dico, omnibus dico (Marc. xiii, 37); et iterum: Qui recipit vos, me recipit: et qui vos spernit, me spernit (Math. x, 40; Luc. x, 16); manifestum est ac perspicuum, quod qui non recipit apostolos, et prophetas et doctores, sed spernit vocem eorum, ipsum Christum spernit.

Inspiciamus autem et aliud. Deus eligens excitavit apostolos et prophetas atque doctores ad perfectionem sanctorum. At vero diabolus falsos apostolos, et falsos prophetas, et falsos doctores contra pietatem eligens excitavit; quo et vetus lex impugnetur et evangelica. Falsos autem apostolos, et falsos prophetas et falsos doctores solos hæreticos intelligo, quorum sermones et cogitationes perversæ consistunt. Sicut ergo is, qui veros apostolos, et prophetas et doctores recipit, Deum recipit: ita, et qui falsos apostolos, et falsos prophetas et falsos doctores recipit, diabolum recipit. Igitur qui pariter cum scelestis et immundis hæreticis sanctos eiecit, (suscipite me dicentem veritatem), Deum liquido cum diabolo pariter condemnavit.

Itaque si examinantes novitates quæ temporibus nostris effectæ sunt, eas ad hoc devenisse invenerimus summum malum, videte ne forte pacem prætententes, apostasia reperiamur languere et prædicare; quam præcursuram fore Antichristi adventum sacratissimus dixit Apostolus. Hæc absque subtractione dixi vobis, domini mei, ut parcatis vobismet ipsis et nobis. Jubetis ut hæc scripta in libro cordis mei habens ingrediar et communicem in Ecclesia in qua hæc prædicantur, et siam communicator eorum qui veraciter quidem Deum, falso vero diabolum cum Deo ejiciunt? Ne fiat mihi a Deo quicquid propter me secundum me factus est absque peccato. Et genu flexo dixit: Quidquid jusseritis in servum vestrum facere, facite. Ego his, qui hæc recipiunt nunquam communicabo.

Et ceu gelidi facti super his quæ dicta fuerant, deorsum capita submittentes siluerunt per multam horam. Et annuens, atque abbatem Maximum Theod. intuitus, dixit: Nos fide dicimus tibi dominum nostrum imperatorem, quod te communicante tollat Typum. MAX. Multum adhuc distamus ab invicem. Quid faciemus de confirmata synodice voce unius voluntatis in ejectionem omnis operationis a Sergio, Pyrrho, ac Paulo? THEOD. Illa charta deposita est, et projecta. MAX. Deposita est ex lapideis parietibus, non tamen ex intellectualibus animabus. Suscipiant damnationem horum, quæ Romæ synodice prolata est per pia dogmata, seu regulas, et solvitur medius paries, atque hortatione non indigebimus. Et ait THEOD. episcopus: Non est

ΜΑΞ. Εἰ τὰς γενομένας συνόδους αἱ κελεύσεις τῶν βασιλέων κυροῦσιν, ἀλλ' οὐχὶ εὐσεβῆς πίστις, δεῖξονται κατὰ τὰς κατὰ τοῦ ὁμοουσίου γενομένας συνόδους, ἐπειδὴ κελεύσει βασιλέων γιγῶσαι ἡμῖν δὲ, τὴν ἐν Τύρῳ, ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ, τὴν ἐν Σελευκίᾳ, τὴν ἐν Κωνσταντινούπολει ἐπὶ Εὐδόξῳ τοῦ Ἀρειανοῦ, τὴν ἐν Νίκῃ τῆς Θράκης, τὴν ἐν τῷ Σερμῖῳ· καὶ μετὰ ταύτας πολλοῖς ὑπέρτερον χρόνῳ, τὴν ἐν Ἐφέσῳ δεύτερον, ἧς ἔξῃρξε Δεσκόροσ· ὅλας γὰρ ταύτας κελεύσεις βασιλέων ἡθροῖσιν, καὶ ὁμοῦ πᾶσαι κατακολληθῶσιν διὰ τὴν ἀθῆν τῶν κυρωθῆναι ἀσθεῶσ δόγματων. Διὰ τί δὲ οὐκ ἐκβάλλετε τὴν καθολοῦσαν Παῦλον τὴν Σαμωσατίαν ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων, Διονυσίου τοῦ πάπα Ῥώμης, καὶ Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας, καὶ Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, τοῦ τῆς αὐτῆς ἄρξαντος συνόδου, ἐπειδὴ μὴ γιγῶσιν κελεύσει βασιλέωσ; Ποῖοσ δὲ κανὼν διαγορεύει, μόνησ ἐκείνησ ἐγκρίνασθαι συνόδουσ, τὰσ κελεύσει βασιλέωσ ὑφαισθεῖσασ, ἢ ὅλασ κελεύσει βασιλέωσ πάντασ τὰσ συνόδοουσ ἀρροῖεσθαι; Ἐκείνησ ὁδὸν ἁγίαν καὶ ἐγκρίτουσ συνόδοουσ ὁ εὐσεβῆσ τῆσ Ἐκκλησίασ κανὼν, ὡσ ὀρθότῃσ δογματῶν ἔπεινεν. Ἀλλὰ καθὼσ οἶδεν ὁ δεσπότησ μου, καὶ ἄλλοσ δασκᾶσκει, δεῦτερον γίνεσθαι σύνοδον κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν τοῦ ἔτουσ ὁ κανὼν διηγόρευσε, κελεύσεισ βασιλικῆσ μηδῃμίαν ρνήμην πεποιμηένωσ, ἐπ' ἀσφαλείᾳ τῆσ σωτηριώδοουσ ἡμῶν πίστεωσ, καὶ διορθῶσει πάντων τῶν θεῶν τὰσ ἐκκλησίασ νόμῳ [μὴ συναίνουόντων] κεφαλαίων.

ΘΕΟΔ. Ὡσ λέγεισ ἐστίν· ἡ τῶν δογματῶν ὀρθότῃσ ἐγκρίνει τὰσ συνόδουσ· πλὴν οὐ δέχη τὸν λιβελλὸν Μενῆσ, ἐν ᾧ μίαν θέλησιν καὶ μίαν ἐνέργειαν τοῦ Χριστοῦ ἐδογματίσασιν; ΜΑΞ. Μὴ δῶ κύριοσ ὁ θεὸσ. Ἑμεῖσ οὐ δέχεσθε, ἀλλ' ἐκβάλλεσθε πάντασ τοὺσ διδασκάλουσ, τοὺσ μετὰ τὴν ἁγίαν ἐν Χαλκηδὸν συνόδου, τοὺσ ἀγωνισαμένωσ κατὰ τῆσ τοῦ Σεβήρου μαρίασ· κῆρῳ ἔχω δεῖσασθαι τὸν λιβελλὸν Μενῆσ, τοῦ γενομένου μετὰ τὴν συνόδον, δι' οὐ συναγορεύει προφανῶσ Σεβήρω, καὶ Ἀπολιναρίῳ, καὶ Μακεδονίῳ, καὶ Ἀρειῳ, καὶ πάσῃ αἰρίσει, καὶ κατηγορεῖ τῆσ συνόδοου; μᾶλλον δὲ τελειωσ ἐκβάλλει, δι' ὧν ἐδογματίσασ; ΘΕΟΔ. Τί οὖν, ὅλωσ οὐ δέχη μίαν ἐνέργειαν; ΜΑΞ. Καὶ τίσ λέγει μίαν ἐνέργειαν τῶν ἐγκρίτων διδασκάλων;

καὶ ἡμεῖσ Θεοδοσίου τὰσ φευδωνύμωσ παρ' αὐτῶν περιφερομένησ Ἰουλίῳ τοῦ Ῥώμης, καὶ τοῦ Θαυματουργοῦ Γρηγορίου, καὶ Ἀθανασίου τῶν ἁγίων χρήσεισ, καὶ ἀνέγνω αὐτάσ. ΜΑΞ. Φοβηθῶμεν θεὸν, καὶ μὴ θελήσωμεν παροργίσασ αὐτόν, ἐπὶ τῇ παραγωγῇ τῶν αἰρετικῶν χρήσειων. Οὐδεὶσ ἁγνοεῖ ταύτασ εἶναι τοῦ δυσσεβοῦσ Ἀπολιναρίου. Εἰ μὴ ἄλλασ ἔχεισ, δεῖξον. Ἐπεὶ ταύτασ προφίροντεσ, πλεῶν πείθετε πάντασ, ὅτι κατ' ἀλήθειαν Ἀπολιναρίου τοῦ δυσσεβοῦσ, καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτῷ κακοδοξίαν ἐποσῆσατε.

καὶ τροφοεῖ ὁ αὐτόσ ἐπίσκοποσ Θεοδοσίου, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χριστοστόμου δύο χρήσεισ, ἧσ ἀναγνοῦσ ὁ ἀββᾶσ ΜΑΞ. ἔφη· Αὐταὶ Νεστορίου εἰσὶ τοῦ νοσήσαντοσ ἐπὶ

A firmata synodus quæ Romæ celebrata est, quoniam sine jussione facta est imperatoris. Max. Si synodos quæ factæ sunt jussiones imperatorum firmant, et non pia fides; recipe synodos quæ contra homousion factæ sunt: nam jussione principum sunt patrata. Primam videlicet in Tyro, secundam in Antiochia, tertiam in Seleucia, quartam in Constantinopoli sub Eudoxio Ariano, quintam in Nice quæ est in Thrace, sextam in Sirnio; et, post hæc multo post, septimam, in Epheso secundam cui Dioscorus præfuit: omnes enim hæc imperatorum jussio aggregavit. Attamen omnes damnatæ sunt propter impietatem infidelium dogmata ab eis confirmatorum. Quare autem non abjicitis eam quæ deposuit Paulum Samosatenum sub sanctis et beatis Dionysio papa Romano, et Dionysio Alexandrino, atque Gregorio miraculorum patratore qui eidem præfuit synodo, quoniam non est jussione facta imperatoris? Qui præterea canon promulgat solas illas approbandas synodos quæ imperatoris jussione sunt congregatæ? Verum etsi omnino jussione imperatorum synodos aggregetis, illas novit sanctas et probabiles synodos pius Ecclesiæ canon quas rectitudo dogmatum approbavit. Sed et bis, quemadmodum novit dominus meus et alios docet, fieri synodos in omni provincia per singulos annos regula sancit, jussionis imperialis nullam memoriam faciens, ad tuitionem salutaris fidei nostræ et correctionem omnium capitulorum quæ divinæ non conveniunt Ecclesiæ legi.

C Et dixit Theod. episcopus: Ita est, ut asseris. Dogmatum quippe rectitudo synodos roborat. Verumtamen non recipis libellum Mennæ, in quo unam voluntatem et unam operationem Christi dogmatizavit? Max. Ne det Dominus Deus! vos non recipitis, sed ejectionis omnes doctores qui post sanctum Chalcedonense concilium decertaverunt adversum Severi execrabilem hæresim: et ego habeo recipere libellum Mennæ qui post concilium fuit, per quem liquido sentire dignoscitur cum Severo, et Apollinario, et Macedonio, et Ario ac omni hæresi, et accusat concilium, imo perfecte rejicit per ea quæ dogmatizavit? Theod. Quid ergo? penitus non recipis unam operationem? Max. Et quis dicit unam operationem ex probabilibus magistris Ecclesiæ?

D Et attulit Theodosius scripta quæ falso ab eis ferebantur esse sanctorum Julii Romani et miraculorum factoris Gregorii, atque Athanasii testimonia, et legit ea. Et dixit Max. Timeamus nunc Deum, et ne velimus irritare illum in hæreticorum prolatione testimoniorum. Nullus enim ignorat hæc impii esse Apollinarii. Ergo si alia forsan habes, ostende. Nam hæc proferentes plus credere cunctis persuadetis, quod secundum veritatem impii Apollinarii et nequam eum eo sententiarum opinionem renovassetis.

Et profert idem episcopus Theod. sub nomine Chrysostomi duo testimonia, quæ agnoscens alba Max. ait: Hæc Nestorii sunt qui personalem in

a Græca hic ita sonant: aut omnino jussione imperatoris universas synodos cogere? Illas, etc.

Χριστοῦ τὴν προσωπικὴν δυάδα. καὶ εὐθίως θυμῷ ἄ-
 ζήσας ὁ ἐπίσκοπος εἶπε· Κύριε μοναχέ, ὁ Σατανὰς ἐλά-
 λησε διὰ τοῦ χυλινοῦ σου. ΜΑΞ. Μὴ λυπηθῆ ὁ δεσπότης
 μὴν πρὸς τὸν βούλον αὐτοῦ. καὶ λαβὼν, εὐθίως ἔδειξεν
 αὐτῷ τὰς αὐτὰς φωνὰς οὐσας Νεστορίου, καὶ ἐν ποίαις
 λόγοις αὐτοῦ κεκείμενας. ΘΕΟΔ. Ὁ Θεὸς οἶδεν, ἀδελφέ,
 τὰς χρήσεις ταύτας ὁ πατριάρχης μοι δίδωκε· πλὴν
 ἰδοῦ, τὰς μὲν Ἀπολλινάριον εἶπας, τὰς δὲ Νεστορίου.
 καὶ παραγγέλων τὴν τοῦ ἁγίου κυρίλλου χρεῖσιν τὴν λέ-
 γουσαν· « Μίαν τὴν καὶ συγγενῆ, καὶ δι' ἁμφοῖν ἐπιδικωσὺς
 ἐνέργειαν, » εἶπε· Τί πρὸς ταῦτα λέγεις; ΜΑΞ. Εἰσὶ τινες
 δαιξάντες αὐτὴν κατ' ἀλήθειαν κατὰ προσθήκην θεώσαν
 ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Εὐαγγελίου, τῇ γινομένῃ ἐκ τοῦ ἁγίου
 τούτου Πατρὸς, ὑπὸ Τιμοθέου τοῦ Ἐλλύρου· ἔστω δὲ
 καθ' ὑμᾶς αὐτοῦ· ἐξετάσωμεν τῶν τὴν διάνοιαν τῶν
 πατριῶν φωνῶν, καὶ γνωσόμεθα τὴν ἀλήθειαν. ΘΕΟΔ.
 Τοῦτο οὐ συγχωρῶ γενέσθαι. Ἀπλῆς γὰρ τὰς φωνὰς
 ἀνάγκην ἔχεις διέξασθαι. ἃ ΜΑΞ. Εἰπέ μοι τὴν διαφορὰν,
 ἰδέσθεις γενόμενος, τῶν ἁπλῶν φωνῶν πρὸς τὰς ποικίλας.
 ΘΕΟΔ. Ἴνα ὡς ἴσθι τὴν φωνὴν διέξῃ, καὶ μὴ ἐρευνητῆς
 τὴν διάνοιαν αὐτῆς. ΜΑΞ. Προσφώνος καινοῦς καὶ ξένους
 τῆς Ἐκκλησίας καὶ περὶ τῶν φωνῶν εἰσάγετε θεσμούς. Εἰ
 κατ' ὑμᾶς οὐ δεῖ ἐρευθεῖν τὰς φωνὰς τῶν γραφῶν καὶ τῶν
 πατέρων, ἐκβάλλομεν πᾶσαν τὴν γραφὴν τὴν παλαιὰν
 καὶ τὴν καινὴν. Ἐκούσαμεν γὰρ λέγοντος τοῦ δαβὶδ·
 « Μακάριοι, οἱ ἐξερευνῶντες· τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ
 καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτὸν· ὡς μηδεὶς χωρὶς ἐρίνης
 δυναμένον ἐκζητῆσαι τὸν Θεόν, καὶ πάλιν, « Συνέπισόν μου,
 καὶ ἐξερευνήσω τὸν νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ
 καρδίᾳ μου, » Ὡς τῆς ἐρίνης ἀγούσης ἐπὶ τὴν γνώσιν
 τοῦ νόμου, καὶ τῆς γνώσεως πόθῃ πεποιθὸς τοὺς ἀξιούς
 ἐν καρδίᾳ αὐτῶν φυλάξαι, διὰ τῆς πληρώσεως τῶν ἐν
 αὐτῷ κεκείμενων ἁγίων ἐντολῶν. καὶ πάλιν· « Θαυμαστὰ τὰ
 μαρτύριά σου, διὰ τοῦτο ἐξηρνήθησεν κατὰ ἡ ψυχὴ μου· »
 Τί δὲ, παραβολὰς καὶ αἰνίγματα καὶ σκοτεινοὺς λόγους
 ἐρευθεῖν ἡμᾶς βούλεται ὁ παροικιακὸς λόγος; Τί δὲ ὁ
 κύριος ἐν παραβολαῖς λαλῶν βούλεται νοεῖν τοὺς μαθη-
 τὰς, διδάσκων τῶν παραβολῶν τὴν διάνοιαν; Τί δὲ
 πρᾶξιόντων; Ἐρευνεῖτε τὰς γραφάς, ὡς μαρτυροῦσας
 περὶ αὐτοῦ; Τί δὲ ὁ τῶν ἀποστόλων κορυφαῖος Πέτρος
 διδάσκει βούλεται· « Περὶ ἧς σωτηρίας ἐζητήσουσιν, καὶ
 ἐξερευνήσουσιν προφῆται, » λέγων; Τί δὲ Παῦλος ὁ θεὸς
 ἀπόστολος, λέγων· « Εἰ κεκαλυμμένον ἴσθι τὸ Εὐαγγέλιον,
 ἀλλ' ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ὧν ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου
 ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμούς τῶν διανοίας αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ
 διαυγῆσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ; »
 ἵς ἔοικεν, ἕξομοιωθῆναι ἡμᾶς βούλεσθαι τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ
 τινες ἁπλᾶις ταῖς φωναῖς, ὡς λέγεται, τουτέστι μόνῃ τῇ
 γραμμάτι ὡσπερ τινι φορτυῷ ἐγχώσαντες τὴν νοῦν,
 ἐξέπεσαν τῆς ἀληθείας, τὸ κάλυμμα ἔχοντες ἐν ταῖς καρ-
 διαῖς αὐτῶν, τοῦ μὴ νοῦσαι τὸ κύριον πνεῦμα, τὸ ἐγκυ-
 κρημένον τῇ γραμμάτι, περὶ οὗ φασί· « Τὸ μὲν γράμ-
 μα ἀποκατείνει, τὸ δὲ πνεῦμα, ζωοποιεῖ. » Πληροφορηθῆ ὁ
 δεσπότης μου, ὅτι ἐγὼ οὐκ ἀνέχομαι διέξασθαι φωνὴν
 χωρὶς τῆς ἐκκεκλιμένης αὐτῇ διανοίας, ἵνα μὴ γίνωμαι
 προφανὴς Ἰουδαίος.

A Christo dualitatem vesane dogmatizavit. Et statim
 furore fervescens THEOD. dixit : Domne monachie,
 Satanas locutus est per effrenatum os tuum. MAX.
 Ne tristetur dominus meus contra servum suum. Et
 mox sumens ostendit ei easdem voces esse Nestorii,
 et in quibus sermonibus ejus jacerent. THEOD. Deus
 novit, frater, hæc testimonia patriarcha mihi dedit.
 Verum ecce, alia quidem horum dixisti Apollinarli,
 alia vero Nestorii. Et producto sancti Cyrilli testi-
 monio, quod ait : *Unam atque cognatam per utram-
 que demonstrans operationem*, dixit : Quid ad hæc
 dicis? MAX. Sunt quidam ostendentes illud in verita-
 te per additionem positum in interpretatione Evan-
 gelii, quo facta est ex hoc sancto Patre a Timotheo
 Ehiro. Verum, sit secundum vos ejus. Scrutemur
 igitur sensum paternarum vocum, et cognoscamus
 veritatem. THEOD. Hoc non permitto fieri. Simples
 enim voces necessarium habes recipere. MAX. Dic
 mihi differentia, deprecabilis factus, vocum ad va-
 rias. THEOD. Ut sicuti est recipias vocem, et ne
 scrutentis sensum ipsius. Et MAX. Evidenter, inquit,
 novas et extraneas Ecclesie etiam super vocibus in-
 troducitis leges. Si secundum vos non oportet scruta-
 ri voces Scripturarum ac Patrum, abjicimus om-
 nem Scripturam, Veterem scilicet atque Novam.
 Audivi enim dicentem David : *Beati qui scrutantur
 testimonia ejus, in toto corde exquirunt eum* (Psal.
 xviii, 2) : præsertim cum nemo sine scrutinio possit
 exquirere Deum. Et rursus : *Da mihi intellectum, et
 scrutabor legem tuam, et custodiam illam in toto corde
 meo* (ibid., 34). Tanquam scrutinio agente ad cognitio-
 nem legis atque scientie, cum desiderio persuadecat
 dignis ex corde eam custodire per completionem sanc-
 torum quæ in ea posita sunt mandatorum. Et iterum :
*Mirabilia testimonia tua : ideo scrutata est ea anima
 mea* (ibid., 129). Quid autem parabolas, et ænigmata et
 obscurus sermones scrutari nos vult proverbialis ser-
 mo? Quidve Dominus in parabolis loquens vult intel-
 ligere discipulos suos, parabolarum edocens sensum?
 Quid etiam præcipiens : *Scrutamini Scripturas* (Joan.
 v, 39), utpote testimonium perhibentes de se? Quid
 et primus apostolorum Petrus docere vult, *De qua
 salute exquisierunt atque scrutati sunt prophetæ* (Petr.
 i, 10), dicens? Quid vero Paulus divinus apostolus di-
 cens : *Si opertum est Evangelium, sed in his qui per-
 sunt est opertum, in quibus sæculi hujus excæcavit oculos
 mentis eorum, ut non luceat eis illuminatio scientiæ
 Christi?* (II Cor. iii, 6.) Ut apparet, similes nos
 vultis esse Judæis, qui simplicibus, ut dicitis, vocibus,
 id est sola littera, veluti quadam mole mentem obru-
 entes, evulsi sunt a veritate velamen habentes in cor-
 dibus suis, ut non intelligant spiritum qui proprie est
 et occultatur in littera. Unde et ait : *Littera quidem
 occidit, spiritus vero vivificat* (II Cor. iii, 6). Certus
 efficiatur dominus meus, quia ego nullatenus patiar
 suscipere vocem absque sensu qui rejacet in ipsa, ne
 fiam manifestus Judæus.

Ἡ hæc ex Anastasii versione in Græcum transtulit Sirmundus, ut videtur, apud quem tamen Latine lo-
 gendum esset differentiam.... simplicium vocum.

Τούτου δὲ ἀκούσας ΘΕΟΔ. εἶπεν· Μίαν ἐνεργίαν τοῦ Ἀ Χριστοῦ ὑποστατικῶν ἐφειλομένῳ λίγειν. ΜΑΞ. Σκοπήσω-
 μεν τὸ τικτόμενον ἐκ τούτου κακόν, καὶ φύγωμεν τὴν
 ξένην ταύτην φωνήν. Μόνων γὰρ ἀρετικῶν πολυθεούντων
 ἐστίν. Εἰ γὰρ ὑποστατικῶν λέγομεν τοῦ Χριστοῦ τὴν
 μίαν ἐνεργίαν, οὐ συμβαίνει δὲ κατὰ τὴν ὑπόστασιν τῷ
 Πατρὶ καὶ Πνεύματι ὁ Υἱός, ὅπῃ δὲ ὅτι οὔτε κατὰ τὴν
 ὑποστατικὴν ἐνεργίαν· ἀναγκαζόμεθα δὲ ὡς περὶ τῷ
 Υἱῷ, οὕτως καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι ὑποστατικῶς
 ἐνεργίας ἀπονεῖμαι· καὶ καθ' ἡμᾶς, τίσσαρας ἐνεργίας
 ἔξει μακαρία θεότης· τρεῖς ἀφοριστικῶς τῶν ἐν οἷς ἐστὶ
 προσώπων, καὶ μίαν κοινὴν σημαντικὴν τῆς κατὰ φύσιν
 τῶν τριῶν ὑποστάσεων κοινότητος· Καὶ κατὰ τοὺς Πατέ-
 ρας, εἴπερ αὐτῶν δεχόμεθα τὴν διδασκαλίαν, τετραθείαν
 νοσήσομεν. Φυσικὴν γὰρ, ἀλλ' οὐχ ὑποστατικὴν πᾶσιν
 εἶναι διαγορεύουσιν ἐνεργίαν. Καὶ εἰ τοῦτο ἐστὶν ἀληθές,
 ὡς οὖν καὶ ἐστὶ, τίσσαρας φύσεις, τίσσαρας θεοὺς,
 διαφέροντας ἀλλήλων ὑποστάσει τε καὶ φύσει διεχθισό-
 μεθα λίγοντες. Πλὴν, τίς εἶδεν ἢ ιδεώρῃσιν ἰδιάζουσαν
 ἐνεργίαν οἰουμένην, τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος ἀγομένων, καὶ
 ὑπὸ τὸν κοινὸν ὀρισμὸν τοῦ εἶδους φύσει ταυτομένων;
 Οὐδέποτε γὰρ γίνεσθαι τὸ φύσει κοινόν, ἐνός καὶ μόνου
 τινός ἴδιον, τὰ γὰρ ὑποστατικὰ σήμαντρα, οἶον, γρηγό-
 ρης, ἢ σιμόντος, ἢ γλαυκότης, ἢ ψεδνότης, καὶ ὅσα
 τοιαῦτα, ἀφοριστικὰ εἰσι συμβεβηκότα τῶν ἀριθμῶν
 ἀλλήλων διαφερόντων. Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος ὡς τε τὴν
 φύσιν ὄν, ἀλλ' οὐχ ὡς τις τὴν ὑπόστασιν, ἐνεργεῖν
 πίπυκε, κατὰ τε τὸν ἰδιώτατα καὶ κοινῶς νοούμενον τε
 καὶ λεγόμενον κατηγορικὸν λόγον. Οἶον τὸ ζῶον, τὸ λογ-
 κόν, τὸ θνατόν, ὅπερ ἐστὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς γενικοῦ λό-
 γου. Πάντες γὰρ τῆς αὐτῆς μετέχουσι ζωῆς, τῆς αὐτῆς
 λογικότητος, καὶ τῆς αὐτῆς ῥοῆς καὶ ἀπορόρης· καὶ τοῦ
 καθέζεσθαι, καὶ ἰστασθαι, καὶ λαλεῖν, καὶ σιγᾶν, καὶ
 ὀρεῖν, καὶ ἀκούειν, καὶ ἀπεσθαι· ἀπὲρ εἰσι τοῦ κοινού
 ἐν ἡμῶν νοούμενου λόγου. Οὐδεὶς οὖν καινοτομεῖν φωνᾶς
 μὴ ἔχουσας ἰσχὺν ἢ γραφικὴν ἢ πατρικὴν ἢ φυσικὴν,
 ἀλλὰ ξένην, καὶ διαστραφαῖς ἀνθρώπων ἐξηρημάτην.
 Πλὴν διεῖξόν μοι ταύτην κειμένην ἐν οἰωδύποτι Πατρὶ,
 καὶ πάλιν τὸν νοῦν τοῦ ταύτην εἰρηκότος ἐπιζητού-
 μεν.

ΘΕΟΔ. Τί οὖν; οὐ δεῖ παντελῶς ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν
 μίαν ἐνεργίαν; ΜΑΞ. Κατὰ τὴν ἁγίαν γραφίαν, καὶ
 τοὺς ἁγίους Πατέρας, οὐδὲν τοιοῦτον λέγειν παρελά-
 βομεν· ἀλλ' ὡς περὶ δύο φύσεις τὸν Χριστὸν τὰς ἐξ ὧν
 ἐστίν, οὕτως καὶ τὰς φυσικὰς αὐτοῦ θελήσεις καὶ
 ἐνεργίας καταλλήλως αὐτῷ, ὁμοῦ τε φύσει Θεῷ καὶ
 ἀνθρώπῳ ὄντι τῷ αὐτῷ, πιστεύειν καὶ ὁμολογεῖν ἐπι-
 τράπτου. ΘΕΟΔ. Ὅντως, δέσποτα, καὶ ἡμεῖς ὁμολο-
 γοῦμεν καὶ τὰς φύσεις καὶ διαφόρους ἐνεργείας, του-
 τίστι, θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην· καὶ θελητικὴν αὐτοῦ
 τὴν θεότητα, καὶ θελητικὴν αὐτοῦ τὴν ἀνθρωπότητα·
 ἐπειδὴ οὐκ ἄνευ θελήσεως ἦν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Δύο δὲ
 οὐ λέγομεν, ἵνα μὴ μαχόμενον αὐτὸν αὐτῷ εἰσαγάγωμεν.
 ΜΑΞ. Τί οὖν; δύο φύσεις λέγοντες, μαχομένης αὐτὰς

At vero THEOD. hoc audito, ait : Unam operatio-
 nem Christi subsistentialem debemus dicere. MAX.
 Inspectamus malum quod ex hoc gignetur, et fugiamus
 externam hanc vocem : hæreticorum enim est tan-
 tum qui deorum multitudinem colunt. Si enim sub-
 sistentialem Christi dixerimus unam operationem.
 cum non aptetur aliquando secundum subsistentiam
 Patri et Spiritui Filius, haud dubium quin nec secun-
 dum subsistentialem operationem : cogemur quem-
 admodum Filio, ita et Patri et Spiritui subsisten-
 tiales operationes tribuere : et, secundum vos, qua-
 tuor operationes habebit beata divinitas, tres segre-
 gativas personarum in quibus est, et unam communem
 significativam societatis quæ est secundum naturam
 trium subsistentiarum : et, secundum Patres, si duxerit
 eorum doctrinam recipimus, quadripartitam erimus
 deitate languentes. Naturalem quippe, non subsisten-
 tialem, omnem esse decernunt operationem. Et, si hoc
 verum est, sicut re vera est, quatuor naturas, et
 quatuor natura deos differentes ab invicem subsi-
 stentia et natura dicere apparebimur. Verumtamen
 quis dixit, aut contemplatus est seorsum habitam
 operationem cuiuspiam eorum, quæ sub aliqua spe-
 cie rediguntur, et sub communi diffinitione speciei
 natura taxantur? Nunquam enim aliquando fit id
 quod natura commune est, unius et solius cuiuslibet
 proprium. Subsistentialem namque indicia, ut puta
 nasi prolixitas seu brevitatis, aut oculorum albedo,
 aut calvitium, et quæcumque sunt talia, deputativa
 accidentia sunt numeris ab invicem differentibus.
 C Omnis enim homo, ut aliquid natura existens, sed
 non ut quis, subsistentia dignoscitur operari secun-
 dum categoricam rationem, quæ tam singulariter
 quam communiter intelligitur, necnon et dicitur.
 Ut puta, animal rationale quod est generalis secun-
 dum nos rationis. Omnes enim eandem percipimus
 vitam, et eandem rationabilitatem, et flexum, et de-
 flexum, et sedere, et stare, et loqui, et tacere, et vi-
 dere, et audire, et tangere, quæ sunt rationis, quæ
 communiter in nobis intelliguntur. Non itaque oportet
 innovare voces non habentes vim, vel sacre Scri-
 pturæ, vel Patrum, aut naturalem, sed exteram et
 versutis hominum adinventam. Verumtamen ostende
 mihi hanc positam in quovis Patre, et iterum
 D sensum ejus qui hanc dixit inquiremus.

THEOD. Quid ergo? non oportet omnimodis in
 Christo dicere unam operationem? MAX. Secundum
 sanctam Scripturam sanctosque Patres, nil tale
 dicendum suscepimus. Sed quemadmodum duas na-
 turas Christum ex quibus et est, ita et naturales ejus
 voluntates et operationes convenientes sibi, cum sit
 natura Deus idem ipse simul et homo, credere jussi
 sumus et confiteri. THEOD. Vere, domine, et nos
 confitemur et naturas et operationes diversas, id est
 divinam et humanam, atque ipsius cum voluntate
 deitatem, sed et cum voluntate humanitatem : quo-
 niam sine voluntate nullatenus erat anima ejus. Duas
 autem non dicimus, ne hunc sibi met pugnam infe-
 rentem introducamus. MAX. Ergone duas naturas di-

εὐαγγεῖται διὰ τὴν ἀριθμὸν; ΘΕΟΔ. Οὐ. ΜΑΞ. Τί οὖν; Ἄ centes, repugnantes eas infertis propter numerum? φύσεις· ἐπισημαζόμενος ὁ ἀριθμὸς οὐ διαίρει, ἀλλ' ἐπὶ ΘΕΟΔ. Non Max. Ergone naturis designatus numerus non dividit, sed, cum in voluntatibus et operationibus dicitur, divisionis habet virtutem? ΘΕΟΔ. Utique in his divisionem habet, et Patres numerum in voluntatibus et operationibus non dixere, fugientes divisionem; sed alteram et alteram, atque divinam et humanam, duplam, duplicem, et, ut dixerunt dico, καὶ διττὴν καὶ ὡς εἶπαν λέγω, καὶ ὡς εἰρήκασιν λέγω.

ΜΑΞ. Διὰ τὸν Κύριον. Ἐάν τις σοὶ εἴπῃ, ἄλλην καὶ ἄλλην, πόσας νοεῖς; ἢ θείαν καὶ ἀνθρωπίνην, πόσας νοεῖς; ἢ διττὴν καὶ διττὴν, πόσας νοεῖς; ΘΕΟΔ. Οἶδα πὺς νοῦ, δύο δὲ οὐ λέγω. Τότε στραφεὶς ὁ ἀδελφῆς ΜΑΞΙΜΟΣ πρὸς τοὺς ἄρχοντας, εἶπε· Διὰ τὸν Κύριον· ἴαν ἀκούσῃτε μίαν καὶ μίαν, ἢ ἄλλην καὶ ἄλλην, ἢ δις δύο, ἢ δις πέντε, τί νοοῦτε τοῖς λέγουσιν ἀποκρίνεσθε; καὶ εἶπαν· Ἐπειδὴ ὠρκίσαμεν ἡμᾶς, τὸ μίαν, δύο νοοῦμεν· καὶ ἄλλην καὶ ἄλλην, δύο νοοῦμεν· καὶ δις δύο, τέσσαρα νοοῦμεν· ὁμοίως καὶ δις πέντε, δέκα νοοῦμεν. Καὶ ὡς περ αἰδισθεὶς ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ τὴν ἀποκρίσιν ἐκείνων, εἶπε· Τὸ μὴ εἰρημῶν τοῖς Πατράσιν, οὐ λέγω. καὶ λαβὼν εὐθείως ὁ ἀδελφῆς ΜΑΞΙΜΟΣ τὴν βίβλον τῶν πεπραγμένων τῆς ἁγίας ἀποστολικῆς συνόδου, εἶδε τοὺς ἁγίους Πατέρας τὰς δύο θελήσεις καὶ ἐνεργείας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διαρρήθην λέγοντας. Ἦν λαβὼν βίβλον τῶν πεπραγμένων ἐξ αὐτοῦ Θεοδοσίου ὁ ὑπατος, ἀνέγνω καὶ αὐτὸς πᾶσας τὰς χρήσεις τῶν Πατέρων. καὶ τότε ἀπεκρίθει ΘΕΟΔ. ἐπίσκοπος εἶπεν· Ὁ Θεὸς οἶδεν, εἰ μὴ προσωπικῶς τὰ ἀναθήματα ἔθηκεν ἡ σύνοδος αὐτῆ, πρὸς τὸν ἀνθρώπου ἐδύχου αὐτὴν. Ἄλλ' ἵνα μὴ χρονοτριβῶμεν ἐνταῦθα, εἰ τί εἶπαν οἱ Πατέρες, λέγω, καὶ ἰγγραῖως εὐθείως ποιῶ, δύο φύσεις, καὶ δύο θελήματα καὶ δύο ἐνεργείας· καὶ εἰσελθε μεθ' ἡμῶν κοινωνήσων, καὶ γενέσθω ἑνωσις.

ΜΑΞ. Δίσποτα, ἐγὼ οὐ τολμῶ δεῖξασθαι συγκατάθεσιν παρ' ὑμῶν ἰγγραφον περὶ τοιοῦτου πράγματος, φίλος ὑπάρχων μοναχός· ἀλλ' ἴαν κατένευξεν ὑμᾶς ὁ Θεός, τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων δεῖξασθαι φωνάς, καθὼς ἀπαιτεῖ ὁ κανὼν, πρὸς τὸν Ῥώμης περὶ τούτου ἰγγραῖως ἀποτελεῖται ἤρουν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ πατριάρχης καὶ ἡ κατ' αὐτὸν σύνοδος. Ἐγὼ γὰρ οὐδὲ τούτων γενομένων κοινωνῶ, ἀνακρινομένων τῶν ἀναθηματισθέντων ἐπὶ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς. φοβοῦμαι γὰρ τὸ κατάκριμα τοῦ ἀναθήματος. ΘΕΟΔ. Ὁ Θεὸς οἶδεν, οὐ καταγνώσκω σου φοβουμένου· ἀλλ' οὕτε ἄλλος τις. Ἄλλ' ἂν δὸς ἡμῖν βουλὴν διὰ τὸν Κύριον, ἴαν ἔσται τοῦτο δυνατὸν γενέσθαι. ΜΑΞ. Ποίαν βουλὴν ἔχω ὑμῖν περὶ τούτου δοῦναι; Ὑπάγετε, ψυλαφήσατε ἴαν τι τοιοῦτον γίγνεται ποτε, καὶ μετὰ θάνατον ἀπέλυθη τις τοῦ περὶ τὴν πίστιν ἰγγραῖματος, καὶ τοῦ ἐξενεχθέντος κατ' αὐτοῦ κατακρίματος. καὶ καταδίζηται ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης μιμησασθαι τοῦ Θεοῦ τὴν συγκατάθεσιν. καὶ ποιήσωσιν, ὁ μὲν κίλισεν παρακλητικῆν, ὁ δὲ συνοδικὴν δέησιν πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης· καὶ πάντως εἴπερ εὐρηθείη τροπὸς ἐκκλησιαστικῆς, τοῦτο ἐπιτρέπων διὰ τὴν ὀρθὴν ὁμοδοσίαν τῆς πίστεως, συμβιβάζεται ὑμῖν περὶ τούτου.

Inserere ex Græco, ut sanctorum Patrum voces acciperetis, sicut poscit regula Ecclesiæ, ad Romanum episcopum de ea re in scriptis, etc. SIRM.

centes, repugnantes eas infertis propter numerum? THEOD. Non Max. Ergone naturis designatus numerus non dividit, sed, cum in voluntatibus et operationibus dicitur, divisionis habet virtutem? THEOD. Utique in his divisionem habet, et Patres numerum in voluntatibus et operationibus non dixere, fugientes divisionem; sed alteram et alteram, atque divinam et humanam, duplam, duplicem, et, ut dixerunt dico, et, ut fassi sunt fateor.

Max. Propter Dominum! si quisquam tibi dixerit alteram et alteram, quot intelligis? vel duplam aut duplicem, quot intelligis? THEOD. Novi qualiter intelligam: duas autem non dico. Tunc conversus abba Max. ad principes, dixit: Propter Dominum! Si audieritis unam et unam, et aliam ac aliam, aut bis duas, aut bis quinque, quid intelligentes his qui hoc dicerent responderetis? Et dixerunt: Quoniam adjurasti nos, unam et unam, duas intelligimus, et alteram et alteram, duas intelligimus, et bis duas, quatuor intelligimus: similiter et bis quinque, decem. Et quodammodo reveritus THEOD. responsionem eorum, ait: Quod non est a Patribus dictum, non dico. Et accepto protinus abba Max. libro gestorum sanctæ ac apostolicæ synodi Romanæ, monstravit sanctos Patres duas voluntates et operationes Salvatoris nostri et Dei Jesu Christi aperte dicentes. Quem acceptum ab eo Theodosius consul legit, sed et omnia sanctorum testimonia Patrum. Tuncque respondens THEOD. episcopus dixit: Deus scit, nisi quia personaliter anathemata posuit synodus hæc, plus quam omnis homo recepisset illam. Sed ne moras hic faciamus. Quidquid dixerunt Patres dico, et in scriptis continuo facio duas naturas, et duas voluntates, et duas operationes: et ingredi, nobiscum communica, et fiat unitas.

Max. Domine, non audeo ego suscipere consensum a vobis in scriptis super hujuscemodi re, cum sim monachus purus. Sed postquam Deus ad compunctionem vos excitavit, in scriptis transmittite; id est imperator, et patriarcha synodusque ipsorum. Ego enim nec his peractis communico, dum recitantur anathematizati inter sanctam oblationem: timeo enim condemnationem anathematis. THEOD. Deus novit, non reprehendo te quia times, nec alius quisquam. Sed da nobis consilium propter Dominum, si est hoc possibile fieri. Max. Quod consilium habeo super hoc dare vobis? Ite, perscrutamini, si tale quid aliquando factum sit, et post mortem solutus sit quispiam a crimine quod in fidei causa contraxit, atque ab illata contra se querela seu damnatione; et consentiant imperator ac patriarcha imitari Dei condescensionem, faciatque imperator quidem jussionem rogatoriam, patriarcha vero synodicam deprecationem ad papam Romanum: et profecto si repertus fuerit mos procul dubio ecclesiasticus hoc præcipiens, ob rectam confessionem conveniet vobiscum super hoc.

ΘΕΟΔ. Τοῦτο πάντως γίνεται, ἀλλὰ δός μοι λόγον, ἅτι ἐὰν ἐμὲ κέμπωσιν, ἔρχη μετ' ἐμοῦ. ΜΑΞ. Δίσποτα, συμφίρει σοι τὸν σύνδουλόν μου τὸν ἐν Μεσημβρίᾳ λαβεῖν μεθ' ἐκείνου, ἕπερ ἐμὲ. Ἐκείνος γὰρ τὴν γλώσσαν οἶδε, καὶ αἰθύνεται αὐτοῦ ἐξίως, τοσοῦτους χρόνους καταζόμενον, διὰ τε τὸν Θεόν, καὶ τὴν κρατούσαν ὀρθὴν πίστιν ἐν τῷ κατ' ἐκείνου θρόνῳ. ΘΕΟΔ. Ἀψιμαχίας διαφόρους, πρὸς ἀλλήλους ἔχομεν, καὶ οὐχ ἴδιως ἔχω μετ' ἐκείνου ἀπειθεῖν. ΜΑΞ. Δίσποτα, ἵπῳ ἔδοξε τοῦτο γενέσθαι, ἐπιθεῖν γίνεται τῶν δοξάντων, καὶ ὅπου βούλεσθε, ἀκολουθῶ ὑμῖν. Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀνίστασιν πάντες μετὰ χαρῆς καὶ θαυμάσιον καὶ ἐθαλον μετόνοιν, καὶ εὐχὴ ἐγένετο· καὶ ἕκαστος αὐτῶν τὰ ἅγια Εὐαγγέλια, καὶ τὸν τίμιον σταυρὸν, καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς δεσποίνης ἡμῶν, τῆς αὐτῶν τελευτῆς παναγίας θεοτόκου ἡσπάσαντο, τειθεικότες καὶ τῆς ἰδίας χειρὸς ἐπὶ βεβαιώσει τῶν λαληθέντων.

Ἔτα μικρὸν διηλήσαντες πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου, καὶ τῆς θείων ἐντολῶν τηρήσεως, στραφεῖς ΘΕΟΔ. ὁ ἐπίσκοπος πρὸς τὸν ἀββᾶν Μάξιμον, εἶπεν· Ἰδοῦ, πάντα διαλείνεται τὰ σκάνδαλα, καὶ γίγνεται εἰρήνη διὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ γενέσεται· Ἀλλὰ διὰ τὸν πόρον, μὴ κινήσῃς με· οὐ λέγεις καθ' οἰουδήποτε τρόπον· μίαν θέλησιν, καὶ μίαν ἐνεργίαν ἐπὶ Χριστοῦ; ΜΑΞ. Οὐκ ἐνδέχεται με τοῦτο εἰπεῖν ποτε· καὶ λέγω τὴν αἰτίαν, ἵνα ἐξὸν ἐστὶν ἡ φωνὴ τοῖς ἁγίοις Πατράσι, δύο φύσεων μίαν λέγειν θέλησιν καὶ ἐνεργίαν. Ἔτα δέ, διὰ παντός τρόπου ὁ τοῦτο λέγων, εὐρίσκει εὐθυδῶλος ὑπαντιῶσιν αὐτῷ τὴν ἀτοπίαν. Ἐὰν γὰρ εἶπω φυσικὴν, φοβηῖμαι τὴν σύγχυσιν. Ἐὰν εἶπω ὑποστατικὴν, θαυμά τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος τὸν ἴδιον, καὶ τρεῖς θελήσεις εἰσ-γων φανήσομαι, μὴ συμβαινούσας ἀλλήλαις, ὥσπερ καὶ τὰς ὑποστάσεις. Ἐὰν εἶπω τὴν ὡς ἐνός μίαν θέλησιν καὶ ἐνεργίαν, ἀναγκάζομαι καὶ τὴν ὡς ἐνός τοῦ Πατρὸς, καὶ τὴν ὡς ἐνός τοῦ Πνεύματος εἰπεῖν, κἂν μὴ θέλω, θέλησιν καὶ ἐνεργίαν· καὶ ἐσφραγίσεται εἰς πολυθείαν ἐκπίπτων ὁ λόγος. Ἐὰν εἶπω σχετικὴν, τὴν Νεστορίου εἰσάγω προσωπικὴν διείρησιν. Ἐὰν εἶπω παρὰ φύσιν, ψείρω τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦτος· φοβῶ γὰρ τῆ φύσει, τὸ παρὰ φύσιν ἐστὶ, καθὼς οἱ Πατέρες εἰρήκασι.

ΘΕΟΔ. Μίαν δὲ τὴν ἔνωσιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θέλησιν, πάντῃ τε καὶ πάντως ὀφειλομένη λέγειν, καθάπερ Σέργιος καὶ Πύρρος, ὡς ἔμαι καλῶς νεονοκότες γεγράφασι. ΜΑΞ. Εἰ κἀνύεις, δίσποτα, δεῖξαι μου περὶ τούτου δύο ῥήματα· εἰ διὰ τὴν ἔνωσιν μία τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, καθάπερ Σέργιος καὶ Πύρρος καὶ Παῦλος γεγράφασι, γέγονε θέλησις, ἑτεροβελῆς κατ' αὐτοὺς ἔσται ὁ ἴδιος τῷ Πατρί, διὰ τὴν φύσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἔνωσιν, μίαν κατὰ τὸν ἴδιον ἔχοντι θέλησιν, ἕπερ οὐ τάντων ἐστὶν ἔνωσις καὶ φύσις. Εἰ διὰ τὴν ἔνωσιν μία κατ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γέγονε θέλησις, αἰτίαν αὐτῆς· εἴτε πάντως τὴν ἔνωσιν, ἢ οὐδετέραν τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ φύσις, καὶ σχετικῶς κατ' αὐτοὺς ἔσται προ-

THEOD. Hoc profecto fit. Sed da mihi verbum, quod, si me miserint, venias mecum. MAX. Domine, expedit tibi conservum meum qui est Mesembriae accipere tecum magis quam me. Ipse enim et linguam novit, et verebuntur eum dignius, eo quod per tot annos cruciatus fuerit propter Deum et rectam fidem quae tenetur in sede ipsorum. THEOD. Jurgia diversa habuimus ad invicem modo, et ideo non grantanter accipio pergere cum illo. MAX. Domine, jam quia visum est hoc fieri, exitus fiat eorum quae putata sunt, et sequor quocumque jusseritis. Et in his surrexerunt omnes cum gaudio et lacrymis, postisque in terra genibus, oratio facta est, et unusquisque ipsorum sancta Evangelia, pretiosamque crucem, et imaginem Dei ac Salvatoris nostri Jesu Christi, atque dominæ nostræ, quæ illum peperit, sanctissimæ Dei genitricis salutaverunt: ponentes nihilominus manus suas ad certificationem eorum quæ facta sunt.

Deinde cum pusillum confabulati fuissent ad invicem de vita quæ secundum Deum agitur, et divinorum observantia mandatorum, conversus THEOD. episcopus ad abbatem Maximum dixit: En omnia soluta sunt scandala, et facta est pax per Deum, et fiet. Sed propter Dominum ne celes me. Non dicis per quemcumque modum unam voluntatem et operationem in Christo? MAX. Non mihi possibile est hoc aliquando dicere. Et dico causam, quoniam extranea vox est sanctis Patribus duarum diversarum naturarum unam dicere voluntatem et operationem. Deinde vero et per omnem modum, qui dicit hoc inveniet jure occurrentem sibi pravitatem. Primo, quoniam si dixero naturalem, timeo commistionem. Secundo, quia si dixero subsistentialem, divido a Patre ac Spiritu sancto, et tres voluntates inducere apparebo mutuo sibimet congruentes, quemadmodum et subsistentias. Tertio, quoniam si dixero velut unius unarum voluntatem et operationem, cogor et velut unius Patris, et velut unius Spiritus dicere, licet nolim, voluntatem et operationem; et invenietur sermo in multitudinem deorum cecidisse. Quarto, si dixero affectualem, Nestorii infero personalem divisionem. Quinto, si dixero præter naturam, corumpo existentiam voluntatis. Corruptio quippe est naturæ id quod præter naturam est, quemadmodum Patres dixerunt.

THEOD. Unam propter unitionem Salvatoris nostri voluntatem per omnia et omnino dicere debemus, sicut et Sergius et Pyrrhus, bene, ut reor, intelligentes, scripserunt. MAX. Si jubes, domine, suscipe deo super hoc verba mea. Primo, quia si propter unitionem una Dei et Salvatoris nostri, sicut Sergius, Pyrrhus, et Paulus scripserunt, voluntas effecta est, alterius voluntatis secundum illos erit Filius Patri propter naturam, sed non propter unitionem, secundum Filium habenti voluntatem, si non idipsam est unitio et natura. Secundo, quia si propter unitionem una secundum ipsos Salvatoris nostri voluntas effecta est, causam profecto suam unitionem habebit, et

θαλως ἢ θιλάσας, ἀλλ' οὐ φύσεις· σχίσαν γὰρ, ἀλλ' οὐ Λ
 φύσιν ὁ τῆς ἀληθείας τὴν ἔνωσιν ἐπιστάται λόγος. Εἰ
 διὰ τὴν ἔνωσιν, ὡς ἔφασαν, μίξ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γι-
 γίεται θιλάσας, ποῖα θιλάσας φασὶν αὐτὴν γεγενησθαι
 τὴν ἔνωσιν; Οὐ γὰρ ἴσμεν τῇ δι' αὐτὴν γενομένη φασὶν
 ἢ ἀλλοτρίως φρονεῖν, καὶ τὸ παράλογον φεύγοντες·
 εἰ δὲ τὴν ἔνωσιν μία τοῦ Σωτῆρος γένηται θιλάσας,
 ὅθεν ὅτι πρὸ τῆς ἔνώσεως, ἢ κοιντελὸς ἦν, ἢ παντελὸς
 ἀθάλας. καὶ εἰ μὲν πολυθελὸς ἦν, μίωσιν τῶν πολλῶν,
 πρὸς μίαν σκαλίς ὑπέμεινε θιλάσιν, καὶ τροπῆς προ-
 φανῶς ἰδέεσθε πάθος, τὴν τῶν προσονοῦν αὐτῶ φύσι-
 κὸς πολλῶν θιλάσων μίωσιν. Εἰ δὲ παντάσῃσιν ἦν
 ἀθάλας, κρίνεσθε τῆς φύσεως ἀπέφηνεν οὕτως τὴν ἔνω-
 σιν εἴς ἡς ἔπορεύσασθε θιλάσων, ἢ ἡ φύσις ἠπόρησε.
 καὶ πάλιν τροπῆς ἀπέφηνε, τὸ μὴ τῇ φύσει προ-
 σὸν αὐτῶ, σχίσαι κτισσόμενος. Εἰ δὲ τὴν ἔνωσιν Β
 μία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν παρ' ἑτέρου τῶν εἴς ἣν ἴσται
 γέγονε θιλάσας, πρόσφατος γέγονε θιλάσας Θεός, ὁ αὐτὸς
 δὲ τὴν ἔνωσιν τῇ φύσει μίωσιν αἰδέος· καὶ ἀναρχὸς ἐν-
 θρωπὸς τῇ θιλάσῃ, μίωσιν τῇ φύσει πρόσφατος· Ὅσον
 ἀδύνατον, ἵνα μὴ λέγω δυσσεβίς. Εἰ δὲ τὴν ἔνωσιν μία
 τῶν φύσεων γέγονε θιλάσας, εἰ δὴ ποτε διὰ τὴν αὐτῶν
 αἰτίαν, μία τῶν φύσεων οὐ γέγονε φύσις;

καὶ διακόψας ἐπὶ τούτοις τὴν τοῦ λόγου φορὰν C
 ΘΕΟΔ. ὁ ἐπίσκοπος, εἶπε· Τί τοίνυν διὰ τὴν ἔνωσιν
 γέγονεν, εἰ μηδὲν τούτων γένηται δι' αὐτῶν; ΜΑΞ.
 Ἐναρξον εἰδείξεν ἀψευδῶς γεγονότα τὸν ἄσαρκον· αὐ-
 τὸν φύσει Θεόν, καὶ τὸν τῶν ὄλων δημιουργόν, φύσει
 γενομένον ἄνθρωπον ἀριθῶς παρέστησεν, οὐ τροπῆ
 φύσεως, ἢ μίωσιν τινὲς τῶν τῆς φύσεως, ἀλλ' ἀληθεῖ
 προσλήψει νοερῶς ἐψυχωμένης σαρκὸς, ἥσθον ἀνελλι-
 ποῦς ἀνθρωπότητος, παντὸς προπατορικῶ καθαρῶς
 κατὰ φύσιν ἐγγλήματος. καὶ τῶ κατ' ἀπαλλαγὴν λόγῳ,
 τὸ θαυμάσιον οὕτως καὶ πᾶσι κατάλλητον, ὄλον ἐν τοῖς
 ἀνθρώποις Θεόν τὸν αὐτὸν ὁλοκλήρως μένοντα τῶν
 ἰδίων ἰστέος, ὄλον ἐν τοῖς θείοις ἄνθρωπον, ὁλοκλήρως
 μένοντα τῶν ἰδίων ἀνέκπτωτον. Περιχώρησις γὰρ εἰς ἀλ-
 λήλας τῶν φύσεων καὶ τῶν αὐταῖς προσόντων φυσικῶν,
 κατὰ τὴν τῶν θεογόνων Πατέρων ἡμῶν διδασκαλίαν, ἀλλ' D
 οὐ μεταχώρησις ἢ μίωσιν διὰ τὴν ἔνωσιν γέγονεν,
 ὅσον ἴσται τῶν σύγγουσι κακούργως ποιουμένων
 τὴν ἔνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς καινιστοιῖς πολυτρόπως
 ἐμφυρωμένων, καὶ δι' ἠπορίαν τοῦ κατ' αὐτοὺς λόγου
 σταθερότητος διωκόντων τοὺς εὐσεβεῖς.

Ἦν ἀκούσας ΘΕΟΔ. ὁ ἐπίσκοπος, εἶδοξε μετὰ τῶν
 λοιπῶν τῶν σὺν αὐτῶ παραγενομένων, τὸ λεχθέν ἀπο-
 δέχεσθαι. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος πρὸς τὸν ἀββᾶν
 Μάξιμον φησιν· Ποίησον ἀγάπην· τί ἴσται ὅσον εἶπας

^a Græca sic : rursusque se mutabilem ostendit, ha-
 bitum acquirens id quod natura sibi non inerat.

non aliam eorum naturam ex quibus existit, et affe-
 ctus, non naturæ, secundum ipsos erit aperte volun-
 tas : naturam enim, non affectum, veritatis ratio
 novit. Tertio, si propter unionem, ut fassi sunt,
 una Salvatoris nostri voluntas effecta est, qua volun-
 tate aiunt ipsam fuisse unionem effectam? Non
 enim ea quæ per illum effecta est fatebuntur utique,
 si duntaxat veritati operam dederint et quod est
 irrationabile fugerint. Quarto, si propter unionem
 una Salvatoris voluntas effecta est, liquet profecto
 quod ante unionem aut cum multis voluntatibus
 fuerit, aut penitus absque voluntate. Et si quidem
 multarum erat voluntatum, diminutionem multarum
 pertulit, ad unam nimirum voluntatem contractus,
 et convertibilitatis perspicuæ passionem suscepit,
 multarum quæ sibi naturaliter inerant voluntatum
 diminutionem. At vero, si modis omnibus erat abs-
 que voluntate, meliorem natura esse monstravit
 unionem, ex qua acquisivit voluntatem, qua natura
 carebat. ^a Et iterum convertibilis palam profecto
 fecit quod natura sibi non inerat, sed acquisivit
 affectu. Quinto, si propter unionem una Salvatoris
 nostri secundum utraque ex quibus est voluntas
 effecta est, recens factus est voluntate Deus, idem
 ipse propter unionem natura permanens sempiternus,
 et voluntate homo sine principio permanens
 natura recens : quod est impossibile, ne dixerim
 impium. Sexto, si propter unionem una naturarum
 voluntas effecta est, ^b non est quidpiam propter
 eandem causam una naturarum effectum natura?

Et reciso inter hæc THEOD. episcopus sermonis
 super his habiti impetu, dixit : Quid igitur sit pro-
 pter unionem, si nihil horum factum est propter
 eam? MAX. Incarnatum sine mendacio factum eum
 qui sine carne fuerat demonstravit, ipsumque natura
 Deum et omnium conditorem, natura factum homi-
 nem evidenter ostendit, non conversione naturæ, aut
 diminutione cujusquam eorum quæ naturæ sunt,
 sed vera susceptione intellectualiter animata carne,
 id est indimuta humanitate, ab omni progenitorio
 secundum naturam crimine munda : et quod est se-
 cundum liberationis rationem mirabile revera et
 cunctis ingenti stupore habendum, totum in homini-
 bus Deum, eundem integrum manentem intra sua,
 totum in divinis hominem, eundem ipsam integre
 manentem, a propriis non decidentem. Receptio
 enim in invicem naturarum et naturalium quæ sibi
 insunt, juxta deiloquorum Patrum nostrorum doctri-
 nam, et non translatio vel casus propter unionem
 effecta est, eorum qui confusionem maligne faciunt
 unalitem, et ideo innovationibus multimode confu-
 sionem inducunt, et propter defectionem constantiæ
 rationis suæ persequuntur pios.

Quibus auditis, THEOD. episcopus visus est
 cum reliquis, qui secum venerant, quod dictum
 fuerat suscepisse. Et iterum idem episcopus ad ab-
 batem Maximum : Fac, inquit, charitatem : quid est

^b Lege ex Græco, cur non, eandem ob causam,
 una naturarum natura facta est. SIMA.

ἡμῖν, ὅτι οὐδεὶς ὡς τις τὴν ὑπόστασιν, ἀλλ' ὡς τὴν φύσιν ἐνεργεῖ; προῖεται γὰρ μοι νοήσαντι τὸ λεχθέν. ΜΑΞ. Οὐδεὶς ὡς τις τὴν ὑπόστασιν ἐνεργεῖ, ἀλλ' ὡς τὴν φύσιν· οἶον, Πέτρος καὶ Παῦλος ἐνεργοῦσιν, ἀλλ' οὐ Πιτρικῶς καὶ Παυλικῶς, ἀλλ' ἀνθρωπικῶς. Ἄμφω γὰρ ἄνθρωποι φυσικῶς κατὰ τὸν κοινὸν καὶ ὀριστικὸν τῆς φύσεως λόγον· ἀλλ' οὐχ ὑποστατικῶς κατὰ τὸν ἰδίως ποῖον. Ὡσαύτως Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ ἐνεργοῦσιν, ἀλλ' οὐχὶ Μιχαηλικῶς καὶ Γαβριηλικῶς, ἀλλ' ἀγγελικῶς. Ἄμφω γὰρ ἄγγελοι. Καὶ οὕτως ἐπὶ πάσης φύσεως, πολλῶν τῶ ἀριθμῷ κατηγορουμένης, κοινὴν, ἀλλ' οὐχὶ μόνην τὴν ἐνεργεῖαν θεωροῦμεν. Οὐκοῦν ὁ λέγων ὑποστατικὴν ἐνεργεῖαν, αὐτὴν τὴν φύσιν μίαν οὖσαν, ἄπειρον ταῖς ἐνεργείαις εἰσάγει γεγεννημένην· καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὑπ' αὐτὴν ἀγομίνων ἀτόμων, ἑαυτῆς διαφέρουσαν· ὅπερ εἰ δοξόμηναι καλῶς ἔχειν, πάση φύσει τὴν ἐπ' αὐτῇ τοῦ πῶς εἶναι λόγον συνδιαφείρομεν.

καὶ τούτων εἰρημένων, ἐν τῷ ἀσπάζεσθαι ἀλλήλους, εἶπε ΘΕΟΔ. ὁ ὑπάτος· Ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καλῶς· ἄρα καταδέχεται ὁ βασιλεὺς παρακλητικὴν ποιῆσαι κέλευσιν; ΜΑΞ. Ἐάντως ποιεῖ, ἐὰν θελήσῃ μμητῆς εἶναι τοῦ Θεοῦ, καὶ συνταπεινωθῆναι αὐτῷ, διὰ τὴν κοινὴν πάντων ἡμῶν σωτηρίαν, λεγιζόμενος ὡς εἶπερ ὁ φύσει σώζων Θεός, οὐκ ἔσωσεν ἕως ἑταπεινώθη θείων, πῶς ὁ φύσει σώζόμενος ἄνθρωπος ἢ σωθῆσεται, ἢ σώσει μὴ ταπεινούμενος; καὶ εἶπε ΘΕΟΔ. ὁ ὑπάτος· Ὅτι ἐλπίζω τοῦ Θεοῦ σώζοντός μοι τὴν μνήμην, τοῦτον αὐτῷ τὸν λόγον λέγω, καὶ πείθεται. καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐπὶ τούτοις, ἀπῆλθον μετ' εἰρήνης, δεδωκότος τοῦ ἐπισκόπου τῷ ἀββᾷ Μαξιμῷ πεμφθὲν αὐτῷ ποσὸν μικρὸν, καὶ στιχάρην καὶ καμάτιν· καὶ τὸ μὲν στιχάρην εὐθὺς κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν Βιζύης ὁ ἐπίσκοπος· ἐν τῷ Ῥηγίῳ δὲ οὐ τὸ δοθῆν αὐτῷ ποσὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλο εἶτε διήπυτε ἐξ εὐπείας ἔχει, μετὰ τῶν λοιπῶν οἰκτρῶν αὐτοῦ πραγμάτων καὶ ἰσθημάτων, ἀφείλαντο.

Μετὰ δὲ τὸ ἀπελθεῖν τοὺς εἰρημένους ἄνδρας τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τῆς παρουσίας πεντηκαιδέκατης ἡμετέρας, ἐξῆλθεν αὐθις Παῦλος ὁ ὑπάτος ἐν Βιζύῃ πρὸς τὸν ἀββᾶν Μάξιμον, κέλευσιν ἐπιφερόμενος περιέχουσαν οὕτως· « κέλευσιν τῇ σῇ ἐνδοξότητι ἀπελθεῖν ἐν Βιζύῃ, καὶ ἀγαγεῖν Μάξιμον τὸν μοναχὸν μετὰ πολλῆς τιμῆς καὶ κολακείας, διὰ τε τὸ γῆρας καὶ τὴν ἀσθενίαν· καὶ τὸ εἶναι αὐτὸν προγονικὸν ἡμῶν, καὶ γενόμενον αὐτοῖς τίμιον· καὶ θεσθαι τοῦτον ἐν τῷ εὐαγεῖ μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου Θεοδοῦρου, τῷ δικαιομένῳ πλῆσιον τοῦ Ῥηγίου· καὶ ἔλθειν, καὶ μνηύσαι ὑμῖν. καὶ πέμπομεν ἐκ προσώπου ἡμῶν δύο πατρικίους, ἐπειλοντας διαλεχθῆναι τὰ παραστάκτα ἡμῖν, φιλοῦντας ἡμᾶς ψυχικῶς, καὶ φιλοῦμένους παρ' ἡμῶν· καὶ ἔλθειν, καὶ ἀναγγεῖλαι ἡμῖν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. » Ἀγαγὼν οὖν ὁ αὐτὸς ὑπάτος, καὶ θεῖς ἐν τῷ προειρημένῳ μοναστηρίῳ, ἀπῆλθε ἀναγγεῖλαι.

καὶ τῇ ἡμέρᾳ ἐξῆς ἤξερχονται πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος καὶ Τρόϊλος· οἱ πατρικίαι μετὰ πολλῆς περιβολῆς καὶ φαντασίας, καὶ Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ἀνέρχονται

A quod dixisti nobis, quia nullus ut quis subsistentiam, sed ut quid naturam operatur? atast enim mihi non intelligenti quod dictum est. Max. Nullus ut quis subsistentiam operatur, sed ut quid naturam: utraque Petrus et Paulus operantur, sed non Petrice, et Paulice, sed humane, ambo quippe homines naturaliter juxta communionem et diffinitivam naturam rationem, sed non subsistentialiter secundum id quod proprie facit. Similiter Michael et Gabriel operantur, verum non Michaelice vel Gabrielice, sed angelice, ambo quippe angeli. Et ita in omni natura multa numero predicante, communem, sed non annihilatam, operationem aspicimus. Ergo qui dicit subsistentialem operationem, ipsam naturam, cum una sit, infinitam operationibus inducit effectam, secundum multitudinem atomorum quæ sub ipsam rediguntur a semet differentem: quod si admiserimus bene se habere, in ipsa omni natura quomodo existendi rationem corrumpimus.

Et his dictis, dum invicem oscularentur, Theod. consul dixit: En facta sunt omnia bene: putasne consensus est imperator rogatoriam facere jussionem? Et dicit abba Max. Utique facit, si voluerit initiator esse Dei et humiliari cum eo propter communem omnium nostrum salutem: perpendens quia si Deus, qui natura salvat, non salvavit donec volens humiliaretur, quomodo is qui natura salvandus est homo, aut salvabitur aut salvabit non humiliatus? Et dixit Theod. consul: Spero, quia Deo salvante mihi memoriam, hunc eundem ei dicam sermonem, et acquiescet. Et cum in his se mutuo salutassent, abierunt cum pace, data ab episcopo abbati Maximo quadam pecuniæ quantitate, et tunica, et casula, quæ fuerant sibi transmissa. Et tunicam quidem statim eademque hora tulit Bizyensis episcopus. Ast in Regio non solum quantitatem sibi pecuniæ datæ, verum etiam et aliud quodcumque ex beneficentia quorundam habere videbatur, una cum reliquis ejus vilibus rebus ac vestibus abstulerunt.

Postquam vero abierunt prædicti viri sexto Idus septembriis præsentis quintæ decimæ indictionis, exivit rursus Paulus consul in Bizyen, ad abbatem Maximum jussionem ferens continentem secundum hanc formam: « Jubemus gloriæ tuæ ire Bizyen, et adducere Maximum monachum cum honore multo atque blanditiæ, tam propter senectam et infirmitatem, quam eo quod sit a progenitoribus noster fueritque illis honorabilis. Et ponite hunc in venerabili manasterio sancti Theodori, quod rejacet juxta Regium: et venire, et nuntiare nobis: et mittemus ad eum ex persona nostra patricios duos qui debeant illi declarare quæ nobis placuerint, nos ex animo amantes, et a nobis amatos: et venire nuntiatori nobis adventum ejus. » Igitur, cum idem consul adduxisset eum et posuisset in jam nominato monasterio, regressus est nuntiare.

Et in crastinum veniunt ad eum Epiphanius et Troilus patricii, cum multo amictu et phantasia, necnon et Theodosius episcopus: et ascendunt ad

πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ κατηχουμένῳ τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐ-
τῆς μονῆς· καὶ τοῦ συνήθους ἀσπασμοῦ γενομένου,
ἐπάθισαν, βιασάμενοι καὶ αὐτὸν καθίσει· καὶ ἀπαρξά-
μενος τοῦ πρὸς αὐτὸν λόγου ΤΡΩΛΙΟΣ, εἶπεν· Ὁ δεσπό-
της ἡμῶν ἐπέλευσεν ἡμᾶς πρὸς σὲ γενέσθαι, καὶ λαλῆσαι
ὑμῖν τὰ δόξαντα τῷ αὐτοῦ θεοστηρικτῷ πράτεϊ. Ἀλλ'
εἰπέ ἡμῖν πρῶτον, ποιεῖς τὴν κέλευσιν τοῦ βασιλέως, ἢ
οὐ ποιεῖς; ΜΑΞΙΜΟΣ εἶπε· Δέσποτα, ἀκούσω τί ἐπέ-
λευσε τὸ εὐσεβὲς αὐτοῦ κράτος, καὶ δεόντως ἀποκριθῶ-
μαι· ἐπεὶ πρὸς τὸ ἀγνούμενον, ποῖαν ἔχω ἀποκρισιν
δοῦναι; ΤΡΩΛΙΑ· ἐπίμενε λέγων· Οὐκ ἐνδέχεται ὅτι
λέγομαι τίποτε, ἐὰν μὴ πρῶτον εἴπῃς εἰ ποιεῖς, ἢ οὐ
ποιεῖς τὴν κέλευσιν τοῦ βασιλέως. Καὶ ὡς οἶδεν αὐτοὺς
ἐλισταμένους, καὶ ἐπὶ τῇ ἀναβολῇ αὐτοῦ πικρότερον βλέ-
ποντας, καὶ τραχύτερον ἀποκριναμένους μετὰ πάντων
τῶν συνόντων αὐτοῖς, καὶ τῶν ἀξιωματῶν κόσμος
ἐπικριμένων, ἀποκριθεὶς ὁ ἀββᾶς ΜΑΞ. εἶπεν· Ἐπὶ οὐκ
ἀνέχεσθε εἰπεῖν τῷ δούλῳ ὑμῶν τὰ παρατάντα τῷ
δεσπότῃ ἡμῶν καὶ βασιλεῖ, ἰδοὺ, λέγω ἀκούοντος τοῦ
θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ πάντων ὑμῶν, ὅτι περ-
εἶτε δῆποτε κηλεύει μοι περὶ οὐδενὸς πράγματος τῷ
αἰῶνι τούτῳ συγκαταλυμένου καὶ συμψηρομένου, πο-
θύμως ποῶ. Καὶ εὐθὺς ἀναστὰς ΤΡΩΛΙΑ· εἶπεν· Ἐξα-
σέ μοι, ἐγὼ ὑπάγω. Οὗτος γὰρ οὐδὲν ποιεῖ. Καὶ πολ-
λοῦ πάννυ γενομένου θαυροῦ, καὶ πολλῆς ταραχῆς καὶ
συνγύσεως, εἶπεν αὐτοῖς ΘΕΟΔ. ὁ ἐπίσκοπος· Εἰπάτε
αὐτῷ τὴν ἀποκρισιν, καὶ γινώτε τί λέγει· ἐπεὶ τὸ οὐ-
τως ἐξελθεῖν μηδὲν εἰρηκότας καὶ μηδὲν ἀκούσοντας, οὐκ
ἔστιν εὐλόγον. Τότε ΕΠΙΦ. ὁ πατριῆκος εἶπε· Τοῦτό σοι
θαλοῖ θεὸς ἡμῶν ὁ βασιλεὺς, λέγων· Ἐπειδὴ πᾶσα ἡ δύσις,
καὶ οἱ ἐν τῇ ἀνατολῇ διαστρίφοντες εἰς σὲ θεωροῦσι, καὶ
ἀπαντες διὰ σὲ στασιάζουσι, μὴ θέλοντες συμμιθεσθῆναι
ἡμῖν διὰ τὴν πίστιν· κατανόησι σε ὁ θεὸς κοινωνῆσαι
ἡμῖν ἐπὶ τῷ παρ' ἡμῶν ἐκτεθέντι τύπῳ, καὶ ἐξερχόμεθα
ἡμεῖς· δι' ἑαυτῶν εἰς τὴν Σαλκίην, καὶ ἀσπαζόμεθα σε,
καὶ ὑποτιθέμεθα ὑμῖν τὴν χεῖρα ἡμῶν, καὶ μετὰ πάσης
τιμῆς καὶ δόξης εἰσάγομεν ὑμᾶς εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλη-
σίαν, καὶ μεθ' ἑαυτῶν ἱστάμεν ἐν ᾧ κατὰ συνήθειαν οἱ
βασιλεῖς ἱστανται, καὶ ποιούμεν ἅμα τὴν σύναξιν, καὶ
κοινωνοῦμεν ἅμα τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστα-
ρίων τοῦ ζωοποιῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.
Καὶ ἀνακρυπτόμεν σε πατέρα ἡμῶν, καὶ γίνεται χωρὰ
οὐ μόνον τῇ φιλοχρίστῳ καὶ βασιλεῖ ἡμῶν πάλαι, ἐλλὰ
καὶ πάση τῇ οἰκουμένῃ. Οἴδαμεν γὰρ ἀσφαλῶς, ὅτι σοὺ
κοινωνούντος τῷ ἁγίῳ τῶν ἐνταῦθα θρόνῳ, πάντες ἐνών-
ται ἡμῖν, οἱ διὰ σὲ καὶ τὴν διδασκαλίαν ἀποσχίσαντες
τῆς κοινωνίας ἡμῶν.

Καὶ στραφείς πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ὁ ἀββᾶς ΜΑΞ. μετὰ
θαυρόντων εἶπεν αὐτῷ· Κύριε ὁ μέγας, ἡμέραν κρίσεως
ἐπερχόμεθα πάντες. Οἶδας τὰ τυπωθέντα, καὶ δόξαντα
ἐπὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων, καὶ τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ, καὶ
τῆς εἰκόνος τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ τῆς αὐτὸν
τεκούσης παναγίας ἀειπαρέδου μητρὸς. Καὶ βαλὼν κάτω
τὸ πρόσωπον ὁ ἐπίσκοπος, συγγνώμῃ τῇ φωνῇ λέγει
πρὸς αὐτὸν· Καὶ τί ἔχω ποιῆσαι ἐγὼ, ἐπὶ ἑτερίῳ τι
καρίστῃ τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ; Καὶ φησὶ πρὸς αὐτὸν
ΜΑΞ. καὶ διὰ τί ἤψω τῶν ἁγίων εὐαγγελίων, καὶ οἱ μετὰ
σου, οὐκ οὕτως ἐφ' ὑμῖν τῆς τῶν λαληθέντων ἐκβάσεως;

PATROL. CXXIX.

A eum in catechumenium ecclesiae ipsius monasterii,
factaque consueta salutatione sederunt cogentes et
ipsum sedere, et orsus habitum ad eum sermonem
Troilus, dixit : Dominus orbis jussit nos venire ad
te, et dicere vobis quae visa sunt divinitus roborato
imperio suo. Sed dic nobis primitus, si facias jussio-
nem imperatoris, an non? Maximus dixit : Domine,
audiam quod jusserit pius ejus imperium, et neces-
sario respondebo. Nam ad id quod ignotum est mihi,
qualem responsonem daturus sum? At vero Troil.
perseverabat asseverans : Non potest esse ut dicamus
aliquid, nisi primum dicas utrum facias vel non fa-
cias jussionem imperatoris. Et cum vidisset eos
insistentes peramplius dilationi suae, et amarius in-
tuentes, ac asperius respondententes cum omnibus qui
cum eis erant et ipsis quoque dignitatibus saeculari-
bus elevatis, respondens abba Max. ait : Quia non
patimini dicere servo vestro quae placent domino et
imperatorii nostro, ecce dico, audiente Deo, ac san-
ctis angelis et omnibus vobis, quoniam, quidquid jus-
serit mihi super quacunque re cum hoc saeculo
destruenda et corrumpenda, prompte faciam. Et
confestim surgens Troil. dixit : Orate mihi, ego va-
dam. Hic enim nihil facit. Et multo vehementique
facto tumultu, ac multa turbatione et confusione, di-
xit eis Theod. episcopus : Dicite illi responsa, et co-
gnoscite quid fateatur. Nam sic regredi, nihilque
dicere et nihil audire, rationabile non est. Et tunc
Epiphanius patricius ait : Hoc tibi per nos significat
imperator, dicens : Quoniam totus Occidens et qui
in Oriente subversiones operantur ad te spectant,
et omnes propter te simulatas exagitant, nolentes
convenire nobiscum in causa fidei; Deus compungi
te faciat, ut communices nobiscum in Typo qui ex-
positus est a nobis, et exhibimus per nos ipsos ad
Chalem, et osculabimur te, et supponemus vobis
manum nostram, cumque omni honore ac gloria in-
troducemus vos in magnam Ecclesiam, et cum nobis
ipsis sistemus ubi ex more imperatores stant, et fa-
ciemus pariter synaxim, et participabimur inleme-
ratorum et vivificorum sacramentorum vivifici cor-
poris et sanguinis Christi, et praedicabimus te denuo
patrem nostrum, fietque gaudium non modo ama-
trici Christi et regiae urbi nostrae, sed et in toto ter-
rarum orbe. Scimus enim certissime quod, te com-
municante sancto huic throno, cuncti uniantur nobis,
qui propter te tumque magisterium se a commu-
nitione nostra sciderunt.

Et conversus ad episcopum abba Max. cum lacry-
mis ait : Domine magne, diem judicii expectamus
omnes, nosti quae ordinata sunt et diffinita supra
sancta Evangelia, et vivificam crucem, atque imagi-
nem Dei et salvatoris nostri Jesu Christi, et sanctis-
simae quae illum genuit semper Virginis matris. Et
submisso deorsum vultu, episcopus mitiori voce dicit
ad eum : Et quid habeo facere, postquam aliud quid
placuit? Et dixit ad eum Max. [abbas] : Et quare te-
tigisti sancta Evangelia, et hi qui tecum erant, cum
non sit in vobis eorum quae dicta sunt exitus? Vere

Ὅτως πᾶσα ἡ δύναμις τῶν οὐρανῶν, τοῦτο οὐ πείθει με ποῦσαι. Τί γὰρ ἀπολογήσομαι, οὐ λόγῳ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τῷ ἐμῷ συνειδήσει, ὅτι διὰ δόξαν ἀνθρώπων, τῷ κατ' αὐτὴν λόγῳ μηδεμίαν ἔχουσαν ὑπαρξίν, τὴν σώζουσαν τοὺς στήρροντας αὐτὴν πιστῶν ἐξωμοσάμην;

Καὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ ἀναστάντες, θυμοῦ στρατηγικῶς πάντων αὐτοῖς, τύμοις καὶ ὀδισμοῖς καὶ σφαιρισμοῖς παρέλυσαν αὐτὸν, ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ὀνόχων κατακλύσαντες αὐτὸν πύσμασιν. Ὅνπερ, μέχρις ἂν ἐπλήθησαν ἅπερ εἰδὼς ἰμάτια, διεπνέτο ὁ βρόμος. Καὶ ἀνοστήσας ὁ ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὕτως οὐκ ἔδει γενέσθαι, ἀλλ' ἀκούσαι μόνον παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπόκρισιν, καὶ εἰσελθεῖν ἀναγγεῖλαι τῷ δεσποτῇ ἡμῶν τῷ ἀγαθῷ. Τὰ γὰρ κανονικὰ πράγματα, ἐτέρῳ διοικούνται τριπῶ. Καὶ μόλις πείσας αὐτοὺς ὁ ἐπίσκοπος ἤσυχάσαι, πάλιν ἐκάθεισαν, καὶ μετὰ τῶν ὑβριστῶν καὶ ἀραῖς ἀνεπινοήτοις μωμώσαντες αὐτὸν, μετὰ θυμοῦ καὶ τραχύτητος εἶπεν ΕΠΙΦ. Εἶπε, νακίσχαιτε φαγοπόδι, ὡς αἰρετικούς ἔχον ἡμᾶς, καὶ τὴν πόλιν ἡμῶν, καὶ τὴν βασιλείαν, τούτους εἰπας τοὺς λόγους; Ὅτως πλείον σου χριστιανικὴ ἴσμεν καὶ ὀρθόδοξοι· καὶ τὸν κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν ὁμολογοῦμεν ἔχειν καὶ θεῖον θέλημα καὶ ἀνθρωπίνην θέλησιν, καὶ νοερὰν ψυχὴν· καὶ ὅτι πᾶσα νοερά φύσις, πάντως ἔχει τὸ θέλειν ἐκ φύσεως, καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ἐπειδὴ ζωῆς ἴδιον ἢ κινήσεως, καὶ νοῦ ἴδιον ἢ θέλησεως· καὶ θελητικὸν αὐτὸν οἶδαμεν, οὐ θεότητι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπότητι. Ἀλλὰ καὶ τὰς δύο θελήσεις αὐτοῦ καὶ ἐνεργείας οὐκ ἐροῦμεθα.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀββᾶς ΜΑΞ. εἶπεν· Εάν οὕτως πιστεύετε, καθὼς αἱ νοεραὶ φύσεις, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, πῶς μὴ ἀναγκάζετε κοινωνῆσαι ἐπὶ τῷ Τύπῳ, τῷ μόνῳ τούτων ἔχοντι ἀναίρεσιν; ΕΠΙΦ. Δι' οἰκονομίαν τοῦτο γέγονεν, ἵνα μὴ βλαβῶσιν οἱ λαοὶ ταῖς τοιαύταις λεπτομερείαι φωναῖς. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀββᾶς ΜΑΞ. εἶπε· Τοιαύτων, πᾶς ἄνθρωπος ἀγαθίζεται διὰ τῆς ἀκριβοῦς ὁμολογίας τῆς πίστεως, οὐ μὴν διὰ τῆς ἀκριβείας, τῆς ἐν τῷ Τύπῳ κειμένης. Καὶ εἶπε ΤΡΟΙΑ. Καὶ ἐν τῷ παλατίῳ εἶπὸν σοι, ὅτι οὐκ ἀνέλειν, ἀλλὰ καταστυγασθῆναι ἐκέλευσεν, ἵνα εἰρηνεύωμεν πάντες. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀββᾶς ΜΑΞ. εἶπεν· Ἡ στιγμή τῶν λόγων ἀναίρεσις τῶν λόγων ἐστίν. Διὰ γὰρ τοῦ Προφῆτου λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Ὅχι εἰσε λαλαῖαι, οὐδὲ λόγοι, ἃν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν. Οὐκοῦν ὁ μὴ λαλούμενος λόγος οὐδὲ λόγος ἐστίν. Καὶ εἶπε ΤΡΟΙΑ. Ἔχει ἐν καρδίᾳ σου, ὡς θέλεις· οὐδεὶς σε κωλύει. Ὁ ἀββᾶς ΜΑΞ. εἶπεν· Ἀλλ' οὐ περιώρισεν ὁ Θεὸς τῇ καρδίᾳ τὴν ὅλην σωτηρίαν, εἰπών· Ὁ ὁμολογῶν με ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω αὐτὸν ἐμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Καὶ ὁ Θεὸς ἀπόστολος διδάσκει, λέγων· Καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς, καὶ αἱ τοῦ Θεοῦ προφῆται καὶ ἀπόστολοι κελεύουσιν ὁμολογεῖσθαι τὸ μυστήριον φωναῖς ἁγίων, τὸ μέγα καὶ φοβερὸν, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου φωτῆριον, οὐκ ἐστὶν χρεῖα οἰσθήσεως τῶν καταστυγασ-

A omnis cœli virtus hoc mihi facere minime persuaderet. Quam enim rationem redderem, ut non dicam Deo, conscientiæ meæ, quod si propter humanam gloriam, quæ secundum sui rationem nullam habet salvandi substantiam, fidem abnegarem ejus qui fovet eam?

Et in sermone isto surgentes omnes iurore instabiles redditi, evulsionibus, et impulsionibus atque direptionibus debilitaverunt eum, a capite usque ad unguis sputis certatim madefacientes. Quorum usquequo lota sunt vestimenta quibus circumamictus erat, fœtor longius exhalabat. Et surgens episcopus dixit : Non oportebat ita fieri, sed audire ab eo tantummodo responsionem, et ingredi, et nuntiare domino nostro bono. Canonice quippe res alio disponuntur modo. Et, cum vix eis episcopus ut quiescerent persuasisset, rursus sederunt : et denis millibus injuriis et maledictionibus inexcogitabilibus dehonestantibus eum, cum furore multo et asperitate dixit EPIPHANIUS : Dic, malorum extreme, vorax civium, quasi nos et civitatem nostram, sed et imperatorem, hæreticos habebas, hæc prosecutus es verba? Vere plus quam tu Christiani sumus atque orthodoxi; et Dominum nostrum ac Deum confiteamur habere et divinam voluntatem, et humanam voluntatem, et animam intellectualem : et quia omnis intellectualis natura utique habet ex natura velle ac operari, quoniam vitæ proprium motus est, et intellectus proprium voluntas : et voluntatis ejus capacitatem novimus, non secundum deitatem tantum, sed et secundum humanitatem. Quin et duas ipsius voluntates et operationes non abnegamus.

Et respondens abba MAX. dixit : Si ita creditis, quemadmodum intellectuales naturæ, ac Dei Ecclesia, quomodo me cogitis communicare in Typo qui solam eorum habet divisionem, quæ vos profitemini? Et dixit EPIPH. Ob dispensationem factum est hoc, ne lædantur populi hujuscemodi subtilioribus vocibus. Et respondens abba MAX. dixit : E contra omnis homo sanctificatur per districtam fidei confessionem, non autem per divisionem quæ in Typo est posita. Et dixit ΤΡΟΙΑ. Et in Palatio dixi tibi, quia non interemit, sed taceri jussit, ut pace fruamur omnes. Et respondens abba MAX. dixit : Silentium verborum interemptio est verborum. Per Prophetam enim dicit Spiritus sanctus : Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum (Psalm. xviii, 3). Ergo sermo qui locutione non prædicatur, nullatenus est. Et dixit ΤΡΟΙΑ. : Habe in corde tuo ut vis, nemo te prohibet. Et dicit abba MAX. : Sed non circumclusit Deus corde totam salutem, dicens : Qui non confitetur me coram hominibus, nec ego confitebor eum coram Patre meo, qui est in cœlis (Matth. x, 33). Et sacer Apostolus docet, dicens : Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (Rom. x, 10). Si ergo Deus, ac Dei propter etæ atque apostoli jubent confiteri mysterium sanctorum vocibus, quod est magnum, et

θῆμαι τῶν τοῦτο κηρύττουσαν φωνῶν, ἵνα μὴ μωροῦ
τῶν ἐργάτων ἢ σωτηρία.

Καὶ ἀποκρῆθεις τραχυτάτῳ λόγῳ ΕΠΙΦ. εἶπεν Ἰπὶ-
γράφας ἐν τῷ λιβέλλῳ; Καὶ εἶπεν ὁ ἀββᾶς ΜΑΞ. Ναί,
ὑπέγραψα. Καὶ πῶς ἐτόλμησας, εἶπεν, ὑπογράψαι,
καὶ ἀναθεματίσαι τοὺς ὁμολογούντας καὶ πιστεύοντας ὡς
αἱ νεραὶ φύσεις, καὶ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία; Ὅτως τῇ
ἐμῇ κρίσει εἰσάγομέν σε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἰστώμεν εἰς
τὸν φόρον διδραμέων, καὶ τοὺς μιμοὺς καὶ τὰς μιμίδας,
καὶ τὰς προϊσταμένους πόρνας, καὶ πάντα τὸν λαὸν φέρο-
μεν, ἵνα ἔπισπας καὶ ἐκάστα καὶ ῥάπισσῃ καὶ ἐμπύσῃ
τὸ πρόσωπόν σου. Πρὸς ταῦτα ἀποκρῆθεις ὁ ἀββᾶς
ΜΑΞ. εἶπεν Ὡς εἶπατε, γίνηται, ἴαν τοὺς ὁμολογούν-
τας δύο φύσεις εἴ ἢ ὁ κύριος ἴσται, καὶ τὰς πεκαλλῆλας
αὐτῶ δύο φυσικὰς θελήσεις καὶ ἐνεργείας, Θεῶ φύσει δι-
κλιθῆσαι ὄντι καὶ ἀνθρώπῳ, ἀναθεματίσαμεν. Ἀνάγνωθι,
ὀψοπα, τὰ πεπραγμένα, καὶ τὸν λιβέλλον, καὶ ἴαν
ὡς εἶπατε εὐρατει, ποιήσατε ὅπερ βούλοσθε. Ἐγὼ γάρ,
καὶ οἱ σύνδουλοί μου ὅσοι ὑπέγραψαν, τοὺς κατὰ τὸν
Ἄρειον καὶ Ἀπολινάριον μίαν θέλωσαν καὶ ἐνεργεῖαν λέγον-
τας ἀνθεματίσαμεν, καὶ μὴ ὁμολογούντας τὸν κύριον
ἴσται καὶ Θεὸν καθ' ἑτερον τοῦ ἐξ ἢ ἢ, ἐν οἷς τε καὶ ἀπὲρ
ἴσται, φύσει νεαρέν· καὶ διὰ τοῦτο κατ' ἄμφω θελατικὸν
καὶ ἐνεργητικὸν τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Καὶ λέγουσιν· Ἐάν
τοῦτω συνεπαχθῶμεν, οὐ τρώγομεν, οὐ πίνομεν· ἀλλ'
ἐκαστῶμεν, καὶ ἀριστήσωμεν, καὶ εἰσέλθωμεν, εἴπομεν ἃ
ἠκούσαμεν, οὗτος γὰρ κέπρηκεν ἑαυτὸν τῷ Σατανᾷ. Καὶ
ἀποστάτικες ἤριστοσαν. Καὶ εἰσῆλθον μετ' ὀργῆς τῇ κατα-
μῆ τῆς ὑφώσεως τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ στυκοῦ.

Καὶ τῇ εἴξει ἰδὼν ἐξῆλθε Θεοδοσῆος ὁ ὑπατος πρὸς
τὸν προειρημένον ἀββᾶν Μάξιμον, καὶ ἀπέλιπε πάντα ὅσα
ἔχεν, εἰπὼν αὐτῷ ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως· Ὅτι οὐκ
θέλησας τιμῆν, καὶ μακρονηθήσεται ἀπὸ σοῦ, καὶ ὑπαγε
ὅπου ἑαυτὸν ἄξιον ἐκρίνας εἶναι, ἔχων τὸ κρίμα τῶν
μαθητῶν σου, τοῦ τε ἐν Μεσημβρίᾳ, καὶ τοῦ ἐν Περβέ-
ροις, τοῦ γεγονότου νεαρίου τῆς μακαρίας ἡμῶν μά-
μας. Ἦσαν δὲ καὶ οἱ πατρίκιοι, τοῦτίστι Τρώϊλος καὶ
Ἐπίφανιος εἰρηκότες· Ὅτι πάντως φέρομεν καὶ τοὺς
δύο μαθητάς, τὸν τε ἐν Μεσημβρίᾳ καὶ τὸν ἐν Περβέροις,
καὶ δοκιμάζομεν καὶ αὐτούς, καὶ βλῖπομεν καὶ τῆν ἐπ'
αὐτοῖς ἐκδοσιν. Πλὴν ἵνα εἶδες, κύριε Ἀββᾶ, ὅτι μικρὰν
ἄντι ἐν λάβωμεν ἐκ τῆς συγχύσεως τῶν ἰθῶν,
ἀρούσασθαι ἡμῖν ἔχομεν μὴ τὴν ἁγίαν τριάδα, καὶ τὸν
πάππον τὸν νῦν ἐποιούμενον, καὶ πάντας τοὺς ἐκείσε λα-
λοῦντας, καὶ τοὺς λοιποὺς σου παθητάς, καὶ πάντας
ἡμῶς χωνύομεν ἕκαστ. ἢ ἐν τῷ ἐπιταδίῳ αὐτοῦ τόπου,
ὡς ἔχων ἐβὼν Μαρτίνος· καὶ λαβὼν αὐτὸν ὁ ῥηθῆς
ὑπατος Θεοδοσῆος, περιέδωκεν αὐτὸν σεαυτῷ, καὶ
ἤγαγον αὐτὸν ἕως Σαλαμβρίας.

Καὶ ἔμειναν ἐκεῖ δύο ἡμέρας, ἕως οὗ ἀπῆλθεν εἰς τὸ
φροσάτον ὁ εἰς τῶν στρατιωτῶν, καὶ εἶπεν ὁμῶς τῷ στρα-
τῷ, ὅτι ὁ μοναχὸς βλασφημῶν τὴν Θεοτόκον ᾧδε ἔρχεται,
ἵνα κινήσῃ τὸν στρατὸν κατὰ τοῦ ῥηθέντος ἀββᾶ
Μαξίμου, ὡς βλασφημῶντος τὴν Θεοτόκον. Καὶ μετὰ δύο
ἡμέρας ἐπανελθὼν ὁ στρατιώτης, ἔλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ

A horrendum atque totius mundi salutare, non est
opus quoquomodo taceri vocem id prædicantem, ut
non imminuatur tacentium salus.

Et respondens asperiori verbo ΕΠΙΦ. dixit : Sub-
scripsisti in libello? Et dixit abba ΜΑΧ. : Etiam, sub-
scripsi. Et quomodo, inquit, ausus es subscribere et
anathematizare confidentes atque credentes sicut
intellectuales naturæ et Ecclesia catholica? Vere
judicio meo introducimus te in urbem, et sistemus
te in foro vinctum, et mimos ac mimas et prosti-
tutas meretrices, et omnem plebem, adducemus, ut
unusquisque ac unaquæque, et alapis cædat et con-
spuat in faciem tuam. Et ad hæc respondens abba
ΜΑΧ. ait : Sicut dixistis fiat, si confidentes duas na-
turas, voluntates et operationes ei qui est Deus na-
tura in veritate simul et homo, anathematizavimus.
Lego, domine, gestorum seriem ac libellum : et si
ut dixistis iaveneritis, facite quod vultis. Ego enim,
et conservi mei, et quotquot subscripserunt, eos qui
secundum Arium et Apollinarium unam voluntatem
et unam operationem dicunt, anathematizavimus,
et non qui contentur Dominum nostrum et Deum
in utrisque ex quibus, et in quibus, et quæ est, na-
tura intellectualem, et ideo secundum utramque cum
voluntate ac operatione nostræ salutis. Et dicunt :
Si cum hoc conferimus, neque manducabimus, neque
bibemus. Sed surgamus, et prandeamus, et ingre-
diamur atque dicamus quæ audivimus. Iste quippe
venundavit se Satanæ. Et, cum surrexissent, pran-
derunt. Et ingressi sunt cum ira, vigilia Exalta-
tionis pretiosæ ac vivificæ crucis.

Et in crastinum diluculo exivit Theodosius consul
ad prædictum abbatem Maximum, et abstulit ab eo
quicquid habebat, dicens ei ex persona imperato-
ris : Quia noluisti honorem, prolongatus est a te,
et vade ubi dignum temetipsam fore iudicasti,
habens quoque iudicium discipulorum tuorum, tam
scilicet ejus qui est Mesembriæ quam ejus qui est
Perberis, quique fuit notarius beatæ memoriæ aviæ
nostræ. Dixerant autem et patricii, Troilus vide-
licet et Epiphanius, quia modis omnibus adducemus
etiam ambos discipulos tuos, id est tam eum qui
est Mesembriæ quam illum qui es Perberis, et proba-
bimus etiam ipsos, ac videbimus et ipsorum quoque
proventum. Verumtamen ut scias, domine abba,
quoniam si saltem modicam requiem sumpserimus
a confusione gentium, conjungam vobis habemus per
sanctam Trinitatem, et papam qui nunc est tolle-
mus, et omnes ibidem loquentes, et reliquos disci-
pulos tuos et omnes vos conflabimus, unumquem-
que in apto sibi loco, ut conflatus est Martinus. Et
sumptum eum jam dictus Theodosius consul mili-
tibus tradidit, et duxerunt eum usque Salambriam.

Et manserunt ibidem per duos dies, quousque
perrexerit ad castrâ unus ex militibus et dixit cuncto
exercitui, quia monachus qui blasphematur Dei Geni-
tricem huc venit. Hoc autem egerunt, ut commo-
verent exercitum adversus prædictum Maximum
abbatem, quasi blasphemaverit Dei Genitricem. Et

φοσατω, και κατανυγει· ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁ στρατηγός, ἤγουν ὁ τοποτηρητὴς τοῦ στρατηγοῦ, ἐπεμψεν ἑγγύς αὐτοῦ τοὺς προβεβηκότας τῶν βάνδων, πρεσβυτέρους τε καὶ διακόνους, καὶ τοὺς εὐλαβεῖς σιγνογύλακας· οὗς ἰδὼν παραγνομένους ὁ ῥήθεις ἀββᾶς Μάξιμος, ἰγερθεὶς ἔβαλε μετάνοιαν. Καὶ ἀντέβαλον χαιεῖνοι, καὶ ἐκάθισαν, κελύσαντες καὶ αὐτῷ καθίσαι. Καὶ τις πάνυ γέρον τήμιος εἶπε πρὸς αὐτὸν μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας.

Πάτερ, ἐπειδὴ ἐσκανδαλίσαν ἡμᾶς τινες εἰς τὴν σὴν ἀγιοσύνην, ὡς οὐ λέγεις Θεοτόκον τὴν δέσποιναν ἡμῶν τὴν παναγιαὴν παρθένον, ὀρκίζω σε κατὰ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ τριάδος, εἰπεῖν ἡμῖν τὴν ἀληθειαν, καὶ ἀποτριψάσθαι τῶν καρδιῶν ἡμῶν τοῦτο τὸ σκάνδαλον· ἵνα μὴ βλαπτώμεθα ἀδίκως σκανδαλιζόμενοι. Καὶ βαλὼν μετάνοιαν, ἀνίστη, καὶ ἔκτεινας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν μετὰ δακρύων εἶπεν· Ὁ μὴ λέγων τὴν δέσποιναν ἡμῶν, τὴν πανύμνητον καὶ παναγιαὴν ἄχραντον, καὶ πάση τῇ φύσει τῇ νοερᾷ σεπτῶν, φυσικῶν ἀληθῶς μητέρα τοῦ Θεοῦ γενομένην, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ἔστω ἀνάθημα καὶ κατάθημα ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῆς ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς τριάδος, καὶ πάσης ἐπουρανοῦ δουλείας, καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ προφητῶν, καὶ τοῦ ἀκείρου δήμου τῶν μαρτύρων, καὶ παντὸς πνεύματος ἐν δικαιοσύνῃ τετελειωμένου, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀπείρους αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Καὶ κλάσαντες ἠύξαντο αὐτῷ, λέγοντες· Ὁ Θεὸς ἰνδυναμώσει σε, Πάτερ, καὶ ἀξιώσει σε ἀπρόσκοπον τελειῶσαι τὸν δρόμον τοῦτον. Καὶ τούτων εἰρημένων, ἠθροίσθησαν πολλοὶ στρατιῶται, πολλῶν καλῶν κινήτων λόγων ἀκροάμενοι· καὶ θεωρήσας τις τῶν δομestikῶν τοῦ στρατηγοῦ, ὅτι πολλὸς ἐπισωρεύεται στρατός, καὶ ἀκροδομεῖται, καὶ καταγινώσκει τῶν εἰς αὐτὸν γενομένων· τί ὑπονοήσας ὁ Θεὸς ὁδὸν ἐπέτρεψεν ἀνάρπικτον αὐτὸν γενέσθαι, καὶ βληθῆναι ἀπὸ δύο μιλίων τοῦ φωσάτου, ἕως ἂν τὴν σύνοξιν ποιήσῃσι, καὶ ἔλθωσιν οἱ σφιλιοντες ἀπαγαγεῖν αὐτὸν ἐν Περβέροις. Πλὴν ὅτι θεία ἀγάπη νικώμενοι οἱ κληρικοί, ἐπέξυψαν τὰ δύο μιλια, καὶ ἦλθον, καὶ ἠσπάσαντο αὐτὸν, καὶ ἠύξαντο αὐτῷ. Καὶ χερσὶν ἰδίαις βαστάσαντες αὐτὸν, ἔθηκαν ἐπὶ τὸ κτήνος, καὶ ὑπεστρεψαν μετ' εἰρήνης εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν, καὶ αὐτὸς ἀπηνέχθη ἐν Περβέροις, ἐν τῇ συνεχούσῃ αὐτὸν φρουρᾷ.

Καὶ τοῦτο δὲ ἰστίον, ὅτι ἐν τῷ Ῥηγίῳ ἀποτεινόμενος Τρώϊλος πρὸς τὸν ἀββᾶν Μάξιμον, εἶπεν· Ὡς ὁ κοινολόγιος Ἰωάννης ἔγραψεν αὐτῷ περὶ συμβάσεως προταθείσης αὐτοῖς, καὶ τοῦτο γενέσθαι τίως, ἢ τῶν σῶν μαθητῶν ἀταξία διεκόλυσε, οἶμαι δὲ, ὅτι οὐκ ἔγραψεν ὁ εἰρημῖος κοινολόγιος Ἰωάννης πρὸς τὸν Τρώϊλον, ἀλλὰ πρὸς Μεννᾶν τὸν μοναχὸν, ἀκαίριος· εἶπε τῷ παλατιοῦ.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἦγαγον αὐτοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει,

^a Hoc est vexilliferorum. Hinc est bandera seu vexillum.

^b Misit metanœam. Μετάνοιαν ἔβαλε, hoc est genuflexi, cernuius procubuit.

A post duos dies rediens miles ille, tulit eum in castra, et compunctus divinitus prætor, imo loci servator Prætoris, misit ad eum primores a bandorum, presbyterosque, ac diaconos et reverendos signorum custodes. Quos cum intuitus esset jam nominatus abba Maximus advenisse, surrexit, et ^b misit metanœam: et miserunt et illi vice reciproca, et sederunt, jubentes et ipsi sedere. Et quidam valde senex honorabilis dixit ad eum cum reverentia:

Pater, quoniam scandalizaverunt nos quidam in sanctimoniam tuam, quod non dicas Dei genitricem dominam nostram sanctissimam Virginem, adjuro te per sanctam et consubstantialem Trinitatem, quo veritatem dicas nobis et detergas a corde nostro scandalum hoc, ne lædamur injuste scandalizati. ^B Et missa metanœa surrexit, et extensis in cœlum manibus cum lacrymis dixit: Qui non dicit dominam nostram superlaudabilem, sanctissimam, intemeratam, et omni naturæ intellectuali venerandam, naturalem veraciter matrem Dei effectam, qui fecit cœlum, et terram, et mare, et omnia quæ in eis sunt, sit anathema, et catathema a Patre et Filio et Spiritu sancto, consubstantiali et supersubstantiali Trinitate, ac omni supercœlesti virtute, atque a choro sanctorum apostolorum, prophetarum, et infinita plebe sanctorum martyrum, omni-que spiritu in justitia consummato, nunc et semper et in sæcula sæculorum, amen. Et stentes omnes oraverunt ei dicentes: Deus confortet te, Pater, et dignum te faciat absque offensa hunc perficere cursum. Et his dictis, congregati sunt multi milites auscultaturi multa bona verba quæ movebantur. Et cum contemplatus esset quidam domesticorum prætoris, quod multas coacervaretur et ædificaretur exercitus, ac reprehenderet quæ fiebant; quid suspicatus Deus scit; præcepit eum rari et emitti extra castra duobus millibus, donec collectionem fecissent et venissent qui deberent ducere illum Perberis. Verum clerici divina moti dilectione pedites duobus illis milliariis abierunt, et venerunt, et salutaverunt eum, et oraverunt illi, et manibus suis gestantes imposuerunt eum supra jumentum, et reversi sunt cum pace ad loca sua, et ipse adductus est Perberis in custodiam qua continuus vexationibus tenebatur.

^D Et hoc quoque sciendum, quia in regio prætendebat Troilus ad abbatem Maximum dicens, quod consiliarius Joannes scripserit sibi de accidentibus quibusdam, quæ sibi consulerent ac placerent: licet hoc fieri interim discipulorum tuorum inordinatio prohibuerit. Æstimo autem quod non scripserit jam dictus consiliarius Joannes ad Troilum, sed ad Mennam monachum, et ille deinceps id dixerit palatinis.

^e Exinde adductis illis Constantinopolim, adver-

^e Hæc Anastasius non dedit, nec vero pertinent ad Collationem: tamen, quia conjuncta sunt, adjicimus ex edit. Combefis. Operum sancti Maximi. SIRM.

καὶ ἐποίησαν κατ' αὐτῶν πράξειν, καὶ μετὰ τὸ ἀναθιμα-
 τίσαι καὶ ἀνασκάψαι αὐτοὺς τὸν ἐν ἁγίοις Μάξιμον, καὶ
 τὸν μακάριον Ἀναστάσιον τὸν μαθητὴν αὐτοῦ, τότε
 ἁγιάτατον πάπαν Μαρτίνον, καὶ τὸν ἅγιον Σωφρόνιον
 τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων, καὶ πάντας τοὺς ὀρθο-
 δόξους, καὶ σήμερον αὐτῶν, ἤνεγκαν καὶ τὸν ἄλλον
 μακάριον Ἀναστάσιον, καὶ τοῖς αὐτοῖς ἀναθίμασι καὶ
 ἕβρεισι χρυσάμενοι καὶ ἐπ' αὐτὸν, παρέδωκαν τοῖς
 ἄρχουσιν, εἰπόντες οὕτως· Σὺ μὲν οὖν Ἀναστάσιε, τὸ
 φαῖον τῆς πασθῆμου τῶν ἀναθιμάτων τῆς ἀρᾶς ἰδουκά-
 μενος περιβόλιον, ἀπαλλάσσου τῆς κανονικῆς ἀκροά-
 σιως, πρὸς ἣν ἡρετίσω στάσει τῆς γέννησις, ἀποφερό-
 μενος, συνούσης ἡμῖν τῆς ἐν κλειοῦς καὶ πάντα συνδιαι-
 τασάσας τιμίας τε καὶ ἱερᾶς συγλήτου, παραχρῆμα
 τὰν μεθ' ἡμᾶς παραλαφομένης κρίσει, καὶ τὰ τοῖς
 παλιταῖς δοκοῦντα νόμοις ἐπὶ σοὶ διαπραξομένης, ὡς
 αὐτοὶ δοκιμάσειεν, τῶν τηλικούτων σου βλασφημιῶν
 ἐνεκα καὶ τυραννίδων. Ψῆφος γὰρ κατ' αὐτῶν τῆς πα-
 ρούσης συνόδου, καὶ συνεργίᾳ τοῦ παντοδυνάμου Χρι-
 στοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ἡμῶν Θεοῦ κανονικῶς ψηφισαμένης τὰ
 θύοντα καθ' ἡμῶν, Μάξιμε, Ἀναστάσιε καὶ Ἀναστάσιε,
 ἵκει τὸ λεπὸν ὑπῆρχε πρὸς τὰ παρ' ὑμῶν λεχθέντα τε
 δυσσεβῶς καὶ παραχθέντα, ταῖς ἀσθηταῖς τῶν νόμων
 καθυποδιηθῆναι ποιναῖς. Εἰ καὶ ἀξία ποιῆ τῶν τοιού-
 των ὑμῶν πλημμελημάτων καὶ βλασφημιῶν οὐχ ὑπέση,
 τῷ δικαίῳ ὑμᾶς περὶ τῆς μειζονος καταλιπόντων κριτῆ,
 ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ ἐν τούτῳ τῶν τῶν νόμων κε-
 νοῦντες ἀκρίθειαν, κερδανόντων ὑμῶν τὸ ζῆν, ψηφισό-
 μεθα ὑμῖν, τὸν παρόντα ὑμῖν πανεύφημον ἔπαρχον, αὐ-
 τῆκα παραλαμβάνοντα ὑμᾶς ἐν τῷ κατ' αὐτὸν πολυαρχι-
 κῷ πρατώριῳ, καὶ νεύροις τὰ μετὰρρενα τύπτοντα,
 [Μάξιμον καὶ Ἀναστάσιον καὶ Ἀναστάσιον, τὸ ὄργανον
 τῆς ὑμῶν Μάξιμου καὶ Ἀναστασίου καὶ Ἀναστασίου]
 ἀπολασίας, τουτέστι τὴν βλάσφημον ὑμῶν γλώσσαν
 ἰδοθῆν ἐκτερεῖν. Εἶτα δὲ, καὶ τὴν διακονήσαντα τῷ
 βλασφημῶ ὑμῶν λογισμῷ σκαιοτάτῳ διεξιῶ σιδήρῳ
 διατεμῖν, περιαχθσομένην ἅμα στερίσει τῶν αὐτῶν
 βδελυκτῶν μερῶν, τὰ δύο καὶ δεκά τμήματα ταύτης τῆς
 κυρίας τῶν πόλων περινοστεύσας, ἀιφυγίᾳ τε καὶ φυ-
 λακῇ πρὸ ἐπὶ τούτοις διηνεκεῖ παραδοῦναι ὑμᾶς, πρὸς
 τὸ μετέπειτα ὑμᾶς καὶ εἰς τὸν ἅπαντα τῆς ζωῆς ὑμῶν
 χρόνον, τὰ οἰκία οὐμώξεν βλάσφημα σφάλματα, τῆς ἐπι-
 νοθεύσεως καθ' ὑμῶν ἀρᾶς περιτραπέισις τῇ ἡμῶν
 κεφαλῇ. Παραλαβὼν οὖν αὐτοὺς ὁ ἔπαρχος, καὶ κολάσας,
 ἔτεμε τὰ μέλη αὐτῶν, καὶ περιαγαγὼν ὅλην τὴν πόλιν
 εἰζῶρισεν αὐτοὺς ἐν Λαζικῇ.

A sumque eos actione habita, ac cum anathematizas-
 sent essentque execrati sanctum Maximum ejusque
 discipulum beatum Anastasium, necnon sanctissim-
 um papam Martinum, sanctumque Sophronium
 patriarcham Hierosolymitanum, ac omnes ortho-
 dos, quotquot denique ejusdem ac illi sententiæ
 essent: alterum quoque beatum Anastasium addu-
 xerunt, iisdemque in eum diris ac contumeliis usi
 tradiderunt iudicibus, ita dicentes: Sane igitur, tu
 Anastasi, pullum populi universi maledictionis dir-
 arumque indutus amictum, canonica liberatus au-
 ditione eaque extrusus, ad eam quam delegisti de-
 veharis gehennæ stationem ac sedem; qui nobiscum
 est parique consilio cuncta moderatur prænobili
 sacroque senatu, statim a nobis iudicium arre-
 pturo, ac quæ civilibus constituta legibus sunt, prout
 visum illi fuerit, justa in te animadversione factu-
 ro, ob tantas tuas illas blasphemias rebellisque animi
 molitiones. Adversus hæc enim sententiam tulit
 præsens synodus: cumque illa, omnipotentis Christi
 veri Dei nostri ope, quæ par erat, adversum vos,
 Maxime, Anastasi Anastasique, decreto sanxerit,
 sitque reliquum ad ea quæ a vobis impie dicta ges-
 taque sunt, ut severioribus legum pœnis subijcia-
 mini (quamquam idcirco quod nulla ejusmodi pœna
 suppetit, quæ delictis vestris ac blasphemis. con-
 digna videri possit, justo vos iudici qui majora sui
 inducturus permittimus) in præsentis sæculo, ceu
 in lucri partem, vitæ vobis usura concessa, hacque
 ipsa lenitate tantisper vacuata accurata legum disci-
 plina ac districtione; sancimus, ut statim assum-
 ptis, qui nobis præsto est clarissimus Præfectus, in
 suum amplissimi dominatus prætorium, Maximo ac
 utroque Anastasio, eorum flagris dorsa cadat, ve-
 stræque Maximi amborumque Anastasiorum proca-
 citatis organum (vestram scilicet blasphemam lin-
 guam) ab imo intus abscondat; tumque etiam, quæ
 blasphemæ vestræ rationi mentique ministravit dex-
 teram ferro auferat: ac, ubi sic execrandis mem-
 bris mutilos pariter circumducens, urbis augustæ
 regiones duodecim totas lustraverit, sempiterno ex-
 silio jugique præterea custodiæ tradat: ut deinceps,
 ac quandiu vita superstes erit blasphemæ plenos
 errores vestros lugeatis, versa scilicet in vestra
 capita, quam in nos maledictionem dirasque exco-
 gitastis. Tulit itaque præfectus, aliisque excruciat
 tormentis, membra amputavit: totaque urbe pro-
 pudiosa circumductione traducens, Lazicem rele-
 gavit.

• Gloria tibi, unigenite Deus Verbum Patris,
 et une consubstantialis Trinitatis, qui eos qui pro-
 pter te cum te pelluntur et patiuntur, verbo et
 opere confortas et sapientes facis in Spiritu sancto.
 Eos vero qui tui, et re vera proprie semper Virginis
 matris tuæ inimici et veritatis calumniatores sunt,
 semper confundis. Gloria tibi, Trinitas sancta, in-
 creata, sempiterna, sine initio, infinita, inconverti-

bilis, et supersubstantialis, ac impartibilis, Deus
 noster. Gloria tibi, gloria tibi, gloria tibi, eadem
 et sola Trinitas, spes et salus universorum qui in
 orthoxa fide adorant te et serviunt tibi in veritate
 usque in finem. Sola intemerata et sanctissima,
 proprie natura, sine mendacio ac veraciter Dei
 mater, et post partum iterum vere Virgo casta,
 juva.

• Hæc Anastasius aut ipse addidit, aut ex alterius Græcis Latina fecit. SIM.

ANASTASII

PRESBYTERI ET APOCRISIARII ROMÆ

EPISTOLA

AD THEODOSIUM PRESBYTERUM GANGRESEM.

Exemplar propriæ scriptiōnis epistolæ sancti Patris nostri, ac doctoris Anastasii, presbyteri et apocrisiarii magni nominis senioris Romæ, novi confessoris, vel, quod magis falendum est, multum certatoris et martyris veritatis, scriptæ una cum subjacentibus testimoniis sacris, et syllogismis, quæ abscisa est ejus sancta dextera manu, admirabili prorsus ingenio, imo divina virtute et gratia, postquam passus est ipse et Patres qui cum eo fuerunt in misero Byzantio propter verbum tantummodo veritatis, et quod nolissent, vel etiam, ut verius dicatur, non potuissent eis communicare in tam publica ipsorum perfidia et manifesta impietate, secundam sanctum et magnum in theologia Gregorium a qui, in sermone suo quem in se fecit, et adversus Arianos affatur: « Quasdam dimisimus bestias sanctorum corporibus, quod quidam inhumanitatem publicaverint, unum accusantes tantum, ne impietati cederent, nec communione polluerentur: quam ut venenum serpentis fugientes, non corpus lædentem, sed profunda quæque animæ offuscantem. » Missa præterea est a tertio exsilio, id est Lazico, ad Theodosium presbyterum Gangrensem et monachum in sancta Christi nostri civitate constitutum.

SUPERSCRIPTIO.

Domino meo per omnia sanctissimo Deo honorabili Patri spirituali ac magistro Theodosio presbytero, Anastasius exiguus misericordia Dei presbyter et monachus servus servorum Dei.

Memoriam justorum cum laudibus divinitus inspiratum nobis facere jubet Proverbium. Ego igitur exiguus memoriam justorum illorum, et præcipue Maximi revera megisti (hoc enim Maximus nomen insinuat), sermone meo in præsentiarum facere volens, et digne illius virtutem atque scientiam, sicut et pro Christo Deo gestum martyrium ejus laudare minime valens, hoc solum significare per hanc epistolam Deo honorabilibus

A sexto Idus Junias quintæ indictionis, statim separaverunt nos ab invicem præceptione illius qui tunc præesse his qui illic erant forte meruerat, diripientes omnia usque ad unam acum et filum, quæcumque ad necessarias utilitates tam ex vobis quam ex aliis Christi amicis acquisieramus. Et sacratissimum quidem illum virum, dominum aio Maximum abbatem, neque in subjugali, neque in vehiculo sedere valentem pro eo quod in infirmitate positus esset, cum plectentes virgulas ex eis quasi lecturam texissent, bajulantes detulerunt, et incluserunt in castro Schemari vocitato juxta gentem eorum qui dicuntur Alani: dominum vero Anastasium abbatem et me peccatorem super equos impositos duxerunt; et incluserunt illum quidem in castro Scotori dicto Apulicæ quæ est prope Abasgiam, me autem in altero castro cujus nomen Buculus erat, regionis quæ Mesimiana vocabatur, in jam dictorum confinibus Alanorum: quod videlicet castrum iidem Alani captum nunc retinere noscuntur. Dein post paucos dies, sumptis tam me quam beato Anastasio a prædictis castris, illum quidem miserunt ad castrum nuncupatum Suanias, cum jam semivivus esset, tam ex multitudinis tormentorum ac verberum quæ in Byzantio sustinimus, quam ex necessitatibus atque angustis quæ hic sunt nobis illata. Unde, et in medio viæ, ut quidam ajuunt, ut autem alii asserunt, mox ac retrusus est in castro Suanicæ ad quod destinatus fuerat, obiit. Argumentor igitur quod circa undecimo vel nono Kalendas Augustas dormierit in Domino. Quintodecimo namque Calendarum Augustarum deducti sumus utrique, per insonem tunc principis, in id quod dicebatur Mucurisia, presentandi in medio amici Christi exercitus, cum ille jam, ut prætulimus, semivivus existeret, et ex tunc eum ultra non vidi. Continuo quippe destina-verunt ipsum quidem, ut dictum est, in castrum Suanicæ, me autem in castrum quod dicitur Thacyria juxta Hiberiam. Hinc igitur conjicio quod circa

eos: Tertio decimo die Augusti mensis hujus instantis quintæ decimæ a Indictionis, feria septima assumet me Dominus: quod et factum est. Igitur tertio decimo die prædicti Augusti mensis præteritæ quintæ indictionis secundum divinum ejus vaticinium, feria septima, præsentibus derelictis, perrexit ad Dominum. Porro, et aliud miraculum quod divinitus in sancto ejus monumento efficitur, quodque usque in præsens, qui castrum illud et ejus circa regionem inhabitant intuentur et prædicant, et ad quosdam etiam principum atque magnatum pervenit, dignum est et vobis quoque sanctissimis, et per vos omnibus qui ibidem sunt sancti, per litteras fieri manifestum in gloriam et laudem Dei qui facit mirabilia in sanctis suis et glorificat memoriam eorum qui se orthodoxe ac sincere glorificant. Id est, tres lampades luciferæ per singulas noctes sanctum sancti illius martyris Maximi monumentum illustrant. Hæc de memorabili hoc viro, beatoque Anastasio Deo honorabilibus vobis, et per vos omni sanctæ Dei, quæ illuc in recta fide degit, Ecclesiæ breviter annotavi: quatenus et vos, his cognitis, glorificetis Deum, qui est mirabilis in sanctis suis.

Interea et quæ mihi peccatori et exiguo post hæc contigerunt, et in quibus sim, pari modo perpaucis manifestabo. Cum enim fecissem duos menses in castro prædictæ Thæyriæ in infirmitate rejaceans, et pauxillam quid requiem faissem adeptus, rursus misit me tunc princeps ad partes Apsiliæ et Misimianæ custodiæ mancipandum in castro Phustas: et, ut absolute dicam, septem mensibus duxit et circumduxit me per omnes prædictas regiones nudum et discalceatum, et peditem, et frigore ac fame et siti depressum, volens profecto et me quoque ab hæc detergere vita. Sed nescio quid super me hu prævidens Deus, qui omnia salubri providentia sua producit, usque nunc conservavit me in hac multarum tribulationum et miseræ vita. Post aliquot itaque dies pellitur illinc prædictus princeps. Deindeque succedens alius visus est compati. Inter quæ duxit me juxta domum suam receptum a jam memorato castro Phustensium. Et post annum ex diabolica operatione motus destinat me ad prædictum castrum. Sed Deus remetitur his qui aliis remetuntur: eadem die qua me pepulit, pulsus est hinc, et efficitur profugus in Christi amatorum regione Abasgorum. Et consilio accepto a Christi amicis qui illic erant principibus, magis compatiendi quam me minimum persequendi, et orationem a me potius quam gemitum percipiendi (ipsi quippe amici Christi principes Abasgiæ compatiuntur humili mihi, quanquam nescierint me), repromisit quidem illis, quod si exiret inde, et restitueretur in principatu, omnia quæ forent ad solatium et refrigerium meum perficeret. Dein post paucos dies, nescio unde adjutus, egreditur quidem

iterum, et recipit principatum: nil tamen eorum quæ pollicitus est Deo et crebro dictis Dei amicis principibus in opus perduxit. E contrario autem manibus nequam deductus virorum, repromissionum quidem oblitus est, tolli autem me a castro Phustensium et maturius in Schemareos castrum mitti præcepit.

Factum interea est, cum ducerent me in jam nominatum castrum, ut ille iterum pelleretur et esset profugus ubi et primum fuerat. Excitavit autem Deus spiritum suum in viro boni æmulatore, qui Dei habeat in se timorem pariter et amorem, et vere pheronyme^b vigilantem secundum Deum possideat mentem, qui cum Deo nunc præest regioni, et, Deum imitante condensatione seu compassionem motus, reduxit me a via crebro dicti Schemareos castri et constituit me quasi quinque^c signis longius a divinitus custodienda domo sua in loco monachos veraciter condecete, præhens necessarias largissime corporis utilitates. Pro quibus omnibus Christus verus Deus, per intercessionem, quæ illum secundum carnem genuit, Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, ac omnium sanctorum protegat eum una cum amandis filiis suis, atque honorabili horum ac prorsus laudabili matre, ab omni caterva malignantium et multitudine operantium iniquitatem, donans illis honorum refectionem, ut semper omnem sufficientiam habentes abundant in omne opus bonum, et statione faciat eos, quæ a dextris futura est, dignos, atque divinum illam et miret vocem expertos, quæ dicet: *Venite, benedicti Patris mei, hæreditate percipite præparatum vobis regnum ab origine mundi, quia hospes fui, et collegistis me (Matth. xxv, 34, 35)*; et cætera, amen. Obsecro autem sanctissimos vos eadem pro ipsis postulare in sanctis orationibus vestris, et maxime cum in sanctis et colendis oraveritis. Digni quippe sunt quibus hæc præstetis. Filii enim germani existunt sanctæ Christi Dei nostri Anastaseos. Denique Stephanum qui in sanctis est, filium videlicet beati Joannis presbyteri qui cimiliarcha sanctissimæ illius Ecclesiæ fuit, venientem in hanc regionem, ut asserui, ad requisitionem humilitatis meæ. ipsi cum omni studio et gaudio susceperunt et honoraverunt, et omnem subventionem^d ad requisitionem mei tribuerunt, tanquam homini profecto sanctæ Christi Dei nostri Anastaseos. Unde et subsidium eorum habens invenit me sanctus ille Stephanus, cui faciat Dominus Deus misericordiam in illa die justus iudex, sed et his qui miserunt eum, quoniam revera opus evangelicæ fecit. Sicut enim equus spiritualis ascensorem habens, ipsum scilicet Deum, Deum, juxta Scripturam quæ ait: *Ascendens super equos tuos, et equitatus tuus sanitas (Habac. iii, 8)*, totam Lazicam, et Apsiliam, et Abasgiam discurrens, sine timore, tam quæ veritatis quam quæ subintroductæ novitatis erant, an-

^a Quintæ dictæ, ut emendat Combefis.

^b φερώνυμος: conveniente ipsi nomine Gregorii, quod idem est ac vigil.

^c Notis milliarium.

^d Combefisius legit *subventionem*.

nuntiavit, ac multorum utilitatis atque salutis, et meæ ipsius quietis et consolationis causa viri est facta præsentia, et nequam nomen, quod veri apostatæ veritatis nobis imposuerunt, et tunc dissipatum est, et evidens multis veritas facta est.

His itaque bonis hic proprio adventu correctis, nobilis ille vir, Kalendis Januariis octavæ indictionis quæ modo præteriit, apud Christi amicum Abasgiæ principem dormivit in Domino. Cui omnes, qui hunc noverunt, ut sancto requiem exoptarunt. Quapropter oportebat quosdam ex vestratibus Dei amatoribus et secundum scientiam zelum Dei habentibus huc venire, et quæ veritatis et pro veritate sunt testificari, ut et orthodoxia magis convalesceret et introducta novitas per amplius argueretur. Sed et ego humilis consolatione ac refectione potirer, et venientes bonam a Christo Deo, pro quotiam causa est, mercedem perciperent; et maxime cum usque ad Hiberiam illinc, ut didici, veniant, ejus rei gratia et huc minime veniunt. Obsecro igitur sanctissimos vos, si possibile fuerit, transmitti mihi per quemquam fidelem virum, ex his qui ad Hiberiam veniunt, codicem eorum quæ canonicè gesta sunt a sancta et apostolica synodo quæ per sacram præceptionem sancti martyris et apostolici ac summi papæ Martini in seniore Roma est celebrata: quatenus multo magis sacra sanctorum Patrum dogmata, et quæ olim et nunc exortæ sunt hæreticorum abominations, evidentiores hic positæ efficiantur. Hoc enim tantummodo etiam inviti et nolentes faciunt bonum, qui Deum et nos injuste persequuntur; quia in diversa loca et regiones nos exulantes agunt, ut et sanctorum Patrum orthodoxia, quam et nos prædicamus, per amplius manifestetur, et propria cacodoxia in omni loco et regione publicetur et arguatur, secundum illum sancti Dionysii, Athenarum episcopi et martyris, veritatis affatum, quod ait: *Novit Deus malum vel bonum, id est, ut bonum; et apud eum causæ malorum virtutes sunt beneficientes.* Bonum enim veraciter est, paternam quidem orthodoxiam, ut dixi, manifestare et confirmare, hæreticam vero cacodoxiam publicare ac redarguere, cum per exilia id et alias tribulationes gignatur. Sic enim ab initio verbum quidem dilatatum est veritatis; porro impietatis minoratum disparuit, persecutionem et exilia, seu alia dira patientibus tam sanctis prophetis, quam apostolis, cæterisque magistris. Ergo si, ut flagitavi, a Deo compuncti sacrum codicem miseritis, siquidem voluerint qui hunc portaturi sunt huc venire, ad famosissimum et Deo custodiendum patricium, et cum Deo magistrum (Gregorium sponte occurrant, suscipientes ad eum palam epistolam a laudabili patricio et prætore Hiberiæ. At vero, si for-

mittere prælato domino nostro et amplissimo patricio et cum Deo magistro Gregorio. Quatenus hoc facientes, percipiatis qui ex ipso profecerint bonam a Christo Deo nostro mercedem.

Præterea misi ad præsens cum hac epistola mea Deo honorabilibus vobis, et per vos sanctissimæ ac orthodoxæ quæ illic est Ecclesiæ, rotulam habentem testimonia ex dictis sancti Hippolyti episcopi Portus Romani, ac martyris Christi Dei nostri: quo et per ea nosse habeatis quam concorditer cum aliis omnibus sanctis Patribus et ardue duas salvatoris nostri Jesu Christi prædicet naturas et operationes; refellat autem eos qui unam operationem et naturam unam divinitatis et humanitatis ejus dogmatizant: utpote convertibilitatem simul et commistionem, confusionemque ac divisionem utriusque ipsius naturæ annuntiantes. Quærite sanè diligenter hujusmodi sacrum Patris illius librum, secundum superscriptionem quæ testimoniis præeminet. Si enim inveneritis eum, multa et necessaria poteritis ex ipso legere testimonia super eisdem Salvatoris nostri naturis et operationibus. Hunc quippe librum Byzantii nobis, antequam passi fuisset, delatum, cum hunc totum vellemus transcribere, subito juxta consuetudinem suam insistentes adversarii latronum more rapuerunt, et non valuimus ex ipso plusquam hæc octo testimonia tollere. Quod vero me in medio eorum quæ dicta sunt latuit dicere non pigritabor. Hoc plane est, quia cum evangelizatum fuisset a sanctæ memoriæ domno Stephano de unitate atque concordia, quæ ibidem omnium per orthodoxam confessionem ad invicem et ad Deum effecta est, spirituali, ac si coram Deo dico, lætitiæ sum repletus, et gratificos hymnos pro tali ac tanto bono misericordie Deo licet peccator retuli, et referens non cessabo: petens hanc usque in finem immobilem conservari ad benignissimæ misericordie suæ gloriam et salutem nostram. Vosque Deo honorabiles, et omnes qui vobiscum sunt sanctos, ac per vos totam sanctam, quæ illic est, Dei catholicam et apostolicam saluto ecclesiam: postulans mei peccatoris scilicet et victi memoriam fieri in sanctis ad Deum directis orationibus vestris in sanctis atque colendis locis: ac pretiosis mibique desiderandis syllabis vestris fulciendo, ac me minimum consolando atque orando ut dignus efficiar visione vultus vestri, quamvis sit temerarium dictu, priusquam et ipse hanc miseram et multarum tribulationum vitam excedam.

SCHOLION.

Obit autem et ipse sanctus Pater noster et martyr Anastasius, qui hanc scripsit epistolam, die Dominico, hora tertia, quinto Idus Octobris cum

PROLOGUS SUBJACENTIUM SACRORUM TESTIMONIORUM.

Testimonia sacra et divinitus inspirata per quæ liquidius discimus, duas per unionem inconfusam et indivisam sicut naturas, ita etiam et duas voluntates, ac duas operationes, aptas et congruentes naturis, id est divinam et humanam, non inceptam et inceptam, ut Dei simul et hominis unius et ejusdem Domini nostri Jesu Christi, corde credere ad justitiam, ore confiteri ad salutem. Non autem, sicut nothi, qui nothas nunc Ecclesias docentes et perturbantes, unam et nec unam, nec duas et iterum unam, et duas voluntates ac duas operationes in eodem dogmatizant. Hoc enim super instabilitatem et absurditatem sensus eorum qui hujusmodi dogmata exponunt, impium omnino et alienum immaculatæ fidei nostræ Christianorum consistit. Eos enim qui unam voluntatem et operationem, vel etiam naturam unam deitatis et humanitatis ejus dogmatizant, inelyti institutores nostri et præceptores repellunt et detestantur. Hæreticorum quippe est hujusmodi dogma, qui in confusione, et phantasia, et divisione oberrant. Ergo et hi, qui nunc unam tantum duarum voluntatem et operationem dogmatizant, nonne cum illis et secundum illos supersubstantialis Theologiæ, ac in carne factæ dispensationis subvertunt et diffitentur mysterium? quaternitatem quidem personarum Trinitatem asruentes, ipsum vero unum ejusdem, id est Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum, juxta quod secundum nos factus est homo, inanimalem simul et irrationalem atque sine intellectu subscribentes, et conjecturam, et phantasmiam, confusionemque ac divisionem utriusque naturæ ipsius introducentes. Hi vero, qui nec voluntatem aut operationem in eo confiteri volunt, inessentialem et in-existentialem secundum utramque naturam ejus denuntiant; et jam dictis hæreticis magis impios ipsi seipsos esse per propria dogmata monstrant. Porro, hi qui unam et duas voluntates et operationes in incarnata ejus dispensatione supra novam fabulam et figmentum hujusmodi dogmatis dogmatizant, non solum orthodoxæ ac Paternæ confessioni hæreticam opinionem, veluti aquam vino, secundum illud quod dicitur, miscentes, simul prædicare volunt: sed et tres voluntates, et tres operationes, totidem ex necessitate etiam naturas, id est essentias habentem eum inducunt, cum nec naturam esse sine operatione, nec rursus operationem sine natura possibile sit. Habeant enim se prædicta testimonia quemadmodum subinfertur

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ

Ἐπισκόπου Πόρτου, ἡγούου τοῦ λιμένος Ρώμης, καὶ μάρτυρος τῆς ἀληθείας, ἐκ τοῦ κατὰ Βήρωνος καὶ Ἡλικὸς ἂ τῶν αἰρετικῶν, περὶ θεολογίας καὶ σαρκώσεως κατὰ στοιχείου λόγου, οὗ ἡ ἀρχὴ, Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος Κύριος Σαβῶθ, ἀσπλάγη φιλῆ βουάντα τὰ σεραφίμ τὸν Θεὸν δοξάζουσι.

α΄.

Ἀπειροδυνάμῳ γὰρ θελήσει τοῦ Θεοῦ καὶ γέγονε πάντα, καὶ σώζεται τὰ γενόμενα, κατὰ τοὺς ἰαντων οὐκρινῶς ἕκαστα συντηρούμενα λόγους, αὐτῶ τῶ κατὰ φύσιν ἀπειροδυνάμῳ Θεῷ, καὶ ποιητῇ τῶν ὄλων τῆς θείας αὐτοῦ θελήσεως, ἡ τὰ πάντα πεποιμένε τε καὶ κινή, τοῖς ἰαντων ἕκαστα φυσικοῖς διεξαγόμενα νόμοις, ἀκινήτου συνδιαμενούσης. Τὸ γὰρ ἀπειρον κατ' οὐδὲνα τρόπον, ἡ λόγον, ἐπιδέχεται κίνηση, οὐκ ἔχον ὅποι, καὶ περὶ δ κινήσεται. Τροπή γὰρ τοῦ κατὰ φύσιν ἀπειρου, κινῆσθαι μὴ πεφυκότας, ἡ κίνησις. Διὸ καὶ κατ' ἡμᾶς ἀληθῶς γενόμενος ἄνθρωπος χωρὶς ἁμαρτίας

C SANCTI HIPPOLYTI *episcopi Portus Romani et martyris veritatis, ex sermone qui est per elementum de Theologia et Incarnatione contra Beronem et Heliconem hæreticos, cujus initium est, Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος, Κύριος Σαβῶθ, incessanti voce clamantes seraphim Deum glorificant.*

1.

Immense quippe virtutis voluntate Dei facta sunt omnia, et salvantur quæ facta sunt, secundum suas ipsorum opportune singula conservata rationes, ei qui est secundum naturam immense virtutis Deus et factor universorum, divina voluntate, quæ omnia fecit ac movet suis unaquæque naturalibus producta legibus, immobili permanente. Quod enim immensum est nulla ratione vel modo recipit motum, non habens quo et circa quod moveatur. Vertibilitas enim ejus qui est inexplers motionis motus est. Propter quod, secundum nos veraciter factum homo

γίνωμενος ταύτῳ τῇ σαρκὶ διὰ τῶν κίνωσιν ἂ. Ἄλλ' ὡσπερ ἦν διχα σαρκὸς, πάσης ἔξω περίγραφῃ: μεμύνηκε· καὶ διὰ σαρκὸς θεϊκῶς ἐνεργήσας ἄπερ θεότητις ἐστίν. Ἀμφοτέρωθεν δεικνύς ἑαυτὸν, δι' ὧν ἀμφοτέρως, θεϊκῶς δὲ φημι καὶ ἀνθρωπίνως, ἐνήργησε, κατ' αὐτὴν τὴν ὄντως ἀληθῆ καὶ φυσικὴν ὑπαρξιν· Θεὸν ἄπειρον ἁμοῦ καὶ περίγραφτον ἄνθρωπον ὄντα τε καὶ νοῦ ἕμενον, τὴν οὐσίαν ἑκατέρου τελείως τελείαν ἔχοντα, μετὰ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας, ἤγουν φυσικῆς ἰδιότητος· ἔξ ὧν μένουσαν αἰεὶ κατὰ φύσιν διχα τροπῆς τῶν αὐτῶν ἴσμεν διαφορὰν. Ἄλλ' οὐχ ὡς τινὲς φασί, κατὰ σύγκρισιν, ἵνα μὴ τὴν αὐτὸν ἑαυτῶ κατὰ τὸ αὐτὸ, παρ' ὁδεῖ, μείζονα καὶ μείονα λῶμεν. Ὁμοφυῶν γάρ, οὐχ ἑτέρ' φυῶν αἰ συγκρίσεις. Θεῶ δὲ ποιητῆ τῶν ὅλων ποιητὸν, ἀπειρῶ περατὸν, καὶ ἀπειρία πέρας, κατ' οὐδὲνα συγκρίνεται λόγον, αἰεὶ κατὰ πάντα φυσικῶς, ἀλλ' οὐ συγκριτικῶς ἀλλήλων διαφέροντα, καὶ ἀρρήτως τις καὶ ἀρρήτως εἰς μίαν ὑπόστασιν ἀμφοτέρων γέγονεν ἕνωσις, πᾶσαν παντὸς γεννητοῦ παντελῶς διαφεύγουσα γνώσιν. Τὸ γὰρ θεῖον, ὡς ἦν πρὸ σαρκώσεως, ἔστι καὶ μετὰ σάρκωσιν, κατὰ φύσιν ἄπειρον, ἄσχετον, ἀπαθές, ἀσύγκριτον, ἀναλλοιώτων, ἀτριπτον, αὐτοσθενές, καὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν, ἰσιπῶς οὐσιωδές, μόνον ἀπειροσθενές ἀγαθόν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ λόγου β.

Γίγνεται οὖν ἀληθῶς, κατὰ τὰς Γραφάς, μὴ τραπεῖς, ὁ τῶν ὅλων Θεός, ἄνθρωπος ἀναμάρτατος, ὡς οἶδεν αὐτὸς μόνος ὑπάρχων τεχνίτης φυκὸς τῶν ὑπὲρ ἐννοῶσαν κατ' αὐτὴν ἅμα τὴν σωτήριον σάρκωσιν, τῆς ἰδίας θεότητος ἐμπούσας τῇ σαρκὶ τὴν ἐνέργειαν, οὐ περιγραφημένην αὐτῇ διὰ τὴν κίνωσιν· οὐδ' ὡσπερ τῆς αὐτοῦ θεότητος, οὕτω καὶ αὐτῆς φυσικῶς ἐκφυομένην, ἀλλ' ἐν οἷς ἂν σαρκωθεὶς θεϊκῶς ἐνήργησε δι' αὐτῆς ἐκφαινομένην. Οὐ γὰρ γέγονε φύσει θεότης, μεταβληθεῖσα τὴν φύσιν, ἢ σὰρξ γενομένη τῇ φύσει θεότητος σὰρξ· ἀλλ' ἄπερ ἦν, καὶ θεότητι συμφύσεια μεμύνηκε τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν· καθὼς εἶπεν ὁ Σωτὴρ· «Τὸ μὲν Πνεῦμα πρῶτον, ἢ δὲ σὰρξ ἀσθενής·» Καθ' ἣν ἐνεργήσας τε καὶ παθῶν ἄπερ ἦν ἀναμαρτήτου σαρκὸς, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἐπιστάσαστο κίνωσιν θεότητος, θαύμασι καὶ σαρκὸς παθήμασι φυσικῶς βεβαιουμένην. Διὰ γὰρ τοῦτο γίγνεται ἄνθρωπος ὁ τῶν ὅλων Θεός, ἵνα σαρκὶ κοθητῇ πάσχων, ἅπαν ἡμῶν τὸ τῷ θανάτῳ παθῶν λυτρώσεται γένος· ἀπαθεῖ δὲ θεότητι διὰ σαρκὸς θαυματουργῶν, πρὸς τὴν ἀκέραιον αὐτοῦ καὶ μακρυῶν ἐκαναγὰρ ζωὴν· καὶ τὰ κατ' οὐρανοῦς ἅγια τόγματα τῶν νοερῶν οὐσιῶν στομάση πρὸς ἀτριψίαν τῷ μυστηρίῳ τῆς αὐτοῦ σωματώσεως. ἥς ἔργον ἢ τῶν ὅλων ἐστίν εἰς αὐτὸν ἀνακαταλείψεις. Μεμύνηκεν οὖν καὶ σαρκωθεὶς κατὰ τὴν φύσιν Θεός ὑπεράπειρος, τὴν ἑαυτῶ συγγενῆ καὶ κατάλληλον ἔχων ἐνέργειαν, τῆς μὲν θεότητος οὐσιωδῶς ἐκφυομένην, διὰ δὲ -ης αὐτοῦ

ἂ In ms. Nicephori ἔνωσιν.

A cissitudinem pertulit. Cui idipsum est Patri factum, id ipsum carni. Sed sicut erat sine carne, omni etiam excepta circumscriptione permansit, et per carnem deifice operans quæ deitatis sunt, utraque ostendens se per quæ dupliciter, divine scilicet et humane, operatum est secundum eamdem quæ veraciter vera est et naturalis substantia; Deum immensum simul et circumscriptum hominem existentem et intellectum, utriusque perfecte perfectionem habentem, cum eadem operatione, id est naturali proprietate, ex quibus manentem semper secundum naturam sine convertibilitate earum differentiam scimus. Sed non, sicut quidam alunt, secundum comparisonem, ne eumdem sibi secundum ipsum præter quod oportet majorem ac minorem dicamus.

B Connaturalium quippe, et non eorum quæ alterius sunt naturæ, comparationes existunt. Deo enim factori omnium factorum, infinitoque finitivum, et infinitati finis secundum nullam comparatur rationem, cum semper et per omnia naturaliter ab invicem, sed non comparative, differant. Quamquam ineffabilis quædam et indirumpibilis in unam subsistentiam utriusque facta sit unitas, omnem penitus omnis facti scientiam fugiens. Divinitas enim, ut erat ante incarnationem, est et post incarnationem, secundum naturam infinita, incomprehensibilis, impassibilis, incomparabilis, inconvertibilis, per se potens, et, ut totum dicamus, subsistens substantialis, sola infinite virtutis bonum.

C *Ejusdem, ex eodem sermone 2.*

Factus ergo veraciter secundum Scripturas, non conversus, universorum Deus homo sine peccato, ut novit ipse solus, cum sit artifex naturalis eorum quæ sunt supra sensum; in ipsa simul salutari incarnatione deitatis eæ coaptans carni operationem, non circumscriptam eæ propter evacuationem, nec sicut ex deitate sua, ita et ex ipsa naturaliter cognatam, sed in quibuscumque incarnatus deifice operatus est per ipsam declaratam. Non enim caro facta est per naturam deitas translata natura, facta videlicet secundum naturam deitatis caro, sed quod erat, etiam deitati coaptata mansit, id est caro infirma, et passibilis natura et operatione, quemadmodum Salvator ait: *Spiritus quidem promptus, caro autem infirma* (Matth. xxvi, 41). In qua operatus et passus quæ erant carnis absque peccato, exinanitionem pro nobis indicavit de divinitatis, miraculis et carnis passionibus naturaliter roboratum. Propter hoc enim factus est homo universorum Deus, ut carne quidem passibili patiens totum nostrum morti venditum redimeret genus: impassibili vero deitate per carnem mirabiliter operans, ad immortalem illud et beatam reduceret vitam de qua ceciderat diabolo parens. Atque sanctos intellectualium substantiarum cœli ordines ad inconvertibilitatem mysterio suæ stabiliret incorporationis: cuius opus omnium est in eum recapitulatio. Mansit ergo etiam incarnatus secundum

ḃ Probavit, persuasit.

παναγίας σαρκός ἐν τοῖς θαύμασιν οἰκονομικῶς ἐκφανομένην· ἵνα πιστευθῆ[θ]εὸς εἶναι, δι' ἀσθενούς φύσει σαρκὸς αὐτουργῶν τὴν τοῦ παντός σωτηρίαν

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου γ'.

Ἐγώ γάρ, ἵνα τρανώσω παραδείγματι τὸ περίσωτῆρος λεχθέν· ὁ φυσικὸς μου λόγος συγγενὴς ἐστὶ καὶ κατὰλλλος ὄντι λογικῷ τε καὶ νοερῷ τὴν ψυχῆν. ἥς κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτοκίνητος ἐνέργεια τε καὶ πρώτη δύναμις, ἀκίνητος, ὁ λόγος φυσικῶς αὐτῆς παραγόμενος· ὃν ῥηματίσας τε καὶ γραμματῆς εὐ χαραξας, γλώσση μὲν ὀργανικῶς, ὅτε χρὴ προφέρω, καὶ γράμμασι τεχνικῶς διὰ τῶν ἀνομοίων μὴ τραπέντα δικινύς αὐτὸν ἐξακουόμενον. Οὐ γὰρ γλώσσης καὶ γραμμάτων ὁ φυσικὸς μου λόγος ἐστὶ· κἄν δ' αὐτὸν αὐτοῦ ποιούμαι φῆν προφορᾶν· Ἄλλ' ἐμοῦ, τοῦ κατὰ φύσιν λαλοῦντος, καὶ δι' ἀμφοῖν αὐτὸν ὡς ἐμὸν ἐκφωνουντος· τῆς μὲν νοερᾶς μου ψυχῆς φυσικῶς καὶ παραγόμενον, διὰ δὲ τῆς σωματικῆς μου γλώσσης ὀργανικῶς, ὡς ἔφη, ὅτε χρὴ προφερόμενον. Ὡς περ οὖν ἐφ' ἡμῶν, ὅσον εἰκάσαι τὸ παντελῶς ἀνεύκαστον, διὰ τῆς σωματικῆς ἡμῶν γλώσσης ἀτρέπτως ἢ κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς λογικῆ προφέρεται δύναμις, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ὑπερφυσιοῦς τοῦ Θεοῦ σωματώσεως. Διὰ τῆς αὐτοῦ παναγίας σαρκός, ἐν οἷς αὐ θεϊκῶς ἐνήργησε, δίχα τροπῆς ἢ παντοκρατορικῆς, καὶ τῶν ὅλων ποιητικῆς τῆς ὅλης θεότητος ἐνέργεια διαδεικνύεται, πάσης ἐκτός κατὰ φύσιν περιγραφῆς διαμείνουσα, κἄν διὰ σαρκὸς διέλαμψε φύσει πεπερασμένης. Οὐ γὰρ πέφυκε περιγράφεσθαι γενετῆ φύσει τὸ κατὰ φύσιν ἐγέννητον, κἄν συνῆψεν αὐτῷ κατὰ σύλληψιν πάντα περιγράφουσαν νοῦν· ὅτε μὴ εἰς ταῦτ' αὐτῷ φέρεσθαι φύσει ποτε καὶ φυσικῆς ἐνεργείας, ἕως ἂν ἐκπέσει τῆς ἰδίας ἐντὸς μὲν φυσικῆς ἀτρεψίας· Ὁμοφῶν γὰρ μόνον ἢ κατουργῶς· ἐστὶ κίνησις, σημαίνουσα τὴν οὐσίαν, ἥς φυσικῆ καθίσταται δύναμις, ἑτεροφυσιοῦς οὐσίας εἶναι κατουδέναι λόγον, ἢ γενέσθαι δίχα τροπῆς δυναμένης.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου δ'.

Τὸ γὰρ μυστήριον τῆς θείης σαρκώσεως, ἀποστόλοις τε, καὶ προφήταις, καὶ διδασκάλοις διετήν, καὶ διαφύρου ἔχον διέγνωσται τὴν ἐν πᾶσι φυσικὴν θεωρίαν· ἀνελλίπους ὑπάρχον θεότητος, καὶ πλήρους ἰνδευτικῶν ἀνθρωπότητος ὄν. Ἔως ἂν οὐχ εἰς κατὰ τὴν οὐσίαν γνωρίζεται λόγος μᾶς ἐνεργείας, οὐδέποτε καθ' ὅτι οὐκ ἀμφοτέρων γνωσθήσεται κινήσεις. Ὁ γὰρ αἰεὶ κατὰ φύσιν ὑπάρχων Θεός, ὑπεραπειρῶ δυνάμει γινόμενος ὡς ἠθλιπῶν ἀνθρώπος ἀναμάρτητος, ὅπερ ἦ, ἐστὶ, μὲθ' ὅσων νοεῖται Θεός· καὶ ὅπερ γέγονεν, ἐστὶ, μὲθ' ὅσων νοεῖται καὶ γνωρίζεσθαι πέφυκεν ἀνθρώπος. Ἐαυτοῦ καθ' ἑκάτερον αἰεὶ μόνον ἀνέκπτωτος, οἷς θεϊκῶς ἐμοῦ

A dum naturam Deus superimmensus, sibi cognatam et convenientem habens operationem, ex deitate quidem substantialiter natam, per sanctissimam vero carnem in miraculis dispensatorie declaratam: ut credatur Deus esse, per infirmam natura carnem per se operans universitatis salutem.

Ejusdem, ex eodem sermone 3.

Etenim et mihi, ut paradigmate quod de Salvatore dictum est, exprimam, naturalis sermo meus cognatus est et competens, cum sim rationalis et intellectualis anima, cujus secundum naturam est a se mobilis operatio ac prima virtus, semper mobilis sermo naturaliter ex ea profluens, quem verbis prolatum, et lineis exaratum, lingua quidem organice cum oportet produco, et litteris artificiose per indissimilia non existentem, et dissimilibus non fugientem ostendens eum subauditum. Non enim linguæ ac litterarum naturalis sermo meus est, licet per eas ipsius faciamus pronuntiationem: sed meus, qui secundum naturam loquor, et per utrasque illam ut meam pronuntio. Ab intellectuali quidem anima mea semper naturaliter derivatum: per corporalem vero linguam meam organice, ut dixi, cum oportet, productum. Sicut ergo in nobis, quantum æstimare possumus quod modis omnibus est inestimabile, per corporalem linguam nostram inconvertibiliter, quæ secundum naturam est, animæ rationalis producitur virtus: ita et in gloriosa Dei incarnatione, per sanctissimam carnem suam in quibuscunque divine operaretur, sine convertibilitate omnipotentia et cunctorum factiva totius deitatis operatio monstrabatur, absque omni secundum naturam circumscriptione permanens, licet per carnem fulgeret natura circumfinita. Non enim circumscribitur factitia natura quod secundum naturam factum non est, licet coorietur ei per conceptionem omnem sensum circumscribentem: nee etiam in eodem ipso sibi natura differtur aliquando et naturalis operatio, donec utrumque intra propriam manet naturalem inconvertibilitatem. Connaturalium enim tantum per se operans est motus, manifestans substantialis naturæ naturalem constat esse virtutem: diversæ naturæ proprietatis substantia nulla ratione esse vel fieri sine convertibilitate valente.

Ejusdem, ex eodem sermone 4.

Mysterium namque divinæ incarnationis apostolis et prophetis atque doctoribus duplam ac diversam in omnibus habere naturalem theoriam dignoscitur, cum sit perfectæ deitatis et plenæ demonstrativum humanitatis. Quarum donec unum secundum substantiam non cognitum fuerit Verbum unius operationis, cum utriusque sit, nunquam aliquando cognoscetur motus. Cum enim semper secundum naturam existat superinfinita virtute factus, sicut voluit, homo sine peccato, quod erat est, cum quantis cognoscitur Deus: et quod factus est, est cum quantis esse cognoscitur homo: secundum

καὶ ἀνθρώπινως ἐνήργησε, τέλειον κατὰ τὸν ἑκατέρου λόγον σώζων ἑαυτοῦ φυσικῶς ἀναλλοίωτον.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ε΄.

Βήρων γάρ τις ἐναγχος, μεθ' ἑτέρων τινῶν, τὴν Βαλντινίου φαντασίαν ἀφέντες, χεῖροιν κακῶ κατεπάρησαν, λέγοντες· Τὴν μὲν προσληφθεῖσαν τῷ λόγῳ σάρκα γενέσθαι ταῦτουργῶν τῇ θεότητι, διὰ τὴν πρόκληψιν, τὴν θεότητα δὲ γενέσθαι ταῦτοπαθῆ τῇ σάρκι διὰ κίνωσιν· τροπὴν ὁμοῦ, καὶ φύσιν, καὶ σύγχυσιν, καὶ τὴν εἰς ἀλλήλους ἀμφοτέρων μεταβολὴν δογματίζοντες. Εἰ γὰρ προσληφθεῖσα ἡ σὰρξ γένοιτο ταῦτουργὸς τῇ θεότητι, δαλονότι καὶ φύσει Θεός, μεθ' ὧσων φυσικῶς νοεῖται Θεός. Καὶ εἰ γένοιτο κενωθεῖσα τῇ σαρκὶ ταῦτοπαθῆς ἡ θεότης, δαλονότι καὶ φύσει σὰρξ, μεθ' ὧσων φυσικῶς γνωρίζεσθαι πέφυκε σὰρξ. Τὰ γὰρ ἀλλόλοιο ὁμοεργῆ, καὶ ταῦτουργά, καὶ ὁμόφυλα πάντως, καὶ ταῦτοπαθῆ, διαφορὰν οὐκ ἐπιδέχεται φύσει. Καὶ φύσεων αὐτοῖς συγκαχυμένων, ἔσται δυὰς ὁ Χριστός, καὶ προσώπων μεμερισμένων τετράς, τὸ φευκτότατον. Καὶ πῶς αὐτοῖς εἰς καὶ ὁ αὐτός, Θεὸς ὁμοῦ φύσει καὶ ἄνθρωπος, ὁ Χριστός; Ποίαν δὲ κατ' αὐτοὺς ἔξει τὴν ὑπάρξιν, μεταβολῆ θεότητος γινόμενος ἄνθρωπος, καὶ σαρκὸς μεταποιᾶσι Θεός; Ἡ γὰρ εἰς ἀλλήλας τούτων μετέπτωσις, παντελής ἐστὶν ἀμφοτέρων ἀνάρσις. Σκοπεῖσθω δὲ πάλιν ἡμῖν ἑτέρως ὁ λόγος.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ς΄.

Εὐσεβὲς κεκύρωται δόγμα χριστιανοῖς, κατ' αὐτὴν τε φύσιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ πᾶν ἕτερον αὐτῶν προσφύς, ἴσον ἑαυτῷ καὶ ταῦτὸν εἶναι τὸν Θεόν, μηδὲν ἑαυτῷ τῶν ἑαυτοῦ παντελῶς ἄνισον ἔχοντα, καὶ ἀκατάλληλον. Εἰ τοῖνον κατὰ Βήρωνα, τῆς αὐτῆς αὐτῷ προσληφθεῖσα φυσικῆς ἐνεργείας γέγονεν ἡ σὰρξ, δαλονότι καὶ τῆς αὐτῆς αὐτῷ γέγονε φύσει, μεθ' ὧσων ἡ φύσις, ἀνερχίας, ἀγεννησίας, ἀπειρίας, ἀειδιότητος, ἀκαταληψίας, καὶ τῶν ὅσα τούτων καθ' ὑπεροχὴν ὁ θεολογικῶς ὑπερφυῶς ἐνορᾷ τῇ θεότητι λόγος. Καὶ τροπὴν ἀμφοτέρω πέποιθεν, μηδέτερον τὸν τῆς ἰδίας φύσει οὐσιώδη λόγον εἶτι σοφόμενον ἔχοντος. Ὁ γὰρ ἑτεροφυῶν εἰδῶς ταῦτουργίαν, σύγχυσιν ὁμοῦ φυσικῆν, καὶ διαίρεισιν αὐτῶν εἰσηγεῖται προσωπικῶν ἀδιαγνωστοῦ παντελῶς, τῇ τῶν ἰδιομάτων μεταβολῆ, τῆς φυσικῆς αὐτῶν γινομένης ὑπάρξεως.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ζ΄.

Εἰ δὲ τῆς αὐτῆς αὐτῷ μὴ γέγονε φύσει, οὐδὲ τῆς αὐτῆς αὐτῷ ποτε γενήσεται οὐσιωδῆς ἐκνοήσεως. Ἰσαὶ μὲν

utrumque suum semper permanens sine casu, quibus divine pariter et humane operatus est, perfectionem per omnem utriusque rationem sibi naturaliter incommutabilem salvans.

Ejusdem, ex eodem sermone 5.

Bero enim quidam nuper, et alii quidam, Valentini phantasia deserta, deteriori irretiti sunt pravitate, dicentes assumptam a Verbo carnem fuisse eadem quæ divinitas operata est operatam. Divinitatem vero compassibilem carni propter exinanitionem: convertibilitatem simul et commistionem, seu confusionem atque utriusque in invicem mutationem dogmatizantes. Si enim assumpta caro facta est cooperatrix divinitati, liquet quod et natura Deus: cum, quotquot est, intelligatur Deus. Et si facta est exinanita compassibilis carni divinitas, liquet quod et natura caro: cum quotquot est naturaliter esse intelligatur caro. Ea quippe quæ mutuo sunt cooperantia, et eadem operantia, et ejusdem originis, profecto et compassibilia, naturæ non suscipientia differentiam. Et, naturis sibi confusis, erit dualitas Christus; et, personis separatis, fiet quaternitas: quod est nimium fugiendum. Et quomodo illis unus et idem ipse erit Deus natura simul et homo Christus? Quam etiam secundum ipsos habebit essentiam mutatione divinitatis factus homo, et carnis translatione Deus? Casus enim in alterutras omnimoda est utrarumque peremptio. Inspeciatur itaque a nobis aliter sermo.

C

Ejusdem, ex eodem sermone 6.

Pium Christianis constitutum est dogma creditibus, secundum eandem naturam ac operationem, et omne aliud sibi conveniens, æqualem sibi et eundem ipsum esse Deum, nihil omnino eorum quæ sua sunt inæquale habentem et inconveniens. Si igitur, secundum Beronem, assumpta sibi caro ejusdem operationis effecta est, haud dubium quin et ejusdem facta est sibi naturæ, cum quotquot est natura, id est, inprincipalitate, infactione, infinitate, sempiternitate, incomprehensibilitate et quæcunque horum secundum magnitudinem theologia amplissime in deitate ratio contemplatur; et vicissitudinem utraque passa sunt neutro naturæ substantiali rationem ultra salvandam habente. Qui enim eorum quæ alterius sunt naturæ sentit eandem operationem, confusionem simul naturalem et divisionem eorum personalem introducit; incognita prorsus, idiomatum commutatione, naturali eorum facta existentia.

Ejusdem, ex eodem sermone 7.

Si vero ejusdem sibi non fuit naturæ, nec ejusdem sibi aliquando fiat naturalis operationis...

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἠ.

A

Ejusdem, ex eodem sermone 8.

Εἰς ταύτην δὲ τὴν πλάνην κατήχθησαν, κακῶς πε-
σθέντες ἰδίαν γενέσθαι τῆς σαρκὸς τὴν δι' αὐτῆς ἐκ-
φανθεῖσαν ἐν τοῖς θαύμασι θείαν ἐνέργειαν ἢ τὸ πᾶν
ὁ Χριστὸς οὐσιώσας καθ' ὃ νοεῖται Θεὸς συνέχει κρα-
τούμενον. Οὐ γὰρ ἔγνωσαν, ἀδύνατον εἶναι θείας ἐνέρ-
γειαν φύσεως ἑτεροφανοῦς οὐσίας ἰδίωμα γενέσθαι δίχα
τροπῆς· οὐδέ συνῆκαν, ὡς οὐ πάντως ἰδίον ἔστι
σαρκὸς, τὸ δι' αὐτῆς μὲν ἐκφανόμενον, οὐκ αὐτῆς δὲ
φυσικῶς ἐκφυόμενον, καίτοι σαφοῦς αὐτοῖς οὕσης, καὶ
προφανοῦς τῆς ἀποδείξεως. Ἐγὼ γὰρ γλώσση λαλῶν,
καὶ χειρὶ γράφων, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν δι' ἀμφοῖν τῆς
νοερῶς μου ψυχῆς ἐκφαίνω διάνοιαν, ἐνέργειαν αὐτῆς
ὑπάρχουσαν φυσικῶν. Μηδὲνὶ λόγῳ δεῖξας αὐτὴν γλώσ-
σης, ἢ χειρὸς φυσικῶς ἐκφυομένην· μήτε μὲν γενομένην
αὐτῶν, ἢ λεγομένην διάνοιαν, διὰ τὸ τὴν δι' ἀμφοῖν αὐτῆς
ἐκφανσον. Γλώσσαν γὰρ, ἢ χεῖρα διανοητικῶν συντόκῶς
αἰδὲν αἰδεῖς· ὡσπερ οὐδὲ τὴν παναγίαν τοῦ Θεοῦ σάρκα,
διὰ τὸ προσληθῆναι, καὶ τὸ δι' αὐτῆς ἐκφανθῆναι τὴν
θείαν ἐνέργειαν, γενομένην κατ' αὐτὴν φύσει δημιουργόν.
Ἄλλ' εὐσεβῶς ὁμολογεῖ πιστεύων, ὅτι διὰ τὴν ἡμῶν
σωτηρίαν, καὶ τὸ δέσσει πρὸς ἀτραψίαν τὸ πᾶν, ὃ τῶν
ὄλων δημιουργὸς ἐκ τῆς παναγίας ἀειπαρθένου Μαρίας,
κατὰ σύλληψιν ἄχρατον, δίχα τροπῆς ἐνουσιώσας
ἑαυτῇ ψυχὴν νοερὰν μετὰ αἰσθητικῶ σώματος, γέγο-
νεν ἄνθρωπος φύσει, κακίας ἀλλότριος, ὃ λόγος Θεὸς
ὁ αὐτὸς· θεότητι μὲν τὰ θεῖα διὰ τῆς αὐτοῦ παναγίας
σαρκὸς, οὐκ ὄντα φύσει τῆς σαρκὸς, ἐνεργῶν· ἄνθρω-
πότητι δὲ τὰ ἀνθρώπινα, οὐκ ὄντα φύσει θεότητος, ἀνοχῇ
πάσχων θεότητος· μηδὲν θεῖον γυμνὸν σώματος ἐνεργά-
σας· μηδὲ ἀνθρώπινον ὁ αὐτὸς ἄμοιρον δράσας θεότη-
τος. Τηρῶν ἑαυτῇ καθ' ὅν ἐνέργησιν ἀμφοτέρα καινο-
κρετῆ τρόπον, τὸ κατ' ὅμιον φυσικῶς ἀναλλοιώτων, εἰς
πίστωσιν τῆς ἑαυτοῦ τελείας ἐνανθρωπήσεως, τῆς ὄντως
ἀληθοῦς, καὶ μηδὲν ἔχουσας φαυλότητος· Ὁ μὲν οὖν
Βάρων, οὕτως ἔχων ὡς ἔργον, ἐνεργείας μονάδι τὴν
θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα συγχίας,
ὁμοῦ φυσικῶς καὶ προσωπικῶς μερίζων, καταλύει τὸν
βίον· ἀγνοήσας μόνος τῆς τῶν ὁμοφυῶν προσώπων ὁμο-
φυοῦς ταυτ. τριτος τὴν ταυτοφυρίαν εἶναι θεολογικῶν.

B

C

In hunc autem errorem illati sunt male credentes
propriam carnis effectam divinam operationem, quæ
per ipsam in miraculis manifestata est, qua, totum
Christus substantians secundum quod intelligitur
Deus, tenet retentum. Non enim cognoverunt im-
possibile esse divinæ operationem naturæ alterius
naturæ substantiæ idioma fieri absque convertibili-
tate; neque intellexerunt quod non utique pro-
prium sit carnis quod per eam quidem ostensum est,
non ex ea naturaliter ortum, præsertim cum clare
sit eis et manifestæ probationis. Ego enim lingua
loquens et manu scribens, unam et eandem per
utramque intellectualis animæ mex profero cogita-
tionem: operationem ejus existentem naturaliter
nulla ratione ostendens eam lingua vel manu natu-
raliter ortam, sed nec effectam earum vel dictam
cogitationem propter ejus ex utraque manifestationem.
Linguam enim vel manum cogitativam sapienter
novit nemo; sicut nec sanctissimam Dei
carnem, pro eo quod assumpta sit, et per eam divina
sit operatio clara effecta, secundam naturam condi-
tricem. Sed pie constitetur credens, quia propter
salutem nostram, et ut ad inconvertibilitatem liga-
ret universitatem, universorum conditor ex sanctis-
sima semper Virgine Maria per conceptionem iuvo-
labilem, sine convertibilitate substantians sibi met
animam intellectualem cum sensivo corpore, natu-
ra factus est homo malitiæ alienus: totus Deus
ipse, totus homo idem ipse, totus Deus pariter natu-
ra, et homo idem ipse: deitate quidem, divina
per suam ipsius sanctissimam carnem, non existen-
tia natura carnis, operans, humanitate vero, hu-
mana, non existentia natura deitatis^a. Nil divinum
nudum corpore operatur, nil humanum idem ipse
privatum divinitate gerens: servans sibi met modum
secundum utrumque immutabilem, per quem ope-
ratus est utraque decenti more, ad approbationem
perfectæ ac veræ nihilque habentis pravitalis inhu-
manationis suæ. Itaque Bero quidem sic se habens,
ut dixi, operationis monade deitatem Christi et hu-
manitatem naturaliter simul confundens, et par-
tiens personaliter, dissolvit vitam, ignorans solius
connaturalium personarum connaturalis identitatis
eamdem ipsam operationem esse significativam.

^a In Græco additur *suspensione patiens divinitatis.*

EJUSDEM ANASTASII SYLLOGISMI

De suppositis divinitus sapientibus testimoniis et aliis.

Ecce nunc et sacratissimus hic et magnus doctor,
veritatisque testis fidelis, concorditer cum aliis om-
nibus sanctis catholicæ Dei ac apostolicæ instituto-
ribus Ecclesiæ, duas secundum unionem inconfu-
sam et impartibilem quemadmodum naturas, ita
etiam duas voluntates et duas operationes congruen-

tes et convenientes naturis, divinam, ut dictum est,
et humanam, increatam et creatam, non inceptam
et cœptam, tanquam Dei simul et hominis unius
ejusdem Domini nostri Jesu Christi, magna voce
constitetur ac prædicat, et confiteri nobis sine præva-
ricatione jubet. Difficillimum autem esse, ac modis

omnibus impossibile diffinit, ut etiam voluntatem et operationem, aut naturam unam deitatis et humanitatis ejus confiteantur hi qui pie vivere volunt. Propter quod et tale quid in eo dogmatizantes, tanquam impios et alienos immaculatæ nostræ Christianorum fidei, abjicit et condemnat, nosque hoc facere protestatur.

De duabus enim salvatoris nostri Christi naturis et operationibus, ut breviter pauca ex sacris illius eloquiis expediam, hæc evidenter affatur : « Utraque ostendens super quæ dupliciter, divine scilicet et humane operatus est secundum eandem, quæ veraciter vera est et naturalis substantia, Deum immensum simul et circumscriptum hominem existentem et intellectum, substantiam utriusque perfecte perfectam habentem cum operatione sua, id est naturali proprietate. » Et rursus : « Non enim facta est natura deitas transmutata natura caro, facta natura divinitatis caro : sed quod erat etiam deitati coaptata mansit caro, infirma et passibilis natura et operatione, sicut ait Salvator : *Spiritus quidem promptus, caro autem infirma* (Matth. xxvi, 4). » Et iterum : « Per quam operatus et patiens quæ erant carnis sine peccato, pro nobis indicavit exinanitionem deitatis, miraculis et carnis passionibus naturaliter roboratam. » Et iterum : « Mysterium divinæ incarnationis apostolis et prophetis atque doctoribus duplicem et diversam habere dignoscitur naturalem in omnibus theoriam, indiminutæ deitatis existens et plenæ demonstrativum humanitatis. » Et iterum : « Quibus divine pariter et humane operatus est, perfectionem, per omnem utriusque rationem, sibi naturaliter incommutabilem, salvans. » Et iterum : « Nil divinum nudum corpore operatus, nil humanum idem ipse privatum dignitate gerens : servans sibi modum secundum utrumque immotabilem, per quem operatus est utraque decenti more, ad approbationem perfectæ ac veræ nihilque habentis pravitatis inhumanationis suæ. » De his vero qui unam deitatis et humanitatis ejus operationem et naturam unam dogmatizant, dicit : « Non enim circumscribitur facultia natura id quod per naturam factum non est, licet coarctatur ei per conceptionem omnem circumscribentem sensum : nec etiam in eodem ipso sibi natura differtur aliquando et naturalis operatio, donec utrumque intra propriam manet naturalem inconversibilitatem. » Et item : « Connaturalium quippe tantum est eadem ipsa operans motus, essentiali indicans, cujus naturalem constat esse virtutem, alterius naturæ proprietate substantiæ secundum nullam rationem esse vel fieri sine convertibilitate valente. » Item : « Ea quippe quæ mutuo sunt cooperantia, et eadem operantia, et ejusdem originis, profecto et compassibilia naturæ non suscipientia differentiam, et naturis sibi confusis erit dualitas Christus, et personis separatis fiet quaternitas, quod est nimium fugiendum. » Et iterum : « Si igitur, secundum Beronem, assumpta sibi caro ejusdem operationis effecta est, haud dubium quin et ejusdem facta est sibi

naturæ, cum quotquot est natura, id est in principitate, infacione, infinitate, sempiternitate, incomprehensibilitate, et quæcunque horum secundum magnitudinem theologia amplissime in deitate ratio contemplatur : et vicissitudinem utraque passa sunt, neutro naturæ suæ substantialem rationem ultra salvandam habente. » Et rursus : « Qui enim eorum quæ alterius sunt naturæ, eandem ipsam sentit operationem, confusionem pariter naturalem, et divisionem eorum inducit personalem, incognita prorsus idiomatum translatione naturali eorum facta essentiali. » Item : « Si vero ejusdem sibi non fuit naturæ, neque ejusdem sibi fiet naturalis operationis. » Et iterum : « In eundem autem errorem illati sunt, male credentes propriam factam carnis divinam operationem, quæ in miraculis per ipsam apparuit, qua totum Christus substantians secundum quod intelligitur Deus, continet retentum. » Et iterum : « Non enim cognoverant impossibile esse divinæ operationem naturæ idioma fieri sine convertibilitate. » Et iterum : « Quorum donec unum secundum substantiam cognoscatur Verbum unius operationis, nunquam aliquando eo quod utriusque sit cognoscetur motus. » Et iterum : « Itaque Bero quidem sic se habens, ut dixi, operationis unalitate deitatem Christi et humanitatem simul confundens naturaliter, et partiens personaliter, dissolvit vitam, ignorans solius connaturalium personarum connaturalis identitatis eandem ipsam operationem esse significativam. »

His igitur ita et ab hoc quoque sacratissimo et magno doctore ac martyre veritatis (id ipsum autem est, si dicamus a sanctissimo, qui in eo loquitur, Spiritu) manifestius dictis, diligenter intendant qui volunt, et maxime qui communicant his qui novitates nunc operati sunt : et sciant certissime, quia, qui duas salvatoris nostri Christi voluntates naturales et operationes denegant et abjiciunt, et impiam ac alienam Christianici dogmatis tam sacram et orthodoxam confessionem appellant, unamque deitatis et humanitatis ejus voluntatem et operationem dogmatizant, eos qui taliter sibi consone non contententur anathematizantes, liquido, absque ullo te gente velamine sanctos prophetas, et apostolos, atque doctores ; vel etiam, ut verius dicatur, sanctissimum Spiritum qui illis locutus est, quinimo et loquitur, anathematizant, et ab eo per illos traditam nobis sacram et orthodoxam confessionem abnegant et abjiciunt atque impiam et alienam a Christiano dogmate esse asseverant, et æque, ut prædictus hæreticus, quin potius, ut omnes simul profani hæretici qui in confusione et phantasia et divisione decepti sunt, solum supersubstantialis theologiæ ac incarnatæ dispensationis non abnegant et subvertunt mysterium, quaternitatem quidem personarum sanctam constitentes Trinitatem : at vero unum hujus, id est Dominum nostrum Jesum Christum, inanimatum, et sine intellectu ac sine ratione, secundum quod propter nos factus est homo, introducentes, et convertibilitatem simul et conspersio-

nem ac mutabilitatem, confusionemque ac phantasia et divisionem utriusque naturæ ipsius pronuntiantes, et puri per hoc hominis, vel prodigii cujusdam matrem sanctam semper Virginem ac Dei genitricem matrem scribentes. Deinde vero hanc, quæ videlicet in eo ab illis dogmatizata est, unam voluntatem et unam operationem respuentes, et neque unam, neque duas, id est divinam et humanam voluntatem vel operationem in eo, vel quamdam ex omnibus confiteri volentes, non solum instabiles et tergiversatores, sed et hæreticis, qui in confusione ac phantasia et divisione erraverunt, magis impios ipsi seipsos propriis verbis et dogmatibus monstrant. Nam illi quidem vel unam, illi vero nec unam voluntatem vel operationem cum habere volunt, ac per hoc insubstantiali illum et inessentiali; minus enim est dicere sine voluntate, ac impotem, secundum utrasque naturas pronuntiant: cum juxta sacras definitiones et rationes corruptio, id est interemptio et inexistencia naturæ, naturalium habitudinum et operationum atque virtutum infirmitas et defectus existat, et quod universaliter voluntate naturali ac substantiali operatione privatur, neque est, neque aliquid est, neque est quævis ejus essentia. Et non ipsum tantum, sed et Patrem, et Spiritum sanctum, insubstantivum astruunt, et inexistentem. Ejusdem enim utrisque illis substantiæ, id est deitatis, et voluntatis, ac operationis salvator existit, secundum quod est et dicitur natura Deus: ita ut subsequenter, et dominam nostram vere sanctissimam super omnes sanctos venerandam scilicet et laudandam, ut proprie ac non fallaciter, veraciter Dei genitricem semperque Virginem, non proprie ac veraciter matrem Dei describant, sed ejus qui nullomodo secundum ipsos existit. Et isti quidem talibus ac tantis impietatibus capti, per sua ipsorum dogmata propalantur.

Hi vero, qui simul cum duabus voluntatibus et operationibus, quæ sanctis catholicæ institutoribus Ecclesiæ pie in salvatore nostro Christo dicuntur, aliam unam nescio unde fingentes confiteri volunt, et anathematizant eos qui non consone sibi unam et duas, id est tres voluntates et operationes in eo consistunt: nihilominus et isti sanctos prophetas et apostolos ac doctores, quin et super hos qui in ipsis locutus est, imo et nunc per eos affatur, sanctissimum Spiritum anathematizant, et traditam per eos nobis ab illo sanctam et immaculatam fidem novis adulterantes adinventionibus abnegant, et aliam in salvatore Christo naturam præter divinam et humanam, extraneam quamdam et omnium alienam existentium fingunt^a, cujus esse volunt a se factam in illo unam voluntatem et operationem: quoniam omnis voluntas naturalis et substantialis operatio naturæ profecto voluntatiæ ac operatiæ

idiomata sunt. Et omnis operatio naturalis substantiam indicat, ex qua procedit et inest^b: et indicativum uniuscujusque naturæ operatio, et est, et cognoscitur naturalis. Et omnis natura propriæ operationis substantiali ratione cognoscitur, et omnis natura convenientem sibi sequè significantem habet operationem hanc ab aliis discernentem, definitionesque substantiarum naturales earum operationes vera ratio novit. Et, ut compendiose dicatur, nec naturam sine operatione quæ illam substantialiter caracterizet, nec rursus voluntatem vel operationem constat esse sine quadam substantia, id est possibile^c, quemadmodum divina concionantur eloquia, et ipsa rerum natura clamat. Igitur voluntatem et operationem unam præter duas circa Salvatorem Christum fingentes, et necessitate^d etiam aliam naturam præter divinam, ut dictum est, et humanam extraneam quamdam existentium omnium alienam plasmantes applicant ei, cujus esse^e jam dictam a se unam voluntatem, quæ inane figmentum fictæ cogitationis est, et germen quod ab idololatria nil penitus differt.

Deus enim simul et homo salvator existens, duas tantum congruentes sibi naturas et voluntates et operationes, id est divinam et humanam habet, quemadmodum inclyti præceptores nostri ac doctores affirmant: non unam et duas, id est tres, ut adversarii dogmatizant, quo illud evidentissime gerant, quod olim a Deo per Isaiam prophetam in calumniam dicitur, id est: *Caupones tui vinum aqua miscent* (Isa. 1, 22). Ut enim apparet, et isti, verbum veritatis cauponum more adulterando, naturalem dualitatem voluntatum et operationum salvatoris nostri Christi una voluntate ac operatione quæ, in ipso ab hæreticis qui in confusione ac divisione seu phantasia decepti sunt, impie dogmatizata est, veluti vinum aqua miscentes, utrasque sectas confiteri compellunt: quod impium veraciter est et alienum immaculatæ fidei nostræ Christianorum. Qui ex diametro, similiter ut præcessores sui, etiam per hunc a veritate decidunt modum. Æquale quippe ex diametro et simile malum est cum hæretica opinione paternam projicere ac reprobare orthodoxiam, et e diverso cum hac pariter et illam confiteri et approbare. *Quæ enim participatio justitiæ et iniquitatis? aut quæ societas luci ad tenebras? aut quæ conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli? qui autem consensus templo Dei cum idolis?* divinus ait Apostolus (II Cor. vi, 14, 15, 16). Inquam vero et ipse: *Quæ participatio, vel communicatio, aut conventio, aut pars, aut consensus Paternæ orthodoxiæ ad nequam hæreticorum opinionem, ut cum altera altera prædicetur vel etiam respuitur?*

Et hoc quoque diligenter intendant, quia, si

^a Ab omnibus quæ sunt in rebus a. fingunt. COMBER.

^b Cui inest. Ib.

^c Constare siæ quadam substantia, est possibile. Ib.

^d Ex necessitate. Ib.

^e Cujus velint esse. Ib.

quemadmodum magnus ab immortalitate cognominatus, imo vero cunctus sanctorum chorus affirmat, quod pene fides salvatoris nostri non admittat, cum hoc instabile quiddam secundum suam ipsius rationem existat. Quod si hoc fuerit passa, et quod huic est contrarium procul dubio sustinebit, additamentum scilicet, et quomodo manebit ulterius fides defectibus ac profectibus immutata? Dicant, inquit, nobis, qui per singulos dies fides creant, imo deos sibi diversos fingunt, quoniam cum fidei verbo mutatur atque multiplicatur a talibus id quod creditur. Ergo et adversarii fides sibi condentes diversas, absque omni contradictione secundum qualitatem, et quantitatem atque immutationem dogmatum suorum immutant simul et multiplicant id quod creditur, et quinque Christos eatenus plasmasse monstrantur. Hunc quidem unam operationem, illum vero nec unam operationem et alium unam voluntatem, et alterum nec unam voluntatem: porro quintum unam et duas, atque unam et duas, id est tres operationes et tres voluntates, ut aiunt, habentem. Et dicant, si volunt illi ipsi qui talia exponunt dogmata et qui communicant eis, in quem talium ac tot Christorum a se fictorum credentes baptizati sunt, vel baptizantur: aut cuius eorum corpus et sanguinem sumunt atque distribuunt? utrum ejus qui unam, an qui nec unam operationem; ejus qui unam voluntatem, an ejus qui unam et duas, et unam et duas, id est tres operationes et tres voluntates, et propterea jam ex necessitate tres etiam naturas habet? Sed non erat vox, et non erat auditio (III Reg. xviii, 26), quemadmodum ait propheta magnus Elias scelestos sacerdotes et pseudopphetas confusionis redarguens. Nam, quidquid horum dixerint, illinc cum impietate etiam redargutionem sermo eorum circumferet, quoniam non in verum et veraciter existentem Christum credunt atque baptizant, nec illius corpus et sanguinem accipiunt et distribuunt. Illum enim, verum scilicet et qui vere consistit, Christum Deum simul et hominem inclyti magistri nostri ac præceptores scientes, duas et tantum quemadmodum naturas, sic etiam et duas voluntates, et totidem operationes congruentes sibi, divinam scilicet, ut jam dictum est et comprobatum est, et humanam, inere-

atam, sine inceptioe et cum inceptioe, in ipso consistunt et consistere nobis præcipiunt. Non autem, ut hi nunc novitates fecerunt, unam et nec unam nec duas, et rursus unam et duas, id est tres voluntates et operationes habere illum fatentur.

Super hæc autem omnia quæ dicta sunt, et illud quoque certissime noverint, quoniam unam nec unam, neque duas, et iterum unam et duas voluntates et operationes, et omnia cum anathematibus, et depositionibus, ac excommunicatione dogmatizantes, aperte sibi et alterutris repugnare probantur: et ipsi per seipsos et invicem subvertunt ac destruunt, alterna verba et dogmata, seque ipsos et alterutros, et eos qui sibi communicant, anathematizant, et ab omni sacra dignitate ac ministerio pellunt atque deponunt. Necnon a perceptione illibatae communionis vivifici corporis et sanguinis magni Dei et salvatoris nostri Jesu Christi sequestrant. Et hæc liquido nos, et nullo intente et sciente obstantis velamine, non solum propter multiformem errorem, verum etiam et propter instabilitatem, et absurditatem, ac reciprocaionem talium virorum et dogmatum, omni custodia nosmetipsos ab illorum impietate et communione servemus, quotquot in veritate esse ac dici Christiani volumus. Alienum quippe a Christianis est, cum orthodoxia etiam impietatem suscipere, aut consistere quidem orthodoxam fidem, communicare vero his qui hanc per novas inventiones abnegant et adulterant. Propter quod divina nobis lex simul et apostolica jubet, eos qui, aliud præter quod a Christiferis viris accepimus, docere ac introducere conati fuerint, avertere et anathematizare, non tantum si homines fuerint, sed et licet angeli fortassis e caelo descendentes exstiterint. Et si hoc fecerimus et divinam sine prævaricatione adimpleverimus præceptionem, sacramque ac orthodoxam fidem absque adulteratione simul et innovatione possederimus et confessi fuerimus, ad vitam salvi efficiemur æternam in Christo Jesu Domino nostro: cum quo Deo et Patri, una cum sanctissimo et bono ac vivifico Spiritu, gloria, honor, imperium, et adoratio nunc et semper, et in omnia nunquamque finienda sæcula sæculorum. Amen.

POSTERIORA S. HIPPOLYTI TESTIMONIA.

(Ex Combefisii editione Operum S. Maximi.)

..... Hæc evidenter effatur. Utraque ostendens se, D eo quod dupliciter (divine scilicet et humane) operatus est, secundum eandem quæ veraciter vera et naturalis substantia est, Deum immensum simul et circumscriptum existere ac intelligi hominem; utriusque perfecte perfectam essentiam habentem, cum illius operatione, id est naturali proprietate. Et rursus: Non enim caro facta est natura deitas,

translata natura, facta videlicet secundum naturam Divinitatis caro; sed quod erat, etiam deitati coaptata, mansit, id est caro infirma et passibilis natura et operatione, sicut ait Salvator: *Spiritus quidem promptus, caro autem infirma.* (Matth. xxvi, 41.) Et rursus: Qua operatus et passus, quæ erant carnis ab omni peccato immunis, divinitatis pro nobis exinanitionem miraculis et carnis passionibus naturali-

ter confirmatam probavit. Et rursus : **Mysterium** A illi caro ejusdem ac ipse virtutis seu operationis facta divinae incarnationis, apostolis, et prophétis atque doctoribus duplam ac diversam in omnibus habere compertam est naturalem considerationem ; cum perfectæ deitatis et plene vim habeat ostendendæ humanitatis. Et iterum : Quibus divine pariter et humane operatus est, perfecte utroque sui rationem natura servans immutabilem. Et iterum : Nihil divinum nudum corpore operatus, nihil humanum idem ipse gerens quod expers esset deitatis : qua ipsa nova decentique ratione utraque operatus est, utriusque ratione immunem se a mutatione servans, ad perfectæ suæ humanitatis quæ plane vera sit nihilque aut vitii aut labis admittat, fidem adstruendam.

De his vero qui unam deitatis et humanitatis ejus operationem, et naturam dogmatizant, dicit : **B** Non enim circumscribi natura genita comparatum est, quod secundum naturam ingenitum est, tametsi ei coaluit per conceptionem, quæ vim omnem mentis circumscribit : ac nec unquam in eadem naturam naturalemque virtutem seu operationem vertantur, donec utrumque intra propriam naturalem inconvertibilitatem manet. Et iterum : Eorum enim dumtaxat quæ ejusdem naturæ sunt, motus ejusdem virtutis ac efficaciz est, substantiam designans cujus est naturalis virtus, cum substantia diversæ naturæ proprietatis nulla ratione esse possit aut fieri absque convertibilitate. Item : Etenim, quæ ejusdem inter se virtutis sunt, et operationis, ejusdemque prorsus originis ac earumdem passionum, ea naturæ distinctionem non admittunt, confusisque secum naturis erit Christus dualitas, personisque divisio fiet quaternitas : quod omnium maxime cavendum. Et iterum : Si quidem igitur, ut auctor Bero est, assumpta

est, plane etiam ejusdem facta est naturæ, cum quibus omnibus natura est, quod principii expers, quod ingenita, quod infinita, quod sempiterna, quod incomprehensa, et si qua ejusmodi secundum excellentiam theologicus sermo eximie in deitate contemplatur : et vicissitudinem utraque passa sunt, neutro substantialem naturæ suæ rationem ultra incolumem servante. Et rursus : Qui enim eorum quæ sunt diversæ naturæ eandem sentit operationem, confusionem pariter naturalem divisionemque ipsorum inducit naturalem : ignota prorsus ac obscurata per idiomatum commutationem naturali eorum substantia existentiaque. Item : Si vero non ejusdem ac ille facta est naturæ, nec ejusdem unquam fiet operationis. Et iterum : In hunc autem errorem impegerunt, credentes male propriam carnis effectam divinam operationem quæ per ipsam in miraculis manifesta est ; qua Christus, rerum hac universitate condita, secundum quod intelligitur Deus, quod ita conditum est tenet ac conservat. Et iterum : Non enim cognoverunt fieri non posse, ut divinæ naturæ operatio alterius diversæque substantiæ proprietatis fieret absque convertibilitate. Et iterum : Quandiu non unum secundum essentiam unius noscitur verbum operationis, nulla unquam ratione fiat, ut amborum motus cognoscatur. Et iterum : Itaque, Bero, qui sic habeat, ut dicebam, una operatione Christi pariter deitatem et humanitatem natura confundens ac personis dividens, vitam dissolvit ; qui nempe **C** nesciat, eandem operationem, personarum quæ ejusdem naturæ sint, identitatem dumtaxat designare.

SCHOLION sive HYPOMNESTICUM,

His qui desiderio ac zelo divino legere voluerint breviter declarans quæ paucis sunt agnita [F. agitata], id est cum athleticis certaminibus, quot exsilia, et in quibus locis ac tempore pertulerint martyrimum, diemque fide ad Deum profectionis, et exhibitionis, sanctorum et deiferorum Patrum nostrorum ac magistrorum, novorum revera confessorum, et magnorum martyrum ; præcipue illius qui positam hic epistolam digito Dei scripsit, eo quod ipse quidem eorum, qui ante se defuncti sunt, Maximi scilicet et Anastasii discipuli ejus, significaverit diem, ut prælatum est : de se autem, et germanis fratribus ejus, Theodoro scilicet ac Euprepio, nemo. Insuper et Martini sanctissimi et summi apostolici papæ ac martyris, qui omni, quæ sub sole est, præcellit hieraticæ dignitati, atque quorundam aliorum quorum præsens epistola mentionem non facit, nec quæcunque, ut reor, alia charta, vel homo.

Oportet eos qui hæc legerint exemplaria præsentis **D** in Byzantio, una cum concertatore suo et vere philosopho, imo deosopho magnopere commartyre Christi veri Dei et salvatoris nostri Maximo, id est cum ab intus abscissæ fuerint pretiosæ ipsorum ac sacræ, divinitusque veraciter mobiles linguæ ac manus, cum verberibus et tormentis amarissimis, ex quibus sanguinis fluorem et pompam per totam ur-

nis fluxu, cauterio nullomodo illis indulto, vel coactipatorio aliquo abscisionibus manuum atque linguarum ad cessationem sanguinis juxta morem appposito, hos conservasset ad verecundiam adversariorum, tradidissent ex tunc desiderato a se Deo suas ipsorum sanctas revera et beatas procul dubio animas. Hæc autem omnia ob nihil aliud in eos gesserunt vere profanissimi et miserrimi apostatæ veritatis, nisi propter pessimam veraciter et solam invidiam quam antiquus hostis dæmon in eis seminavit, quemadmodum et in similibus suis Judæis, cum non potuissent saltem ad modicum quid resistere sapientiæ, quæ illis merito fuerat a Deo donata, (pro vera scilicet veritate, et solum pro eo quod noluisent illi communicare cum his in tam publica et sine Deo impietate ipsorum) cum ipsa sancta dextera manu sua, quæ abscissa fuerat, cujusque truncus tantum remanserat, id est sine planta et digitis inoptato argumento, cum videlicet duo sibi parvislima ligna et tenuia colligaverit, imo, ut verius dicatur, virtute et gratia divina et invisibili expedite penitus et sine prohibitione loquebatur, quanquam ab intus ex ipso fuerit fundo rescissa, sicut Lebar-nictus patricius Lazicæ cum juramentis terribilibus enarravit nobis, dispensatione Dei in hoc ipso per semet inspector effectus, diffidens super hoc glorioso et ingenti miraculo. Quin et Theodorus protosecretarius prætorij præfecti Constantinopolitani ante hunc enarravit mihi, et ipse cum horribilibus juramentis, cum conscius fuisset sanctarum passionum ipsorum, tanquam dominus et magister hujuscemodi rerum, glorificans et laudans ac gratias agens Deo super tali miraculo et tam fiduciali virtute ipsorum. Quoniam, sicut canis vel cervus excursu multo et siti vel caumate, ita laxaverunt et tradiderunt linguas suas ut etiam manus, quanquam brevi valde statura sanctus et infirmus esset corpore Maximus, sicuti cunctis est manifestum.

Quocirca et abundantius adversarii sauciantes se suos super tanta et tali alacritate sanctorum, intrinsicè requissimè et veraciter inhumani, ut revera feræ agrestes has abscindebant. Non solum ista sic ab eo epistola scripta, sed et aliis multis libris ac tonis studiorum ipsius. Quorum ipsi non solum inspectores divina providentia facti sumus, sed et partim in sortem gratia Dei ex eis accipere illius præceptione meruimus, et ipsis quoque simili argumento et manu, imo, ut verius dictum est, digito scriptis Dei, sicut magni Moyse tempore legitur factum: providentia videlicet et cooperatione solius omnipotentis Dei qui, cum sit amator bonitatis et hominum, facit mirabilia magna in sanctis suis et glorificat vere glorificantes se, tam indoctinabili opere quam verbo et veritate: cum admodum degeret in ultimo, id est tertio exsilio suo Lazicæ, in castro

A Alanorum, quasi signis quinque a prædio Zichachorio, id est prima domo Gregorii veri amici Christi patricii et Magistratus ejusdem regionis Alanorum. Cujus et optimam memoriam merito facit in hujusmodi epistola, translati videlicet vi et præceptione miserorum principum qui illic ante se usque ad se præfuerunt, in eodem tertio exsilio septies, in difficilioribus locis et tribulatione multa, in prædicto castro Thusumes dormavit in Domino, cum et ipse certamine bono certasset, orthodoxam revera fidem servasset, et cursum martyrii consummasset, mensis Octembrii die undecima, feria prima, hora tertia, cum diceretur inter sancta officia, *Sancta sanctis*, indictione decima, cum prædixisset et ipse diem sanctæ depositionis suæ quibusdam qui sibi aderant ante menses tres.

Et aliis quoque pluribus miraculis sanctissimi et omnis efficientis Spiritus cooperatione, tam ibidem quam in duobus exsiliis suis, Trapezunti videlicet, et Mesembriæ patris, plurimisque conversis ad veritatem et illuminatis. Qui cum conversati fuisset et perdurasset in hoc sancto et beatissimo et multorum sudorum certamine, id est coronam ferente confessione ac testimonio, prædictus quidem sanctus Anastasius presbyter et apocrisiarius Romanus, a sexta indictione præteriti cycli usque ad decimam indictionem, in omnibus prædictis tribus exsiliis suis, traductionibus diversis affectus, tribulationibusque ac necessitatibus, et angustiis non mediocribus nec modicis, permansit annis viginti. Discipulis vero ejus Theodoro et Euprepio germanis et sanctis fratribus, filiis Plutini beatissimi imperatorij pistoris, id est qui super omnes pistores publicos est, eorum videlicet qui annonas scholarum omnium solvant, quod appellatur Tetransiton, divitiis pretiosis et dignitatibus diversis, divinisque virtutibus, et virginitate, quæ his omnibus major est, adornatis; per quam scilicet, ut opinor, etiam sanctis pro Christo agonibus et coronis honorari meruerunt, ut casti et mundo corde, quoniam ipsi Deum videbant. Post primum magistri sui et nostri apud Trapezuntem exsiliam multis elemosynis et oblationibus factis, volentibus Romam confugere protinus et ipsis in eadem persecutione prope Abydum comprehensis, propter eandem et solam causam, et pro eo quod noluisset cum eis contaminari tam evidente impietate in profano et penitus sine Deo imperatorio Typo qui ex submissione factus est eorum qui erant Ecclesiæ Constantinopolitane, et publicæ, id est denudatis omni substantia quæ morat sibi, et dignitatibus quas habebant: flagellaque mortalia a præfecto suscipientibus, et Chersonem in exsiliam missis. et illie vi sapienter ab invicem separatis, et in castris gentium ibidem adjacentium deputatis: junior quidem frater, qui, et vere in cunctis phronemis,

Alter vero, qui et prior frater, quique Dei donum A merito a Domino est vocatus, perdurus ab eadem sexta indictione usque ad jam dictam decimam indictionem instantis cycli, id est usque ad sanctissimi Patris et magistri eorum ac nostri Anastasii presbyteri, qui revera miserimus, et orphanus propter tam raritatem, et inopiam verbi veritatis et omnis spiritualis escæ, ita ut nunc etiam adimpletum sit quod a Domino de malis novissimorum temporum dicitur, non famem panis mittendam, neque sitim aquæ, sed famem audiendi verbum Domini, sicuti dictum est, sanctam in Domino requietionem, annum vice-simum agit adhuc perseverans in athleticis sudoribus et agonibus, in eodem Chersonis exsilio, jam memoratus videlicet frater Theodorus qui et propria manu multa sanctorum opuscula dignatus est exhibere nobis, qui pergebamus illuc ad visitationem et adorationem ejus, et pretiosæ memoriæ Martini summi et vere universalis papæ et magni martyris veritatis. Cujus et miracula nobis copiosa quæ ibidem facta sunt, cum illatis quoque illis importabilibus, retulit, donata etiam particula sancti orarii, id est facialis, quæ sibi fuerat ab eo dimissa: et uno ex campis ejus, id est caligis: quos nullus alius inter homines portat, nisi sanctus papa Romanus: eo quod et ipse illic fuerit exsilio relegatus, postquam omnia dira passus est, cum abduceretur ab urbe Roma, qui seipsum tradiderat, gestiens atque desiderans admodum pro Christo subire martyrium, et imitator et successor sancti et apostolorum principis Petri, tam in navigio, quam in ipso Byzantio, ita ut C

Dignum autem patre suo diabolo perpetrantes opus in eum, tam veste illum sua exuerunt, quam ferreorum gravamina vinculorum et catenarum sancto ejus collo et pretiosis reliquis membris imposuerunt. Deinde cum eisdem ferreis compedibus pompantes per totam plateam traxerunt a palatio usque ad prætorium præfecti, cum vigilæ magistro, id est primo carnificum, colligatum, et cum gladio præcedebat eum quidam, ut membratim concideret, deliberante ac præcipiente Buccoleonte detestabili sacellario, et digne sanguinem devorantis beatis cognominato, tanquam qui et opera bestiali furore referta possideret, scientia et consilio Constantini imperatoris, qui et prædictum obscenum et pessimum Typum condidit, Gregorio eunucho et præfecto miseræ illius urbis. Quod utique jam et factum fuisset quantum ad temerariam ejus alicritatem et propositum pertineret, nisi misericordiasimi et benignissimi Dei præsidium hos inhibuisset, et non hujus robustissimam fortitudinem hostes erubescens. Noverunt enim hoc pati frequenter etiam tyranni truces et inhumani, licet nimis immisericores sint

nota, qui omnia nimirum ad utilitatem dispensat, immensa hunc et ineffabili providentia conservante. Cum fecisset in duobus carceribus, in excubitu scilicet et custodia præfecti, in tribulatione multa et infirmitate gravissima dies centum octoginta; omnem vero tribulationis suæ agonem in annis tribus et ultra, sicuti, ex his quæ de ipso conscripta sunt, et a Romanis militibus, et propriis ejus hominibus qui cum eo multis tormentis affecti per diversa loca exsilium pertulere, scire potuimus. Porro dormivit et ipse in Domino, cum unam semper et solam sanctam catholicam et apostolicam gloriosam Dei nostri Ecclesiam sacratissimis et veracibus dogmatibus synodice illustrasset, et tam sanctarum ac universalium quinque synodorum, Nicenæ videlicet, Constantinopolitanæ, Ephesinæ prioris, Chalcedonensis, et rursus Constantinopolitanæ sub Justiniano imperatore, quam omnium sanctorum divinitus sapientum, et probabilium Patrum nostrorum, ac veracium magistrorum sacra et piissima dogmata roborasset, quemadmodum hi, qui amore pio legere voluerint, in sacris gestis sanctæ ac apostolicæ piissimæque synodi quæ ab eo Romæ celebrata est, invenient, cum in omnem locum et omnem regionem transmissa sint: et ardue veritatem manifestasset ac prædicasset, et flagitia hostium relevasset, atque liquidius publicasset bono multumque sibi amabili agonem agonizantem, et ad desideratum Dominum, pro quo et proprium sanguinem, quantum in ipso fuit, effudit, in lætitia copiosa profectus mense Septembris, die sexta decima, indictione quarta decima, qua et custodiens pietatem, copioseque certatricis, et castæ virginis ac martyris Euphemis honoranda memoria per annos singulos celebratur, reconciliatus inter sanctos sanctorum in domo perferenda sanctissimæ intemeratæ ac semper laudandæ gratiosæ verique semper gloriosæ dominæ nostræ, utpote quæ proprie natura et absque mendacio ac veraciter est Dei genitrix, et semper virgo Maria, quæ appellatur Blachernes, extra muros a stadiis uno ipsius de cætero benedictæ urbis Chersonis. In qua sancta domo etiam jam memoratus sanctus Euprepius requiescit, juxta eandem perornatum ac vere magistrum, qui Evangelicam vocem opere adimplevit, qua dicitur: *Pater bonus animum suum ponit pro ovis suis* (Joan. xi, 11).

Porro, sanctos et memorabilis ac optimus et per omnia sapiens, imò divinitus sapiens, magnusque veritatis propugnator et commartyr eorum Megistos, qui et Maximus, (hoc enim, ut antea indicavimus, dictione Latina Maximi nomen insinuat,) cujus et sanctum monumentum per singulas noctes lampades exhibet a die qua dormisse dignoscitur, usque in præsens et in perpetuum omnibus illucescens, et

bant. effecti sumus. Eorum vero qui obtutu pro-
prio viderant has, unus etiam ipse comes ejusdem
Chemareos castri, nomine Mistrianus, existit, qui et
vigilans cum militibus has non semel nec bis, sed et
multoties contemplatus est, et primus patenter de
his omnibus prædicavit, nobis illuc pergere non valentibus propter montis illius ascensum, id est verticis
Caucasiorum, quo excelsior mons super terram non est, difficultatem, et tempus hiemis, insuper et
confusionem gentium quæ sit in partibus illis. Pariter et Anastasius discipulus ejus ab undecima indictione præteriti cycli per tria exsilia, Bizyes scilicet,
et Perberei Thracensium regionis, atque prædictum Lazicum, in multis contritionibus et intolerabilibus necessitatibus, atque hujuscemodi athleticis certaminibus, annis decem peractis, ad regnum migravere
supernum. Sanctus quidem Maximus, sicut dictum est, mense Augusto, die tertia decima, indictione quinta, cum prædixisset ex divina revelatione suam
in Domino ante dies quindecim dormitionem futuram, sicuti jam præmissum est; sanctum vero suum pro veritate in Christo Deo nostro martyrium ante
non paucos annos. Discipulus vero ejus Anastasius mense Julio, die vigesima quarta, indictionis ejusdem.

Igitur missa nobis est hujusmodi sacratissima et præposita propriæ manus imo divinitus exarata epistola, una cum suppositis sibi deiloquis testimoniis et syllogismis, ab eodem ipsorum exsilio, id est Lazico, quam et habemus et conservamus, cum eodem quo scribebat tradito sibi divinitus argumento,
id est prædictis duobus exsilibus fusticulis, et aliis benedictionibus ac muneribus ejus sanctisque ac venerabilibus, necnon et omnibus post Deum bonis, librorum videlicet ejus studiis et propriæ manus compositionibus, tanquam revera sacrosanctis laudibus et reliquiis. Data vero est nobis vere minimis,
Theodoro, germanis et sine dolo fratribus humilibus et peccatoribus monachis, per Gregorium monachum et abbatem monasterii sancti Joannis Baptistæ regionis Albanorum, quod appellatur Bavararu, mensis Augusti die vicesima, indictionis undecimæ quæ præterit nos qui revertebamur a regione sæpe dicta Lazorum. Illuc enim profecti fuimus, licet valde infirmi et pauperes et indigni essemus, secundum consuetudinem ad visitationem eorum, non solum propter jam dictum creditum nobis pondus conscriptum, id est præceptionem sæpe memorati sancti ac summi apostolici papæ Romani Martini, personaliter ad eum in eadem magni noprinis urbe advenientibus, et certitudinem propriæ manus de his quæ ab eo synodice confirmata sunt ex incoherentibus et audientibus

A que non mediocribus, secundum quod nobis possibile fuit, per deos acceptas eorum preces, nobis cooperante ipso qui eripuit nos sæpius de iniquis manibus impiorum, marisque periculis ac diversis tempestatibus, ministrare de pauperula quæ inerat nobis ex parentum benedictione sicut in Domino, ut autem verius dicamus, Dei munere, et non ex alienis, sed et reliquis nil minus eorum concertatoribus et commartyribus: et ut fletemus inspectores stigmatum ipsorum et passionum quæ propter Christum verum Deum nostrum pertulerunt. Quin imo et auditores per nos effecti, divinitus quoque sapientis atque salvantis expertes eorum constitueremur doctrinæ, et Deo persuadibilibus et bene acceptis ipsorum orationibus frueremur, et quædam vestimentorum quæ in passione sibi scissa sunt propriis manibus ab eis accepta deferremus, una cum sanctificatis panis pretiosoque sanguine rubricatis; qui circumpositi fuerant sanctis eorum quæ abscissæ fuerant manibus, causa sanguinem medicinaliter restringendi. Utroque autem complecti ac memorari, non sine consideratione, ut reor, perpéndimus, pro eo quod unum et idem ipsum in certamine sanctæ revera et orthodoxæ fidei, et in vinculo pacis et charitatis dignoscantur effecti.

De cætero infinita multitudo eorum qui in prædicta non ferenda et intolerabili persecutione diversis verberibus et tribulationibus palam et occulte martyrium inferebant, astuto ac versuto molimine, has illius aliter atque aliter, quæ non pro fide, sed sub prætextu aliarum ingerebant occasionum atque damnorum, adeo ut hæc simplicioribus quibusque, qui facile decipiuntur, ignorantibus, soli Deo qui occultorum est cognitor, et his qui studiosiores erant hos et quamobrem passi sint procul dubio deserentes. Pro quibus omnibus universos qui in veritate quæ revera sunt veritatis relegitis, ac si præsentem et procidentem tam cordis genu cum corporalibus genibus quam cordis sensu cum lacrymis inclinati, et ante vestigia omnium vestrum provoluti, deprecamur et exoramus quo primum quidem veniam in omnibus tribuatis exiguitati ac indisciplinatio nostræ, qui ad certitudinem et satisfactionem tanquam vere fideles fideliter talia prorsus recipimus: et ne oblivio velet tantos et tales sacros agones, eo quod valde a paucis et raris hæc cum diligentia cognoscantur. Nos autem, ut dictum est, cum voluntate Dei horum ipsis visibus conscii ex parte maxima facti fuissimus, et discrimen quod ex desidis generatur metuissemus, et non ob aliud, ut coram Deo dico, nisi propter hoc, quoquomodo hæc scribere præsumissemus, et vitam vel laudes deprecamur, minima

qui veritatis et studii amore legere voluerint divina illorum, et veraciter sine fastidio contra impietatem, et pro pietate labores plurimos, et conscripta, quæ et cum omni solertia et diligentia una cum his etiam quæ sunt ex adversariorum execrabilibus scriptis, licet humiles et veraciter viles super omnes in omnibus simus. Juxta virtutem tamen quæ inest nobis, in diversis libris ac tomis conscripsimus et amatoribus veritatis tradidimus, in gloriam et indesinentem laudem et gratiarum actionem omnipotentis Dei et vere mirabilis in sanctis suis, ac zelum et alacritatem eorum qui pro pietate certare voluerint, confusionemque ac inevitabile opprobrium inimicorum veritatis, et ipsius Dei universorum, instantiasque ac oppositiones illatarum sibi falsarum calumniarum, et decretorum inanum ac instabilium, et absolute omnes eorum sacratissimos ac pios agones atque sudores, qui ab eis qui ex adverso erant diverso modo sunt acti, id est a subintroducenda nova et hæretica omnia recipiente adinventione a Heracliano Cyro, Sergio, Pyrrho, Paulo, petritarum, et involuntativo inoperatarum, vel, ut verius dicamus, novorum epicureorum, id est penitus carentium Deo, ut ipsa rerum et ipsa contrariorum conscripta demonstrant his qui hujuscemodi discernere norunt. Quatenus hi, qui post nos studiosi et in verbo potentes fuerint, et his inventis ex his occasionem acceperint, Deo ac sanctis ejus gratiarum actiones debitas reddant. *Da enim sapienti occasionem, et sapientior, inquit, erit (Prov. ix, 9).*

Secundo vero, indesinentibus orationibus et supplicationibus, cum operibus bonis ac lacrymis benignissimum natura et misericordissimum placetis Deum, ut compatiatur infirmitatibus nostris, sedetque de cætero instantem adhuc dolosam, et versutam et penitus argumentosam, atque gravissimam super omnes præcedentes paganas et hæreticas persecutiones: quippe cum sciat pulveris nostri fragilitatem, et facilem lapsum propter nimiam fraudem eo-

a *Heracliano, Cyro, Sergio, etc.* Nomen videtur unum ex pluribus conflatum, Heracliano-Cyro-Sergio-Pyrrho-Paulo-Petritæ: sicut Inoperativo-Inope-

rum atque nequitiam, et dnis seditionis fiat, et terminus hujuscemodi atrocissimi mali, pretiosum scilicet illorum sanguinem effundentium, veluti sub impiis et Dei exsortibus Arianis, pro roseo sanguine sancti Petri Alexandrini patriarchæ ac martyris gestum est. Propter quod et prædicti sancti Patres nostri, et veraciter pietatis doctores, præcipueque apostolicus et verticalis papa noster Martinus similiter semetipsum in sacrificium pro fidei populo tradidit, in omnibus agonothetam Christum Deum nostrum, et verticem apostolorum Petrum imitatus, et in cunctis secutus, cujus et successor ut revera dignus effectus est: pacemque firmam et indissolubilem unitatem ubique sanctis suis donet Ecclesiis, nec permittat de reliquo usque in finem hæresim quamlibet suscitari, tam propter multitudinem miserationum suarum, quam ob infirmitatem et mobilitatem naturæ nostræ, quæ super omnes præteritas generationes excrevit.

Tertio autem, ut immobiles usque in finem conservemur, non solum nos, sed et omnes pii, in sancta revera et orthodoxa atque immaculata nostra Christianorum sola catholica et vera fide, remissionemque peccatorum et salutem percipiamus, qui veraciter peccatores sumus et servi omnium, qui vere orthodoxi et proprii adoratores sunt Christi veri Dei et salvatoris nostri, qui revera glorificantes se magnifice in veritate et glorificat: cuique decora est omnis gloria, honor, imperium, magnificentia, in cælo et in terra, adoratio et gratiarum actio in sensu cordis et ipsa veritate, timoreque ac tremore pariter et exultatione, secundum propheticum eloquium, una cum immortalis et miserationum amatore, compatiatissimoque ac misericordiosissimo super naturam Patre, atque sanctissimo et consubstantiali, vivificoque ac omnipotente divino Spiritu, nunc et semper, et in universa et infinita sæcula sæculorum. Amen.

ratistæ, id est voluntatem et operationem, humanam scilicet, adimenes Christo.

ACTA SINCERA SANCTI PETRI

EPISCOPI ALEXANDRINI ET MARTYRIS

Anastasio Bibliothecario interprete.

(Apud Maium, Spicilegii tomo III, pag. 671.)

MAII MONITUM.

Anastasio Bibliothecarium transtulisse e Græco passionem sancti Petri Alexandriæ episcopi, affirmat primum ipsemet Anastasius in prologo suo ad passionem martyrum mccccclxxx, quem Mabillonius in Museo Italico tom. I, part. II, p. 80, vulgavit:

post translata a me ad petitionem sanctitatis tuæ (loquitur cum Petro episcopo Gavinensi) passionem præcipui doctoris et martyris Petri Alexandriæ urbis episcopi. Deinde anonymus biographus Joannis VIII PP. apud Muratorium R. I. S. tom. III, part. I, p.

269, id ipsam confirmat: *Anastasius Rom. Ecclesie bibliothecarius transtulit etiam de Græco in Latinum passionem sancti Petri Alexandrini archiepiscopi. Verumtamen ex diversis quæ habentur sancti Petri passionibus, quamnam Anastasius transtulerit, conjectura cognoscendum est. Etenim Surius ad diem 26 Novembris quædam breviora Acta recitat, eaque ab Anastasio esse arbitratus est, propterea quod in codicibus legerat prologum ad martyrum MCCCCLXXX passionem, cujus supra meminimus; itaque iisdem verbis utitur Surius quibus Anastasius in dicto prologo, nempe præcipui doctoris et martyris Petri Alexandrinæ urbis episcopi (vel patriarchæ, ut Surius et codex Vat. reginæ Suecorum 542, f. 72 b). Surius tamen sententiæ, nulli certo argumento innixæ, non acquievit Baronius in annotationibus ad Martyrologium dictæ die. Sic enim ait: « Habemus alia ejusdem Petri Acta pleniora in vet. cod. ms., quæ quoniam accuratius conscripta noscuntur, Anastasio, mea sententiâ, potius tribuenda videntur. Est illorum exordium: *Si omnes mei sensus.* » (labitur memoria Ba-*

ronius qui scribere debuit, *Si omnes mei corporis artus*, uti legitur apud nos.) Eandem de istis Actis sententiâ præsetulerat Baronius in Annal. ad an. 310, quæ et ipsis ad contexendam Petri Historiam naviter usus est. Ego igitur auctoritate Baronii fretus, prætereaque bonitate captus Actorum horum, quæ in pervetusto codice reperi Vaticano 602, passionem hanc celeberrimi Alexandrinæ urbis episcopi et martyris exhibeo.

Præter hæc sincera et Anastasiana, de quibus hactenus dixi, Acta, Latina alla legebam in codice Vat. 622, æque ferme antiquo; hæc tamen illa ipsa sunt quæ Combefisius in lectis Triumphis martyrum, p. 189 seqq., Græce edidit et Latinitate nova donavit, quia veterem codicis Vaticani textum ignorabat. Tria sunt igitur sancti Petri Alexandrini martyris Acta; 1. Sincera nostra et omnium optima, Baronio judice; 2. breviora illa Latina apud Surium; 3. Græca Combefisiana, quæ sunt eadem Latine in codice, ut diximus, Vat. 622. Nos vero prima et præstantia atque inedita recitabimus.

INCIPIUNT ACTA.

Si omnes mei corporis artus verterentur in linguas, omnesque membrorum compages articulatas ederent voces, quis vel qualis, quantusve fuerit beatissimus Pater noster Petrus Alexandrinæ sedis archiepiscopus, exprimere nullatenus sufficerem. Præsertim quanta tyrannorum pericula, quantosque gentilium atque hæreticorum subierit conflictus, papyris omnia tradere, vel maxime incongruum ducimus, ne favoris illius panegyricum commendare potius videamur quam passionum, cujus præclaro annisu populum Deo acquisitum salvum facere viriliter currit. Verumtamen quia ad intimæ conversationis ac mirificæ ejus actionis narranda præconia ratio succumbit, et sermo sufficere nullatenus valet, ideo commodum æstimamus ea solummodo describere, quibus utique ad pontificatus apicem conscendisse pandatur, et, Ario a catholica unitate præciso, martyrialibus laureis sit coronatus. Hunc tamen gloriosum finem ac magnifici certaminis speculum, operæ pretium eis sufficere credo, qui nostram attendunt devotionem, ac sine mendacii fuco veridicam non ambigunt, narrationem. Hujus itaque sanctissimi viri episcopale inchoantem exordium, ipsius flagitemus orationem, ut nos eam nostro stylo cooperatricem habere gaudeamus.

Alexandria igitur urbs copiosæ magnitudinis est, quæ non Ægyptiorum solummodo, sed etiam Thebæorum atque Libycorum haud procul ab Ægypto principatum tenet. Salutiferæ autem Jesu Christi Domini nostri incarnationis ducentorum octoginta et quinque annorum circulusolvebatur, cum venerabilis Theonæ eiusdem civitatis nono æthereo volatu

B dens, ab omni clero et Christiana plebe ordinatus est pontifex, sextus decimus scilicet a Marco evangelista simulque archiepiscopo ejusdem civitatis. Hic enim velut Lucifer inter astra consurgens, sanctorum radiis virtutum emicans, arcem fidei magnificentissime gubernabat. In Scripturis vero divinis priorum nullius inferior, ad Ecclesie utilitatem atque instructionem nobiliter insistebat; prudentiæ quoque singularis, et in omnibus perfectus, vere sacerdos et hostia Dei erga omnem sacerdotii curam diebus ac noctibus vigilantem desudabat.

Sed quia semper zelo percutitur virtus, feriantque summos fulgura montes, æmulatorum hinc inde multifarios patiebatur conflictus. Quid plura? pene omni tempore vitæ suæ in persecutione degit. Ordinavit interea quinquaginta et quinque episcopos. Meletius denique, nomine et mente nigerrimus, apud Lycopolitanam urbem schismaticus factus est præsul; aucta quidem contra canonum agens regulam, superansque etiam cruentorum militum feritatem, qui in Domini passione veriti sunt Dominicæ capite scindere tuvicam; adeo laxatis insaniam raptabatur habenis, ut catholicam scindens Ecclesiam, non solum per civitates Ægypti, sed etiam per villas ejus, suos sequaces ordinaret episcopos, et nihil ei curæ de Petro erat, imo nec de Christo qui erat in Petro. Huic præfatus Arius adhuc talis adherabat, necdum clericali tonsura notatus, eratque illi ejusque domui admodum charus; nec immerito: omne animal, ut ait Scriptura, simile sibi diligit. His autem cognitis, vir Domini mœrore confectus hanc persecutionem aiebat nequior esse priore. Et licet quibusdam late-

vegetabat eos adversus Imperitiam et nefariam Meletii temeritatem. Unde factum est ut non pauci ejus salutaribus monitis animati, a Meletiana discederent impietate,

Per idem fere tempus Arius, viperea armatus versotia, quasi deserens Meletianos confugit ad Petrum, qui rogatus ab episcopis sublimavit eum diaconii honore, nesciens quippe tantam ejus hypocrisin. Erat autem instar colubri pestifero suffectus veneno. Neque enim hujusmodi manus impositio huic sancto in crimen deputari potuit, sicut nec Simonis magica ars simulata ascribitur Philippo. Meletianorum interea detestabile nefas supra modum crescebat, pavensque beatissimus Petrus ne hæretica pestis totum sibi creditum invaderet gregem, simulque sciens quod nulla societas est luci cum tenebris, nullaque concordia Christo et Belial, Meletianos ab Ecclesia per litteras segregavit. Et quia mala voluntas diu occultari non valet, illico nefandissimus Arius, propterea quod suos fautores ab Ecclesie dignitate cerneret divisos, tristitiæ mancipatus gemebat. Quod sanctissimum virum minime latuit. Denudata namque ejus hypocrisi, protinus evangelico utens ferro, *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et projice abs te*, Arium ab Ecclesie compage, utpote putridum membrum detruncans, foras expulit et a fidelium communione extorrem esse mandavit.

His ita gestis, subito admodum ablata persecutionis procella, pax, licet exigua, refulsit. Tunc elegantissimus Domini pontifex populo manifestus illuxit, cœperuntque fideles ad martyrum memorias catervatim currere, et ad Christi laudem cœtum congregare; quos divinæ legis antistes divino oraculo vivificabat, erigebat, atque roborabat, crescebatque jugiter in Ecclesia multitudo credentium. Sed hæc non æquis oculis ille antiquus aspiciens humanæ salutis hostis haud in longum quievit. Nam subito paganitatis turbo ex adverso intonuit, et more hibernalis imbris Ecclesie serenitatem perculit, eamque procul fugavit. Sed hoc ut manifestius intelligi possit, necessario ad impiissimi et Deo rebellis Diocletiani atrocitatem, pariterque Maximiani Galerii reflectimus articulum, qui eo tempore cum filio suo Maximino tyrannico dominatu Orientales vexabat regiones.

Hujus namque temporibus in tantum Christianæ persecutionis æstuabat incendium, ut non solum in uno mundi climate, sed etiam per universum orbem terra marique impietatis procella tonaret. Discurrentibus itaque hinc iude imperialibus syllabis atque crudelissimis decretis, Christianicæ nunc palam nunc clandestinis jugulabantur iusidiis; nullus enim dies nullaque nox ab effusione Christiani cruoris transibat immunis. Nec typus interfectionis horrebat sim-

A supplicii; alii vero, ut etiam parentum humanitate patriaque carerent sepultura, ad alia transferebantur loca, novis quibusdam et sæculo inauditis poenarum machinationibus ad martyrii compellebantur metam. Proh nefas! tanta erat illorum impietas, ut etiam divini cultus sanctuaria a fundamentis everterent, sanctosque libros igni cremarent. Defuncto itaque execrabilis memoriæ Diocletiano, Constantinus Major ad regni gubernacula electus est, et Occiduis partibus principatus sui cœpit moderari habenas.

His profecto diebus Maximino a quibusdam de præfato archiepiscopo relatum est, videlicet quod ipse Christianitatis dux atque signifer esset; qui solita inflammatus nequitia, e vestigio jussit comprehendi Petrum et in carcerem retrudi. Quam ob rem quinque tribunos stipatos militum catervis Alexandriam destinavit; qui venientes juxta quod sibi fuerat imperatum, subito rapientes Christi pontificem carceris custodiae manciparunt. Mira fidelium devotio! Ubi compertum est quod tantus vir carceralibus clauderetur ergastulis, cucurrit supra modum incredibilis multitudo, præcipue monachorum ac virginum chorus, et non materialibus armis, sed lacrymarum rivulis et piæ mentis affectu circumdederunt carceris ambitum, et tanquam boni filii erga bonum patrem, imo Christiana membra Christianissimo capiti, totis compassionum visceribus adhærebant, erantque illi murus, observantes ne quis paganorum ad eum ingrediendi copiam haberet. Unam nimirum omnium vota, consona vox, eademque compassio, mori potius quam sanctum quidpiam mali perpeti viderent. Vir autem Domini cum paucos dies eodem nervo teneretur retrusus, tribuni fecerunt de ipso regi suggestionem; ille autem juxta morem suæ ferocitatis destinavit sententiam, ut beatissimum patriarcham capitali punirent discrimine. Porro dum hoc per aures Christianorum serperet, cœperunt omnes unanimiter carceris aditum cum luctu et gemitu custodire, et obsistentes neminem gentilium illum ingredi permittebant. Tribuni vero cum ad eum jugulandum nullatenus haberent ingressum, habito consilio statuerunt ut cuncti milites nudatis mucronibus populæm irrumpèrent turbam, et sic eum duntaxat ad decollandum foras extraherent; mox vero si quis obsistere vellet, gladio interiret.

D Arius interea adhuc levitico tantum honore coloratus e, metuens ne post exitum tanti Patris reconciliari nullatenus valeret, adiit eos qui nobiliores erant in clero, et luctuoso precario blandoque sermone utpote simulator conabatur sancto suadere archiepiscopo, ut illi misericordia indulgeret, eumque ab hujusmodi solveret obligatione. Verum quid simulato corde fallacius? Quid sancta compositione sim-

ad Christi pontificem, et post consuetam orationem, consternati solo cum gemitu et lacrymis sacras ejus deosculantes manus, flagitabant eum dicentes : Te quidem, beatissime Pater, secundum fidei dignitatem Dominus ad martyrii coronam vocavit, quam te celerius accipere nequaquam ambigimus. Idcirco justum putamus ut solita pietate indulgeas Ario, ejusque fletibus veniam tribuas.

Quibus auditis vir Domini cum indignatione submovit eos, et elevatis sursum manibus exclamans dixit : Pro Ario me audetis supplicare? Arius et hic et in futuro sæculo a gloria Filii Dei Jesu Christi Domini nostri semper erit segregatus semperque manebit extorris^a. Hæc illo protestante, omnes qui aderant, timore percussi, tanquam muti reticebant. Porro suspicati sunt eum non sine divino nutu talem in Arium proferre sententiam. Quos dum clementissimus Pater cordis compunctione silentes ac mœstos aspiceret, noluit austerus permanere, vel eos quasi contemnens sine satisfactione relinquere; sed assumens Achillam et Alexandrum, qui in sacerdotibus seniores ac sanctiores esse videbantur, unum ex eis habens ad dexteram, alterum quoque ad lævam, paululum eos segregavit a cæteris, et clauso sermone dixit ad eos : Nolite me, fratres, tanquam inhumanum ac rigidum accipere; revera enim et ego homo sum sub lege peccati degens; sed credite meis sermonibus. Latens Ario dolus omnem superat iniquitatem, omnemque supergreditur impietatem; et hoc non a memetipso asserens, ejus sancivi segregationem. Hac etenim nocte dum solemniter preces ad Deum funderem, astitit mihi quidam puer quasi duodecim annorum, cujus faciei claritatem ferre non poteram, nam tota hæc cella in qua stamus immenso lumine radiabat. Ipse autem linostimum erat indutus colobium, scissum in partes utrasque a collo usque ad pedes, tenensque gemina manu colobii scissuras, applicabat eas pectori suo, quatenus propriam tegetet nuditatem. Ad hanc quippe visionem ego miratus obstupui. Mox ubi data est mihi loquendi fiducia, exclamans dixi : Domine, quis tibi hoc scidit indumentum? Et ille : Arius me scidit, sed præcave omnino ne eum in communionem recipias; ecce enim crastina die venturi sunt qui te pro eo postulabunt. Vide ergo ne suasus acquiescas illis; quin potius jubeto Achillæ pariterque Alexandro presbyteris, qui post tuum transitum recturi sunt Ecclesiam meam, ne aliquatenus illum recipiant. Tu autem futurus es in martyrii sortem velocius explere. Hujus autem visionis causa nil amplius fuit. Ecce satisfeci vobis, et quæ jussa sunt prorsus annuntiavi. Cæterum quid ex his facietis, vos videritis. Et de Ario quidem hæc.

^a Addunt hic Acta Combelsiana, quemadmodum ille Dei Filium a paterna gloria et substantia seque-

^A Nostis præterea, charissimi, et bene nostis, qualiter huc usque vobiscum conversatus sum, quantasque conflictationes ab idololâtris sustinui gentilibus, qui dominum Salvatorem ignorantes, multitudinem deorum qui non sunt, insanientes diffamare non cessant. Scitis profecto quomodo persecutorum declinando rabiem, de loco ad locum profugus ibam. Plurimum namque in Mesopotamia latitans degi, ac perinde apud Syriam Phœnicis delitui, in utraque etiam Palæstina diutius peregrinationem sustinui; et exinde, ut ita dicam, in alio elemento, hoc est in insulis non parvo tempore moratus sum. Et in his omnibus degens calamitatibus Dominico gregi qui meæ parvitati commissus est, die noctuque scribere non desinebam, confirmandos eos in Christi unitate. ^B Horum enim anxia sollicitudo cor meum sedule instigabat, et me quiescere non sinebat; solummodo levius me habere putabam quando eos supernæ potestati committebam.

Jam vero propter fortunatos pontifices, Phileum dico, Hesychium ^b atque Theodorum, qui digne a divina gratia sunt vocati, quam gravis me tribulatio quatiebat! Hi enim, ut ipsi scitis, ob Christi fidem cum reliquis confessoribus diversis macerabantur suppliciis. Et quia in tali agone non solum clericorum, sed etiam laicorum ipsi erant signiferi et præceptores, propterea valde verebar, ne longis deficerent cruciatibus, et eorum defectio, quod dictu grave est, plurimis negandi foret offensiculum; erant enim ultra sexcentos sexaginta, qui cum eis carceralibus arctabantur ergastulis. Unde magno labore magnoque satagens sudore, non cessabam de prædictis locis scribere omnibus illis, exhortans eos ad martyrii palmam magisterio divini affatus. Quando vero omnium eorum magnificam audivi perseverantiam et passionis gloriosum finem, cadens in terram adoravi Christi majestatem, qui eos inter martyrii cætervas annumerare dignatus est.

Quid etiam vobis de Meletio Lycopolitano ^c commemorem? qui quantas persecutiones, quantosque dolos mihi sit jactatus, vos omnimodo scire nullatenus ambigo. Proh nefas! scindere sacrosanctam Ecclesiam non metuit, quam Dei Filius pretioso sanguine redemit, eamque ut de diaboli tyrannide liberaret, animam ponere non titubavit. Hanc, ut dicere cœpi, nequissimus Meletius scindens, etiam sanctos episcopos, qui ante paululum per martyrium cœlos penetrarunt, in carceris custodia expugnare atque affligere non desinebat. Cavete igitur ab ejus insidiis. Ego enim, ut ipsi videtis, alligatus divina charitate proficiscor, voluntatem Dei omnibus antepens. Scio nempe quia tribuni de mea nece trepidantes mussitant, sed nullum ex hoc eis sermonem

^b Acta Combelsiana et cod. Vat. 692 addunt Pachomium.

interam, neque enim animam meam pretiosiorē A me ipso faciam. Quin imo paratus sum perficere cursum quem mihi Dominus meus Jesus Christus polliceri dignatus est, et ministerium quod ab ipso accepi, ei fideliter assignare. Orate pro me, fratres; ulterius me in hac vita vobiscum vivere jam non videbitis. Quapropter testifcor coram Deo et vestra fraternitate, quod omnibus vobis mundam servavi conscientiam. Non enim subterfugi annuntiare vobis quæ mihi a Domino sunt injuncta, et quæ delinceps necessaria erunt pandere minime recusavi.

Quocirca attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus seriatim episcopos posuit. Te quidem Achillam primum, Alexandrum vero secundum. En vobis viva voce protestor, quoniam post meum transitum insurgent quidam de Ecclesia loquentes perversa, rursusque dividēt eam, ut Meletius, trahentes populum post suam vesaniam. Ecce prædixi vobis. Sed, deprecor vos, o viscera mea, vigilate: oportet enim vos multas subire tribulationes. Neque enim meliores sumus quam patres nostri. An ignoratis quanta a gentilibus perpeesus est pater meus, qui me nutritiv; sanctissimus Theonas episcopus, cujus pontificalem cathedram regere suscepi? O utinam et mores! Quid etiam de magno Dionysio ejusdem præcessore referam? qui profugus de loco in locum multas calamitates ab insano sustinuit Sabellio? Nec vos præteream, sanctissimi Patres ac divinæ legis antistites, Heracli atque Demetri, quibus fabricator perversi dogmatis Origenes multifarias tentationes incussit; qui conjecit in Ecclesiam detestabile schisma, quod usque hodie confundit eam. Sed gratia Dei, quæ illos tunc protegebat, credo enim quod et vos proteget. Sed quid vos ultra demoror, charissimi fratres, prolixi sermonis affatu? Superest ut ultima apostoli oratione vos prosequar ita precantis: et nunc commendo vos Deo et verbo gratiæ ejus, qui potens est gubernare et vos et ovile suum. Hæc ubi dicta dedit, positus genibus oravit cum eis. Expleta itaque oratione, osculantes manus ejus ac pedes Achillas atque Alexander conversi in lacrymas singultu amarissimo quatiēbantur, maxime quia audierant eum dicere quod ex tunc temporalem ejus vitam amplius visuri non essent. Dehinc doctor dulcissimus veniens ad reliquos clericorum, qui, ut præmissum est, pro Ario ingressi fuerant, locutus eis verba novissima atque consolatoria et quæ necessaria erant; deinde, fuis ad Deum precibus vale faciens illis, dimisit omnes in pace.

His ita peractis, longe lateque ubique vulgatum est quod Arius a catholica unitate absque deifico nutu non sit abscisus. Ille autem fallendi artifex et totius nequitiæ seminator, in sui pectoris labyrintho vipereum virus occultare non desinebat, sperans se ab Achilla vel Alexandro reconciliari. Hic est ille

num Salvatorem super omnes hæreticos blasphemare non metuit, Dominum, inquam, Salvatorem, qui humanos miseratus errores, mortiferæ damnationis interitu condolens perire sæculum, pro omnibus nobis carne pati dignatus est. Neque enim divinitas, quæ utique impassibilis est, passionem incurrisse credenda est. Sed quia theologi Patres hujusmodi blasphemias a catholicis auribus meliori stylo procul amovere curarunt, et nobis aliud imminet, redeamus ad propositum.

Sagacissimus igitur pontifex, animadvertens cruentissimam tribunorum stropham, quod ob ejus perpetrandam necem, omnem Christianorum qui tunc aderant multitudinem gladio interimere vellent, noluit eos pariter secum subire mortis acerbiteriam; sed fidelis servus imitans Dominum Salvatorem, qui dixit et fecit, Pastor bonus animam suam ponit pro ovibus suis, ex pietatis argumento vocavit unum seniore ex his qui ibidem responsis ejus inlærebant, et dixit ei: Vade ad tribunos qui me interficere quærunt, et dicito eis: Cesset omnis anxietas, ecce promptus sum ultroneum me illis ingerere. Hac etenim nocte veniant post tergum domus carceris hujus, et in quo loco audierint signum in pariete ab intus factum, ibi effodientes excipiant me, perficiantque quod sibi est imperatum. Senior vero, obtemperans jussionibus sanctissimi viri (neque enim tanto Patri contradicere poterat), abiit ad tribunos et intimavit eis quod sibi fuerant injunctum. Quod illi audientes valde gavisus sunt, et assumentes latomos circa noctis hujus matutinum tempus venerunt sine militibus ad locum qui sibi fuerat ostensus. Vir autem Domini vigil in oratione et vigiliis totam noctem insomnem duxerat. At ubi eorum cognovit adventum, cunctis qui secum aderant sopore quiescentibus, lento gradu ingressus est in interiorem carceris partem, et juxta condictam sponsonem sonum faciebat in pariete; quem illi forinsecus audientes, facto foramine susceperunt Christi atletam non ærea lorica, sed virtute Dominicæ crucis undique munitum, paratumque implere divinum sermonem qui dicit: *nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere; sed potius eum timele qui potest et animam et corpus perdere in gehennam.* Mira res! Tam validus imbrium turbo collisionesque ventorum in eadem strepuere nocte, ut nemo eorum qui observabant carceris fores, posset audire effodiendi sonum. Constantissimus autem martyr urgebat homicidas illos: Facite, inquit, quod facturi estis, prius quam hoc sentiant qui me custodiebant.

At illi tollentes eum duxerunt in locum qui dicitur Bucolia, ubi et sanctus Marcus martyrium pro Christo suscepit. Stupenda sanctorum virtus! Cum eum ducerent, et tantam illius constantiam circa

in tantum ut nullus ex eis in faciem ejus intendere auderet. Rogabat præterea martyr beatissimus ut sinerent eum ad sancti Marci evangelistæ memoriam ire; cupiebat enim ejus se patrocinii commendare. At illi præ pudoris confusione terram despectantes, Facito, inquit, quod vis, tantum velocius. Accedens itaque complexus est sacratissimum evangelistæ cœmeterium, et veluti in carne viventi atque audienti loquens, hoc modo precabatur: Pater honestissime, tu evangelista unigeniti Salvatoris, tu testis passionum illius, te primum pontificem et firmamentum cathedræ ejus liberator omnium Christus elegit, tibi fidei præconium per totam Ægyptum et circum terminos ejus insonare commisit. Tu, inquam, ministerium humanæ salutis, quod tibi creditum fuerat, vigilanter explesti; hujus nimirum laboris mercedem martyrii palmam percipere meruisti. Unde non immerito dignus es evangelista simul et episcopus prædicari. Tui nampe successor fuit Anianus, et reliqui^a per succidiam seriem usque ad beatissimum Theonam qui mæx infantie colaphos dare, et meam indolem nutrire dignatus est. Cui etiam ego peccator et indignus ultra meritum hæreditario gradu successor effectus sum. Et quod potissimum est, ecce Dominicæ pietatis largitio me pretiosæ crucis ac festivæ anastasis martyrem fieri condonavit, tribuens mæx devotioni suæ passionis jucundum odorem, ut et ego hostiam mei cruoris libare illi dignus efficiar. Et quia istiusmodi libationis urget articulus, ora pro me ut, divina opitulante virtute, stadium hujus agonis corde robusto ac fide promptissima perficere merear. Commendo etiam tuæ gloriosæ paternitati Christicolam gregem, qui mihi pastorali regimine commissus est; tibi, inquam, cum suppliciter commendo, qui omnium præcedentium ac subsequentium in hoc pontificali throno auctor atque tutor esse probaris, qui que hujus primatum habens, non hominis, sed Dei et hominis Jesu Christi, successor existis. Et hæc dicens, haud longe a sacro tumultu remotis vestigiis manibusque in cælum extensis, voce magna precatus: Unigenite, inquit, Verbum æterni Patris Jesu Christe, exaudi me tuam interpellantem clementiam; pacifica, quæso, tempestatem Ecclesiæ tuæ, effusione sanguinis mei servi tui concludere persecutionem populi tui. Tunc quædam virgo Deo dicata, quæ asceteriolum hujus evangelistæ cœmeterio conterminum habebat, pernoctans in oratione audivit vocem de cœlo dicentem: Petrus initium apostolorum, Petrus finis martyrum episcoporum Alexandriæ,

Completa oratione deosculans tumbam beati evangelistæ et reliquorum pontificum qui inibi tumulati erant, exivit ad tribunos. At illi videntes faciem ejus tanquam faciem angeli, terrore percussi, verbaque ei aliquid de instanti agone loqui. Verumtamen quia Deus non deserit sperantes in se, noluit

^a Bene noster per hanc recitentiam vitam bonorum perturbationem que occurrit in Actis Combelisianis et in cod. Vat. 622.

^b Cod. vat. 622, nona et vicesima die Athyr mensis. Acta Combel., *ἡμερῶν τῆς ἐνάτης τοῦ Νοεμβρίου μηνός.*

martyrem suum in articulo tanti discriminis absque solatio relinquere. Ecce quidam senex et quondam virgo vetula venientes ex oppidis properabant in civitatem, quorum unus quatuor vealicias deferabat pelles, altera quoque geminas sindones. Cernens eorum beatus antistes, cognovit erga se divipam dispensationem. Illico percontatus est dicens: Christiani estis? qui dixerunt Etiam. Et ait, quo pergitis? Et illi: Ad nudinas, inquit, urbis ut venundemus hæc que deferimus. Clementissimus autem Pater subjunxit: Filioli mei fideles, Deus vos destinavit, perseverate mecum. Qui protinus eum agnoscentes, dixerunt: Ut jussisti, domine. Et conversus ad tribunos, Eia agite, inquit, quod acturi estis, complentes regiam jussionem, quoniam dies jam illucescere cepit. Ipsi autem ob nefaria principis decreta quasi vim patientes, tulerunt eum e regione sanctuarii evangelistæ in vallem juxta sepulera. Et sanctus, Expandite, inquit, o senes, pelles quas advectatis, simulque tu, vetula, sindones. Quibus expansis, robustissimus martyr desuper ascendens, palmas utrasque sursum extendit, ac proinde poplites humi fixus, animum quoque cœlo intentus, gratiarum actiones omnipotenti agonothetæ persolvit, munientisque se crucis signaculo dixit, Amen. Dein omphorium relaxans a collo, cervicem tetendit: Quod vobis, inquit, jussum est, maturius deliberate.

Obrigerunt interea tribunorum manus, atque invicem se aspectantes ad hoc facinus provocabant; sed omnes formidine capti stupebant. Tandem ex consensu placuit ut de communi ære interfectionis premium apponeretur, et si quis istiusmodi scelus perpetrare ausus esset, ipse homicidii lucraretur quantum. Haud mora; unusquisque eorum quinque protulit solidos. Verum, ut gentilis ait poeta: Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames! unus ex eis ritu proditoris Judæ, pecuniæ cupiditate audax effectus, exerto gladio Christi pontificem capite obruncavit sub die scilicet vii Kalendarum Decembrium^b, cum haberet in pontificatu annos xii, quorum tres ante persecutionem, reliquos vero novem in diversis persecutionum generibus exegit. Exinde sublato ab spiculatore sanguinis pretio, mali emptores vel potius cruenti homicidæ cito citius recesserunt, metuebant enim populi multitudinem, quoniam, ut prælatum est, absque militari præsidio erant. Corpus autem beatissimi martyris, quemadmodum patres affirmabant qui illum primi conveniant, permansit astans tanquam orationi incumbens, donec plurimi concurrentes invenirent illud eodem modo consistens; nimirum quod vivens sæpius egerat, caro etiam exanimis testabatur. Senem quoque atque anum illam reppererunt observantes cum luctu et gemitu pretiosissimum Ecclesiæ monile, Redinantes^c, itaque triumphale funus, sacrumque

^c Notemus vocabulum. Supra quoque, col. 699, lin. 32, lege *Christicolam* ut est in codice, non *Christicolam*. Nam et prior terminatio habet aliud exemplum in v. cl. Furlangetti additamenti.

caput cervici opposentes, cooperuerunt sindonibus; A sacrum vero cruorem qui secus effluerat, peniculo reverenter collegerunt * .

Convolaps interea ex populosa urbe promiscui sexus innumerabile vulgus, plorans et ejulans invicem se sciscitabatur ignorans qualiter hoc evenisset. Revera enim a minimo usque ad maximum acerrimus fletus omnes rigabat. Primarii namque civitatis cum cernerent multitudinis laudabilem importunitatem, qui sacras ejus exuvias lipsanorum gratia scindere satagebant, involvendo eum pellibus atque sindonibus illis tutius perstrinxerunt. Semper enim sanctissimus Dei minister vestes sacerdotales albi coloris erat amictus, hoc est tunicam et colobium necnon et omophorium. Post hæc igitur orta est inter eos non parva contentio; quidam enim sacratissimos artus in ecclesiam quam ipse ædificaverat, ubi et nunc requiescit, advolare satagebant; alii autem ad sanctuarium evangelistæ, ubi et martyrii memorem completæ, defæta nitabantur: et dum neutra pars alteri cederent, religionis obsequium vertere cœperunt in pugna litigium. Quorundam interea senatorum animosa phalanx, ex his qui cursus ^b, vocantur, videntes quæ acciderant, nam secus mare erant, paraverunt scopam, subitoque arripientes sanctas reliquias imposuerunt naviculae, et ascendentes retro Pharum, per locum cui Leucado vocabulum est, venerunt in ecclesiam beatissimæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ, quam, ut dicere cœperamus, ipse ob martyrium coemeteria ad occidentalem partem in quodam prosatio ^c construxerat. Tunc populorum agmina ceu rapto sibi cœlesti thesauro, alii per itinera, alii per devia quæque propria cursibus insequuntur. Qui tandem venientes non jam ubi poneretur altercabantur, sed communi et non improbando consilio, prius eum decreverunt in sua cathedra ponere, et sic domum sepultura tradere.

Et hoc, prudentissime lector, nolo tanquam otiosum deliramentum attendas; quoniam si causam hujusce novitatis didiceris, mirans laudabilem populi zelum factumque probabis. Hic enim locutus antistes quando divini mysterii sacramenta celebrabat, non, sicut ecclesiasticus mos habet, in pontificali throno, sed in ejus subpedaneo scabello residet; quod populi aspicientes, ægre accipiebant, et conquerentes exclamabant: Oportet, o Pater, in tua te sedere cathedra; et cum crebro id ipsum repeterent, surgens Domini minister ejusmodi querelas tranquilla voce sedabat, et iterum in eodem sca-

quid facere vellet, non solum populus, sed etiam clerus consona voce inclamantes dixerunt: Sede in sede tua, o episcopo. Ille autem, ejusdem mysterii conscius, hoc audire dissimulavit; datoque reticendi indicio, neque enim ei quisquam obsistere pertinacius audebat, silere omnes fecit, et nihilominus ejusdem sedis scabello subsedit; celebratisque ex more missarum solemnibus, unusquisque fidelium ad propria repedavit.

Vir autem Domini, clericis accersitis, intima serenitate tranquillus, arguens eos temeritatis, Cur, inquit, laicorum vocibus admisti me oburgare non erubuitis? Attamen quia talis oburgatio non de lætanelæ cœnoso torrente, sed de purissimo fonte dilectionis manavit, aperiam vobis hujus mysterii secretum. Plerumque enim cum throno istius proximare volo, video quamdam in eo sedere virtutem ^d, fulgore luminis admodum radiantem. Mox ergo inter gaudium et pavorem suspensus, agnosco me tantæ sessionis prorsus indignum; et nisi scandali seminarium populo inferre titubassem, haud dubium quin nec ipsi scabello assidere ausus fuisset. Inde est, charissimi filii, quod vobis in hoc pontificalem regulam excedere videor. Verumtamen multoties quando eam vacantem aspicio, sicut ipsi testes adestis, more solito sedere in illa non abino. Quapropter hujusmodi scientes arcanum, et pro certo expertum habentes, quia si mihi fuerit indulgent, sededo super eam, non parvipendens ordinis dignitatem, omittite jam popularibus ulterius favere inclamationibus. Hæc nimirum Pater sanctissimus dum adhuc viveret ad sacrum clerum coactus exposuit.

Horum ergo Christi fideles pia devotione requiniscutes, tulerunt ejus sacratissimum corpus, et episcopali solo supersedere fecerunt. Tanta denique lætitia tantaque exultatio cœlitus populo collata est, ac si eum animatum ac viventem attenderent. Deinde odoriferis condientes aromatibus induerunt illum sericis indumentis; unusquisque enim quod anticipare ferendo poterat, hoc sibi maximum lucrum deputabat. Tum victorice signa palmas gerentes, flammantibus cereis, concrepantibus hymnis, flagrantibusque thymiamatibus, cœlestis victoriæ triumphum celebrantes, deposuerunt sanctas reliquias, et sepelierunt eas in coemeterio, quod dudum ab eo fuerat constructum, ubi ex tunc et usque in hodiernum diem miraculorum virtutes fieri non deficiunt. Pia etiam vota felici exauditione lætantur, infirmantium sanitates restaurantur, expulsiones immundorum spirituum, martyris meritum testificantur. Hæc munera,

Post hæc qualiter doli artifex lupus, hoc est Arius, A ovina pelle coniectus, Dominicium ovile dilaniare intraverit, vel quo pacto sacerdotii dignitatem usurpare valuerit, brevi relatu insinuare satagemus. Et hoc non ad eorum suggillationem qui lolium apostolicæ contagionis cœlesti ventilabro ab Ecclesia projectum ad aream Dominicæ messis revocare sunt ausi; hi enim sanctitate procul dubio insignes habentur, sed tamen tanto viro credere parvipendentes, divinæ jussionis interdicta transgressi sunt. Quid ergo? reprehendimus eos? minime. Quandiu enim nos hoc corruptibile aggravat corpus et deprimit terrena inhabitatio sensum nostræ infirmitatis, multi cogitates facilius falluntur, putantes justum esse quod est iniquum, castum quod est incestum. Gabaonitæ cœlesti comminatione penitus delendi, cum aliud haberent in voto, et aliud in voce habituque prætenderent, Jesum repromissionis terræ justissimum divisorem celerius fallere potuerunt. David quoque

^a Puto vel Absalomum vel Sibam, II Reg. xiv, 35; xvi, 3.

^b Pulchra sane defensio; ex qua etiam conjicio, Græcum Petri biographum prope abfuisse ab ejusdem

prophetali flamine plenus cum verba mentientis pueri ^a audisset; licet investigabili justoque Dei iudicio, tamen longe aliud egit quam esse res habuit. Quid etiam apostolis sublimius, qui se a nostris imbecillitate sequestrare nutaverunt? Nam unus eorum describit: *In multis offendimus omnes.* Alter quoque: *Si dixerimus, inquit, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus et veritas in nobis non est.* Sed cum horum nos poenitet, tanto facilius veniam promeremur, quando non voluntate sed ignorantia vel fragilitate peccavimus. Et certe hujusmodi offensa non de prævaricationis affectu, sed de compassionis indulgentia processit. Cæterum super his apologeticum describere aliis relinquimus ^b; nos autem quod instat agamus. Postquam igitur magnificus propugnator Petrus, nomine suo dignus, per martyrii triumphum...

Reliqua desiderantur.

temporibus, quandoquidem ipsius successor, quasi adhuc recentis memoriæ, tam studiose patrociniatur.

MAII MONITUM AD PROLOGUM SUBSEQUENTEM.

(Spicilegii Romani tom. IV, pag. 226.)

Post editam in superiore volumine copiosam S. Sophronii de SS. MM. Cyro ac Joanne eorumque miraculis historiam, piaculum mihi videbatur, si duas alias in eodem codice, et quidem priore loco, scriptas historias omitterem; quarum ambarum, vel certe alterutrius, auctor fuit Idem Sophronius, ut in sequentibus patellet. Prima incipit: *Ὁ θεαρχικός ἡμῶν λόγος*; secunda in codice est acephala; in utraque autem commemorantur S. Cyrilli de iisdem martyribus orationulæ, antehac incognitæ et ineditæ, quæ reapse in codice inter utramque historiam sunt interpositæ. Atque hæc quidem omnia in codice Græco pervetere, qui fuit olim in monasterio Cryptæ ferratæ, nunc vero in Vaticana bibliotheca sub numero 1607 custoditur. In Latino autem æque Vaticano 5410, prior quidem historia non legitur, quia codex est acephalus, neque a prædicto Græco sumptus id quod diversus materiæ ordo quantitasque demonstrant; secunda autem ibidem legitur, sed initio carens, Cyrilli tamen orationculis terminata. Græce utraque historia inedita est; Latine vero primam edidit abs se elaboratam, sed cum ingenti varietate, Otho Zylus apud Bollandum, ut deinde dicemus. Secundam ne Latine quidem quisquam ediderat; nam et illa, quam recitat Surius ad diem 31 januarii, plane diversa est.

Commode autem accidit ut Joan. Mabillonius in

suo Museo Italico, tom. I, part. II, p. 83-84, præfationis, quamdam particulam evulgaverit in universum opus Sophronianum, quam esse Anastasii Bibliothecarii non sine causa judicavit; cui præfationis fragmento subtextuit initium Historiæ illius incipientis *Ὁ θεαρχικός ἡμῶν λόγος*, Latino interprete Anastasio; quæ quidem Anastasii lucubratio a Mabillonio vix indicata in Vaticanis codicibus non occurrit. Cæteroque alteram historiolum cum adjunctis Cyrilli dictionibus ex Vaticano codice sumpsimus, quam item ab interprete Anastasio profectam demonstrat distichum coronidis loco additum, in quo se ipse Anastasius nominat. Sic ergo Mabillonius op. cit. p. 84 scribit: *Superioribus Anastasii præfationibus (quas in eodem opere Mabillonius exhibet) visum est etiam hanc, tametsi mutilam, subjicere ex veterrimo codice bibliothecæ nostræ sancti Petri apud Carnatas. Hujusce passionis historiam, ab Othone Zylis soc. Jesu ex Græco Latine redditam, cum Anastasii versionem non vidisset, Bollandus edidit ad Januarii diem 31. Sed quem ille incertum auctorem existimavit, is est sanctus Sophronius Hierosolymorum antistes, ut ex hac præfatione constat. Anastasii nomen, quod in vitioso atque ex situ corrupto exemplari oblitteratum erat, ex conjectura restitimus, quod tempus atque stylus Anastasio conveniant.*

ANASTASII • BIBLIOTHECARI

PROLOGUS MUTILUS

urseris, necum tractavi. Sed aliud nihil prorsus occurrat, nisi quia charitatis fraternæ teneris affectu, gentilis profecto, non solum Græce sed et Latine accedentes proximos salutaris pabulo verbi reficere, et ad pia exempla, et horum fortes pro Christo agones accendere : præsertim cum Ecclesia, in qua divinis penes Urbem cultibus et obsequiis incumbis ^a, horum victoriosissimorum martyrum memoria, imo miraculis fulgeat, et horum annuæ celebritatis eandem dies festus imminet. Ergo prout potui, charitati tuæ satisfeci, et omissis parumper opere præ manibus habito, votis parere tuis etiam languidus malui.

Sane passionis horum duas editiones.... Hujus autem scriptor sanctus Sophronius, qui post Hierosolymitanus claruit episcopus, exstitit, cujus celebris memoria in multis majorum conscriptionibus, sed et in sancta sexta et universali synodo reperitur ^b; præsertim cum nonnulla ad instructionem multorum opuscula ediderit, et sana orthodoxæ fidei dogmata

^a Edem intellige SS. MM. Cyri et Joannis, prope urbem Romanam adhuc superstitem.

^b Nimirum in eo concilio recitata est synodica Sophronii epistola, quæ adhuc superest.

A prædicaverit. Sed et horum insignium martyrum non tantum passionem, verum etiam septuaginta, qui numerus apud nos sacratus est ^c, capitula miraculorum ipsorum conscripserit; quin potius principibus mundi non solum Christianæ, sed et externæ religionis pro domo Domini murum expugnabilis veritatis opposuerit, et constantia fortis invectioni arguerit. Quorum videlicet miraculorum Bonifacius consiliarius ad petitam Theodori primicerii, defensoris Ecclesiæ Romanæ duodecim cum præfatione capitula olim interpretatus est. Cætera si, Deo auctore, vita fuerit comes, nostri.... Deum orare... diissime Christi.... sacerdotis sacerdos. Data iv Kalendarum Februarii, indictione 8, anno vero domini nostri (Joannis) octavi papæ.

Sume sacer tandem sanctorum lætus agones, Qui fuerunt facti Graii, nunc arte Latinos.

^c De hoc numero multa disserit ipse Sophronius in sanctorum laudatione.

INCIPIT TEXTUS PASSIONIS.

Divinus nobis sermo, qui vere veritas est, Christus videlicet Deus noster, in Evangeliiis altissime prædicat, dicens : *Omnia possibilia credenti*. Beatus quoque Paulus.

Pergit vero Mabillonius dicere. « Anastasii versio magis litteræ inhæret, quam illa Bollandiana, in qua omissum est nomen loci in Arabia ubi Cyrus et Joannes monasticam vitam professi sunt, de quo sic Anastasius : « Ad Arabiam quæ est Aegypti maritima venit, et in castello quod vocatur Cetzo habitavit, et cum habitatione etiam habitum commutavit. » Idem aris medicæ officinam vocat ergasterium, quod nos laboratorum appellamus.

Vides igitur duas fuisse operis de SS. Cyro et

C Joanne editiones, cujusmodi reapse sunt in nostro codice, quarum utramque interpretatus est Anastasius, ut de prima Mabillonius, de secunda distichum Vaticanani codicis fidem facit. Nos autem prioris interpretationem in Vaticano codice non habemus; quare ejus initium tantummodo ascripsimus ex Mabillonio; alterius tamen partem maximam in Vaticano codice invenimus. Cæteroque neque prioris interpretationem Zytianam damus, quia gravissime variat; neque secundæ defectum Latine supplemus, quam tum Græce tum Latine acephala est. Et quidem Vaticanus Latinus codex non fuit desumptus ex Græco Cryptæ serratæ, qui paulo altius incipit, sed ex Latino vetere Canonicorum S. Mariæ in via Lata, qui nusquam jam apparet, ut dixi alibi.

HISTORIA ACEPHALA

SS. MM. CYRI ET JOANNIS.

INTERPRETE ANASTASIO BIBLIOTHECARIO.

3.... re minime valuisset, paciscitur dicens se desiderium habere tribus pueris ecclesiam dedicandi, et juvenem hunc velle pii operis fore præpositum, quo completo, rursus pollicebatur eum adepturum

D designata, ergasterium absidam mirabilem dedicavit. Porro ne segnitia hinc factæ transeamus utilitatis narrationem, juvene insistente cooperatione divina opus consummatum, et amplissimum templum ædifi-

Dei, oppido prædicabilem; cui litteris datis ad sanctos tres pueros, hunc dirigit Babylonem. Litteræ vero deprecatoriæ ad eosdem sanctos erant, mitti sibi reliquias per ipsum efflagitans, quæ in templo poni debuissent, quod eis ipsis desiderio multo exererat. At vero hic venerabilis et ornatus vir, nihil religiosæ negligens præceptionis, Babylonem pervenit, et sanctis egregias litteras dedit, hæc illis affatus: Sancti, Dei almus et summus sacerdos ac servus vester, hanc vobis transmisit deprecatoriam epistolam, qua suscepta, datæ responsum. Hæc autem cum hic ita dixisset, medius ex illis resedit, et extensa manu ad semet epistolam traxit, et iterum recumbens, sine responso virum dimisit. Cum autem tota hebdomada supplicans abbas responsum minime percepisset, ad eum qui se miserat inefficax rediit, et quod sibi contigerat enarravit.

4. At ille amantissimus summusque Dei sacerdos, fide sine offensa, et conscientia bona, iterum eis destinat hunc ipsorum Deo placentem virum, hæc dicens: Vade, inquit, adhuc, et pete pro me sanctos. Saltem impræsentiarum exaudient deprecationem meam. Nam epistolam receptam fer, quam pro reliquiis suscipiam, tanquam jam ab eis acceptam et sanctificatam. Cedens autem Patri, Christo per omnia et actu et theoria obediens, Babylonem iterum abiit, et supplicans rursus sanctis dicebat: O ter beati martyres, summus sacerdos Dei me ad vos iterum misit; ne ergo eum inhonoretis, quia tale vobis templum dedicavit, magnum scilicet, et præclarum, amore ductus quo circa vos flagrat. Cum autem adhuc absque responso eum sancti dimitterent, mandatum ad finem perducere summi sacerdotis, ex quodam divino adorsus est motu, et pectori manum superimponens, ibi enim habebat epistolam, hanc manu retinens sanctus, hanc acceptam transit ad se pie beatus: sequebatur autem sanctissima manus quæ tenebat; quam cultu vehementi amplexatus, cum hoc quoque intemerato et adorando thesauro, Alexandri pervenit ad urbem, opere sacratissimi ad se lati præcepti spem in Deum habitam ostendens inconfutibilem.

5. Qua suscepta magnus summusque Dei sacerdos, gaudens pariter et exsultans, filium fratris sui ad præparationem nuptiarum incitavit. Cum autem populo templi encænica prædicasset, divinoque gaudio refertus fuisset, sequenti die una cum toto clero, recondita pretiosa illa et venerabili manu sancti, una cum deprecatoria epistola quæ tenebatur ab ipsa, quemadmodum dicebat recordi et sanctificata acce-

A 6. Sanctus ergo cum esset medicus, quem paulo ante prædiximus, sæculari quidem habitu, sed non animo, medicinas peragebat; non enim corporibus tantum laborantium medebatur, sed et animabus, dignas has ex indignis educens; et fideles ex alienis a fide instillens, non ex his quæ Galeni et Hippocratis, et his similibus conscriptorum, infirmos in visitationibus consolans, sed et prophetis et apostolicis ac evangelicis admonitionibus, ad eam quæ vere incolumitas vita est pertraheus, et Christi ovili connumerans, atque regni cælorum hæredes ostendens.

7. Hunc cum odians bona diabolus multos offerre Christo vidisset, principi urbis per nequam homines nuntiavit dicens: Galilæus quidam medicus disciplina universam civitatis plebem seduxit, et a deorum adoratione removet, et Jesum, quem Judæi crucifixerunt, ut Deum colere fecit, servitutemque nostram diis exhibendam universam exterminat. His verbis infelix supra modum effervescens scelesto furore, comprehendit celeriter sanctum præcepit. Cum autem beatus hoc didicisset, fugit; et ad Arabiam, quæ est Ægypti maritima, venit; et in castello quod vocatur Cetzo habitavit, et cum habitatione etiam habitum commutavit; caput enim radens, induit monachicum habitum. Et terrena æmulantem ac temporalia vitam transiens, et ad sublimiora transcendens, supremus hinc tam actione quam contemplatione prorsus effectus est, non jam languores variis medicaminibus sanans, nec herbarum usus auxiliis, sed sola oratione piæque doctrina, a mœroribus animas liberabat et corpora.

8. Tunc ergo Diocletiano romanorum sceptra impie moderante, et ubique persecutionem Dei Ecclesiis excitante, hæc beatissimus Joannes cognoscens, qui Edessenus quidem genere secundum carnem, sed cæli civis ut fidelis agnoscebatur, cum militari polleret dignitate, Hierosolymam proficietur, et Deo beneplacente reddito voto, venit Ægyptum, fama ad sanctum Cyrum trahente, et cum beato Cyro veluti unius fidei habitavit, et ad virtutem videns sanitates proficere, ad has per amplius incitabatur: Cum autem persecutio vehementius grassaretur, Cassiano gentili apud Canopam fungente sacerdotio vanitatis, virgines tres locum habitantes, Christoque desponsatas, hi qui ad capturam hanc fuerant segregati, comprehendunt, et has una cum matre Syriano urbis principi offerunt. De quibus audiens sanctus Cyrus, timore ut amicus Christi depressus est, ne tormenta et crucia feriantes Christum abiurantem fidelem.

Cyrus cum Joanne, urbem ingressus est, et prædicitas ad agones delinens, super naturam orat; et tormenta intropide subire, propter multam Christi sponsoris dilectionem, admodum persuasit, castitatis eis coronas gaudii ascribens, et lætitiæ terminum non habentes.

9. Sed infelix infensus, iterum per truces ministros suos, manifestos sibi sanctos hos principi, obtenebrantes mentem ipsius, et suggerentes quod deo quidem, membris scilicet et miles, virgines sibi oblatas sedacentes, dis offerre debitam non permitterent servitutem, et tyrannidum agere contra Cæsarem suaderent, minime parentes præceptis ejus, et Jesum dicentes regem æternum. Syriacus autem hinc divinitus fulminandus præces, dentibus frendens ad ea quæ dicta sunt, adduci etiam ipsos præcepit ante tribunal, et dixit ad eos: O miseri, et beatorum inimici deorum, morteque dignissimi, quare virgines parere Cæsaris non dimittitis sanctionibus? An potius decrevistis eas resutare? velut etiam vos ipsos qui manifesti tyranni Romanorum imperatoris existitis, pro abominabili profecto Christianorum religione pugnantes. Igitur penitentiam agentes, maximos dominos nostros vobis exhibete propitios, et honores ab imperatore non qualescunque percipietis. Illi ad eum respondentes: Nos inquam, o Syriacæ, honores inhonorabiles non admittimus, temporalia enim sunt quæ videntur, neque dæmonum simulacris cultum qui Deum solum decet offerimus; sed nec abogabimus eum, qui omnia fecit, quem regem æternum habentes, donationes ab ipso repromissas tenemus meliores, et ad finem non aspicientes, coronis ac deliciis immortalibus plenas.

10. Ad quos ingemiscens Syriacus, et dentibus frendens, dixit, hos ignitis obtutibus intuens: Oportebat quidem vos misericordiam acquiescentes legis lacrari salutem; quia vero typho detinetur, plagis vos cedere imperatoris præceptionibus persuadebo. Et his dictis, virgines ad spectaculum eorum quæ gerebantur assistere fecit, et omnem tormentorum sanctis speciem intulit. Cum autem flagris hos cecidisset, et clavis igneque inflammasset, atque ex sanguine membra quæ inflammata fuerant infudisset; cilicinis pannis confricare præcepit; pice vero bulliente pedes implevit, omnique specie, ut dictum est, tormentorum abusus, robustiores martyres aspicebat, et quasi in alienis pati corporibus, validius contradicentes, ac multos attrahere ad imitationem et ad fidem adducere, dum constantia perseveranti resisterent. Ex tot enim tolerantia plagarum, ac martyrum sine mœstitia hilaritate, multi futuræ vitæ præmia incorruptionis imaginabantur. Itaque cum removeri jussisset martyres, virgines verberibus effecit, una cum Deo amabili matre. Ut autem contra

11. Cyrum autem et Joannem martyres suppliciter iterum submittebat, et iterum solvebatur, more fluctuum ad lapides illisorum. Cum autem sanctos non blanditiis, non precibus, non monitis, non honorum protensionibus maximerum, ut aestimabat, non flagellis, non pice ferventi, non aqua bulliente, non igne, non toris membrorum organis indlectere valisset, fatigatus, et his quoque sententiam intulit dicens: Cyrum Galilæorum patronum, et consentaneum ejus Joannem, sanctionibus imperatorum non acquiescentes, et maximos deos ostere nollatentis proponentes, capitali animadversioni submitimus. Et hoc decreto, incorruptionis induerunt coronam pridie Kalendas Februarias; quando fidem servantes, cursum sancti bonum consummaverant, virgines videlicet Christi sponsas tres Theodote, Theodote, Eadoxia, et quæ has germinavit ac pie nutritivit Athanasia; Deo etiam amabilis Cyrus abbas atque Joannes miles, qui unius cum eo fidei et æqui erat honoris. Et sanctas quidem tres virgines ad orientalem partem templi sancti Marci posuerunt, templum eis dedicantes decorum; Cyrum autem dulciloquum, et Joannem Cyri comartyrem in templo apostoli et evangelistæ Marci condiderunt in una theca.

12. Procedente vero tempore non pauco, cum depositio paganæ fuisset effecta tyrannidis, et Christiani scepra Romanorum principatus tenerent, Theodosius Major imperium obtinuit, qui fidem operibus adoravit, et opera fide condecoravit, sicut etiam libri ecclesiasticorum testantur historiographorum, et ipsæ quoque res omnibus clamitant. Hujus et nos quoque unius virtutis memoriam ad ostensionem eorum quæ dicta sunt faciemus. Bellam quippe adversus eum ex occidentalibus motum fuisse partibus aiunt ex quadam concordia insurgentium nationum gentibus mistarum, et præcedentibus commistarum, torrentium more invicem influentiam, et mare multitudine aquarum efficientiam, vel instar locustarum, atque arenæ numerum non habentium. Verum pius inter hæc Theodosius hic non ad aliarum gentium patrocinium venit, aut legationem misit, aut pacta spondit, qualia fieri ab invalidis in commotionibus bellorum amantur; sed sicut ei moris erat, ad Deum cucurrit, et fidem auxiliatricem arripuit.

13. Cum enim didicisset in Scete, quæ est eremus penes Ægyptum ita vocata, virum genere quidem Ægyptium, virtute autem omni Deo placita contemptum degere, qui divinam gratiam meruisset, et maximorum operator miraculorum existeret, ad Theophilum continuo scribit; hic enim Christi ovilia moderari per idem tempus agnoscebatur; ut prædictus mirabilis vir ad se mitteretur, rogantem auxiliari sibi, supplicationibus ad Deum effusus, in

pido supplicabat, se peccatoremⁱ pronuntians, et inutilem Domini servum appellans. Quia ergo ut dimitteretur ab eo impetrare non valuit, ad orientem stetit, et pallium quod portans super humeros habebat, cum baculo, manibus ad cœlum extensis, hæc ad Deum exclamans dixit: Domine Jesu Christe Deus noster, fortitudinem quam mihi peccatori servo tuo dedisti, præsta et huic baculo meo et pallio isti. Et datis his summo sacerdoti, hæc ad eum dixit: His imperatori transmissis, scribe ut pallium quidem capiti circumponens, dextera vero manu baculum retinens, ante omnem exeat exercitum, præeminens adversus hostium aciem. Nam si me Christus Deus noster in servum suum deputavit, et deprecationem quoque meam exaudiet, atque victoriam per eam fidem, qua circa Deum flagrat, percipiet.

14. Cum autem fuisset transmissa quæ dicta sunt, ornatur a Deo coronatus Theodosius pallio in galeam spei salutis. Porro dextera manu baculo accepto, ad bellum progressus est, et primus fidelem præcedebat exercitum; quem cum barbari vidissent, ad fugam statim conversi sunt, et semetipsos cæde mutua trucidarunt, sagitta seu ictu ab exercitu nullo prorsus accepto. Et usque in finem hac salutari galea pius ac Dei amicus imperator pro omni adornatus est diademate; cujus rei etiam publicam festivitatem Alexandriæ per singulos annos concelebrant, hanc iconium nominantes: iconam quippe habent ipsius pii scilicet imperatoris, caput quidem pallio cooperatum habentis, dextera vero manu baculum retinentis, et jugiter miraculum omnibus prædicantis, per annum solemnitatem suam.

15. Divina vero gratia, et cooperatione fidelis ac pii principis Theodosii, Ecclesiæ præsul, et ovillum quæ Alexandriæ sunt pastor cautissimus, ac divino zelo plenus Theophilus, omnes, ut ita dicamus, gentilium culturas deposuit, et oratoriis totam urbem domibus adornavit, et in loco qui dicitur Canopus, templum apostolis amplissimum et ingens erexit. Extra urbem autem est hoc, signis ab ea duodecim distans, insigne ut perhibetur, et pueris gentilium venerabile. Illic enim ab eis deorum cœtus, ut ferunt, esse putabatur; ita ut omnis simul via quæ illuc ab urbe ducebat, strata tabulis esset lapideis, præliisque ac balneis consisteret: viginti autem et quatuor in ea esse hinc inde balnea conscribuntur, quæ adhuc autem nondum erant suffossa, ut multi dicunt qui noverunt, sed et usque ad ipsum locum qui dicitur Canopus, urbis fanum, forumque omne præpositum putaretur, a quo duobus signis distans castellum, idolum habebat Menuthin vocitatum, in quo manifeste cooperabantur nequissimi spiritus. In quo videlicet castello, rursus templum edificavit evangelistis sacer Theophilus.

16. Post dormitionem vero Theophili, cum Cyrillus suscepisset ecclesiæ gubernacula, Cyrillus inquam ille magnus, pietatis amator, et fidei violatorum depositor, cura erat ei non qualiscunque destruendi

ⁱ ita cod., id est *fine*.

A phantasmata Menutheos, Christianosque quosdam ex simplicioribus illuc causa recipiendæ sanitatis suapte concurrentes removit. Super quo multum Deo misericordissimo postulato, angelum videt a Deo cunctorum, susceptam ejus deprecationem evangelizantem, et præcipientem sibi, ut Cyri corpus in martyribus magni, de templo sancti Marci sumeret, et in Ecclesia evangelistarum quæ est in Menuthia decollaret [collocaret]. Sic enim et castellum nominabant, reverentia et amore demonis. Sane per unum nomen ambos martyres significaverat angelus, sicut etiam ex beati Cyrilli sermonibus ostendetur. Nihil negligens amabilis summus Dei sacerdos, egit quod sibi fuerat imperatum, quarto Kalendas Julius martyricarum translationem reliquiarum faciens, et sermones populo breves hujus rei causa pronuntians, quos interponemus ad legentium credulitatem simul et utilitatem, gratia Domini nostri Jesu Christi, cum quo est Patri una cum Spiritu gloria, honor et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Salve, sacer, amate Deo, sine margine * salve.
Et memor esto tui fratris Anastasii.

BEATI CYRILLI

ACCLAMATIO AD TABENISIOTAS MONACHOS,

QUI SUNT IN CANOPO, QUAE DICITUR POENITENTIA,
DE SANCTIS MARTYRIBUS CYRO ET IOHANNE.

EPIPHI SECUNDA, QUOD EST OCTAVO KALENDAS AUGUSTAS.

Fortitudo et patientia bona, atque visionabilis dulcitas virtutum, sanctos concedet maxime; quibus beatus quidem David acclamat: *Viriliter aqe, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum*. Salvatoris autem discipulus: Patientia vobis est necessaria, ut voluntatem Dei facientes, percipiatis promissum. Oportet quippe nos in exordio bonorum fieri sed finem exquirere, ut regnum cœlorum hæreditemus, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potestas. Amen.

EIUSDEM

EPIPHI SEPTIMA ID EST PRIDIE KALEND. AUGUST.

RELATIONES DUAE IN SANCTOS MARTYRES
ABBA CYRUM ET IOANNEM, QUI HIC REQUIESCUNT;
PER QUAS HIC PATER INSINUAT ET HONORABLEM EORUM
PASSIONEM,

ET DEPOSITIONEM SANCTARUM RELIQUIARUM.
DICTA EST AUTEM PRAESENS PRIMA NARRATIO IN
METANEA,

QUOD INTERPRETATUR POENITENTIA,
SIVE IN ECCLESIA SANCTORUM APOSTOLORUM.

Pigri non fuimus circa consuetum sermonem, sed, ut dixit Salvator, *spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*; credidimus enim per sanctas orationes vestras, miserante Deo, minuatur afflictio. Quod autem et cogitavimus, et egimus propter utilitatem, iterum vobis necessarium dicere prospeximus. Et enim regiones istæ medicis indigebant ex Deo curantibus. Ut ergo omnia loca adjuvaremus, et maxime

quæ adjacent ecclesiæ sanctorum evangelistarum; A
 ibant enim non habentes oraculum ad altera quodam
 loca, et dum Christiani essent, errabant; necessario
 inquisivimus sanctorum martyrum reliquias. Compe-
 rimus ergo et accurate didicimus quod tempore quo
 martyrium pertulerant sanctæ virgines, quarum et
 fontem habemus apud sanctum evangelistam Mar-
 cum, duo quidam, quorum unus monachus abstinens,
 et alter miles, adierant excitantes easdem virgines,
 et ad certamen aptantes, quatenus cum virili sensu
 pro Salvatore nostro sustinuissent periculum: Re-
 quiescunt autem etiam ipsi cum eis in oratorio. In-
 gressi sunt fortiter, et Christi martyrium pertule-
 runt, posueruntque pro eo animas suas. Fuerunt
 autem simul corpora sanctorum martyrum in uno
 loco jacentia: et quia indiscretæ erant eorum reli-
 quia; nec enim manifeste dignoscatur quis hic,
 quisve ille; necessario utrosque assumentes, trans-
 tulimus et reposuimus in ecclesia evangelistarum,
 facientes ut martyribus solet memoriam. Conveni-
 mus igitur, Deo volente, crastino pariter, tam sanctos
 evangelistas honorantes, quam beatos martyres, qui
 vocantur Cyrus et Joannes.

EIVSDEM.

EPIPHI OCTAVA, ID EST KALENDAS AUGUSTAS
 APUD ECCLESIAM EVANGELISTARUM,
 JBI IN MONUMENTO RECONDIDIT RELIQUIAS
 SANCTORUM CYRI ET IOHANNIS, A DUOBUS MILIBUS
 DE PARTE ORIENTIS CANOPI IUXTA MENUTREOS.

Proficiscebantur autem cum eo turbæ multæ; et
 conversus dixit ad eos: Quicumque venit ad me, et
 non odit patrem suum, et matrem, et filios, et ux-
 orem, et fratres, et sorores, insuper et animam suam,
 non potest meus esse discipulus; quicumque non
 portaverit crucem suam et venerit post me, non po-
 test meus esse discipulus. Ferventes nos esse ad reve-
 rentiam Salvatoris expetunt verba; et qui diligere
 eum voluerint, nihil pretiosius æstimare persuadent,
 non affectum corporis, non amorem patrum, non re-
 verentiam matrum et sororum; scit enim quia hæc

• Imo dic: *haud sua pluris quam nostra æstimavit.*

contemnentes, magnam et præclaram mercedem inve-
 nient. Et ut quid aliud ad hæc dicam, innotescunt
 quantam in nos dilectionem habeat, dum nec ipse
 quæ circa se sunt, meliora nostris rebus efficit •, non
 præposuit quæ circa se sunt vitæ omnium et saluti.
 Cum sit Deus, pro nobis factus est homo, et pertulit,
 crucem confusione contempta. Sed qui compatiuntur,
 et conregnabunt; qui simul dehonoriati sunt, per
 omnia et congloriabuntur.

Sic proficisse credimus etiam sanctos martyres
 Cyrum et Joannem: devoti quippe subierunt, pro
 pietate certamen. Et pessima bestia in eos insluit,
 hoc est mors; sed memores fuerunt Domini sui di-
 centis: Qui non tulerit crucem suam, et sequitur
 me, non potest meus esse discipulus. Expleverunt
 mandatum, tulerunt etiam ipsi crucem, secuti Do-
 minum suum. Ducebantur autem tunc non soli ad
 certamina, sed et chorus sanctarum virginum, quæ
 mulieres quidem erant, sed mentis fuerant incorru-
 ptæ. Consummata est igitur cum eis et hæc optima
 duorum athletarum parilitas, et mercedem charitatis
 quæ in Christo est obtinent, conculcandi Satanam,
 et expellendi maligna dæmonia. Adsint igitur qui
 olim errabant, veniant ad veram et incauponabilem
 medicinam. Nullus apud nos fingit insomnia; nec
 advenientibus dicit: Dixit domina, Fac hoc aut il-
 lud; omnino domina et Deus esse potest, et adorari
 vult. Apud dæmones non est masculus neque femina.
 Et vide quale habent propositum, ut et mulierum
 nominibus vocari velint. Proculcantes igitur has ani-
 les fabulas, et divinantium effetata colludia, veniant
 ad veros desuper medicos, quibus omnipotens Deus
 ut curare possint tribuit potestatem dicens: *Infirmos
 curate, gratis accepistis, gratis date.* Omni itaque
 medela, quæ a Salvatore condonata est perpotiti,
 collaudemus Dominum nostrum, ut et regnum cœ-
 leste mereamur in Christo Jesu Domino nostro, per
 quem et cum Deo Patri cum sancto Spiritu glo-
 ria, honor et potestas, nunc et semper in sæcula sæ-
 culorum. Amen.

VITA JOANNIS ELEEMOSYNARII

AUCTORE LEONTIO NEAPOLEOS CYPORUM EPISCOPO,

INTERPRETE, ANASTASIO BIBLIOTHECARIO.

(Vide Patrologiæ tom. LXXIII, col. 337 et seq.)

INCIPIT

^a PASSIO SANCTI DEMETRII MARTYRIS,*Auctore Anastasio Bibliothecario.*

(Apud Mabill., [vet Analect., pag. 172.])

Domino piissimo imperatori CAROLO semper Au- A eos qui ex adverso invicem theatrice se impugna-
gusto ANASTASIIUS exiguus coronam et regnum cum
Christo.

Beati Demetrii Thessalonicensis martyris passio-
nem atque miracula hortantibus fratribus, et ma-
xime viro peritissimo Joanne diacono, vestræ fidei
puritate ac scientiæ claritate notissimo, nuper de
Græco in Latinum transtuli sermonem. Qui præfa-
tus Joannes hujus martyris, in domo quidem sua,
miræ antiquitatis et pulchritudinis oratorium habe-
bat: tamen qualis iste martyr Christi esset ignora-
bat. Ego vero, sicut expertus sum apud Thessalo-
nicam, ubi pretiosum corpus ejus conditum redolet,
et splendore miraculorum refulget, innotui ei per
ordinem. Sed quia imperium vestrum tanti agonistæ
fraudari notitia novi, vobis quoque idipsum oppor-
tune mittere procuravi; quatenus vestra magnitudo
cum intercessionibus sanctorum et amicorum Dei,
istius quoque præce apud Deum obtinere gratiam
valeat, et perfrui mereatur gloria sempiterna. Rex
regum et Dominus dominantium regnum vestrum
dextera sua protegat, et de temporali ad æternum
transferat regnum.

Cum imperator Maximianus in Thessalonicensium
degeret civitate, homo superstitiosus piæ religionis
auditores persequeretur, et interficiebantur ab eo.
Inter quos erat beatus Demetrius, manifestum fa-
ciens semetipsum absque ullo timore, qui a juven-
tute et bona egerat opera et alios docuerat. Docebat
enim qualiter divina Sapientia descenderat ad ter-
ram de cælo, ut hominem qui mortuus fuerat pec-
cato, vivificaret sanguine proprio. Cum hæc et alia
multa prædicaret, quidam ministri imperatoris, qui
ad capiendos Christianos fuerant deputati, tenentes
sanctum Demetrium imperatori obtulerunt Maxi-
miano. Contigerat enim ire imperatorem ad stadium
civitatis, propter eos qui ad singulare certamen fue-
rant congressuri. Illic enim parabatur per quasdam
tabulas circulus circumseptus, ubi suspecturus erat

rent, quia delectatio erat ei aspicere humani
sanguinis fusionem. Verumtamen non sine cura
et sollicitudine habebat quod esse sibi delectabile
cernebatur. Flagrabat autem desiderio circa quem-
dam, Lyæum nomine, monomachum, qui jam mul-
tos, virtute ac mole corporis abusus, exstinxerat,
occidendi experimentum per meditationem et con-
suetudinem possidens. Hunc eo quod omnes for-
midarent, et nullus ei qui resisteret videretur,
inter primos Maximianus habebat, et diligebat, et
libenter in eum respiciebat. Laudabat autem et
mirabatur, et quasi super magna re in superbia
viri gloriabatur. Porro cum prope stadium per-
venisset, tunc adducunt ei qui coeperant beatum

B Demetrium. Audiens autem imperator quod Chri-
stianus esset, quia se totum ad præsentiam spectaculi
contulerat, beatum Demetrium jussit ibidem juxta
stadium existere, et penes publicum balneum custo-
diri. Ipse vero imperator residens, Lyæo introducto,
interrogabat quis singulare cum eo vellet inire
certamen, dona promittens et proponens. Et qui-
dam adolescens nomine Nestor, a superioribus exsi-
liens gradibus, adversus Lyæum stabat, singularem
conflictum arripere cupiens, ita ut obstupescens Ma-
ximianus vocaret ad se Nestorem, qui ad hoc exsi-
lierat, illique daret consilium dicens: Novi quod te
peculiarum egestas ad tantum phantasie fecerit
elevari, ut aut superans divitias repentinas acqui-
ras, aut voto fraudatus, cum vita molestante careas

C egestate. Ego autem tibi ob miserationem qua ador-
naris ætatis, dabo etiam pro solo ausu condigna et
sufficientia dona, et vade, habeas cum vita etiam
dona. Lyæo vero temetipsum ne objicias, quoniam
multos te potentiores devicit. His Nestor auditis, nec
recipit monita imperatoris, neque formidavit de vir-
tute Lyæi. Imperatori autem respondit: Nec pec-
cuniis, ut asseruistis, ad hunc agonem veni, sed ut
melioem Lyæo memetipsum reddam. Mox ergo

^a Hujus Vitæ meminit Vincentius in Speculi hi-
storia lib. xii, cap. 150. Ab Anastasio scripta est
anno 876, utpote Carolo Calvo tum imperatori nun-
cupata. Scripta vero est hortatu Joannis S. R. E.
diaconi, in cujus gratiam idem Anastasius Collec-
tanea Græca Latine reddidit, a Sirmondo edita,
ut scilicet Joanni ecclesiasticam historiam meditantem
adjumento esse possent. Is est Anastasius quem *fi-
dissimum fratrem et religiosum abbatem* vocat Hinc-
marus in epistola quadam ipsi directa. Qui quidem

Anastasius nepos erat Arsenii Ortensis episcopi,
Nicolai papæ legati et consiliiarii, uti Anastasius
ipse auctor est in epistola encyclica de morte Ni-
colai papæ primi; quæ epistola in editis Adoni
Viennensi archiepiscopo inscripta est. Porro apud
Surium ad diem 8 Octobris habetur libellus de Pas-
sione sancti Demetrii martyris a Metraphaste edi-
tus: verum Anastasii lucubratio et auctoritate præ-
stat, et rerum singularium commemoratione.

tam imperator, quam hi qui circa erant, Lyæo A faventes, in iram dictis Nestoris consurgunt, jactantiam ejus non ferentes; imperator vero confortabat Lyæum et fidem eum reddebat. At ille dignum se imperatorio judicio festinabat ostendere. Cumque facta fuisset congressio, mortalem Lyæus suscepit ictum, et protinus mortuus est, et extremam fecit imperatori confusionem. Unde nec ullis pactis et reponiis pecuniis Nestori recompensans, sed mox in suo solio resiliit, et tristis ad palatium reversus est. Cum autem ei quidam de Demetrio suggestissent, statim in ira permotus in ipso loco in quo fuit retentus, jussit eum lanceis perforari. Ita beatus Demetrius bonæ confessionis martyrium consummavit. Corpus vero ejus ab interfecto parvipensum est; sed quidam religiosi viri noctu latenter venerunt, et sumentes illud ex ipsis in quibus projectum fuerat pulveribus, et comportata terra, quantum potuerunt, abscondere curaverunt, ne læsionem ab aliquo de trucidibus et cruentis animalibus sustineret. Nulli autem post hæc curæ fuit transferre corpusculum sancti, sed manebat sub signo. Porro ut modicum celebraretur, non pauca in eodem loco facta sunt virtutum ac sanitatum insignia his qui fide eum invocabant. Cum jam fuisset meritum martyris divulgatum, Leontius quidem Deo amabilis, vir adornans thronum Illyricorum præfecturæ, domum quæ sanctissimum continebat martyris corpus, cum humillima esset et undique obruta et coangustata porticibus publici balnei ac stadii, universa nocentia mundavit et expurgavit, prædiisque amplioribus dilatavit eam, et erexit ibi oratorium in honore sancti martyris Demetrii ad laudem Domini nostri Jesu Christi, cum quo est Patri et Spiritui sancto gloria, honor et imperium in sæcula sæculorum.

Marianus quidam, unus de senatoribus, ab imperatoribus jussus est dominari gentibus quæ in Illyrico erant more præfectorum. Qui veniens Thessaloniam pie præfecturæ gubernabat habenas, Deoque et hominibus erat acceptus. Tunc diabolus, invidens ejus opibus, uti Job expellit eum ut tentaret. Et in primis cepit eum tentare septem vitis. At ille, gratia Dei suffultus, cuncta ejus machinamenta superavit. Cumque nec sic proficeret diabolus, cunctas illi hujus mundi divitias abstulit; et nec sic vincere potuit, supernum enim cum illo erat auxilium.

Ad ultimam ergo diabolus, permittente Deo, tam gravi eum percussit infirmitate, ut de nullo membrorum habebat potestatem, nisi solius linguæ, de qua Deum assidue laudabat. Cumque diu hanc infirmitatem cum patientia sustinisset, venit diabolus in civitatem in specie hominis, ferens membranam quamdam in manibus, et dixit uni servorum ejus: Si hanc super se tulerit dominus tuus, ab infirmitate liberabitur sua. At ille ingressus ante dominum suum dixit ei: Quæ est tua patientia? audi ergo me, et sanaberis. Est homo ignotus in civitate quamdam habens membranam, qui dicit quod si eam super te

A ferre volueris, ab infirmitate liberaberis. At ille inquit: Quid scriptum habet? Nescio, ait, sed nomina deorum angelorumque dicit. Marianus dixit: Deus, absque cujus nutu nihil fit, potest me sanum reddere sine charta; habeat quod suum est, de me fiat voluntas Dei. His dictis, confestim somno corripitur præ dolore et tristitia. Qui cum obdormisset, apparuit ei beatus Demetrius dicens: Surge, et servis tuis impera, quod te deferant in domum Demetrii; nam tibi juvante Deo recipies sanitatem. Cumque evigilans, a circumstantibus domum Demetrii martyris requireret, ait quidam: Est domus vilissima prope stadium, in qua dicunt jacere Demetrium, qui dudum lanceis interfectus est jussu Maximiani imperatoris. Tum ille: Illuc me ferte, quia in visu dictum est mihi illic sanitatem me posse recipere. Tunc fanuli tulerunt dominum suum ubi jussi fuerant; et jussit se ponere solummodo in pavimento. Cumque jaceret, somno subito arripitur; et ecce beatus Demetrius iterum apparuit ei dicens: Per me sanari potes, sed timeo ne forte post sanitatem curis hujus mundi te implicet. At Marianus: Tu scis, domine, quia nunquam hoc egi nec agere cupio. Et ille: Christus te sanat qui erigit elisos. Et evigilans Marianus cepit narrare visionem. Cunque ad hoc ventum fuisset ubi martyr dixit: Christus te sanat qui erigit elisos, sanus surrexit gratias agens Deo cum omnibus qui illic aderant, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

C Fuit item quidam præfectus Thessalonice civitatis qui fluxum sanguinis patiebatur et velut mulier, quæ tactu simbriæ vestimenti Domini sanata est, pene omnem censum in medicos expenderat, et a nemine sanari poterat. Tandem ergo inspiratus divina clementia, quadam die ait servis suis: Portantes portate me ad domum protectoris nostræ civitatis. At illi cum timore respondentem dicunt ei: In cujus protectoris domum jubes ducere te? Dicit eis: Primi. Qui aiunt: Cujus primi? Dic nobis, domine, nomen. Ille vero intuitus eos dixit: Proh dolor! ego semivivus jacens illum cognosco, et vos cum sani sitis, ignoratis eum? Nescitis quod multos protectores habet hæc civitas, sed unus supereminet cunctis, qui pro ea semper alacriter pugnat; quem ut murum inexpugnabilem non solum civitas, sed et habere tota promeruit regio? Deserte igitur me in domum ejus. Aut enim visitans miserabitur mei; aut certe, cum illic defunctus fuero, suscipiet animam meam, et in futura me horrendi tribunalis Christi præsentia intercedens, eripiet ab æterno supplicio. Quibus illi auditis, intellexerunt quod de sancto diceret Demetrio, qui frequenter sanitates infirmis reddebat; et celeriter elevatum tulerunt eum illuc. Quæ autem lingua, fratres charissimi, hunc martyrem dignis laudibus potest venerari, qui tantam operatus est virtutem, ut illum quem multiplices et varii non poterant sanare medici, sub unius horæ momento redderet sanum? Nam ut fores ejus ecclesiæ intravit, non solum cer-

poris, sed et animæ promeruit sanitatem per virtutem Domini nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Amicum veritatis, scilicet summum sacerdotem, audivimus narrare de Demetrio martyre, quæ Deo adiuvante in subsequentibus edisserere satagemus. Contigit, inquit, incendi noctu ciborium, quod in sancto ejus fuerat templo totum ex argento splendendum, ita ut totum solveretur. Sanctissimus ergo episcopus satagebat fabricare prædictum ciborium, et non inveniebat integrum pondus argenti, quod conflatum fuerat ad consummationem tanti operis. Meditabatur namque apud se ut argenteum thronum, qui in eodem erat venerabili templo, dissolveret, et inde opus perficeret. Cumque hoc statuisset apud se, alio nemine sciente consilium, apparet in somnis Christi martyr Demetrius presbytero cui-dam, viro optimæ vitæ, Demetrio nomine, dicens: Vade, dic episcopo civitatis: Ne præsumas thronum domus meæ destruere. Cum hoc presbyter episcopo retulisset, primo quidem præsul miratus est pro eo quod sua cogitatio erat manifestata; deinde putavit eum aliqua suspitione hæc sîxisse, qui erat dispensator templi venerabilis martyris. Et dixit ei episcopus: Nunquam ex me hoc audisti, frater. Post multos vero dies iterum scrutatis causis, nulloque reperto consilio ex quo perficeretur opus ciborii, consilio primo se confirmavit, quod de throno faceret ciborium. Cum vero jussisset argentarium vocari, ut præciperet ei tollere thronum, renuntiavit ei quidam dicens: Demetrius presbyter ad sanctitatem tuam ingredi postulat. Qui cum intrasset dicit ei: Demetrius martyr, qui prius apparuit mihi peccatori, iterum in visu apparuit mihi tristi quodammodo vultu, et præcepit nuntiare beatitudini tuæ hæc verba: Propter charitatem ne contristes me in destructione throni. At ille audiens indignatus est adversus presbyterum, putabat enim illum fingere talia. Quem et austerius a se dimisit, et manifestam suam fecit intentionem, dicens: Abunde dari iudicas quod argenti minus est ponderis. Ne temere iudices, philosophatus in aliorum tribulationes. Tunc ille presbyter confusus exivit. Nondum quippe dixerat ei sanctus quid fieri oporteret, sed tantum: Meum ne dissipet thronum. In ipsa autem nocte apparuit sanctus Demetrius presbytero Demetrio, et dixit ei: Vade, dic archiepiscopo: Noli curare de meo ciborio, ego enim illud perficiam per memetipsum. Implevit namque presbyter jussa martyris, et suo hæc dixit præsul. Hoc cum audisset præsul, laudes reddidit Deo et sancto martyri Demetrio. Dum adhuc de his loquerentur ad invicem, ecce ostiarius advenit dicens: Sancte præsul, prædices Mennas stat ante januam tuam cupiens tecum loqui. Dicit ei: Veniat. Veniens prædictus Mennas obtulit et LXXVII libras argenti in adiutorio ciborii. Et deinde venit Joannes, scilicet dulcedo pauperum, offerens ei quadraginta librarum pondus argenti; et cives advenientes, prout poterant, offerebant, ut ciborium

restrueretur. Taliter restructum est opus sæpe nominatum meritis sancti martyris, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Sed nec illud omittendum credimus quod a sanctissimo archiepiscopo audivimus. Referebat enim de quodam mansionario templi martyris Demetrii, nomine Honesiphoro. Cum pergerem quodam die ad ecclesiam prædicti martyris, inveni præfatum Honesiphorum mansionarium jacentem ante sancti martyris ostium semivivum. Cumque turbatus lamentarer pro amici infirmitate, in se reversus Honesiphorus me flere videns, ait: Quare tristaris propter me, domine Eusebi? si me diligis, noli turbari, sed præcipe monumentum meum præparari, et me in eo vivum obrue. Qua re turbatus mæstus dixi ei: Cujus rei causa, frater? Ille respondit: Quia irritavi mea culpa ad iracundiam sanctum martyrem. Apparuit mihi peccator sanctus namque martyr in somnis, et dulci voce locutus est ad me: Frater Honesiphore, non placet mihi quod operaris. Placet mihi magis animæ salus quam millia pondera auri. An nescis quia cereus qui offertur pro peccatis, quanto apparet ardens, tanto sanctos manet pro peccatoribus ad intercedendum. Sine igitur cereos majores et minores ardere, quia oportet omnino cereis resplendere domum meam. Ego autem infelix, expergefactus æstimavi me phantasiam videre, et dixi apud me: Sanctus non apparet peccatoribus. Bis vero et ter eadem monita in somnis suscepi, et hæc custodire volui, et usque in finem conservare desidero. In hac vero nocte venit quidam devotus vir ad ecclesiam magnos cereos offerens. Post orationem suam recessit de ecclesia. Cogitavi ego ut exstinguerem illos, oblitus decretum sancti martyris. Cumque impetum fecissem ut cereos exstinguerem, sanctus Demetrius de argenteo cubili suo voce magna et terribili clamans ad me dixit: O cupide! et iterum, o cupide! Ego vero miserimus, nimis perterritus, ad terram elisus, extra valvas monasterii ejectus, ubi invenisti me jaceo pene mortuus. Hæc quidem sæpe enarravit Pater noster archiepiscopus. Nos autem obaudire oportet ea quæ à sanctis ejus divina auctoritate præcipiuntur. Eorum namque benignitas nos semper custodiat, et in præceptis Christi perseverabiles reddat. Amen.

Accidit habitatoribus Thessaloniciæ civitatis, pro peccatis videlicet suis, ut gens barbarica eorum deprædaretur terram, domos illorum ardebat, et vineas stirpabat, filios et filias, equos et asinos, oves et boves in captivitatem transferebat; frumentum et vinum et oleum in obsidionem civitatis devastabat. Persecutioni subsecuta est fames valida in tota regione illa. Quia propter primates civitatis miserunt legatos ad imperatorem ut ab obsidione barbarorum et ab imminente fame liberaret civitatem. Interea gloriosissimus martyr Demetrius ita ut in imaginibus pingitur, apparuit in parte insule Chyi cuidam nauclero, nomine Stephano, onus frumenti duca-

torum modiorum ad urbem regiam ducenti, et dixit ei : Audi me, et Thessalonicam celeriter naviga. Qui cum esset factus velut in excessu mentis propter martyris visionem, vix loqui valens ait : Domine, audivimus eam captam fore à barbaris. Sanctus respondit : Illuc ergo naviga, et navibus tibi occurrentibus nuntia quod miseratione Dei salvata sit Thessalonica. His dictis, cœpit sanctus præire Stephanum ambulans per maria. Stephanus autem navigans Thessalonicam, quibuscunque obviavit, visionem martyris narravit. Prævenit autem cum multis negotiatoribus legatos, quos ad imperatorem cives direxerant, convertens luctum civitatis in gaudium, narrans etiam qualiter illi martyr apparuerat. Nam divino terrore perterriti hostes paulo ante ab obsidione discesserant.

Omnes nostis famem quæ dudum facta est non solum in hac Thessalonica civitate, sed etiam pene ubique, in tantum, ut ipsam quoque civitatum regionam occuparet, non solum frumenti, sed etiam aliarum rerum. Cum ergo tanta afflictione famis premeretur civitas, ille sanctus martyr Demetrius, divino nutu ex multis diversisque regionibus naves plenas variis frugibus, humidis scilicet et siccis, atque omni bonitate ciborum humanorum refertas illis transmisit, ita ut statim spes illorum de necessitatibus dirupta esset, qualiter jam audietis. Vir erat quidam constitutus a suo domino super insulam Chym, ut frumentum quod naves afferebant, illuc emeret. Cum autem naves minime inveniret, et gravi mœrore teneretur, audivit vocem dicentem sibi : Quid anxialis? scito quod Demetrius ante omnes arrhas tribuit, ut Thessalonicam mittat. Qui surgens perrexit ad ecclesiam sanctorum Victoris et Isidori, volens discere a rusticis quis iste esset Demetrius. Cum autem hoc quæreret, et nullum indicium posset invenire, suspicabatur aliquem hominem fore missum, Demetrium nomine, a præfecto civitatis Thessalonice. Qui statim misit epistolam suo domino, narrans qualiter a Demetrio frumenta emerentur. Hæc eadem dominus retulit imperatori; qui scrutatis causis, invenit nullum fore missum a præfecto Thessalonice, nec etiam habere hominem Demetrium nomine. Cognovit autem tam imperator quam populus, quia nullus alius prædicto homini apparuit nisi martyr Demetrius. Et cuncti qui audierunt, glorificaverunt Deum, qui per merita martyris liberavit civitatem Thessalonicam a periculo famis.

Præfectus quidam civitatibus Illyricensibus præerat, cujus nomen non opus est dicere, quia in opprobrium sempiternum permanet. Qui superbia inflatus, quibusdam qui civitati Thessalonice præerant, accersitis, exigebat ab eis quamdam dispositionem fieri. At illi genibus ejus provoluti, dicebant se non posse ejus parere jussis. At ille illos fingere dicebat. Tum illi inquam : Si nos non creditis, ante sancti Demetrii sepulcrum jurabimus non posse hoc a nobis impleri. At ille in blasphemiam martyris ir-

rupit, dicens delusionem quamdam concivibus suis de glorioso martyre. At illi blasphemiam non ferentes, obturatis auribus exierunt. Post duos autem dies tanto languore corpus præfecti correptum est a planta pedis usque ad verticem, ut nec a medicis posset infirmitas agnosci; in qua infirmitate octo mensibus permansit. In octavo vero miser in hanc venit miseriam, ut dimidia pars corporis ejus solveretur, ita ut haberet quidem visu omnia membra, sed licentiam movendi non haberet. Mira est potentia Dei quæ per servos suos talia operatur!

Eusebius Thessalonice civitatis archiepiscopus visionem vidit quam narrare cupio vobis. Antequam super civitatem Thessalonicam barbarici irruerent nimbis, vidit se prædictus pontifex in somnis sedere in theatro civitatis cum magna turba famulorum. Cumque hæsitaret cujus rei gratia in tam obscuro loco sederet, et surgens proficisci vellet, vidit tragœdum stare in logio ubi fabulæ recitantur, dicentem sibi : Exspecta, quia te et filiam tuam habeo lamentari. Qui dixit ei : Ne labores, ego enim neque filiam habeo, neque in me est lamentum. At ille : Vere et filiam habes, et multorum filiorum matrem; et oportet te illam lamentari. Tunc intellexit præsul quod civitatem diceret filiam ejus, et ait : Adjuro te per Deum ut non me nec illam lamenteis. Cumque tertio repetere vellet lamentum, et ab episcopo non sineretur, a somno excitus, intellexit tragœdian non bonam habere significationem. Paucis vero interpositis diebus, innumerabilis barbarorum multitudo Thessalonicam circumdedit, et cognovit episcopus veram esse quam viderat visionem. Cum Thessalonicensem, et supra vidimus, pagum gens barbara devastaret, ob illorum persecutionem fame premebantur incolæ per proxima. Ad ultimum vero mortuis habitatoribus pene tam gladio quam fame, inito barbari consilio, subito irruunt super civitatem, putantes illam vacuum præsidii hominum, quod se res habebat, et fame desolatam. Nam nos pauci eramus : illi vero custarum excedebant numerum. Tunc ædificatis aggeribus, machinis, arjetibus ferreis, balistis, ingentibus testudinibus, cuncta pellibus boum et camelorum cooperuerunt, ne a civibus igne immisso destruerentur. Insistebant autem civibus tam graviter, ut nemo spem vitæ haberet. Tandiu autem obsederunt civitatem, quousque cuncta cibaria dissiparent, tam hominibus quam jumentis apta. Initio autem consilio ut futura die primo mane unanimiter debellarent civitatem, undique circumdederunt illam cum instrumentis bellicis. Cumque jam capienda foret urbs, visum est illis quasi examen apum multitudinem armatorum egredi de civitate, quam præcedebat quidam juvenis rufus, pulcherrimus aspectu, signum crucis ferens in manibus, quem ferebat equus albus, et cum impetu irruere super illos. Qui terrore concussi relicta civitate, præsidium arripiunt fugæ. Pauci tamen, fugere non valentes, permanserunt illic semivivi; qui a civibus comprehensi, quæsitum est ab

eis cur tanta multitudo absque ulla re fugeret. Tunc barbari : Multitudo virorum, quam occultastis, cum duce fortissimo nostrorum fugavit catervas. At illi intellexerunt ducem esse Demetrium martyrem, cum exercitu angelorum hostes effugantem. Tunc collectis hostium spoliis conglobati ad ecclesiam beati Demetrii immensas Deo gratias retulerunt, qui per ejus intercessionem eorum ab hostibus liberavit civitatem. Cum plures plura loquerentur de barbarorum fuga, exurgens quidam ex nostris fratribus dixit nobis : Cum quadam nocte hujus hebdomadæ, post matutinos, perstarem in templo sancti Demetrii martyris, et orarem ante sanctum sepulcrum ejus, invasit me sopor nimius, ita ut nec omnino dormirem, nec ex toto vigilarem. Et ecce duo viri visu terribiles apparuerunt, et dixerunt custodi templi : Ubi est dominus hujus templi? Respondit : Sub illo ciborio manet. At illi : Vade, dic illi quia ad eum sumus missi. Ivit ille, et isti secuti sunt eum. Et vocavit eum dicens : Sancte Demetri, adsunt duo milites a domino suo ad te missi. Et statim apparuit ab intus sanctissimus Christi martyr, et stetit juxta januam, et mihi quoque indigno apparuit. Ego vero corruï in faciem, non ferens intueri angelicum vultum ejus. Erat enim species ejus non juxta speciem quæ in antiquioribus ejus imaginibus est depicta, sed sicut sol facies ejus radios emittebat. Quamvis pronus jacerem, tamen diligenter intendebam quæ loquerentur ad invicem. Audivi namque quia salutaverunt viri benigne sanctum. At ille dixit ad eos : Gratia Dei vobiscum. Cur autem missi estis ad me? Dicunt viri : Dominus nos misit ad sanctitatem tuam, hæc tibi denuntians : Celeriter exiens veni ad me, civitas enim inimicis tradetur. Ego vero cum audissem, turbatus præ dolore sermonis, surrexi super manus meas, et suspiciens sursum paulisper, vidi faciem piissimi martyris nimis mæstam. Et cum præterisset hora, vidi lacrymas ab oculis ejus decurrentes super genas ipsius. Tunc dixit custos templi ad duos juvenes quos introduxit : Cur dominum meum tribulastis? Si vere præscissem vestram intentionem, non vos ad eum deduxissem. Deinde sanctus Dei dixit ministro : Illi servi mei sunt, et quæ jussa sunt eis, hæc et mihi annuntiaverunt. Deinceps inquit sanctus martyr alta voce : O Domine Jesu Christe, tu dixisti : *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat*; et item : *Gaudium est angelis Dei super uno peccatore penitentiam agente*. Nam et tu cum esses Dominus omnium angelorum, dedisti animam tuam pro redemptione hominum iniquorum. Tu, Domine, commisisti mihi civitatem istam et concives ejus, ut habitarem perenniter cum eis, custodiens illos. Quomodo ergo possum derelinquere illos in tanta necessitate? aut quo vultu contemplantor excidium patriæ meæ? Quæ autem vita mihi erit perditis civibus meis? Sicut epulantibus eis spiritaliter eram cum illis, sic periclitantibus eis non desero illos. Quidquid eis dignum pati fuerit, melior etiam ego pati cum ipsis. Sed tu, omnipotens

et misericors Deus, qui exaudisti Jonam de ventre ceti, et tres pueros de camino ignis ardentis, et Susannam de falso crimine, exaudi populum tuum, et libera eum de interitu barbarorum. Et illico audita est vox missa a Domino : Fiat eis secundum voluntatem tuam. Et continuo cum magno gaudio salutavit duos juvenes ad se missos, gratias agens Deo, quia exaudivit eum. Sine dubio sciatis quia per istum sanctum vitam et victoriam recepistis, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Miraculum quod temporibus nostris gessit sanctus martyr Demetrius, inter cætera miracula et hoc inserere volo. Erat quidam episcopus de regione Afrorum, nomine Cyprianus, veri sacerdotii sollicitudinem et vitam Deo dignissimam ducens. Procuravit ire ad reginam civitatum Byzantium, urgente quoque causa rei necessariæ. Cumque navigassent multis diebus, et jam partibus Græciæ appropinquassent, a ferocissimis Sclavis captus est cum omnibus suis, Quos captivos inter se cum divisissent, simul cum eis et predictum episcopum in servitute sibi dividerunt. His ita gestis redeuntes ad propria loca, prout quisque barbarus voluit suo captivo onus servitutis imposuit. Episcopus namque Cyprianus cophinum domini sui servabat, per providentiam sapienter cibos ejus distribuebat, vitamque suam in orationibus, vigiliis et jejuniis laudabiliter confortabat. Considerans absentiam populi sibi commissi, Dominum principem pastorum deprecabatur, ut ejus regimine salvaretur. Dicebatque ad Dominum : Cum essem sine aliquo merito, pastorem gregis tui me constituisti; quomodo nunc communicatus sum, ut a tali ordine ad servitium barbarorum sim deputatus? Sed reminiscor quia pro peccatis meis hoc accidit mihi, et ideo hac tribulatione irretitus retineor. Quis ovibus meis indicabit quod pastor earum a barbaricis bestiis captus sit? Hæc et horum similia deflenti astitit adolescens pulcher et forma decorus, militarem speciem et habitum ferens, dixitque ad eum : Si vis a servitute qua detineris liberari, et a barbaricis eripi, surge et sequere me. Observa autem apud te, ambulantibus nobis, ne omnino loquaris mihi; sed silentio studentes utriusque iter agamus in mente Deum orantes. Tunc episcopus respondit ei : Quis es tu, et unde egressus huc advenisti? At ille dixit ad eum : Demetrius dicor, et miles sum imperatoris magni : domus autem mea in medio Thessaloniciæ civitatis consistit, ad quam si me secutus fueris, sine dispendio te ducam. Surgens ergo secutus est eum, et incedebant ambo tacentes. Noctibus quidem iter agebant, per diem autem quiescebant. Porro recedebat Demetrius mane ab episcopo, et iterum appropinquante vespere regrediebatur, deferens secum ex diversis arboribus fructum cum oleribus herbarum, unde alebat socium suum, et sumpto cibo carpebant iter. Post dies octo cum appropinquassent muros jam dictæ civitatis, sistens Demetrius Cyprianum ante portas civitatis

disparuit. Cum autem fidelem ductorem et comitem bonum episcopus requireret, et non inveniret, ingressus est civitatem. Requirebat vero ab eis qui obviam sibi veniebant et alloquebantur, ubi esset domus Demetrii militis. Cumque multos faterentur esse in civitate Demetrios, et ipsos militari ordine fungi, ille perhibebat: Ejus, inquiens, qui requiritur a me domus est in medio civitatis. Ergo cum omnes hæsitarent cum eo, is qui quærebatur, nusquam inveniebatur. Habitatores vero civitatis deduxerunt episcopum ad martyris ecclesiam. Ut autem introivit, statim se in orationem dedit, et laudes gratificas Salvatori Deo retulit; et surgens sursum extensis manibus cum obtutibus oculorum, vidit imaginem Demetrii martyris in habitu sui comitis et conductoris. Tunc coram omnibus clamavit, affirmans absque dubio ipsum esse Demetrium, qui duxerat atque salvaverat eum; et hanc esse domum martyris, quam mihi apprensus ab initio ipse manifestavit. Tunc enim episcopo civitatis præsentia viri denuntiatur, et quæ illi acciderant nota efficiuntur. Qui statim susceptum coministrum in episcopio suo recepit, et benigne tractabat eum. At ille nec ad horam passus est ab ecclesia sancti martyris separari, sed omni tempore quo in civitate mansit, commoratus est in eadem ecclesia. Cum illic hiemasset, et tempus navigationis exspectasset, illico dum tempus advenit, ascendit in navim sumpta secum imagine martyris Demetrii, navigavitque prospere ad urbem Constantinopolim; et negotio suo apte disposito, cooperante victoriosissimo martyre Demetrio, suæ se regioni et grægi deinde remeans dedit, copiosum ex his quæ acciderant promittens martyri cultum. Porro talionem inde reddere cogitans, et pro libertate gratiam tribuere satagens, templum dedicare in civitate sua collegæ suo et martyri Demetrio cepit. Desiderium autem habebat simile ciborium et similem ambonem, quem vidit, construere cum marmoreis columnis, in honore sancti Demetrii martyris. Inde erat valde sollicitus, quia horum apparatus, qualiter et unde hoc faceret, modis omnibus ignorabat. Quadam denique nocte, cum fatigatus esset ob nimiam incursionem cogitationum episcopus, sopor invasit eum et continuo obdormivit. Et ecce astitit ante eum sanctus martyr Demetrius, dicens illi: Quare contristaris, frater? nonne audisti Dominum Jesum dicentem discipulis suis: *Amen dico vobis, si quis dixerit huic monti: Tollere, et mittere in mare, et non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit quia quodcumque dixerit fiat, fiet ei?*

A Ubi est fides tua? O homo, noli sollicitus esse columnarum vel ambonis causa. Navigium quippe hodie a pelago descendit, omnia quæ ad præparationem templi opus habere videris portans. Est namque episcopus in Galliarum partibus, in civitate Massilia, populum sibi commissum conservans, qui ædificat templum in honore sancti martyris Victoris, nostri consocii vel fratris, et cupit ei ædificare ambonem et ciborium, sicut tu in mea domo. Quapropter misit navigium cum servis suis ad montem porphyreticum, ut emerent ei columnas et tabulas satis porphyreticas ad opus sancti martyris Victoris perficiendum. Sed intercedente jam sancto martyre, jam adinvenit prædictus episcopus infra civitatem, columnas et tabulas porphyreticas miro ordine depictas, in terra dudum repositas. Navigium cum columnis et tabulis porphyreticis emptis suis legatis Christi martyr transmittit nobis, ut ex eis facias opus quod mihi facere cupis. Exurgens denique a lectulo præsul, retulit per ordinem suis clericis visionem. Hujus rei gratia misit eos ad portum maris. Qui cum navigium invenissent, et cum nauclero locuti fuissent, rogaverunt quatenus dignum pretium pro columnis et marmoreis tabulis recipebant, desideriumque episcopi adimplerent. Sed nauclerus et qui cum eo erant, abnegatores effecti sunt, nihil penitus eorum asseverantes se habere quæ quærebantur. Nuntiantes autem clerici hæc qui missi fuerant suo episcopo, tristem cum inde reddiderunt, et mœrens incedebat frustratus consilio. Iterum namque martyr sanctus Demetrius apparuit ei in visione, dicens: Vade tu ipse ad prædictum nauclerum, et dic ei: Noli esse mendax; in propria enim navi habes instipatum ambonem et reliqua marmora absconsa. Nihil vero dubites ad hæc mihi tribuenda, propter episcopum qui misit te ad hæc perquirenda. Frater enim meus invenit in civitate Massilia qualiter proprii oratorii perficietur opus. Cumque abisset episcopus, et hæc dixisset nauclero, et narrasset has mirabiles visiones, persuasit ei quatenus pretium pro marmoribus datum recipebat ab eo. Et ita factum est. Dedicavit igitur episcopus templum, quod sancto martyri Demetrio construxit, cum ambone et ciborio ad laudem Christi et gloriam martyris sæpe dicti. Per orationes ejus si quis infirmus in eodem templo devotus advenerit, si perunctus fuerit de oleo lampadis ejus, illico sanabitur per Dominum nostrum Jesum Christum, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

ACTA SANCTÆ CRISPINÆ

VIRGINIS ET MARTYRIS,

AUCTORE ANASTASIO BIBLIOTHECARIO.

(Apud Mabill., Vet. Analect., ex manuscripto codice cœnobii sancti Theoderici prope Rhemos.)

Diocletiano II et Maximiano Augusto consulibus, A Sed fac, si vis a legum severitate immunis evadere. Beata Crispina respondit : Quod dicis non timeo, hoc nihil est. Deum autem qui in cœlis est si contempsero, sacrilega ero, et semel me perdet, ut non inveniar in illo die venturo. Anulinus proconsul dixit : Sacrilega non eris, si sacris obtemperes jussionibus. Beata Crispina respondit : Quid vis ? ut sim sacrilega apud Deum, et apud imperatores non sim ? Absit. Deus magnus, qui fecit mare, et herbas virides, et aridam terram ; homines autem facti ab ipso, quid mihi possunt præstare ? Anulinus proconsul dixit : Cole religionem Romanam, quam et domini nostri invictissimi Cæsares et nos ipsi observamus. Beata Crispina respondit : Deum novi tantum : nam illi lapides sunt, et signenta manuum hominum facta. B Anulinus proconsul dixit : Blasphemiam loqueris, nam non prosequeris quæ salutis tuæ conveniunt. Et adjecit Anulinus proconsul, et Commentariense officio dixit : Ad omnem deformationem deducta, a novacula ablati crinibus decalvetur, ut ejus primum facies ad pompam perveniat. Beata Crispina respondit : Loquantur ipsi dii, et credam : ego si salutem non quærerem audiendam, ante tribunal tuum non essem. Anulinus proconsul dixit : Diu vivere desideras, aut mori in pœnis, sicut et cæteræ consortes tuæ Maxima, Donatilla, et Secunda. Beata Crispina respondit : Si mori vellem, et in interitum animam tradere, et in ignem æternum, tuis dæmoniis darem voluntatem meam. Anulinus proconsul dixit : Caput tibi incidam, si deos venerabiles adorare dispexeris. C Beata Crispina respondit : Gratias ago Deo meo, si hoc fuero consecuta. Caput meum perdo semel : sed si thurificavero idolis... Anulinus proconsul dixit : Et omnino in isto sensu tuo stulto persistis ? Beata Crispina respondit : Deus meus qui est, et qui fuit, ipse me jussit nasci ; ipse dedit mihi salutem : per aquam baptismi ; ipse mecum est, ut anima mea, sicut tu vis, non faciat sacrilegium. Anulinus proconsul dixit : Quid pluribus sufferimus impiam Crispinam ? Acta ex codice quæ dicta sunt relegantur. Et cum relegerentur, Anulinus proconsul sententiam de libello legit : Crispina, in superstitione indigna perdurans, quæ diis nostris sacrificare noluit, secundum Augusti legis mandata a cœlesti... locum tendit, eam gladio animadverti jussit. Beata Crispina respondit : Christo laudes ago, benedico Dominum. D qui sic me de manibus tuis dignatus est liberare

Diocletiano II et Maximiano Augusto consulibus, Beata Crispina respondit : Quid præceptum sit nescio. Anulinus proconsul dixit : Ut omnibus diis nostris pro salute principum sacrifices, secundum legem datam a dominis nostris Diocliciano et Maximiano piis Augustis, et Constantio nobilissimo Cæsare. Beata Crispina respondit : Nunquam ego sacrificavi, nec sacrifico, nisi uni Deo et Domino nostro Jesu Christo Filio ejus, qui natus est et passus. Anulinus proconsul dixit : Amputa superstitionem, et subjuga caput tuum ad sacra deorum nostrorum. Beata Crispina respondit : Cottidie veneror Deum meum, præter quem alium non novi. Anulinus proconsul dixit : Dura es et contemptrix, et incipies vini legum invita sustinere. Beata Crispina respondit : Quidquid emergerit pro fide mea quam teneo, libenter patiar. Anulinus proconsul dixit : Vanitas est animi tui, ut jam non dimissa superstitione sacra nomina venereris. Beata Crispina respondit : Cottidie veneror, sed Dominum meum, præter quem alium non novi. Anulinus proconsul dixit : Ego sacrum præceptum offeram quod observes. Beata Crispina respondit : Præceptum observo, sed Domini mei Jesu Christi. Anulinus proconsul dixit : Perdes caput, si non obediens fueris jussis imperatorum dominorum nostrorum, quibus deservire cogaris subjugata ; quod et omnis Africa fecit, nec tibi dubium est. Beata Crispina respondit : Nunquam sit illis bene, ut me dæmoniis faciant sacrificare : sed sacrifico Domino, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt. Anulinus proconsul dixit : Ergo isti dii non sunt a te accepti, quibus exhibere cognosceris [f. cogaris] famulatum, ut salva pervenias ad devotionem. Beata Crispina respondit : Nulla devotio est quæ opprimi cogit invitos. Anulinus proconsul dixit : Sed utinam devota sequare, ut in templis sacris flexo capite diis Romanorum thura immoles. Beata Crispina respondit : Hoc non feci aliquando ex quo nata sum, nec novi, nec facio usquequo vita vixero. Anulinus proconsul dixit :

Passa est beata Crispina apud Coloniā Thebesti- A Christo in unitate Spiritus sancti in sæcula sæculo-
nam, die Nonarum Decembrium, imperante Anu- rum. Amen.
lino proconsule, regnante Domino nostro Jesu

SERMO S. THEODORI STUDITÆ

DE S. BARTHOLOMÆO APOSTOLO,

Interprete Anastasio Bibliothecario.

(Apud Acherium, Spicilegii t. II.)

EPISTOLA ANASTASII NUNCUPATORIA.

Sancto ac venerabili Atoni antistiti Beneventino B
ANASTASII sanctæ sedis apostolicæ bibliothecarius,
in Domino salutem.

Fervens sanctimonia tua circa Bartholomæum
apostolum multi amoris affectu me nuper hortata
est, quia jam ejus penes se celebris habebatur
memoria, si quid in laude ipsius saltem Græce
inveniretur, quod vel Latine vel Græce sit inter-
pretatum, sibi misissem. Verum quamvis in laude
ipsius multa inveniuntur quæ vel Latine vel Græce
descripta sunt, unus tamen sermo nuper editus est,
qui utrum Latine reperiat nullo hactenus declaratur
indicio. Hunc ergo interpretari et paternitati
tuæ destinari decrevi. Si autem quæris quis tanti
sermonis habeatur expositor, libenter aperiā.
Theodorus videlicet quidam sacerdos apud Con- C
stantinopolitanam urbem temporibus fuit Adriani
et Leonis Romanorum pontificum, vir valde mira-
bilis, qui non solum fidei constantia, verum etiam
scientiæ gratia et signorum polleret virtutibus;
duorum imperialium insigniumque cœnobiorum,
Studii scilicet et Saccudiorum, constitutus est ab-
bas. Qui semper in apostolicæ sedis communionem
persistens, hæreticorum nœnias et imperatorum
resaniam fidei constantia, etiam tormentis affectus,
mentis virtute repressit; necnon et sancti Spiritus
gratia plenus opuscula nonnulla composuit inter
quæ et sermonem hunc de B. Bartholomæo satis

utilem, obscuris dictionibus (quem interpretari tibi
voluisti) Græco edidit famine, qui Græco vocabulo
'Ἐγκώμιον dicitur, quod Latine præconium, sive laus
exprimitur. Qui ad Latinitatis notitiam fideliter
translatus, ut scrupulum omnem de mutantium
pectoribus auferat, et improbas invidorum ac de-
trahentium linguas comprimat, atque ignorantiam
instruat insciorum, consequenter legendus est. Et
revera, quia Salomon ait: *Memoria justorum cum
laudibus*, scio quosdam non scientes utriusque idio-
mata linguæ interpretationi meæ derogaturos; et
me ea passurum quæ quondam ille cœlestis biblio-
thecæ cultor a suis æmulis pertulit. Verum quisquis
ille fuit, ejus salubribus monitis eruditus non se ad
detrahendum velut improbus ingerat, sed ad corri-
gendum quasi probus accedat; nec post dorsum
fratris carnes invidentiæ dente decerpat, sed palam,
si potest, quod a vero discrepat, affectu charitatis
emendet. Non enim majorem gratiam consecutum
invideo, sed grates auctori rependo, qui, etsi non
per me, per quoscunque tamen Latinos, de die in
diem donis replet, quibus se Græci diatos esse
magnopere gloriarentur. Tu tamen, obsecro, si hæc
translatio parva placet, eam legendam Ecclesiæ
trade, et pro me Deo hanc legenti saltem semel
Kyrie eleyson dicere jube. Salve, præsul amate
Deo. Sine margine a salve et memor esto fratris tui
Anastasio.

* Id est sine.

PRÆFATIUNCULA.

Beati Bartholomæi apostoli venerabile omniumque D
laudum solemnium attollendum corpus preconio, qua-
litate de Armenia Indorum provincia post decessum
Polimii regis atque pontificis, aliquantis elabentibus
annis per iniquorum atque infidelium perfidiam,

imo divinæ dispensationis nutum, Lippareos mira-
biliter sit evectum in insulam, unde hodierna so-
lemnitas celebratur, cujusdam Theodori reverendis-
simi sacerdotis veridica est relatione reseratum;
habet enim sic hujusmodi narratio illius.

At vero et apostolum irreprehensibiliter collaudare, quantæ, putas, esse poterit etiam insignium magistrorum industriæ, scilicet quem spiritus ad contemplationem laudibus et modulatis vocibus extulit? Cujus enim sonus in omnem terram exivit, ut verborum virtute fines ordinaret orbis, oportet utique ut et laus ejus ex æquo intelligatur et fideliter proferatur: et ad hæc quis tam idoneus, quis sufficiens, quis robustus? Nunquidnam quia nec Petrus, nec Joannes est divinus Bartholomæus, idcirco paucioribus est sermonibus prædicandus, et quasi non sit multi præconii, minus aliquid efferendus? Apostolum Christi audis ex toto, et non pertimescis eum qui misit illum? Testem veritatis sensu capis, et non miraris eum qui est digne canendus? Quin et si multorum unus erat, nulli tamen famulorum Dei minori laude comparandus. An quia est divini duodenarii numeri medius? Est enim et hic duodenarii, in senario medietas, sicut in citharæ harmonia similis, æquum et ab utraque parte sonum divinæ sermocinationis similem dans. At vero si volueris ut in apostolico ordine, sicut in annuali circulo uniuscujuscunque mensis, ex æquo utilis omnimodis conferatur numerus, et propria alter alterius quantitate et qualitate suam habeat differentiam, non plane nobis is qui laudatur exiguus, sed et nimis sublimis virtute Spiritus apparebit, habens quid in ipsa supputatione mysticum Dei verborum typum secundum arithmeticam artem. Solus enim senarius numerus a prima monade perfectus partibus suis complens ex his ipsis medietatem quidem suam quæ est tria, tertiam vero partem suam perficiens ex duobus, sextam autem ex monade consummans. In quo vero numero hic apostolus, si secundum evangelicum dinumeraverimus catalogum, sextus reperitur. Porro et si secundum Actuum apostolorum catalogum numeraverimus, septimum ponemus Bartholomæum, eritque ipse iterum principium et vertex secundæ hexados. Ita ut hinc possimus argumentari eum ad Petrum habere comparationem, dum ex prima quidem hexade principium reputatur in Petro, ex secunda vero, quia summitas est eorum qui post ipsum sunt, dinumeratur, principium taxatur in Bartholomæo. Nota, dilectissime, Petrus docet nationes; sed et Bartholomæus consequenter paria investigat. Petri speciosi pedes bona evangelizantis, sed et Bartholomæi æque jucundi sublimia de Deo loquentis. Petrus operatur prodigia magna, sed et Bartholomæus facit miracula valida. Petrus deorsum capite crucifigitur, sed e diverso Bartholomæus poenas pro Christo sustinet, postquam vivens excoriatus est, capite plectitur. Quotquot igitur Petrus agit, totidem operatur et Bartholomæus. Ad quot valet Petrus mysteria capessenda, ad tot Bartholomæus sufficit penetranda, æqualiter exsequitur divini verbi rationem, æqualiter fundat Ecclesiam, æqua hæc habuit et cætera divina charismata.

Veni ergo placatus, esto ferax verbi, o beate, re-

A sera linguam meam mutam, da mihi materiam præconia tuæ magnitudinis enarrandi, non ut ipse proficias aliquid, habens intrinsecus beatitudinum plenitudinem, sed ut quoquomodo declaretur amor circa te divinitus prædestinatus, ut et ego pauperrimus puer tuus paternis orationibus fruam in laude celebritatis tuæ. Non enim poterit sine participatione illuminationis permanere, qui ad splendorem radii solis accesserit vel pupillas erexerit.

Alius igitur apostolorum hic, alius vero alibi percepit partem orbis in prædicatione cognitionis Dei, et omnes universitatem sibi dispertientes; prædicatores Regis regum Christi constituti sunt: *Constitues enim eos principes super omnem terram* (*Psal. XLIV, 17*), Scriptura pronuntiavit. Ei autem qui nunc celebri fama laudatur sors et portio Armeniæ locus, qui est ab Evilath usque Gabaoth, et in multis gentibus et civitatibus est distributus. Iste ergo cum mitteretur mystice verbum Dei annuntiare, hæc divinitus audivit a Domino: Vade, discipule, ad prædicandum, exi ad pugnam, capax esto periculorum; consule figmento meo, cujus miseratus homo factus sum, et pro quo mortis dedecus elegi. Ego paternum opus consummavi; primus veritatis testis factus sum; vos quod necessarium est implete, et quæ post verba prædicationis meæ mundo desunt, ad similitudinem meam supplete. Imitare Magistrum tuum, æmulare Dominum tuum, æqua passione sanguinem pro me pone, et carnem cruciatibus trade; patere quæque sustinui pro te passus. Ostende in teipso manifestas actiones characteris mei. Arma tibi sint benignitas in sudoribus, mansuetudo inter maledicos, patientia in his qui te peremerint. Ut oris in medio latorum efficere, virtutibus armatus ad bella acere. Non resultavit apostolus; non dixit: Quomodo lupos nancisci poterit agnus unus decem millia? Quomodo præcipiet peregrinus primis civium, exsul ducibus, regibus is qui unam possidet tunicam? Sed ut famulus fidelis, Dominico acquiescens præcepto, pergit gaudens, nihil deferens secum, nisi tantum Christi pretiosum nomen pro omni armatura.

Itaque aggrediens verbo prædicationis provinciam sorte perceptam, quanta illic gesserit, quanta subiens pertulerit, sequens sermo depinget; quorum quidem sunt quædam secundum traditionem antiquæ relationis acta, quædam vero secundum rationem evangelicarum doctrinarum gesta consistunt. Si eniam lux mundi est juxta quod Veritas discipulis ait: *Vos estis lux mundi*, profecto ea quæ lucis sunt operatus est in his qui in tenebris et umbra mortis sedebant. Et si sal terræ est, manifestum est quia gentes irrationabiles veritatis ratione saliens emundavit. Et si operarius evangelice nominatus est, consequenter et agriculturam spirituales perfecit; quod enim a magistra Veritate communiter omnibus dicitur, et per singulas personas rationabiliter accipiendum est. Itaque vide eum secundum allegoriam aliquando quidem non terram arare bobus trahentibus ferrum, sed linguæ aratro rationabilia rura sulcantem, jugo

videlicet contemplationis et actionis, nec seminantem aliquid defluentium et corruptibilem, sed fidei verbum in profundum cordis recondentem; aliquando vero plantantem paradisos et vineas Domini, illos scilicet qui jam receptione verbi ad meliora incrementum fecerunt, et ab ineunte ætate per singula tempora fructus multiplices ediderunt; aliquando autem medicinaliter exhibita singulis passionum remedia conferentem.

Verum eundem nosse velis cæcos oculos illuminantem, leprosos mundantem, febres expellentem, claudis vadere, surdis audire præbentem, atque reliquorum languorum multimodas expellendo species, duplici sanitate naturæ propriæ languidos restituentem et certe pastoralem morem suscipientem, et semitas, Deo perficiente, deducentem, revocantem, pugnantem, propellentem bestias hæreseos, dæmonumque phalanges: imperfecta rigare manu, educare crescentes in ætate Christi, spinas intelligibiles evellere, vel silvas impactas secare, sepes dogmaticas circumponere, et quidquid eorum deesse consiterit quæ opportune sunt sequenda, facile prævidere. Ipse autem ædificator et architectus ædificii ac fabricationis non manufactæ, templorum videlicet Domini, quæ per Spiritum et veritatem construuntur, ac perficiuntur in populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Intuere mecum, o homo, civitates et habitacula, quæ olim populus seductus infidelitate possedit, nequiter turrim ponens, in Dei cognitione, et adversariorum insidias facile dimissas, campos florentes, vineas condensitate pullulantes, hortos odorem dantis, ægrotantes omni languore et omni infirmitate sanitati pristinae reformatos; quæ talia sunt, ut ita quis dicat, prima spolia et exuvie. Tanti agonis labores et in fame et in siti, in frigore et nuditate, in contumeliis et opprobriis, in carceribus et vinculis, in persecutionibus et adductionibus de loco in locum, de civitate in civitatem, de teatro in theatrum; in tormentis et verberibus; et ad extremum in occisione et gladio. Propter quæ namque oportuerat eos remunerare bonis Magistrum, Salvatorem et Medicum pro his operantur atrocia, conviciantur, detrahunt, percellunt, torquent, rodunt. Quid non discentes? quid non agentes? quid non excoGITANTES? quid non adinvenientes eorum quæ ad acriorem afflictionem et tribulationis augmentum proficere crediderunt? Papæ, crudelitatem! O feralem insaniam! Quales mercedes Creatori obtulerunt, qui visum, qui auditum receperant! pro honore inhonorantiam, pro benedictione maledictionem, pro requiescibili vita amarissimam mortem!

Legitur etiam in gestis ejus antiquioribus et emendatiorebus quod Lycaoniæ verbum vitæ prædicavit. Dehinc Indiæ evangelizans, ad ultimum in Armenia

dem sepultus. Qui videlicet gloriosus fidelium patronus, etiam post obitum apparuit magnus Dei prædicator. Non enim vel postquam migravit ex hoc mundo neglexit occisores; sed ut pastor bonus quantum temporis erat, invitabat miraculis perditos, et prodigiis admittebat aversos. Sed bestialem mentem et inhumanum cor nil erat quod compesceret, nil quod retraheret usquequo in profunda malorum deciderent. Quid ergo de cætero faciunt? Insaniunt contra sacrum illud corpus; furunt contra diversas Jugiter præstantem sanitates sacri corporis arcam. Respuunt remedium ægroti; orbi manum ducentem, cæci lucis datorem, naufragi gubernatorem, morte affecti vivificatorem. Et hoc quomodo? Projiciunt in pelagus ipsam, qua sacrum tegebatur corpus, lapideam arcam, ut in profundum penitus demersa ulterius non compareret tanquam eis tantus apostolus nulla præstiterit beneficia. Invidorum etenim vitium hujusmodi est, ut voluntaria perditione sua nec aliarum fieri salutem patiantur. Sed is qui per David longe ante clamavit: *In mari viæ tuæ, et semitæ tuæ in aquis multis; et vestigiata non cognoscentur* (Psal. LXXVI, 20): et hic tumidum mare meabile et pervium lapideæ arcæ præbuit. Et Petrus magnus clamante ad eum Christo in mari ambulasse dignoscitur. Quod et divinus Bartholomæus similiter arcæ corpus suum gestanti gradiens contra fluctus exhibuit. O miraculum divinum! o opus magnificentum! Mota est enim impetu ipsa arca de regione Armeniæ, cum quatuor aliorum martyrum arcis, quæ similiter dum signa operarentur cum ea in mare fuerant projectæ, et per tantum spatium maris quatuor his ambulantes et præcedentibus, et obsequium apostolo quodammodo facientibus venerunt in superiores partes Siciliæ, in insulam quæ vocatur Lipparis, facta revelatione ad sanctissimum Agathonem qui illic erat episcopus Hostensis. Quis audivit tantum prodigium? quis didicit tam magnificentum opus? O miraculum in miraculo! Lipparis autem, id est, *pinguis*, quodammodo insula Lipparis ferens ipsa sibi pinguedinis futuræ nomen. Ipsa forsitan hæc ineffabilibus vocibus clamabat: Veni ad me, pauperulam, thesauri ditissime sancti Spiritus. Veni ad me quæ sum inhonorabilis, pretiosissima margarita. Veni ad me supplicem, qui a perfidis abjectus ea iniquissime; inhabita me, et multipliciter inhabitabor. Salva me, et populosa ero; nomine fungar et ubique personabo. Si alii te magnum cœli luminare contempserunt et repulerunt, sed ego splendorem tuum desidero hactenus tristis et mœsta. Si alii mensa vivorum eloquiorum tuorum potiti sunt, sed ego reliquiarum tuarum, ut catellus, micæ colligere gestio.

Post hæc quasi quosdam ministros suos, alium martyrum hic, alium vero illic relinquens apostolus

dicitur Columna; Acatium autem in civitatem quæ vocatur Cale; quatenus unusquisque eorum in unaquaque civitate protector esset habitatorum, qui etiam usque hodie splendent suffragiis suis. Ipse præterea velut quis rex domus propriæ requie potitus, profectus est ad civitatem ad quam cœlitus vocabatur, susceptus præclare cum multis luminaribus, odoribus atque hymnis; cunctis etiam, qui illic adcrant, ei obviam in exultatione procedentibus.

De cætero dum perventum esset ad urbem, non progrediebatur arca; quidam enim summopere trahabant, illa autem erat immobilis. Et cum esset populus in multa dementatione, resumpsit tandem gaudium tristitia, quia obtinuit quod petierat a Domino; *prope est enim Dominus invocantibus eum (Psal. cxliv, 18)*. Super duas itaque vitulas castas assumpta, reposita ubi sacrum ejus templum protinus est locatum; facto etiam cum consummatione miraculo præcipuo. Denique cum mons qui Vulcanus vocatur, pene contiguus esset insulæ, nocivus erat his qui circumquaque morabantur. Tunc recessu invisibili motus est quasi stadiis septem circa mare suspensus, ita ut usque hodie appareat videntibus quasi figuratio tractus fugientis ignis. Porro quot et quanta deinceps mirabiliter operatus sit, aut mira faciens operetur hactenus circa eos qui a diversis langoribus et infirmitatibus obstricti ad ipsum fide confugiunt, nec necessarium est dicere ob prolixitatem tractatus, nec incredibile audienti, cum pignus ex uno habeat aliorum exhibitiones mire gestorum. Sed ave, o beate beatorum; terque quaterque beate Bartholomæe. Ave, qui es Dei amator et imitator, boni scilicet Magistri; ave, qui es divinæ lucis, splendor sanctæ Ecclesiæ; ave qui es bene sonans organum spiritualis melodix; ave, artificiose rhetor veræ sapientiæ; ave, qui es peritæ capturæ piscator rationabilium piscium; ave, qui es multi chori et dulcis fructus palmæ, Christi vividæ et paternæ culturæ vitis; ave, digne meritis famule Domini universorum; ave merito desiderabilis amice cœlestis sponsi; ave, qui es sapientiæ fluentis et multiplicis potationis aclumen spiritualis paradisi; ave, qui es divina virtute vulnerator diaboli, mundum suo latrocinio vulnerant; ave, qui multipliciter appares mundo Luciferi Dei cognitionis. Gaudeas, divinitus illustrata et ignea columna orthodoxiæ; gaudeas, sol orbis terræ, qui cuncta illuminas; gaudeas, os Dei sapientiæ linguam habens ignitam; gaudeas, jugiter emanans fons sanitarum; gaudeas, dæmonum terribilis insecutor; gaudeas qui es multipliciter optabilis formositas Armeniæ; gaudeas, qui ab oriente ad occidentem per mare ambulasti gloriose; gaudeas, qui es Lippareos salutabilis et multimodis adorabilis gloriatio; gaudeas, qui mare sanctificasti meabilibus gressibus; gaudeas, qui terram purpuream fecisti rubore sanctissimi sanguinis tui; gaudeas, qui aerem suavitatis odoribus replesti sacris spiraminibus divinatorum eloquiorum tuorum; gaudeas, qui ad cœlos commeasti, et medius in choro divinæ aciei tuæ re-

fulges in gloriæ inaccessibilis splendore, in exultationis insatiabili jucunditate. Illinc nos, benignissime, intuearis; illinc benedicas te beatificantes; illinc glorifices te glorificantes; illinc concordem orbem terræ pacatum. Sacerdotes justitia in sanctitate induantur; reges bonis operibus in orthodoxia contra barbaros armentur; monasticam vitam tenentes conversationem æqualem angelorum ac sine dolo custodiant; viri mulieribus et rursus mulieres viris competentem legem conservent; patres cum filiis, prælatos cum subditis, dominos cum servis, mutuum dantes cum debitoribus, venundantes cum emptoribus; cæteraque omnia benevolentix tuæ effectu ad utilitatem reipublicæ protege, et cuncta quæ secundum beneplacitum Dei dirigi debent, patrocinio tuo defende: et præcipue alumnos decoratæ Lippareos, pastorem quoque ac gregem qui construxit sacrum templum tuum, et eum qui te, licet breviter, ex se laudare præsumit in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honor et adoratio, cum omnipotente Patre, ac sanctissimo et vivifico Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

Hæc de Bartholomæi laudibus ejusque mirabiliter advecto in Lipparim corpore Theodorus, fama sanctitatis hac sacerdotii dignitate conspicuus, fido relatu explicuit. Qua vero deinceps occasione quove sit ordine de eadem insula Lipparitana transvectam, cum ibidem usque ad annum octingentesimum octavum ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi requiesceret corpus ejusdem beati apostoli, de reliquo dicendum est.

Supervenientes itaque Saraceni deprædati sunt et depopulaverunt prædictam insulam, et rumpentes sepulcrum apostoli, disperserunt ossa ejus per diversa. Mox illis discedentibus per visionem apprensus isdem apostolus Dei cuidam Græco monacho qui fuerat ecclesiæ ipsius custos, ait illi: Surge, collige ossa mea quæ dispersa sunt. Cui ille respondit: Quare ossa tua colligere, aut aliquem tibi honorem impendere debeamus, cum tu permiseris nos et populum istum a paganis deleri et nobis nequaquam auxiliatus es? At ille dixit: Per longa annorum curricula pro hoc populo Dominum deprecatus sum, ac meis cum precibus unde nunc usque securi constiterunt, concessit omnipotens Deus; sed quia multiplicata sunt mala illius, crevitque iniquitas nimis, non jam obtinere pro eo valui ut amplius salvus persisteret, idcirco perii. Tu surge tantum et collige, ut dixi, ossa mea, eaque ut tibi præcepero diligenter reconde. Cui ille monachus ait: Et quomodo ea invenire potero, qui nescio ubi dispersa sunt? Dicit ei apostolus: Nocte vade ad colligendum ea, et quæ videris respicere ut ignem, hæc leva, quia vere ipsa sunt ossa mea. Qui statim surgens perrexit ad locum. Et invenit sicut apostolus dixerat, et collegit ea indubitanter, et recondita in loculo diligenter abscondit et abiit relicto ipsi socio suo. Cumque pro-

exquirendis Saracenis illuc Longobardorum irent A navigia, nutu Dei inventum ibi monachum et sancti apostoli corpus tulerunt, et abierunt. Supervenientes autem Saraceni circumdederunt navim illam in qua sanctum apostoli corpus ducebatur, ita ut spes evadendi nequaquam esset. Tunc subito factæ sunt densissimæ tenebræ ante Saracenorum naves, ita ut nescirent quo pergerent. Sicque liberata est navis illa. Quibus adhuc in mare comitantibus, unum ex nautis ejusdem navis a gravi valetudine obtentu ipsius apostoli divina salvavit clementia. Exeuntes autem ad terram ingenti cum honore Be-

neventum duxerunt sanctum corpus apostoli, atque in altario recondiderunt, anno ab incarnatione Domini octingentesimo nono, vicesimo quinto videlicet die mensis Octobris. Cujus prior quidem ex Indorum parte transvectio in Lipparitanam insulam celebratur decima tertia die mensis Junii; dormitionis vero ejus festiva celebritas colitur, ut præmissum est, nono Kalendas Septembris; sicque ter in anno sacratissima digne celebratur solemnitas ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ANASTASII BIBLIOTHECARIi EPISTOLÆ TRES.

EPISTOLA PRIMA.

AD CAROLUM CALVUM IMPERATOREM.

Contra falsas quorundam opiniones, asserentium beatum Dionysium, Parisiorum primum episcopum, non esse Areopagitam.

(Apud Sartum, Act. Sanct. ad 8 Oct.)

Domino piissimo et serenissimo CAROLO Imperatori, Deique vere cultori, semper Augusto, ANASTASIIUS exiguus apostolicæ sedis bibliothecarius, in Domino æternum cum Christo imperium.

Ecce imperatorum solertissime et Christianissime qui effodis et rimaris sapientiam sicut thesaurum, cui nihil sinistrum est, cum utraque nimirum manu pro dextera utaris. Nam sic humana Reipublicæ commissa secundum legem Dei gubernacula C moderaris, ut divina quæque non deseras, sed præferas. Passionem sancti hieromartyris Dionysii quondam Arcopagitæ, postque Athenarum antistitis, quam Romæ legi cum puer essem, quamque a Constantinopolitanis legatis audieram, secundum jussionem vestram diu quæsitam, tandemque in maximo cœnobiorum Romæ sitorum repertam, etiam inter diversos langores positus, arrepto interpretandi certamine, Latino eloquio tradidi, quantum potui, auxiliante Deo, et si non ex toto verbum e verbo, sensum tamen penitus hauriens. Cesset ergo jam quorundam opinio, perhibentium non esse Arcopagitam Dionysium eum, qui prope Parisium corpore ac virtutibus redolet: cum hoc et Græcorum quoque stylus, cum Latina lingua concordans, D testetur et prædicet, in qua profecto natus est, et qua celsa scripta sua contexuisse probatur: præsertim cum manifeste sciamus, præcipuos tractatores Ecclesiæ, qui Latino stylo scripsere, quid dubium in sancta Scriptura reperientes, mox ad Græca exemplaria currere, et ad eorum sensum, protinus a se omne nubilum ambiguitatis excludere.

Nec mirum, si quisquam doctorum erga plurima occupatus, nec Græcorum scripta rimatus, aliter æenserit, cum ipse apostolus Petrus quædam sic

B tenenda esse putaverit, ut merito coapostolus ejus Paulus eum reprehensibilem judicaverit. Beatus etiam Cyprianus doctor et martyr, quiddam de rebaptizatione definivit, quod tota Ecclesia rejecit. Quid autem de sancto Augustino dicemus, qui etiam libros Retractationum, conficiens nonnulla, quæ se bene sensisse dudum putaverat reprehendit. Nam Deus omnipotens nonnunquam dispensatorie gerens, cui multa revelat, quiddam opertum deserit, et quod alteri obserat, alteri reserat: ne tamen sine remunerationis dono relinquit, quod ex radice charitatis prodire non nescit: quia cum cor scrutetur, non tam dictum quam intentionis admittit effectum. Verum hinc multa, docente Deo, dicere possem, si non mihi præfationem, sed apologiam faciendi propositum exstitisset. Suscipe itaque, piissime imperator, Dionysium, ex Græcia iterato volatu venientem, et qui gaudes eo Latino eloquio habito, gaude et ab Achivo sermone donato.

Sane quia nonnulli beatum Dionysium *πτερόγιον τοῦ ὄρανοῦ* a Græcis appellari commemorant: notandum quod hunc beatus Joannes Chrysostomus *πτερόγιον τοῦ ὄρανοῦ*, id est *volucrem cæli* in ultimo sermonum describat. Quorum duorum nominum differentiam, sacri Evangeliorum atque psalmodiarum Græce scriptorum, libri demonstrant: nam in altero quidem Græce *πτερόγιον* scriptum, codex Latinus non *alam*, sed *pinnaculum* interpretari declarat. In altero vero *πτερόγιον* crebro sermone Romano translatum, volucrem sonare designat. Hujus autem passionis textum beatus Methodius, qui a sede apostolica Constantinopolim presbyter missus, ejusdem urbis tenuit pontificium, et ex tunc inter sanctos ab omnibus ob suæ confessionis et agonis certamen veraciter veneratur et colitur, edidit, pauca de multis præcedentibus scriptis excerpens. Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter, et qui dedit amplum in terris imperium, tribuat in cœlestibus ditissimum regni præmium.

Actum mense Junio, indictione nona, anno pontificatus viri beatissimi domini nostri Joannis octavi

papæ quarto, imperii vero domini clementissimi A
Caroli semper Augusti primo.

EPISTOLA II.

AD EUMDEM.

De Areopagiticis et Joanne Scoto eorum interprete.

(Apud Usserium, Vet. Epist. Hibern. Sylloge.)

Inter cætera studia quæ tam laudabilis actio quam saluberrima communitio, quin etiam odorifera volans opinio de virtutum ac morum quantitate tuorum (o dictator inclyte!) mortalium mentes excitat, et ad effodiendum sapientiæ hortatur velut thesauros; illud quoque non mediocriter est admiratione stupendum, quod non solum Latinos Patres, sed et Græcos rimari non cessas, et Romana lingua pollentes Pelasgarum facis rerum non expertes. Tu quippe facis, qui ad faciendum suscitatus et hortaris: quia et nos sæpe magnam domum fecisse dicimur, non tamen manibus, sed affatibus. Beatus itaque Areopagita Dionysius Atheniensis antistes (quem inter cætera constat industria tua, præstantissime principum, in Romanum sermonem translatum) tantum est, ut ipse patentius nosti, ad intelligendum difficilis, quantum sermone sublimis: imo quanto difficilia sunt intellectu et alta mysteriis, quæ ipse perscrutatus, superna revelante gratia, didicit; et arcana theologiæ (divina se ducente manu) ingressus in sanctuarium Dei ablato velamine penetravit.

Mirandum igitur est, quia pietas tua nec talia indiscussa reliquit. Sed hic licet in terra ambulat, tanquam in caelis conversans ambit: ita ut, veluti quidam (ut ita fateamur) angelus vel cælestis homo, Sancta sanctorum ingredi contemplatione videaris, et ad abdita et adyta divinæ ineffabilitatis, quantum possibile est mortalibus, acutis spiritualium oculorum visibus accessisse credaris. Mirandum est quoque quomodo vir ille barbarus (qui in sinibus mundi positus, quanto ab hominibus conversatione, tanto credi potuit alterius linguæ dictione, longinquus) talia intellectu capere in aliamque linguam transferre valuerit. Joannem innuo Scotigenam virum, quem auditu comperi per omnia sanctum. Sed hoc operatus est ille artifex Spiritus, qui hunc ardentem pariter et loquentem fecit. Nisi enim ex gratia ipsius igne charitatis flagrasset, nequaquam donum linguis loquendi procul dubio suscepisset. Nam hunc magistra charitas docuit, quod ad multorum instructionem et ædificationem patravit.

Verum etsi ad mensuram datus est ei Spiritus, ipse tamen, paternis doctrinis imbutus, quantum potuit fecit, et prodesse proximis ultra vires tentavit. Si quidem præter illa quæ hunc latuisse probantur, ex his quæ sparsim a quibusdam de prædicti Patris sermonibus et epistolis ante nos interpretata inveniuntur, plurimum utilitati subtraxit; quia tanto studio verbum de verbo elicere procuravit, quod genus interpretationis (licet et ipse plerumque sequar) quantum illustres interpretes vitent, tua pro-

fecto solers experientia non ignorat. Quod cum non egisse ob aliam causam existimo, nisi quia cum esset humilis spiritu, non præsumpsit verbi proprietatem deserere; ne aliquo modo a sensus veritate decideret. Unde factum est ut tantum virum, qui per se (quia intima et ardua quæque utriusque philosophiæ penetralia rimari proposuit) perplexus nostris intellectibus videbatur, intra cujusdam labyrinthi difficilia irretiret, et in antris profundioribus invisibilitatem quodam modo collocaret; et quem interpretaturum susceperat, adhuc redderet interpretandum.

Quapropter ipse merito anxius, corpi sedulo quaerere si forte reperiri potuisset præceptor quisquam, vel aliquod scriptum, quo enucleante, tantos Patet nobis liquidius illuscesceret; et quia jam per interpretis industriam linguæ nostræ fuerat traditus, nostris quoque patulis [*al.*, patulus] redderetur perfectius intellectibus: cum ecce repente paratheses sive scholia in eum (quæ Constantinopoli positus videram) ad manus venire, quibus utcumque interpretatis, mihi aliquantulum magis emicuit, quæ videlicet in marginibus interpretati codicis ejus, ut in Græco reperi, mox interpretata utcumque (donec a docto melius interpretarentur) respondentibus signis interpres ego satis imperitus apposui, vestraque gloriosæ sapientiæ potissimum fore mittenda non immerito judicavi; ut scilicet, quæ fuit alterius interpretationis hortatrix et auxiliatrix, sit etiam nostræ qualiscunque susceprix et approbatrix. Ipsorum autem scholiorum sive paratheseon quæcunque in calce signum vivificæ crucis habent, a beato Maximo confessore et monacho inventa narrantur; cætera vero sancti Joannis Scythopolitani episcopi esse feruntur. Sane ubi a verbis interpretis scholia ipsa dissentire vidi, ut lector quid de apposita dictione interpretis senserit, quid scholion insinuet indifficiliter agnoscat, et verba interpretis scholio inserui, et qualiter ea scholii compositor prætulit, innui.

Sed et, sicubi opportunum fore conspexi, ex me quoque (quoniam esse aliter non potuit) paucissima quædam, et quæ facilius ab intelligente agnosci poterant, interposui.

Præterea notandum est quod, licet tantæ gloriæ tantæque scientiæ sive antiquitatis iste sanctus Dionysius fuerit, nunquam tamen aliqua opuscula eum edidisse (nisi fallor) quæcunque orthodoxorum scripta traditio prodit, priusquam Romani pontifices (videlicet Gregorius, Martinus, et Agatho) dictorum ejus in conscriptis suis mentionem fecerint, et ea per hæc probabilia judicantes admiserint, Gregorius scilicet in homilia capituli Evangelii de centum ovibus et decem drachmis; Martinus in synodo sua quam Romæ contra hæreticos celebravit; et Agatho in epistola quam ad sextam synodum destinavit. Unde ego verum esse Græcorum opinionem conjicio, perhibentium libros ejus a prioribus hæreticis occultatos, donec longo post tempore ex opusculis ejus solus codex qui nunc habetur, est Romæ repertus, cæterisque nondum inventis, in Græciam asporta-

us. Edidit enim alios, ut ipse innuit, libros; quos nec Græcus quisquam, nec adhuc potuit invenire Latinus.

Et quidem Lucas in Actibus apostolorum xvii, 34, Eusebiusque Pamphili et Dionysius Corinthi antistes, de eo quædam miranda tradunt; quæ vero scripserit (nisi me oblivio fallat) omnino non tradunt. Suadet autem ad hoc ita credendum etiam illud, quod nemo probabilium tractatorum, sicut eis moris est priorum dicta excerptendi, et suis opusculis inserendi scriptis ipsius utitur, aut horum cuiuspiam reminiscitur. Denique vir magnus et apostolicæ sedis [at., vitæ] præceptor Constantinus^a philosophus, qui Romam sub venerabilis memoriæ Adriano juniore papa veniens, sancti Clementis corpus sedi suæ restituit (quique totum codicem memorati et memorandi: Patris memoriæ commendaverat, et quantum utilitatis in Julia ejus habebat, auditoribus commendabat, solitus erat dicere: Quod si sanctos, videlicet priores institutores nostros, qui hæreticos quosque vix et quodam modo cum fuste decollaverunt, Dionysium contigisset habere; cum acuto illos gladio procul dubio trucidassent; innuens profecto hujusmodi dicto, quia quorum os laboriosius et forte tardius obstruxerunt, facilius et acutius sive velocius (ὄξύ quippe et acutum significat et *velox*) obtutescere cogissent. At vero post prælatorum sanctorum sedis apostolicæ præsulum memoriam, tam sanctæ septima et octava synodus, quam Latini et Græci doctores, non solum quia venerabilis hic Pater scripserit innunt, sed testimonia ex Scripturis ejus frequenter assumunt; ut scilicet sensus suos et dicta tanti viri reddant auctoritatis pondere graviora, et cunctis mortalibus approbanda pariter et sectanda.

Deus omnipotens gloriam tuam a terrenis ad cœleste regnum transferat quandoque.

Data viii Kal. Aprilis, indictione 8.

EPISTOLA III.

AD ADONEM ARCHIEPISCOPUM VIENNENSEM.

Mortuum Nicolæum papam nuntiat, electum vero in ejus locum Adrianum II.

(Apud Labbeum, Conc. tom. VIII.)

Domino sancto Patri ADONI venerando mihi et valde diligendo archiepiscopo, ego ANASTASIUS sanctæ Romanæ Ecclesiæ bibliothecarius plurimam opto salutem.

Triste tibi nuntium, proh dolor! nimium tristis, et gemens transmitto. Venerabilis quippe recordationis Pater et papa noster Nicolaus ab hac misera

^a De quo vide Anastasii nostri præfationem in octavam synodum, supra.

A vita Idibus Novembris ad cœlestem beatitudinem, ut credimus, ductus nos miseros et valde desolatos reliquit. Intran enim post discessum ejus lupi rapaces non parcentes Dominico gregi, quibus obsecro et per Deum contestor ut fortis^c minas resiste, simulque deprecor ut orationes pro illo Domino sedulas dirigatis. Eheu! quam sero talem virum Ecclesia meruit, quam cito reliquit. Vere fateor, expedierat ut sol radios suos absconderet magis quam illa os vel oculos divideret, quos usque ad punctum decessus sui ad divinum obsequium aperuit, et ad Ecclesiæ profectus intentos semper exhibuit. Verum nunc congregatio omnis, quos ille vel pro diverso adulterii genere, vel pro aliis criminibus redarguit, ad hoc exarserunt, ut universa ejus opera destruere et cuncta scripta delere meditari non meant. Quorum conatus idcirco creditur ad effectum venire, quia imperatoris cum his manus esse, falso ut credimus, dicitur. Hæc ergo cunctis fratribus nuntiate, et in quibus prodesse posse confiditis, laborare pro domo Dei curate. Nam si tanti pontificis acta cassantur, vestra, quæso, ubi parebunt? Verum scio quia licet apud nos paucos, apud vos tamen reliquit sibi Dominus plurimos qui non curvaverant genua ante Baal. Habemus autem præsulem Adrianum nomine, virum per omnia, quantum ad bonos mores pertinet, valde strennum et industrium. De quo adhuc utrum ecclesiastica negotia omnia, an partem curare velit, ignoramus. Penitet autem anima ejus ex antea avunculi mei; vestri vero Arsenii, quamvis idem eo quod inimicitias multas obeuntis præsulis pertulerit, ac per hoc imperatori faveat, a studio ecclesiasticæ correctionis paululum refriguisse. Quem cito, quæso, vestris sacris monitis rursus inflectite, ne diebus suis dum valet apud suum imperatorem et summum pontificem Ecclesia Christi^b, at maxime prima. Taliter merear vestra de prosperitate semper gaudere.

EMBOLUM.

Adjuro autem ut omnibus metropolitans Galliarum intimentis ne si hic factum fuerit concilium, sic quasi recuperationem sui status assequantur, ut in derogationem defuncti præsulis prosiliant. Præcipue vero cum hunc nullus redarguerit, et modo qui objectis respondeat non supersit, quamvis ille nec eo... publicam gesserit, nec hæresi unquam, ut fingunt, annuerit, sed zelo Dei quod operatur... Unde etiam scribo vobis et per Deum contestor ne consentiatis neque approbetis, imo resistatis iis quæ contra Nicolæum papam agi tentantur, quoniam auctoritas hujus Ecclesiæ mox dissolvitur, si præsul e... addicitur.

^b Deest aliquid.

INCIPIT
PROLOGUS ANASTASII S. R. E. BIBLIOTHECARIJ
IN PASSIONEM SANCTORUM M CCCC LXXX MARTYRUM.

(Apud Bolland., 22 Junii.)

PETRO egregio episcopo sanctæ Gavidensis Ecclesiæ, ANASTASII summæ et apostolicæ Ecclesiæ bibliothecarius, apostolicam salutem.

Post translata a me ad petitionem sanctitatis tuæ passionem præcipui doctoris et martyris Petri, Alexandrinæ urbis episcopi, mihi præcipere voluisti, quod passionem sanctorum mille quadringentorum octoginta martyrum apud Græcos habitam Latino traderem eloquio. Quod, considerata imperitia scientiæ meæ, primum quidem hoc aggredi non præsumpsi: deinde vero, paternitati tuæ inobediens apparere refugiens, parui, et, quod jussisti, cœlitus adju-

atus explevi, malens penes doctos de inscientia reprehendi, quam apud paternitatem tuam pro inobedientia culpabilis exhiberi: præsertim, cum sanctitas tua in amore martyrum flagrans, non rusticitatem, qua et apostolus ante vocationem non caruisse manifestum est, sed triumphos eorum, qui ex ipsa minus urbana peritia utrumque sciri possunt, attendat, et ad venerationem multorum enucleatos habere desideret. Bene valens diutius in Domino paternitas tua pro nobis orare dignetur!

Sume, Pater placidus, multorum gesta piorum. Rusticus est sermo, calamus quem vertit Achivo.

ANNO DOMINI D CCC XC.

ERCHEMBERTUS

CASSINENSIS MONACHUS.

NOTITIA HISTORICA IN ERCHEMBERTUM.

(Apud Pertz, Monum. hist. Germ.)

Erchembertus, natione Langobardus, ut Leo Ostiensis (a) refert, patre Adelgario, Pilano castro comitatibus Teanensis, ut videtur, oriundus (b), x Kalendas Septembris anno 881, ibi a Pandonulfo ejusque sociis Neapolitibus captus et omnibus bonis a pueritia acquisitis exutus, atque, ut ipse scribit, pedester ante equorum capita usque ad urbem Capuanam exsul evehctus est. Deinde Capuæ commoratus et sancti Benedicti regulam professus (c), in itinere (d) a Monte Cassino Capuam iterum a Græcis captus et cum sociis, quos inter præceptorem commemorat, male habitus; deinde vero per Neapolim Capuam reversus ibique cellæ cuidam sancti Benedicti præpositus est. Anno sequenti, cum Atenolfus possessiones sancti Benedicti infra urbem Capuanam sitas fratribus exsulantibus auferri præcepisset, ab Angelario abbate Cassinensi et episcopo Romam ad Stephanum V papam missus est, a quo benedictionem fratribus privilegium cœnobii sui et litteras ad Atenolfum exhortatorias attulit. Quibus monasterio possessiones reddi impetravit, sed iram Atenolfi incurrit atque cella ab abbate tradita vi privatus est (e). Licet autem nec alia Atenolfi facta approbaret, sed dominandi habendique cupiditatem et severum ejus in filios sancti Benedicti imperium abhorreret, tantus tamen patriæ et gentis amor Erchembertum tenuit, ut victoriam ad sanctum Cartium ab Atenolfo

de Græcis reportatam, qua Bardorum imperium stabilitum est, celebrandam sibi sumeret. Amicis igitur flagitantibus, ut historiam Langobardorum in ducatu Beneventano degentium inde ab ortu præcipueque a tempore Adelgisi principis conderet, opus aggressus est, et non solum, ut modeste præfatur (f), Marcum et Lucam evangelistas imitatus, magis quæ auditu percepit, quam quæ ipse vidit, sed tempus etiam suum descripsit (g). Fecit id posteritatis ad exemplum, et ex opere ipso virum justum piisque patriæ amantissimum, miserias ejus dissidio principum ortas ex intimo corde lugentem, tum gloriæ ejus pacis et securitatis studiosissimum agnoscat (h). Substitit in historia anni 889; fortasse morte præventus, cum se res Widonis et Berengarii additarum in fine operis promisisset (i).

Liber a compluribus sæculorum x, xi et xii ineuntis scriptoribus in subsidium vocatus, in uno tantum codice Salerni circa annum 1500 exarato, ad nostra usque tempora devenit. Asservatur iste (l) in bibliotheca Vaticana n. 5001 signatus, et verus omnium tam codicum recentiorum quales Romæ et in inferiori Italia exstant, quam editionum fons agnoscitur. Nam antequam Romam afferretur, anno 1560 a Marino Freccia exceptus est, cujus deinde exemplar complures viri litterati exscripserunt (j). Est membranaceus in 4°, littera Langobardica exaratus,

(a) Lib. 1, 47.

(b) C. 44.

(c) C. 61.

(d) C. 69.

(e) C. 1, 22.

(f) Cf. c. 21, 31 et secundam historiæ partem.

(g) C. 1.

(h) C. 74.

(i) C. 82.

(j) Vide Peregrini præfationem ad Erchembertum.